

[C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Leon Uris - EXODUS_1.pdb](#)

PDB Name: Leon Uris - EXODUS_1

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXt

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 16.8.1973

Modification Date: 16.8.1973

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

LEON URIS

Exodus

KNIHA I.-II.

PANORAMA

PANORAMA

LEON URIS

EXODUS

LEON URIS

Exodus

KNIHA I.-II.

PANORAMA PRAHA

(c)Leon Uris, 1989

Translation (c)

Štefania Lorándová

Hana Žantovská, 1991

ISBN 80-7038-144-2

ISBN 80-7038-171-X

KNIHA PRVNÍ

ZA JORDÁNEM

Hospodin dopřeje odpočínutí vašim bratřím jako vám, až i oni obsadí zemi, kterou jim dává Hospodin, váš Bůh, za Jordánem, pak se vrátíte každý do svého vlastnictví, které jsem vám dal.
Pátá kniha Mojžíšova, 3, 20

Vítejte na Kypru. (Shakespeare)

I. Letadlo poskakovalo po příjezdové dráze a zastavilo před velkou tabulí s nápisem: Welcome to Cyprus. Když Mark Parker vyhlédl z okna, uviděl pás hor na severním pobřeží a v něm podivuhodně rozeklaný vrchol Pentadaktylu. Asi za hodinu tudy pojede průsmkem do Kyrenie. Vstoupil do chodby, narovnal si kravatu, shrnul rukávy košile a oblékl si sako. Welcome to Cyprus, vrtalo mu přitom hlavou, vítejte na Kypru - to je přece z Othella. Ale nemohl si vzpomenout, jak je to dál.

"Něco k proclení?" zeptal se celník.

"Dvě libry čistého heroinu a pornografické album," odpověděl Mark a rozhlížel se, jestli tu někde není Kitty.

Tihle Američani, komediant jeden jako druhý, pomyslel si celník, když odbavoval Marka. K pultu přistoupila mladá dáma z recepce britské letecké správy.

"Vy jste pan Parker?"

"Doznávám se."

"Volala Mrs. Kitty Fremontová. Vzkazuje, že bohužel nemůže přijet na letiště; máte jet laskavě do hotelu Dome v Kyrenii. Objednala vám tam pokoj."

"Děkuju, anděli. Kde seženu taxík do Kyrenie?"

"Obstarám vám vůz, pane, ale chvíli to potrvá."

"Dostal bych tu někde kofeinovou transfúzi?"

"Jistě, pane. Denní bar je naproti, na konci haly."

Mark se opřel o pult a srkal horkou černou kávu. Vítejte na Kypru - ani za nic si nemohl

vzpomenout na celý citát.

"No ne!" ozval se vedle něho hřmotný hlas. "Už v letadle jsem si říkal, že vás určitě znám. Jste přece Mark Parker? Vsadím se, že už nevíte, kdo jsem!"

Přesně tak, pomyslel si Mark. Poznali jsme se v Římě, Paříži, Londýně, Madridu; a sice při barovém pultu u Charleyho, Romea, Alfonse, Jacquesa. Psal jsem právě zprávy o: válce, revoluci, nepokojích. Ten večer jsem byl: s blondýnkou, hnědovláskou, zrzavou (anebo možná taky s tou dvouhlavou).

Chlapík stál teď přímo před Markem a neznal se nadšením.

"Poslouchejte, já jsem přece ten, co tenkrát objednal to martini, když barmanovy došly olivy. Tak co, už víte?"

Mark si vzdychl, napil se kávy a čekal na další výbuch.

"Já vím, že vám to kdekdo říká, ale já opravdu moc rád čtu vaše reportáže. Copak děláte tady na Kypru?" Zamrkal na Marka a vrazil mu palec mezi žebra. "To bude určitě zas něco obzvlášť pikantního. Ale nemohli bychom se někde sejít a napít se, co říkáte? Bydlím v Nikósii, v hotelu Palace." Vtiskl Markovi do dlaně vizitku. "Kromě toho tady mám nějaké ty styky," dodal a znovu zamrkal.

"Promiňte, pane Parkere, máte tu vůz."

Mark postavil šálek na pult.

"Jsem rád, že jsme se zas jednou viděli," řekl a rychle vyšel ven. U východu hodil vizitku do koše.

Taxík se rozjel. Mark se opřel a na chvíli zavřel oči. Byl rád, že Kitty nepřijela na letiště. Tak dávno se neviděli, nahromadilo se tolik vzpomínek a budou si mít tolik co říct. Cítil, jak se v něm při pomýšlení na shledání s ní zvedá vlna vzrušení. Kitty - krásná, překrásná Kitty. Když taxík vyjížděl bránou z letištního areálu, byl už hluboko ponořen v myšlenkách.

Ano, Kitty. Byla takový typický americký produkt, příslovečné "dívče ze sousedství", ošklivá kachnička, podle nejobvyklejších představ. Dokonale odpovídala typu nezbednice v telecích letech, s odstávajícími čůpky, pihami a rovnátkem na zuby. A bylo také docela v souladu s představou, že rovnátko jednoho dne zmizelo, na rtech se objevila růž, pod svetem se rýsovaly zaoblíny a z ošklivé kachničky se stala překrásná labuť. Mark se musel usmát, když si na to vzpomněl - jak byla tenkrát pěkná a svěží.

A Tom Fremont. I on byl typickým dítětem Ameriky. Dobře urostlý, dobře vyhlížející chlapík s klukovským úsměvem, který uběhl sto metrů za necelých deset vteřin, v košíkové s jistotou střílel z deseti metrů a se zavázanýma očima smontoval forda A. Tom Fremont byl odjakživa Markův nejlepší přítel, aspoň pokud si Mark dokázal vzpomenout. Museli jsme se přátelit už jako kojenci, napadlo Marka.

Tom a Kitty - typický americký chlapec, typické americké děvče a typický americký středozápad v Indianě. Ano, Tom a Kitty se k sobě hodili jako děšť a jaro.

Kitty byla vždycky tichá, zamyšlená dívka s nádechem smutku v očích. Snad si toho všiml jen Mark, protože pro všechny ostatní z celého okolí byla Kitty radost sama. Každý si k ní mohl přijít pro povzbuzení. Stála vždycky oběma nohama na zemi, vždycky nalezla správné slovo a byla plna přátelské účasti. A přesto v ní vězel ten tajný smutek, Mark o něm věděl, i když to třeba ostatním ušlo.

Často se ptal sám sebe, proč mu připadá Kitty tak žádoucí. Snad jen proto, že pro něj byla tak nedosažitelná. Kitty byla od začátku Tomovo děvče a Markovi nezbývalo, než Tomovi závidět.

Na univerzitě dostali Tom a Mark společný pokoj. V prvním roce byl Tom celý nešťastný, že Kitty je tak daleko. Celé hodiny musel Mark poslouchat jeho lamentace a utěšovat ho. A v létě odjela Kitty se svými rodiči do Wisconsinu. Byla ještě školačka a rodiče chtěli velkou vzdáleností trochu zchladit bouřlivou zamilovanost mladých lidí. Tom a Mark se vydali stopem do Oklahomy a pracovali tam na naftových polích.

Když pak znovu začali přednášky, Tom už byl mnohem klidnější. Přestávky mezi Tomovými a Kittinými dopisy se prodlužovaly, a doby mezi Tomovými dostaveníčky na univerzitě se zkracovaly.

Pomalů to vypadalo, že mezi lvem koleje a děvčetem z domova je nadobro konec.

Ke konci studia Tom na svou Kitty téměř zapomněl. Stal se krasavcem univerzity; ta role se hodila k esu basketbalového týmu. Mark byl skromnější; vyhříval se na výsluní Tomovy slávy a jinak vynikl jako jeden z nejhorších studentů žurnalistiky v celých dějinách univerzity.

Ale pak přijela na univerzitu Kitty. A bylo to jako blesk.

Mark mohl vidět Kitty tisíckrát a bylo to pořád tak vzrušující jako poprvé. U Toma to bylo tenkrát stejné. Měsíc před Tomovou promocí Tom a Kitty odjeli v doprovodu Marka a Ellen ve fordce modelu A se čtyřmi dolary a deseti centy přes hranice k smířčímu soudci. Své líbánky strávili za zadních sedadlech fordky, která se na zpáteční cestě bořila do bahna na silnici a v lijáku pouštěla vodu jako síto. Pro typický americký pár to byl slibný začátek.

Po Tomově promoci ještě celý rok neřekli nikomu o své svatbě. Kitty zůstala na univerzitě, aby dokončila studium. Chtěla se stát ošetřovatelkou. Kitty je pro ošetřování nemocných jako stvořená, myslel si často Mark.

Tom zbožňoval Kitty. Vždycky byl dost divoký a nikdy se nechtěl vázat. Teď ale se všechno změnilo a z Toma se stal věrný manžel. Začal pracovat jako řadový zaměstnanec velké reklamní firmy. Odstěhovali se do Chicaga. Kitty pracovala v dětské nemocnici. Kousek po kousku, typicky americkým způsobem, si razili cestu vpřed. Nejdříve si pronajali byt v činžovním domě, pak měli domeček, nové auto, měsíční splátky a velké naděje. Kitty čekala dítě.

Mark se probral ze zamyšlení, když taxík zvolna projížděl předměstím Nikósie, hlavního města Kypru, které vyrůstalo z hnědé rovinaté půdy mezi řetězy hor na severu a na jihu.

"Mluvíte anglicky?" zeptal se řidiče.

"Ano, pane."

"Tam na letišti je nápis: Welcome to Cyprus. Jak je to vlastně dál?"

"Pokud vím," odpověděl řidič, "nic dál už není, má to být jen taková zdvořilost vůči turistům."

Projížděli Nikosií. Rovinatá půda, žluté domy s červenými cihlovými střechami, moře datlových palm, to vše připomínalo Markovi Damašek. Třída vedla podél staré benátské zdi, která tvořila uzavřený kruh kolem starého města. Mark viděl oba minarety, čněly do nebe nad tureckou částí starého města. Patřily ke sv. Sofii, skvostné katedrále z křižáckých dob, která byla později přestavěna na mešitu. Když jeli podél zdi, míjeli obrovská opevnění ve tvaru šípových hrotů. Mark si ještě ze svého posledního pobytu na Kypru vzpomínal, že ze zdi vyčnívalo jedenáct hrotů, lichý počet. Právě se chtěl zeptat řidiče, proč jich je vlastně jedenáct, ale pak si to rozmyslel.

Brzy opustili Nikósii a zamířili rovinou na sever. Projížděli jednou vesnicí za druhou; ve všech byly šedé hliněné chatrče k nerozeznání podobné. V každé vesnici stál hydrant s nápisem: Postaveno díky velkodušnosti Jeho Veličenstva anglického krále. Na bezbarvých polích sedláci sklízeli brambory s pomocí nádherných kyperských mezků.

Řidič zrychlil tempo a Mark se znovu ponořil do vzpomínek... Mark a Ellen se vzali krátce po svatbě Toma a Kitty. Ale byl to od začátku omyl. Dva sympatičtí lidé, kteří nebyli stvořeni jeden pro druhého. Tichá, jemná moudrost Kitty Fremontové držela Marka a Ellen pohromadě. Oba si mohli u Kitty postěžovat a tak její zásluhou manželství trvalo, i když jeho čas už dávno vypršel. Pak se zhroutilo a rozvedli se. Mark byl rád, že neměli děti.

Po rozvodu odjel na americký východ; střídal jedno zaměstnání za druhým, když se mu podažilo stát se z nejhoršího studenta žurnalistiky nejhorším novinářem světa. Stal se z něho jeden z těch nepokojných tuláků, jakých je mezi novináři plno. Přitom nebyl ani hloupý, ani bez talentu, zcela mu však chyběla schopnost nalézt si ve světě místo, kam patří. Mark byl v podstatě tvůrčí člověk, ale zpravodajská turina dokonale utlumila jeho schopnosti. Přesto netoužil zkoušet to jako spisovatel na volné noze. Bylo mu jasné, že při své povaze by asi neuspěl. A tak zůstal někde mezi oběma možnostmi.

Každý týden přicházel od Toma dopis, ve kterém nadšeně líčil svou cestu k úspěchu. Kromě toho byly dopisy plné lásky ke Kitty a dcerušce Sandře. I Kitty mu psala. Její dopisy uváděly na pravou míru Tomovo temperamentní líčení. Také o Ellen mu pravidelně posílala zprávy, dokud se jeho bývalá žena znovu neprovádala.

V roce 1938 se Marku Parkerovi otevířel svět. U American News Syndicate - americké

zpravodajské kanceláře v Berlíně - bylo volné místo a Mark najednou postoupil z "potulného novináře" na "zahraničního korespondenta".

Ukázalo se, že to místo je pro něho jako stvořené. Zde mhl alespoň zčásti uskutečnit svou touhu po tvůrčí činnosti. Vytvořil si sloho, který se měl stát pro něho typickým - nezaměnitelný styl Marka Parkera. Mark rozhodně nebyl žádný génius; měl však onen nezbytný instinkt, který z obyčejného korespondenta dělá opravdu dobrého zahraničního zpravodaje: schopnost vyčlenit důležitou událost, která se právě rodí.

Svět se začal podobat velkému hřišti. Mark projížděl křížem krážem Evropu, Asii a Afriku. Měl přesnou funkci, práce ho těšila, byl vítaným hostem, kterému ochotně poskytl úvěr v baru u Charleyho, Romea, Alfonse nebo Jacquesa, a seznam světlovlasých, hnědých i rudovlasých kandidátek pro klub jeho "děvat měsíce" byl nevyčerpatelný.

Když vypukla válka, Mark se proháněl po celé Evropě. Bylo dobré občas si na několik dní odpočinout v Londýně, kde na něj pokaždé čekal balík pošty od Toma a Kitty.

Na jaře 1942 se Tom Fremont dobrovolně přihlásil k námořnictvu. Padl u Guadalcanalu. Dva měsíce po Tomovi zemřela Tomova a Kittina dcerka Sandra na dětskou obrnu.

Mark si vzal zvláštní dovolenou a jel domů, ale když tam dorazil, Kitty Fremontová už nikde nebyla. Bezúspěšně ji hledal a pak se musel znovu vrátit do Evropy. Jako by beze stopy zmizela z povrchu zemského. Marka se to podivně dotklo: měl pocit, že smutek, který spatřoval v jejích očích, byl proroctvím, jež se nyní naplnilo.

Jakmile skončila válka, vrátil se a znovu po ní pátral, ale nikde nenalezl stopu.

V listopadu 1945 ho agentura povolala zpět do Evropy jako zpravodaje norimberského procesu. Mark se stal mezitím uznávaným odborníkem s titulem "zvláštního zpravodaje". Zůstal v Norimberku, dokud nepověsili nacistické špičky, a napsal o procesu řadu vynikajících zpráv. To bylo teprve před několika málo měsíci.

ANS povolila Markovi dovolenou, kterou měl nutně zapotřebí; pak ho chtěli poslat do palestiny, kde se zřejmě schylovalo k lokální válce. Aby strávil svou dovolenou jako obvykle, pozval Mark Parker dívku, se kterou se znal již z dřívějška a která pracovala v OSN. Byla to vášnivá Francouzka, kterou přeložili do sekretariátu OSN v Athénách.

A pak přišlo všechno jako blesk z čistého nebe. Seděl v Athénách v Americkém baru a krátil si čas s několika kolegy novináři, když se v rozhovoru někdo zmínil o vynikající americké ošetřovatelce dětí, která se v Soluni stará o řecké sirotky. Jeden z korespondentů se odtud právě vrátil a napsal reportáž o dětském domově. Ošetřovatelka se jmenovala Kitty Fremontová. Mark okamžitě zahájil pátrání a zjistil, že Kitty tráví dovolenou na Kypru.

Taxík opustil rovinatý terén a vydal se po úzké silnici směřující do kopce a plné serpentín. Vedla k průsmyku v pohoří Pentadakylos. Začalo se stmívat. Když se vyšplhali nahoru, Mark požádal řidiče, aby zastavil na okraji silnice.

Vystoupil a díval se dolů na Kyrenii, malé město přitulené k úpatí hory, krásné jako šperk na mořském pobřeží. Vlevo nad ním se tyčily rozvaliny sv. Hilarionu, starého zámku, ve kterém strašila vzpomínka na Richarda Lví Srdce a krásnou Berengarii. Mark si umínil, že sem na to místo zajde s Kitty.

Když dorazili do Kyrenie, byla už skoro tma. Malé město se skládalo ze samých vápnem obílených domů s červenými chlovými střechami; na kopci čněl zámek, v popředí bylo moře. Kyrenia vypadala malebně, starobyle a romanticky, že víc to už ani nešlo. Projeli kolem miniaturního přístavu, kde pod ochranou širokého mola, napravo i nalevo vyběhajícího do moře, kotvily rybářské čluny a malé jachty. Na jednom rameni mola byla přístavní hráz, na druhém staré opevnění, Castellum Virginiae.

Kyrenia byla dlouhou dobu útočištěm malířů a anglických důstojníků na penzi. Patřila mezi nejmírumilovnější místa na světě.

Nedaleko přístavu se rýsovala obrovská stavba hotelu Dome. Vypadal neúměrně veliký a v tom ospalém městečku jaksi nebyl na místě; avšak Dome se stal jakousi křižovatkou britského impéria. Všude na světě, kde vlál Union Jack, byl znám jako dostaveníčko Angličanů. Bylo to bludiště společenských místností, teras a verand s výhledem na moře. Dlouhé, asi stometrové molo spojovalo

hotel s malým ostrovem, na který chodili hosté plavat a slunit se.

Taxík zastavil. Z hotelu vyšel sluha a ujal se zavazadel. Mark zaplatil a ohlédl se. Byl listopad, ale vzduch byl ještě teplý a počasí jasné. Skvělé místo pro shledání s Kitty!

Recepční odevzal Markovi dopis.

Milý Marku!

Musím se zdržet ve Famagustě a vrátím se až kolem deváté. Dokážeš mi to v životě odpustit? Už se nemůžu dočkat. Srdečně

Kitty

"Rád bych nějaké květiny, láhev whisky a kbelík s ledem," řekl Mark.

"Paní Fremontová se o všechno postarala," odpověděl recepční a dal sluhovi klíče. "Máte dva spojené pokoje s výhledem na moře."

Mark si všiml, že se vrátňý šklebí. Byl to stejně ohavný úšklebek, jaký viděl ve stovkách hotelů, v nichž byl se stovkami různých žen. Nejdřív to chtěl uvést na pravou míru, pak si ale řekl, ať si vrátňý myslí, co chce.

Dlouho se díval na tmavnoucí moře, pak vybalil svoje věci, namíchal si whisky se sodou a popíjel ji, ponořen ve vaně s horkou vodou.

Sedm hodin - ještě dvě hodiny.

Otevřel dveře do Kittina pokoje. Měl příjemnou vůni. Plavky a vyprané punčochy visely přes okraj vany. Boty stály srovnané vedle postele, na toaletním stolku viděl pár jejích drobností. Mark se musel usmát. Dokonce i když tu nebyla, byl pokoj plný atmosféry člověka, který se tak lišil od ostatních, jež znal.

Vrátil se do svého pokoje a natáhl se na postel.

Co s ní asi udělala léta? Jak se vyrovnala s tragickým neštěstím? Kitty, pomyslel si, milá, překrásná Kitty, buď, jaká jsi byla. Nyní byl listopad 1946; kdy ji viděl naposled? V roce 1938, krátce předtím, než jel z pověření ANS do Berlína. Tedy před osmi lety. Kitty musí teď být osmadvacet.

Mark měl za sebou příliš mnoho vzrušení a napětí. Zmocnila se ho únava a usnul.

Z hlubokého spánku ho probudilo zvonění ledových kostek ve sklenici - zvluk Marku Parkerovi tak milý. Protřel si oči a po paměti hledal cigaretu.

"Spal jste jako mrtvola," ozvalo se se silným anglickým přízvukem. "Klepal jsem pět minut. Nakonec mě hotelový sluha pustil dovnitř. Nemáte, doufám, nic proti tomu, že jsem si nalil whisky."

Hlas patřil majoru Fredu Caldwellovi z britské armády. Mark zívnu, protáhl se, aby přišel k sobě, a podíval se na hodinky. Bylo osm hodin patnáct.

"Co k čertu děláte vy tady na Kypru?" zeptal se.

"Totéž jsem se chtěl zeptat vás."

Mark si zapálil cigaretu a podíval se na Caldwell. Neměl ho zrovna v lásce, ale ani k němu necítil nenávist. Nejspíš by se dalo říct, že mu je major protivný. Zatím se viděli dvakrát. Caldwell byl pobočník plukovníka, teď už brigádního generála Bruce Sutherlanda, velmi schopného britského frontového velitele. Poprvé se potkali za války v Holandsku. Mark tehdy poukázal v jedné ze svých reportáží na taktickou chybu Angličanů, na kterou doplatil celý pluk. Podruhé se viděli v Norimberku během procesu s válečnými zločinci, o kterém Mark psal pro ANS.

Právě jednotky Bruce Sutherlanda vstoupily ke konci války jako první do koncentračního tábora Bergen-Belsen. Sutherland i Caldwell přijeli do Norimberku, aby zde vypovídali jako svědkové.

Mark odešel do koupelny, omyl si tvář ledovou vodou a ohlížel se po ručníku.

"Co pro vás můžu udělat, Freddy?"

"Dnes odpoledne jsme dostali telefonickou zprávu od CID, že jste přiletěl. Nemáme žádné oficiální potvrzení o vašem pověření."

"Můj ty bože, vy jste ale nedůvěřivá sebranka! Lituju, Freddy, ale budu vás muset zklamat. Jsem na cestě do Palestiny a tady trávím jen svou dovolenou."

"Moje návštěva u vás nemá služební ráz, Parkere," odpověděl Caldwell. "Jenže, víte, jsme tak trochu citliví při vzpomínce na naše styky v minulosti."

"Máte dobrou paměť," řekl Mark a začal se převlékat.

Caldwell namíchal Markovi whisky. Mark se zamyšleně díval na anglického důstojníka a udiveně se ptal sám sebe, proč mu ten chlap vlastně tolik leze na nervy. Snad to byla arogance, kterou se vyznačoval jako typický exemplář věčných kolonizátorů. Caldwell byl děsně nudný chlapík a přitom zabedněný a úzkoprsý. Zahrát si tenis celý v bílém od hlavy k patě, sklenici ginu s tonikem, a čert vem všechny domorodce.

Právě svědomí Freddyho Caldwell a zneklidňovalo Marka, anebo spíš jeho naprostý nedostatek svědomí. Co je správné a co ne, to pro Caldwell a vyplývalo ze služebního předpisu či rozkazu. "Máte tu, hoši, snad nějaký špinavý záležitost, který by měly zůstat utajeny?"

"Prosím vás, nebudte komický, Parkere. Ten ostrov tady nám patří a rádi bychom věděli, co zde chcete."

"Víte, tohle se mi u vás Angličanů líbí. Holanďan by řekl rovnou: táhněte k čertu. Ale vy hoši vždycky zdvořile: byl byste, prosím, tak laskav a táhl k čertu? - Už jsem řekl, že zde trávím dovolenou. Oslavuju shledání se starou známou."

"A kdo to je?"

"Dívka jménem Kitty Fremontová."

"Ta ošetřovatelka? Fantastická ženská, opravu ohromná. Před několika dny jsem se s ní seznámil u guvernéra." Freddy Caldwell se podíval na pootevřené dveře vdoucí do Kittina pokoje a s něhou otázkou pozvedl obočí.

"Dejte svou špinavou fantazii do čistiny," řekl Mark. "Znám ji pětadvacet let."

"Tedy, jak vy Američani říkáte, všechno v nejlepším pořádku?"

"Přesně tak. Čímž vaše návštěva nyní nabývá společenského charakteru - a proto laskavě zmizte."

Caldwell se usmál, postavil sklenici a sevřel vycházkovou hůlku pod paží.

"Freddy Caldwell," řekl Mark, "rád bych vás jednou viděl, až tenhle úsměv zmizí z vaší tváře."

"O čem to k čertu mluvíte?"

"Máme rok 1946, majore. Spousta lidí si v poslední válce přečetla některý helms a uvěřili jim. Vaše hodinky se opožďují. Projedete to všude - nejdřív v Indii, potom v Africe a pak na Blízkém východě. Budu tam, abych se podíval, jak přijdete v Palestině o svůj mandát. A dokonce i ze Suez a z Jordánska vás vyženou. Nad impériem zapadá slunce, Freddy - co si jenom počne vaše žena, až nebude mít čtyřicet černých boys, kterým by mohla poroučet s bičem v ruce?"

"Četl jsem vaše zprávy o norimberském procesu, Parkere. Máte ten hrozný americký sklon všechno dramatizovat. A kromě toho, starouši, nejsem ženatý."

"Tomu se říká mít uznání."

"Vy jste tady na dovolené, Parkere, nezapomeňte na to. Vyřídím generálu Sutherlandovi vaše pozdravy. Cheerio!"

Mark se usmál a pokrčil rameny. A pak si konečně vzpomněl. "Vítejte na Kypru!" Celý Shakespearův citát zněl: "Vítejte na Kypru - kozy a opice!"

II. Zatímco Mark Parker čekal, až se po dlouhé době konečně znovu setká s Kitty Fremontovou, na jiné části Kypru očekávali dva muži shledání zcela jiného rázu. Čekali v lese, vzdáleném čtyřicet mil od Kyrenie, na sever od Famagusty.

Nebe bylo zamračené, nesvítila jediná hvězdička.

Oba stáli mlčky a dívali se do tmy směrem k pobřeží zátoky.

Čekali v neobydleném, zpustlém bílém domě, na vršku uprostřed eukalyptového, piniového a akátového lesa. Nebylo nic vidět ani slyšet, jen tu a tam náraz větru a tichý zvuk nepravidelného dechu obou mužů.

Jeden z nich byl kyperský Řek, hajný. Byl nervózní.

Druhý stál jako socha bez hnutí a upíral pohled na vodu. Jmenoval se David ben Ami, což znamenalo: David, syn mého lidu.

Mračna se začala trhat. Na tichou hladinu zátoky a na les, na bílý dům a na tvář Davida ben

Amiho, který stál u okna, dopadalo slabé světlo. David byl malý, měl štíhlou, křehkou postavu a bylo mu něco přes dvacet. Dokonce i v tom slabém světle prozrazovala úzká, citlivá tvář s hluboce položenými očima intelektuála.

Mraky se rozplynuly a světlo zalilo trosky mramorových sloupů a soch pokrývajících půdu okolo bílého domu.

Trosky. Všechno, co zbylo ze Salaminy, města kdysi mocného za časů Kristových. Salamis, založená v šerém dávnověku vojevůdcem Teukerem, když se vrátil z trójské války. Salamis, kterou zničilo zemětřesení a která se pozvedla znovu, aby pak podlehla náporu Arabů pod praporem islámu a již nikdy nepovstala. Světlo se odráželo od trosek tisíců sloupů, pokrývajících široko daleko území, na němž se kdysi zdvíhalo řecké fórum.

Mraky se znovu shlukly a nastala tma.

"Už dávno by tu měl být," zašeptal Řek neklidně.

"Ted'," řekl David ben Ami, "poslouchej."

Z vody se v dálce ozvalo slabé hučení motoru. David ben Ami zvedl k očím dalekohled.

Hukot sílil.

Venku se zablesko světlo reflektoru, který vyslal svůj paprsek přes vodu k bílému domu na vršku. Krátký světelný signál - jednou, dvakrát, třikrát.

David ben Ami a hajný se dali do běhu ze svahu dolů, přes křoviny a kamení, až se dostali na břeh. Ben Ami opětoval signál baterkou.

Hukot motoru ustal.

Nejasný stín muže se přehoupl přes palubu a muž začal plavat ke břehu. David ben Ami odjistil samopal a pátravě zkoumal pobřeží po obou stranách, aby zjistil, jestli se neblíží anglická hlídka. Plavec se nyní vynořil z hluboké vody a brodil se k pobřeží.

"Davide!" ozval se hlas od vody.

"Ari!" odpověděl Ben Ami. "Sem, rychle!"

Všichni tři běželi nahoru, minuli bílý dům, až se dostali na polní cestu. Tam čekal taxík ukrytý v křoví. Ben Ami poděkoval Řekovi za jeho pomoc a taxík se rozjel do Famagusty.

"Promokly mi cigarety," řekl Ari.

David mu podal balíček. Plamének zapalovače na chvilku ozářil tvář muže, který se jmenoval Ari. Byl velký a silný, mezi ním a malým, křehkým Ben Amim byl nápadný rozdíl. Jeho tvář měla hezké rysy, ale výraz jeho očí byl chladný a tvrdý. Jmenoval se Ari ben Kanaan a byl to nejschopnější muž ilegální organizace Mossad aliya bet.

III. Mark Parker uslyšel zaklepání. Otevřel dveře. Před ním stála Katherine Fremontová. Byla skoro ještě hezčí, než jak si ji pamatoval. Dlouho mlčeli a dívali se na sebe. Prohlížel si její tvář, oči. Stala se ženštější, byla jemnou ženou s hlubokým citem pro jiné, zrozeným z těžkého utrpení.

"Měl bych ti zakroutit krt, žes vůbec neodpovídala na mé dopisy," řekl Mark.

"Marku," zašeptala.

Padli si do náruče a drželi se v objetí. Hodinu pak téměř nemluvili, jen se na sebe dívali, usmívali se a chvílemi se drželi za ruce.

Až při jídle se trochu rozhovořili. Nejvíce se mluvilo o Markových dobrodružstvích zahraničního dopisovatele. Mark si povšiml, že se Kitty v hovoru pečlivě vyhýbá všemu, co se týkalo jí.

Pak se podával sýr, Mark si nalil zbytek piva a znovu nastalo stísněné mlčení. Markovy tázavé pohledy Kitty zjevně zneklidnily.

"Pojď," řekl, "sejdeme kousek k přístavu."

"Dojdu si jen pro šál," řekla Kitty.

MLčky kráčeli vedle sebe podél nábřeží, lemovaného bílými domy, a po molu k majáku, který stál u malého přístaviště. Bylo zamračeno a ze tmy vystupovaly jen obrysy malých zakotvených člunů. Sledovali světlo majáku na moři i rybářskou bárku, která se, řízena jeho světlem, blížila k ochranné hrázi. Kittiny světlé vlasy čechrál lehký větřík. Stáhla si šál pevněji kolem ramen. Mark se posadil na podezdívku a kouřil. Bylo mrtvé ticho.

"Způsobil jsem ti jenom trápení," řekl. "Hned zítra odjedu."

"Ne, nechtěla bych, abys odjel." Dívala se do dálky na moře. "Nevím vlastně, jak mi bylo, když jsem dostala tvůj telegram. Probudilo to ve mně všechno, co jsem se tak úporně snažila zapomenout. Ale věděla jsem, že ten okamžik jednou přijde - nějak jsem se ho bála - a zároveň mám radost, že je zde."

"Tom padl před čtyřmi lety, cožpak to nikdy nepřekonáš?"

"Já vím," řekla tiše, "ženy ve vláce ztrácejí muže, tak to prostě je. Plakala jsem pro Toma. měli jsme se nesmírně rádi, ale věděla jsem, že budu žít dál. Ani nevím, jak zemřel."

"O tom se dá těžko říct víc," odpověděl Mark. "Tom byl u námořnictva a vylodil se s deseti tisíci jinými, aby někde obsadili pruh země na pobřeží. Dostal to a umřel. Žádný hrdinství, žádný řády, ani tolik času, aby řekl: Pozdravuj Kitty a pověz jí, že ji mám rád. Zasáhlo ho to prostě, a byl konec. To je všechno."

Zbledla. Mark si zapálil cigaretu a podal ji Kitty.

"Ale proč musela umřít Sandra?" zeptala se. "Proč muselo zemřít i mé dítě?"

"Nejsem pánbůh. Na to ti neumím dát odpověď."

Posadila se vedle Marka na podezdívku a opřela mu hlavu o rameno. Dýchala ztěžka.

"Myslím, že před tím už nemůžu utíkat," řekla.

"Proč mi o tom nechceš vyprávět?"

"Nemůžu."

"Myslím, že by bylo konečně načase."

Kitty se o to několikrát pokusila, ale pokaždé se jen tiše zakoktala. Léta hrůzy příliš hluboko pronikla do jejího nitra. Odhodila cigaretu do vody a podívala se na Marka. Měl pravdu; byl jediným člověkem na světě, kterému se mohla svěřit.

"Bylo to velmi zlé," začala, "když jsem dostala telegram se zprávou o Tomovi. Měla jsem ho tolik ráda. Ale pak - ani ne za dva měsíce - zemřela Sandra na dětskou obrnu. Už si ani všechno přesně nepamatuju. Rodiče mě odvezli do jakéhosi domova ve Vermontu."

"Do ústavu?"

"Ne - tak se to jmenuje, jen když je to pro chudé lidi - já byla v zotavovně pro nervově nemocné. Nevím, kolik měsíců jsem tam byla. Později jsem si už nedokázala na všechno vzpomenout. Ve dne v noci mě obklopovala hustá mlha. Říká se tomu melancholie."

Kittin hlas se najednou uklidnil a zpevněl.

"Jednoho dne se zvedl závoj, který mi ležel na duši, a znovu jsem věděla, že Tom a Sandra jsou mrtví. Bolelo to a bolest zůstala. Každou minutu každého dne mi je všechno připomínalo. Pokaždé, kdykoli jsem slyšela zpěv nebo smích - pokaždé jsem viděla dítě. Každý můj dech byla bolest. Modlila jsem se, modlila, Marku, aby na mne zase padla mlha. Ano, modlila jsem se, abych přišla o rozum a abych už nemusela vzpomínat."

Vstala. Stála zde vysoká a vzpřímená a po tvářích jí tekly slzy.

"Uprchla jsem a odjela do New Yorku. Zkoušela jsem ztratit se v davu. Bydlela jsem v malém pokojíku - byl tam stolek, židlička a žárovka." Krátce a ironicky se zasmála. "Nechyběla ani neónová reklama před oknem; ta se pořád rozsvěcovala a zhasínala. Všechno, jak má být, že ano? Celé hodiny jsem bez cíle chodila ulicemi, až se tváře kolem mě nejasně rozmazaly, anebo jsem si prostě sedla a dívala jsem se z okna. Den co den. Tom, Sandra, Tom, Sandra - myšlenka na ně mě ani na okamžik neopouštěla."

Kitty cítila, že Mark stojí za ní. Uchopil ji za ramena. Rybářský člun na moři se blížil k přístavu. Přitiskla svou tvář na Markovu ruku.

"Jednou večer jsem toho vypila přespříliš. Znáš mě - víš, že snesu hodně. Uviděla jsem chlapce v zelené uniformě, jakou nosil Tom. Byl sám, byl velký, dobře urostlý - jako Tom. Pili jsme pak dál spolu. Probudila jsem se v levném, špinavém hotelovém pokoji - někde, nemám zdání, kde. Ještě pořád jsem byla napůl opilá. Dopotácela jsem se k zrcadlu a podívala se na sebe. Byla jsem nahá. Ten chlapec byl taky nahý - ležel napříč přes postel."

"Proboha, Kitty, nech toho přece..."

"Ne, Marku - už je dobře, nech mě to dopovědět. Stála jsem tam a dívala se do zrcadla - už

nevím, jak dlouho. Dostala jsem se na dno, na nejnižší stupeň svého života. Dál už to nešlo. Tohle zde - to byl konec. Chlapec o sobě nevěděl - je to divné, ale už ani nevím, jak se jmenoval. Viděla jsem, že v koupelně leží jeho čepelky, dívala jsem se na plynové kohoutky, a snad minutu, anebo taky hodinu - už nevím - jsem stála u okna a dívala se na chodník, deset pater pode mnou. Dospěla jsem na konec svého života, ale neměla jsem sílu, abych skoncovala. A pak se stalo něco podivného, Marku. Najednou jsem věděla, že budu žít dál, bez Toma i bez Sandry, a bylo po bolesti."

"Kitty, drahá Kitty, tolik jsem tě hledal, byl bych ti tak rád pomohl."

"Vím. Ale myslím, že jsem si s tím musela poradit sama. Začala jsem znovu pracovat jako ošetřovatelka, přímo jsem se vrhla do práce. Když v Evropě skončila válka, hned jsem se ujala vedení řeckého sirotčince. Pracovní den tam má čtyřicet hodin. A právě to jsem potřebovala, práci, mnoho práce. Marku - začala jsem ti psát stovky dopisů. Ale nějak jsem se toho okamžiku příliš bála. A teď jsem ráda, že to mám za sebou."

"Jsem rád, že jsem tě našel," řekl tiše.

Otočila se a zadívala se na něj.

"Tak to bychom měli historii Kitty Fremontové..."

Mark ji vzal za ruku a vydali se po hrázi k molu. Z hotelu Dome bylo slyšet hudbu.

IV. Brigádní generál Bruce Sutherland, vrchní velitel Kypru, seděl u velkého psacího stolu ve svém domě na Hippokratově třídě ve Famagustě, asi čtyřicet mil od Kyrenie. Nebýt několika drobných zrádných znaků - poněkud většího objemu v pase a pramene bílých vlasů na spáncích - nikdo by mu nehádal pětapadesát let. Přímé držení těla prozrazovalo na první pohled vojáka.

Ozvalo se zaklepání a vstoupil jeho pobočník, major Fred Caldwell.

"Brý večer, Caldwell. Zpátky z Kyrenie? Posad'te se."

Sutherland odsunul akta stranou, protáhl se a položil brýle na psací stůl. Vybral si ze stojánku dýmku a pomalu ji nacípával. Caldwell si vzal s díky cigaretu a oba muži se začali halit do hustých oblaků dýmu. Velitel brigády zazvonil a ve dveřích se objevil řecký sluha.

"Dvakrát gin a vodu, prosím."

Sutherland vstal a prošel se. Měl na sobě temně červenou sametovou vestu. Posadil se do kožené klubovky, která stála před polici s knihami, sahající až do stropu.

"Našel jste Marka Parkera?"

"Ano, pane."

"A jaký máte dojem?"

Caldwell pokrčil rameny.

"Navenek mu samozřejmě nelze nic vytknout. Chce dál do Palestiny a sem přijel, aby navštívil tu americkou ošetřovatelku Katherine Fremontovou."

"Fremontovou? Ach ano, to je ta půvabná žena, se kterou jsme se seznámili u guvernéra."

"Vždyť vám říkám, pane - všechno vypadá docela nevinně. Ale Parker je jednou reportér a já pořád nemůžu zapomenout na ty mrzutosti, co jsme kvůli němu měli v Holandsku."

"Ale, ale," řekl Sutherland. "Všichni jsme ve válce dělali chyby. Jenže Parker nás náhodou při tom přistihl. Naštěstí jsme válku vyhráli a myslím, že se dnes sotva najde deset lidí, kteří by se na tu záležitost ještě pamatovali."

Nápoje už stály na stole.

"Na vaše zdraví!" Sutherland postavil sklenici a pohladil si bílé mroží kníry.

Fred Caldwell však stále ještě nebyl spokojený.

"Pane," začal znovu, "co když Parker bude zvědavý a začne se tu důkladněji rozlízet - nemyslíte, že by bylo lepší, kdyby mu CID pověsila na paty pár lidí?"

"Poslouchejte, můj milý, dejte tomu chlapíkovi pokoj. Stačí, když řeknete člověku od novin 'ne', a máte takřka jistotu, že jste zašťoural do vosího hnízda. Zprávy o utečencích dnes již netáhnou a nemyslím, že se zde bude zajímat o anglické tábory. Přesto nebudeme riskovat a nic mu nezakážeme, abychom nevzbudili jeho zvědavost. Chcete-li slyšet můj názor - tedy já si myslím, že jste za ním neměl chodit."

"Ale prosím vás, veliteli - přece po té nepříjemné aféře v Holandsku..."

"Dejte sen stolek na šachy, Freddy!"

V tónu, kterým Sutherland vyslovil "Freddy", bylo něco, co definitivně uzavíralo diskusi.

Když stavěli figurky, Caldwell si cosi pro sebe bručel. Začali hrát, Sutherlandovi však bylo jasné, že jeho pobočník je duchem jinde. Položil dýmku a pohodlněji se usadil v klubovce.

"Caldwelle, pokusil jsem se vám vysvětlit, že zde nezřizujeme koncentrační tábory. Uprchlíky zadržujeme v táborech u Caraolu jen do té doby, dokud si ti naši mudrlanti ve vládě neujasní, co dál s palestinským mandátem.

"Ale tihle Židé jsou opravdu nezkrotní," namítl Caldwell a na čele se mu udělaly vrásky. "Byl bych skutečně pro trochu disciplíny podle starého dobrého receptu."

"Ne, Freddy, v tomto případě ne. Ti lidé nejsou zločinci a sympatie celého světa jsou an jejich straně. Vaším i mým úkolem je postarat se o to, aby nedošlo k nepokojům, k výstřelkům a vůbec k ničemu, co by se dalo propagačně využít proti nám. Chápete?"

Caldwelovi to nebylo jasné. Naopak, byl toho názoru, že velitel by měl vůči uprchlíkům postupovat mnohem rázněji. Ale spor s generálem nemůže vyhrát nikdo, kdo není náhodou ještě větší zvíře než on. Kromě toho byla celá záležitost hrozně zamotaná - a tak se Caldwell spokojil tím, že posunul pěšce.

"Jste na tahu, pane," řekl.

Sutherland měl ustaraný výraz.

Chudák, pomyslel si Caldwell. Generál byl téměř třicet let ženatý s Nedií Sutherlandovou. Ted' ho náhle opustila a uprchla do Paříže s mužem o deset let mladším, než byla sama. Byl to skandál, který se v armádních kruzích přetřásal po celé měsíce, a Sutherland to zřejmě ještě stále těžce nesl. Hrozná rána pro generála, který byl vždycky tak korektní.

Sutherlandova bledá tvář byla plná vrásek a na nose se mu objevily malé červené žilky. V tom okamžiku opravdu vypadal na těch pětapadesát, ne-li na víc.

Ale Bruce Sutherland nemyslel na Nedii, jak Caldwell předpokládal. Myšlenkami byl v uprchlických táborech u Caraolu.

"Jste na tahu, pane."

"Tak tedy chci zničit tvé nepřátele, Izraeli..." mumlal si pro sebe Sutherland.

"Co jste to říkal, pane?"

V. Mark vedl Kitty zpět ke stolu, oba sotva popadali dech.

"Viš, kdy jsem naposled tančila sambu?" zeptala se.

"Na to, že jsi tak stará, ti to nejde zrovna špatně."

Mark se rozhlédl po místnosti. U všech stolů seděli britští důstojníci v khaki uniformě své armády nebo v bílých stejnokrojích námořnictva, a všichni mluvili s výrazným anglickým přízvukem. Mark miloval takové lokály. Číšník přinesl čerstvé nápoje a oba si ťukli.

"Na tvé zdraví, Kitty, kdekoliv budeš," řekl Mark. "Skutečně milostivá, jaký máte nyní nejbližší cíl?"

Kitty povytáhla ramena.

"Ani vlastně nevím, Marku. V Soluni jsem skončila a začínám být neklidná. Mám tučet nabídek na práci v OSN ve všech končinách Evropy."

"Ano, byla to báječná válka," řekl Mark. "Všude zůstaly hromady siroteků."

"Ne, ale vážně," řekla Kitty, "právě včera jsem dostala opravdu dobrou nabídku, abych pracovala na Kypru."

"Na Kypru?"

"Tady v okolí Famagusty jsou nějaké uprchlické tábory. Přišla s tím ke mně jakási Američanka. Zdá se, že tábory jsou přeplněné a vedle silnice do Larnaky se zřizují nové. Nabídlí mi, abych to tam řídila."

Mark stáhl obočí.

"To je právě jeden z důvodů, proč jsem tě nemohla čekat na letišti. Byla jsem dnes ve

Famagustě, abych si promluvila s tou Američankou."

"A cos jí řekla?"

"Odmítla jsem. Jsou to Židé. Myslím sice, že židovské děti sotva budou jiné než ostatní, ale přece jen bych s tím raději neměla nic společného. Zdá se, že kolem těch táborů je spousta politiky a nepodléhají dozoru OSN."

Mark zamyšleně mlčel. Kitty se na něho šelmovsky usmála a ukazováčkem mu mávala před nosem.

"Netvař se tak vážně. Chceš znát ten druhý důvod, proč jsem na tebe nemohla čekat?"

"Tváříš se, jako bys už měla mírnou špičku."

"Myslím, že ji pomalu budu mít. Tak poslechněte, mister Parker, byla jsem ve Famagustě, abych doprovodila na loď svého přítele. Vždyť mě znáš - jeden muž odjíždí, druhý přijíždí."

"Pokud si je nespleteš! A co to bylo za hocha, se kterým jsi jela sem na Kypr?"

"To bys rád věděl, vid'?"

"Hm."

"Plukovník Howard Hillings z britské armády."

"Bylo mezi vámi něco?"

"Ale čerta starého! Byl korektní, až to bylo protivné."

"A odkud ho znáš?"

"Byl v Soluni šéfem britské vojenské mise. Když jsem se ujala vedení toho domova, měli jsme málo postelí, léků, jídla, pokrývek, prostě všeho. Zkrátka a dobře, obrátila jsem se na něj. Svedl pro mne obrovskou papírovou válku a stali jsme se přáteli na věčné časy. Je to opravdu skvělý chlapík."

"Povídej dál! Začíná to být moc zajímavý a napínavý."

"Před několika týdny se dověděl, že bude přeložen do Palestiny a že si má předtím vybrat dovolenou. Takže mě požádal, abych ji strávila zde s ním. Představ si, jak jsem byla zahrabaná do práce, když jsem si ani nevšimla, že už osmnáct měsíců nemám jediný volný den. Nakonec ale z jeho dovolené sešlo a dnes se musel hlásit ve Famagustě, aby odtamtud odplul do Palestiny."

"Máš nějaké plány do budoucna coby paní Hillinsová?"

Kitty zavrtěla hlavou.

"Mám ho docela ráda. Jel takovou dálku za mnou na Kypr, jen aby měl vhodné prostředí, až se mě zeptá, jestli si ho chci vzít..."

"No a?"

"Milovala jsem Toma. Už nikdy nepocítím nic takového k žádnému muži."

"Teď je ti osmadvacet, Kitty. To je správný věk, aby se člověk usadil."

"Vždyť si neštěžuju. Nalezla jsem něco, co mi dává uspokojení. - Marku, ty taky jedeš do Palestiny? Tolik zdejších důstojníků je teď přeloženo do Palestiny."

"Bude válka, Kitty."

"Válka? A proč? Vůbec tomu nerozumím."

"Ale, ze všech možných důvodů. Všude na světě je spousta lidí, kteří se rozhodli že vezmou sami svůj život do svých rukou. Kolonie dnes vycházejí z módy. Angličani jedou na mrtvém koni. Vojákem nové světové říše," Mark vytáhl z kapsy dolarovou bankovku, "je tohleto. Do všech končin světa se vydaly na pochod milióny těchto zelených vojáků. Je to největší armáda, jaká kdy existovala, a dobude svět bez krveprolití. Ale v Palestině je to jiný. Ta věc má v sobě téměř něco úděsného, Kitty. Jsou to lidi, který se docela vážně rozhodli, že vzkřísí znova národ, který je dva tisíce let mrtvý. A co je na tom nejfantastičtější - myslím, že to dokážou. Ti, o kterých mluvím, jsou Židi, který nemůžeš vystát."

"Neřekla jsem," odporovala Kitty, "že nemůžu vystát Židy."

"Nechtěl bych se s tebou teď přít. Ale miláčku, přemýšlej trochu - neslyšelas za tu dobu, co jsi tady na Kypru, něco - řekněme nápadného či neobyčejného? Ani jsi nic takového neviděla?"

Kitty si zamyšleně hryzla dolní ret.

"Ne," řekla po chvíli, "jen ty tábory s uprchlíky. Slyšela jsem, že jsou přeplněné a v žalostném stavu. Proč se ptáš?"

"Nevím. Mám jen takový tušení, že se tady na Kypru něco děje a že to není žádná maličkost."

"Proč neřekneš raději hned, že je to prostě zvědavost z profese?"

"Ne, nejde jen o to. Neznáš nějakýho majora Caldwell? Je to pobočník generála Sutherlanda."

"Znám. Hrozně nudný chlapík. Seznámili jsme se u guvernéra."

"Přišel za mnou v hotelu do pokoje, krátce než jsi přijela. Proč by se za mnou hrnul generálův pobočník sotva deset minut po příjezdu, kdyby nešlo o nic závažného? Ne, Kitty, můžeš mi věřit, Angličani jsou tady z nějakého důvodu nervózní. Nemůžu to dokázat, ale vsadil bych se o cokoliv, že to souvisí s těmi tábory pro uprchlíky. Řekni mi, nemohla bys v těch táborech pár dní pracovat - kvůli mně?"

"Samozřejmě, Marku, když si to přeješ."

"Aby to čert vzal," řekl Mark a postavil sklenici na stolek. "Jsem na dovolený! Máš docela pravdu, jsem už z profese zvědavý a nedůvěřivý. Už na to nemysli, radši si zatančíme."

VI. Na třídě Arsinos ve Famagustě proti starým městským hradbám stál velký, výstavný dům kyperského Řeka Mandrii. Patřila mu Kypersko-středomořská námořní společnost a také většina taxíků na ostrově. V jedné z místností domu čekali Mandria a David ben Ami na Ariho ben Kanaana, který se převlékal do suchých šatů.

Oběma bylo jasné, že přijel-li Ari ben Kanaan na Kypr, znamená to obzvlášť důležitý úkol pro organizaci Mossad. Angličané celá léta prováděli politiku, která bránila židovské emigraci do Palestiny, nebo ji alespoň omezovala na minimum. Této politice napomáhalo také královské loďstvo. Mossad alija bet byla organizací Židů usazených v Palestině a jejím úkolem bylo tajně pašovat Židy do země. Avšak pokaždé, když anglická flotila vypátrala loď Mossadu, která se pokoušela proniknout bloádou, odvekla ilegální přistěhovalce do internačních táborů na Kypru.

Ari ben Kanaan, který se mezitím převlékl, vešel do místnosti a pokynul Mandriovi a Davidovi ben Amimu. Byl to statný, ramenatý muž, měřil hodně přes metr osmdesát. On a Ben Ami byli dávní přátelé; ale v přítomnosti Mandrii, kyperského Řeka, který nebyl členem jejich organizace, nýbrž s ní jen sympatizoval, to nedávali najevo.

Ari si zapálil cigaretu a začal bez průtahů mluvit.

"Ústředí mě pověřilo úkolem, abych zorganizoval hromadný útěk lidí z táborů. Důvody jsou mi všem jasné. Jaký je tvůj názor, Davide?"

Mladý muž s úzkým obličejem zamyšleně chodil sem a tam. Na Kypr přijel už před několika měsíci z pověření Palmachu, tajné armády Židů v Palestině. On a desítky dalších příslušníků Palmachu proklouzli bez vědomí Angličanů do uprchlických táborů a zřídili tam školy, ambulance a synagogy, postavili sanitní zařízení a zorganizovali drobnou řemeslnou výrobu. Ilegální přistěhovalci, které z Palestiny přivezli na Kypr, byli lidé, kteří ztratili už všechnu naději. Když se mezi nimi objevili mladí muži, příslušníci židovské armády v Palestině, dodalo jim to sílu a morálka v táboře se upevnila. David ben Ami a ostatní členové Palmachu poskytli tisícům mužů a žen v táborech vojenský výcvik. Namísto zbraní měli hole a místo granátů používali kamenů. David ben Ami, jemuž nebylo víc než dvaadvacet let, byl velitelem Palmachu na Kypru. I když snad Angličané tušili, že se do táborů vloudili lidé z Palestiny, nedali to znát. Nijak totiž netoužili po tom, vniknout do nitra táborů, v nichž se proti nim zvedal odpor, a omezili se na to, že je hlídali zvenčí.

"Kolik jich má uprchnout?" zeptal se David.

"Asi tři sta."

David zavrtěl hlavou.

"Vykopali jsme několik podzemních chodeb, ale všechny ústí u moře. Dnes večer ses mohl sám přesvědčit, že u břehu je proud nebezpečný a že ho překoná jen moc dobrý plavec. Druhá možnost: abychom se dostali do tábora i ven, používáme místa, kde se venku skladují a odvážení odpadky. Tyto kanály nejsou tak ostře hlídány, ale tolik lidí najednou tudy rozhodně neprojde. Třetí možnost: anglické uniformy a falešné papíry. Ale i tímto způsobem se může dostat dovnitř i ven pokaždé jen pár lidí. Čtvrtá a poslední možnost: zatlučeme některé ze svých členů do laťkových beden a pošleme je do přístavu. Pan Mandria je vlastníkem loďařské společnosti a jeho přístavní dělníci vědí, co mají dělat, dojdou-li takové bedny. V tomhle okamžiku, Ari, nevidím žádnou cestu, jak bychom mohli organizovat hromadný útěk."

"Nalezneme cestu," prohlásil Ben Kanaan kategoricky. "Máme ovšem jen několik týdnů času."

Řek Mandria s povzdechem vstal a zavrtěl hlavou.

"Mister Ben Kanaan," řekl pak, "připlaval jste dnes večer na toto pobřeží a požádal jste nás, abychom učinili nemožné možným, a to ještě ve dvou týdnech. Mé srdce říká," Mandria položil ruku na srdce, "že se to podaří. Ale moje hlava," a ukazováčkem si zaťukal na čelo, "mi říká, že je to nemožné." Zkřížil ruce za zády a neklidným krokem chodil po pokoji.

"Věřte mi, mister Ben Kanaan," - Mandria se otočil a učinil velkolepé gesto - "vy z Palmachu i Mossadu se můžete splehnout, že Řekové na Kypru stojí za vámi do poslední kapky krve. Jsme na vaší straně. Stojíme po vašem boku a za vámi! Ale přesto - Kypr je ostrov obklopený vodou a Angličané nejsou ani hloupí ani lhostejní. Já, Mandria, jsem ochoten učinit všechno, co je v mé moci, a přesto se vám nepodaří dostat z carolských táborů tři sta lidí najednou. Plot z ostatních drátů je tři metry vysoký a stráže mají zbraně - nabitě zbraně."

Ari ben Kanaan vstal. Proti dvěma mužům se tyčil jako věž. Mandriův patetický projev jako by nevnímal.

"Potřebuji na zítřek anglickou uniformu," řekl, "a doklady a řidiče. A vy, mister Mandria, se už můžete poohlédnout po nějaké lodi. Měla by mít sto až dvě stě tun. A ještě něco, Davide, budeme potřebovat odborníka na falšování dokladů."

"V bloku pro mladistvé máme chlapce, který prý je pravým umělcem v těchto věcech, ale ten nebude chtít. Všichni ostatní jsou ubozí břídilové."

"Zítra pojedu do Caraolu a promluvím si s tím chlapcem. Stejně se chci podívat na tábor."

Mandria byl nadšený. Tenhle Ari ben Kanaan, to je pane chlap. Skutečný muž činu. Obstarejte loď! Potřebujeme padělatele! Postarejte se o uniformu a řidiče!

Od té doby, co lidé z Palmachu a Mossadu přišli na Kypr, byl život plný vzrušení a Mandriovi připadalo báječné, že se může zúčastnit hry, ve které se šlo proti Britům. Uchopil Ariho za ruku a stíkl ji:

"My Kyperští jsem na vaší straně," řekl. "Váš boj je naším bojem."

Ben Kanaan se na něho podíval odmítavě.

"Pane Mandrio," řekl, "budete příslušně odměněn za svůj čas i námahu."

V místnosti zavládlo trapné ticho. Mandria zbledl jako stěna.

"Domníváte se snad, vy si dovoluujete vážně myslet, pane, že já, Mandria, dělám tohleto pro peníze? Myslíte si, že bych kvůli penězům riskoval deset let žaláře anebo vyhnanství z vlasti? Od té doby, co jsem začal pracovat s vašimi lidmi z Palmachu, stálo mě to přes pět tisíc liber."

"Myslím," řekl David rychle a smířlivě, "že by ses měl panu Mandriovi omluvit. On sám, řidiči jeho taxíků i jeho přistavní dělníci hodně riskují. Bez pomoci Řeků bychom tady sotva mohli pracovat."

Mandria klesl do lenošky. Bylo vidět, že se ho to hluboce dotklo.

"Ano, Ben Kanaane, obdivujeme vás. Protože si myslíme, že podaří-li se vám vyhnat Brity z Palestiny, pak se nám to snad jednoho dne podaří i tady na Kypru."

"Prosím za prominutí, pane Mandrio," řekl Ari. "Jsem zřejmě předrážděný." Říkal to ale mechanicky, ve skutečnosti si to nemyslel.

Svištivý zvuk sirén, který pronikal zvenčí, přerušil rozpravu. Mandria otevřel dveře na balkón a spolu s Davidem vyšel ven. Ari ben Kanaan je následoval a zůstal stát za nimi. Spatřili pancéřový vůz vybavený kulomety, který jel v čele kolony nákladních aut z přístavu po silnici. Nákladňáků bylo pětadvacet a obklopovaly je džípy s namontovanými kulomety.

Lidé, kteří stáli nacpaní těsně vedle sebe na nákladních autech, byli cestující z ilegální lodi Brána naděje, plující z Itálie, lodi, která se pokusila dostat do Palestiny a prolomit britskou blokádu. Na loď najel anglický torpédoborec a pak ji odvěkl do Haify. Ilegální přistěhovalce okamžitě dopravili na Kypr.

Houkání sirén zesílilo, když kolona projížděla pod balkónem Mandriova domu. Jeli v řadě, jeden vůz za druhým, a tři muži stojící na balkóně se shora dívali na bídu namačkaných, nárazy otrásaných lidí. Byli to zničení tvorové, kteří už dospěli na konec, bezmocní, přepadlí, vysílení. Sirény kvílely, kolona zahrula u brány starých městských hradeb za roh na silnici do Salamin, vedoucí k táborům u Caraolu. Pak auta zmizela, ale houkání sirén ještě dlouho znělo nocí.

David ben Ami zaťal pěsti; zuby měl křečovitě sevřené a byl celý rudý bezmocným vztekem.

Mandria plakal. Jen Ari ben Kanaan nedal najevo žádné pohnutí. Vrátili se z balkónu do pokoje.

"Určitě si chcete o mnoha věcech promluvit," řekl Mandria, který ještě pořád přemáhal pláč.

"Doufám, Ben Kanaane, že vám místnost vyhovuje. Uniformu pro vás, doklady a taxi do zítřka obstaráme. Dobrou noc."

Sotva David s Arim osaměli, padli si do náruče. Ten velký zvedl malého a zase ho postavil, jako by to bylo dítě. Dívali se na sebe, blahopřáli si, jak dobře vypadají, a znovu se objali.

"Co je s Jordanou?" zeptal se David netrpělivě. "Byl jsi před odjezdem u ní? Dala ti pro mě něco s sebou?"

"Něco pro tebe?" Ari si mnul bradu, jako by si nemohl vzpomenout. "Počkej chvíli..."

"Ale jdi, Ari - už jsou to celé měsíce, co jsem nedostal dopis."

Ari si vzdychl a vylovil z kapsy obálku, kterou mu David okamžitě vytrhl z ruky.

"Strčil jsem to do nepromokavého pytlíku. Když jsem plaval k pobřeží, měl jsem jedinou myšlenku, že mi utrhneš hlavu, kdyby tvůj pitomý dopis promokl."

Ale David ho neposlouchal. V šeru držel dopis těsně před očima a pomalu četl slova ženy, která toužila po muži, kterého milovala. Pak dopis pečlivě složil a opatrně vsunul do náprsní kapsy, aby ho později mohl číst znovu a znovu. Protože třeba uplynou dlouhé měsíce, než dojde další list.

"Jak se jí daří?" zeptal se.

"Vlastně nechápu, co na tobě moje sestra vidí. Jordana? Ta je jako vždycky. Divoká a krásná a moc tě miluje."

"A moji rodiče - bratři - skupina Palmachu - co dělají..."

"Tak pomalu. Já tady chvíli zůstanu. Vezmem to po pořádku."

David znovu vytáhl dopis a znovu jej četl. Oba muži mlčeli. Hleděli skleněnými tabulemi balkónových dveří na staré městské hradby na druhé straně ulice.

"Jak to vypadá u nás doma?" zeptal se tiše David.

"Doma? Jako vždycky. Střílí se a padají bomby. Přesně tak, jak to bylo denodenně, když jsme byli děti. Každý rok se blíží krize, která je ještě hrozivější, než ta poslední. Ne," řekl Ari, "u nás doma je všechno při starém. Jenže - tentokrát bude válka."

Položil ruku na rameno menšího Davida, svého přítele.

"Všichni jsme jaksepatří pyšní na to, co jsi vykonal v internačních táborech."

"Vynasnažil jsem se udělat, co se dá, když chce člověk cvičit vojáky a má k tomu jen smeták. Palestina je pro ty lidi nedosažitelným snem. Už nemají žádnou naději. - Ari, chtěl bych tě poprosit, aby ses zbvil té nedůvěry k Mandriovi. Je to skvělý člověk a náš skutečný přítel."

"Víš, Davide, prostě nesnáším lidi, kteří si myslí, že nás musí ochraňovat."

"Bez něho a bez Řeků bychom zde nemohli pracovat."

"Prosím tě, jen nenalet' Mandriům, kterých je všude na světě plno. Roní krvavé slzy nad milióny našich zavražděných dětí, ale až půjde do tuhého, zůstaneme zase sami. Mandria nás nechá na holičkách, jako ti druzí. Budeme zrazení a zaprodání, jako dosud vždycky. Nemáme přátele kromě svých vlastních lidí, nezapomeň na to."

"A přece se mylíš," prudce odvětil David.

"Davide, Davide, Davide! Jsem tak dávno u Palmachu a členem Mossadu, že se mi už ani nechce počítat léta. Jsi ještě mladý. Tohle je tvůj první velký úkol. Nedopust', aby ti cit zkalil rozum."

"Ale já chci, aby mi cit zkalil rozum," odpověděl David. "Pokaždé to ve mně vzplane, vidím-li něco takového jako tu kolonu. Naši lidé, lidé našeho národa, zavření jako zvířata v kleci!"

"Zkoušíme to všemi možnými způsoby," řekl Ari, "a musíme si přitom zachovat chladnou mysl. Někdy máme úspěch, jindy se to zas nepodaří. Nejdůležitější je, zůstat vždycky strýzlivý."

Z dálky se stále ještě ozýval zvuk sirén. David si zapálil cigaretu a na chvíli se zamyslel.

"Nikdy nesmím ztratit víru," řekl slavnostně, "že jsem spolutvůrcem dějin, které počaly před čtyřmi tisíci lety." Otočil se a vzrušeně pohlédl vzhůru do obličeje svého přítele.

"Ari, vezměme například míso, kde jsi dnes večer vkročil na pevninu. Kdysi tam stálo město Salamis. A byla to Salamis, ze které vzešlo povstání, jehož tvůrcem byl Bar Kochba. Vypudil z naší země Římany a obnovil židovské království. Nedaleko internačních táborů je most - říká se mu Židovský most."

Dva tisíce let se tak jmenuje. Stále musím na tyto věci myslet. Přesně tam, kde jsme kdysi bojovali proti římskému impériu, bojujeme dnes, po dvou tisících letech, proti impériu britskému."

Ari ben Kanaan, o hlavu vyšší než David, s úsměvem hleděl na mladšího muže, jako otec, který se mírně usmívá příliš velkému nadšení svého syna.

"Dopověz historii do konce. Po Bar Kochbově povstání se římské legie vrátily do naší země, dobyly jedno město po druhém a zmasakrovaly obyvatelstvo. V rozhodující bitvě u Bejtaru se z krve vražděných žen a dětí vytvořil rudý proud, který tekla na míli daleko. Jednomu z vůdců, Akivovi, stáhli zaživa kůži a Bar Kochbu odvěkli v řetězech do Říma, aby tam zemřel ve lví jámě. Anebo to byl Bar Giora, který při jiném povstání zemřel v jámě lvové? Možná že si všechna ta povstání pletu. Vždyť bible i naše dějiny jsou plné neobyčejných vyprávění a zázraků, kterým lidé tak rádi věří. Ale náš dnešek, to není zázra, to je skutečnost. Nemáme žádného Jozuu, který by poručil slunci, aby se nehýbalo, a hradbám, aby se zřítily. Britské tanky neuváznou v bahně jako vozy Kanaanských a moře nepohltní anglickou flotilu, jako kdysi faraónovo vojsko. Doba zázraků minula, Davide."

"Ale neminula! Vždyť jen skutečnost naší existence je zázrakem. Přežili jsme Římany, staré Řeky i Hitlera. Přežili jsme každého, kdo nás chtěl potlačit, a přežijeme také impérium. To je zázrak, Ari."

"Tak tedy, Davide, jednu věc vm ale určitě: v slovních rozepřích a v umění mít pravdu, v tom se my Židi vyznáme. A teď se trochu vyspíme."

VII. "Jste na tahu, pane," opakoval Fred Caldwell.

"Ano, ano, promiňte." Generál Sutherland si prohlížel šachovnici a posunul pěšce. Caldwell táhl jezdcem a Sutherland čelil hrozbě rovněž jezdcem. Generál zjistil, že mu vyhasla dýmka, zaklel a znovu ji zapálil.

Oba muži zvedli hlavu, když uslyšeli tiché, nepřerušované vytí sirén. Sutherland pohlédl na nástěnné hodiny. Museli to být ilegální přistěhovalci z loď Brána naděje.

"Brána naděje!" řekl Caldwell ironicky. "Cimbuří Siónu, Země zaslíbená, Hvězda Davidova - vymýšlejí si fantastická jména tihle narušovatelé blokády, to se musí nechat."

Sutherland stáhl obočí. Pokusil se přemýšlet o dalším tahu, ale sirény mu stále zněly v uších. Díval se na figurky ze slonoviny, před sebou viděl kolonu nákladních aut, tváře strhané strachem, kulometry, pancéřové vozy.

"Nemáte-li nic proti tomu, Caldwell, raději bych nyní zůstal sám."

"Není vám dobře, pane?"

"Ale ne," řekl generál. "Dobrou noc."

Rychlým krokem vyšel na chodbu. Když za sebou zavřel dveře ložnice, uvolnil si vestu. Zdálo se mu, že sirény houkají nesnesitelně hlasitě. Rychle přibouchl okno, aby to už nemusel poslouchat.

Bruce Sutherland stál před zrcadlem a ptal se sám sebe, co se s ním vlastně děje. S ním, Sutherlandem, pocházejícím ze Sutherlandských výšin. Udělal slavnou kariéru, stejnou, jaké se skvěly na dlouhém seznamu slavných kariér jeho rodu, který trval tak spolehlivě jako sama Anglie.

Ale v těchto posledních týdnech se na Kypru něco dělo. Něco, co mu dráskovalo nervy. Stál před zrcadlem, díval se do svých zamžených očí, které na něj hleděly ze zrcadla, a kladl si otázku, kdy a kde to všechno vlastně začalo.

Sutherland: správný muž pro jakýkoliv tým - stálo v análech Etonu. Výborný chlapík, tenhle Sutherland. Rodina, výchova, kariéra - vše, jak má být.

"Chceš do armády? Správně, Bruci, starý brachu. My Sutherlandové jsme po staletí sloužili v armádě, je to přímo rodinná tradice."

Pak sňatek odpovídající jeho stavu. Neddie Ashtonová, dcera plukovníka Ashtona, je správná volba. Neddie Ashtonová pochází z dobré stáje. A moc se hodí za paní domu. Zná všechny lidi, které je třeba znát. Hodně ti pomůže ve tvé kariéře. Ashtonové a Sutherlandové se k sobě výborně hodí.

Kde se stala chyba, ptal se Sutherland. Neddie mu dala své skvělé děti. Albert byl pravý Sutherland, teď už je kapitánem u starého pluku svého otce, a Martha se výborně vdala.

Bruce Sutherland vzal ze skříně pyžamo a oblékl si je. Nahmatal nepříliš silný tukový polštář kolem pasu. Na pětapadesátiletého chlapa to nebylo tak zlé. Ještě pořád byl ve výborné kondici.

Porovnal-li to s pomalým a namáhavým postupem v dobách míru, udělal v druhé světové válce rychle kariéru. Byl v Indii, Hongkongu, Singapuru a na Blízkém východě. Avšak teprve ve válce se ukázalo, z jakého je těsta. Projevil se jako neobyčejně schopný velitel pečoty. Na konci války velel brigádě.

Sutherland si obul domácí střevice, pomalu usedl do lenošky, ztlumil světlo - a oddal se myšlenkám na minulost.

Neddie mu byla vždycky dobrou ženou. Byla dobrou matkou, vynikající hostitelkou a pravou ženou pro důstojníka v koloniích, jak má být. Štěstí mu velice přálo. Kdy vlastně nastala v manželství trhlinka? Pamatoval si to velmi přesně. Bylo to v Singapuru před mnoha a mnoha lety.

Byl majorem, když poznal Marinu, mišenku s olivovou pleť, ženu, která byla jako stvořená pro lásku. Každý muž skrývá hluboko ve svém nitru obraz nějaké Mariny, ale ta jeho byla z masa a krve, ze smíchu i pláče, žáru a vášně - byla skutečná.

Být s Marinou bylo jako žít na žhavém vulkáně, který mohl každou chvíli vybuchnout. Dokázala ho připravit o rozum, byl jí posedlý. Ze žárlivosti jí dělal zuřivé scény a v příštím okamžiku ji prosil, téměř se slzami v očích, za odpuštění. Marina - Marina. Ty tmavé oči a havraní vlasy. Dovedla ho týrat i okouzlovat. S ní a skrze ni prožíval závratě, o nich dosud netušil, že existují. Bruce Sutherland si vzpomněl, jak zklamanou a hluboce uraženou tvář měla Neddie, když mu oznámila, že všechno ví.

"Ne, že by mě to hluboce neranilo," řekla Neddie, příliš hrdá, než aby plakala, "jsem však ochotná odpustit a zapomenout. Koneckonců musíme myslet na děti, na tvou kariéru - a na naše rodiny. Pokusím se nalézt způsob, jak bych mohla žít s tebou dál, Bruci. Musíš mi však přísahat, že se s tou osobou už nikdy neuvidíš a že si podáš žádost o okamžité přeložení ze Singapuru."

Ta osoba, jak jí říkáš, pomyslel si Bruce, je žena, kterou miluji. Dala mi něco, co bys mi nemohla dát ty, ani tisíc jiných Nedií. Dala mi to, v co žádný muž na této zemi nemá právo doufat.

"Chtěla bych slyšet tvou odpověď, Bruci."

Odpověď? Jaká by to mohla být odpověď? Měl snad obětovat svou kariéru nějaké míšence? Pošpinit jméno Sutherland hanbou?

"Už se s ní nikdy nesetkám, Neddie," slíbil.

Bruce Sutherland Marinu už nikdy nespátl, ale také na ni nikdy nepřestal myslet. Snad to bylo tohle, čím všechno začalo.

Sirény zněly už jen docela slabě. Kolona musí být skoro u Caraolu, pomyslel si Sutherland. Brzy všechno utichne a pak snad bude možné usnout. Myslel na to, že asi za čtyři nebo za pět let půjde do penze. Dědičné sídlo rodiny bude pro něj příliš velké, když je teď sám. Asi bude bydlet v nějaké vilce, snad na venkově. Bude pomalu načase poohlédnout se po několika dobrých loveckých psech, dát si zaslat katalogy ruží a doplnit knihovnu. Musí uvážít, do kterého klubu by měl v Londýně vstoupit. Albert, Martha a vnoučata mu budou skutečně útěchou, až bude na penzi. A možná - možná si opatří milenkou.

Jak se to zdálo divné, že má po téměř třicetiletém manželství odejít do penze a usadit se někde bez Neddie. Po celou dobu byla taková tichá, vznešená, rezervovaná. Přes jeho aféru s Marinou se přenesla s velkým taktem. A najednou, po celém tom korektním životě nezkrotně vybuchla, aby zachránila poslední léta, která jí jako ženě zbývala. Sebrala se a utekla s jakýmsi o deset let mladším bohémem do Paříže. Všichni velmi litovali generála, ale ten si z toho vlastně tolik nedělal. Již dlouhá léta neexistoval mezi ním a Nedií žádný manželský styk a i citových pojítek bylo málo. Jestliže si myslí, že se musí vydovádet - prosím. Možná žeji později zas vezme k sobě - ale milénka by snad byla lepší.

Zvuk sirén konečně ustal a v místnosti zavládlo úplné ticho. Bylo slyšet jen temný hukot příboje narážejícího o pobřeží. Bruce Sutherland otevřel okno a chvíli hluboce vdechoval chladný čerstvý listopadový vzduch. Pak vešel do koupelny, vyndal z úst protézu, vyčistil ji a vložil do sklenice s vodou. Škoda, že ztratil ty čtyři zuby. Říkal si to už přes třicet let. Přišel o ně při ragby. Prohlížel si ostatní zuby a spokojeně konstatoval, že jsou ještě v pořádku.

Otevřel lékárníčku a podíval se na srovnané lahvičky. Vyhledal krabičku s prášky na spaní a rozpustil ve sklenici dvojitou dávku. V poslední době špatně spal.

Jak pil obsah sklenice, začalo mu srdce prudce bušit. Věděl, že ho zas čeká strašlivá noc.

Zoufale se namáhal zbavit se myšlenek, které se mu tak vtíravě vnucovaly. Zalezl pod příkrývkou a doufal, že brzy usne, ale v hlavě mu to začalo vířit dokola, stále dokola...

Bergen-Belsen - Bergen-Belsen - Bergen-Belsen - NORIMBERK! - NORIMBERK! - NORIMBERK!

"Předstupte a řekněte své jméno..."

"Bruce Sutherland, brigádní generál, velitel..."

"Svědku, vylište soudu, co jste viděl na vlastní oči..."

"Dne 15. dubna, dvacet minut po páté hodině odpoledne, obsadily jednotky, kterým jsem velel Bergen-Belsen."

"Vylište, co jste viděl..."

"Tábor I byl uzavřený, šest set metrů široký a tři sta metrů dlouhý prostor. Bylo tam osmdesát tisíc lidí, většinou východoevropských Židů."

"Vylište soudu..."

"Dávka potravin pro Tábor I bylo deset tisíc chlebů týdně."

"Můžete soudu říci..."

"Ano, to jsou svorky na varlata a šrouby na palce, kterých se používalo při mučení..."

"Vylište..."

"Sčítáním jsme zjistili v Táboře I třicet tisíc mrtvých. Třináct tisíc mrtvol leželo porůznu na podlaze. Naživu bylo ještě dvacet osm tisíc žen a dvanáct tisíc mužů."

"VYLIČTE...!"

"Učinili jsme vše, co bylo v naší moci, ale lidé, kteří zůstali naživu, byli hladem a nemocemi tak zesláblí, že v několika málo dnech po našem příchodu zemřelo dalších třináct tisíc lidí."

"VYLIČTE...!"

"Když jsme přišli, poměry v táboře už nebyly lidské."

Sotva skončil v Norimberku svědeckou výpověď, obdržel Bruce Sutherland naléhavou výzvu, aby se ihned vrátil do Londýna. Poslal mu ji dlouholetý dobrý přítel z ministerstva války, generál sir Clarence Tevor-Browne. Sutherland tušil, že jde o něco neobvyklého.

Hned druhý den letěl do Londýna a neprodleně se odebral do obrovské budovy na rohu mezi Whitehallem a Scotland Yardem, v níž sídlilo ministerstvo války.

"Tak už jste tady, Bruci! Jen pojd'te dál, můj milý, pojd'te! Dobře že jste zde. Sledoval jsem vaši svědeckou výpověď v Norimberku. Nebylo to nic příjemného."

"Jsem rád, že to mám za sebou," řekl Sutherland.

"Moc mě mrzelo, když jsem slyšel ty zvěsti o vás a o Nedii. Mohu-li pro vás něco udělat..."

Sutherland zavrtěl hlavou.

Tevor-Browne se konečně vytasil s tím, proč ho vyzval, aby přijel do Londýna.

"Poslyšte, Bruci," řekl, "chtěl jsem vás tu, protože zde máme úkol, kde je třeba velký takt."

Pověřili mě, abych doporučil vhodného muže, a já mám v úmyslu navrhnout vás. Ale nejdřív jsem si chtěl o tom s vámi promluvit."

"Poslouchám vás, sire Clarenci."

"Bruci, tihle Židé, kteří odjíždějí z Evropy, nám působí vážné problémy. Zaplavují Palestinu. Arabové jsou velmi zneklidněni masami, které imigrují na mandátní území. Proto jsme se rozhodli zřídit na Kypru internační tábory, ve kterých ty lidi zadržíme. Je to v každém případě předběžné opatření, dokud Whitehall nerozhodne, jak se zachováme v otázce palestinského mandátu."

"Rozumím," řekl Sutherland tiše.

"Celá záležitost je velmi choulostivá," pokračoval Tevor-Browne, "a vyžaduje velkou opatrnost. Nikdo nechce pochyťat a zavřít ubohou hrstku zbídačelých uprchlíků - a pak je třeba také uvážit - nu ano, je to tak - že tito lidé mají na své straně velké, ba největší sympatie - hlavně ve Francii a v Americe. Plánovaná opatření na Kypru samozřejmě nesmějí vyvolat žádnou pozornost. Musíme se bezpodmínečně vyvarovat všeho, co by naladilo veřejné mínění proti nám."

Sutherland poodešel k oknu, podíval se na hladinu Temže a pozorně si prohlížel velké

dvoupatrové autobusy, jezdící po mostě Waterloo.

"Myslím, že celá ta myšlenka je pochybená," řekl.

"O tom my dva nerozhodujeme, Bruci. Rozkazy udílí Whitehall. My je jen provádíme."

Sutherland se ještě stále díval z okna.

"Viděl jsem lidi v Bergen-Belsenu," řekl. "Pravděpodobně jsou to právě ti, kteří se nyní pokoušejí dostat do Palestiny." Vrátil se ke své židli. "Třicet let jsme v Palestině rušili jeden slib za druhým, který jsme těm lidem dali."

"Vidíte, Bruci," řekl Tevor-Browne, "vy ani já si zde nic nenamlouváme, ale jsme v menšině. Sloužili jsme spolu na Blízkém východě. A teď vám něco povím, můj milý. Za války jsem seděl tady, u tohoto psacího stolu, a zažil jsem, jak z arabského prostoru přicházelo jedno hlášení o zradě za druhým: o tom, jak egyptský generální štáb prodával naše válečná tajemství Němcům, jak slavnostně se vyzdobila Káhira, aby mohla přivítat Rommela jako svého osvoboditele, jak se Iráčani probíjeli na stranu Němců, jak k nim přebíhali Syřani, jak jeruzalémský muftí pracoval coby agent nacistů. Mohl bych vám o tom vyprávět celé hodiny. Musíte však taky uvážit, jak to vypadá z hlediska Whitehallu, Bruci. Kvůli několika tisícům Židům nemůžeme riskovat ztrátu naší autority a vlivu na celém Blízkém východě. Celou věc je třeba vidět v širších souvislostech."

"A právě tohle je nejtragičtější ze všech našich omylů," řekl Sutherland. "Ztratíme Blízký východ tak jako tak."

"Jste celý rozčilený, Bruci."

"Existuje přece něco jako právo a bezpráví."

Clarence Tevor Browne s trpkým úsměvem zavrtěl hlavou.

"Naučil jsem se málo za svého života, Bruci, ale jedno jsem přece jen pochopil: zahraniční politika té či oné země se neřídí právem či bezprávím. Právo a bezpráví? Není na vás ani na mně, abychom posoudili, jak je to v tomto zvláštním případě s otázkou práva či bezpráví. Jediná říše na světě založená na spravedlnosti je říše Boží. Vláda tohoto světa spočívá na naftě. A Arabové mají naftu."

Bruce Sutherland neodpovídal. Pak pomalu zavrtěl hlavou a tiše opakoval:

"Jen říše Boží je založena na spravedlnosti, vláda světa spočívá na naftě. To je důležitý poznatek, sire Clarenci. Zdá se, že v těchto dvou větech je obsažen celý život. My všichni - lidé a národy - žijeme podle zákona nutnosti, ale ne podle zákona pravdy."

Tevor Browne se předklonil na židli.

"Někde ve svém plánu světa nás Bůh pověřil těžkým úkolem, abychom nesli odpovědnost za impérium."

"A není na nás, abychom se ptali proč," poznamenal Sutherland tiše. "Jenže já nemůžu zapomenout na Saúdskou Arábii, kde na trhu prodávali otroky, ani na okamžik, kdy mě poprvé vyzvali, abych přihlížel, jak useknou ruce člověku, který kradl - a na Židy v Bergen-Belsenu taky nemůžu zapomenout."

"Není moc dobré být vojákem a mít přitom svědomí. Nechci vás nutit, abyste se ujal toho úkolu na Kypru."

"Pojeďu tam. Samozřejmě že tam pojeďu. Ale - řekněte mi, prosím - proč jste se rozhodl právě pro mne?"

"Většina našich lidí je na straně Arabů, a sice proto, že jsme již odjakživa byli pro Araby a protože vojákovi nezbývá nic jiného, než aby se řídil politikou. Nerad bych posílal na Kypr někoho, kdo by snad choval vůči uprchlíkům nepřátelství. Je to úkol vyžadující porozumění a soucit."

Sutherland vstal. "Někdy mě napadá," podotkl, "že narodit se jako Angličan je skoro stejná kletba jako být Židem."

Sutherland se nakonec ujal velení na Kypru, v duchu se však nemohl zbavit obav. Ptal se sám sebe, jestli Tevor-Browne ví, že je Položid. Rozhodnutí, k němuž dospěl po smrti matky, to strašlivé a tak dávne rozhodnutí, se nyní vracelo a mstilo se.

Vzpomínal si, že tenkrát hledal útěchu v bibli - a také ji našel. Bylo to v těch bezbarvých letech s Neddií, po bolestné ztrátě toho barevného děvčete, které miloval, kdy všechno ho stále víc nutilo hledat vnitřní mír. Byl voják a s nadšením četl o válečných činech Jozui, Gedeona nebo Noaba. A ty skvělé

ženy - Rúť, Ester a Sára a - a Debora. Debora, Jeanne d'Arc Židů, osvoboditelka svého lidu. Ještě si jasně pamatoval na ten pocit, když četl slova: Vzbud' se, Deboro, probud' se, probud' se!

Debora - to bylo jméno jeho matky.

Debora Davisová byla kdysi krásná a neobyčejná žena. Nebylo divu, že se do ní Harold Sutherland šíleně zamiloval. Rodina velkoryse mlčela, když Harold prosadil, aby se Zkrocení zlé ženy hrálo patnáctkrát - jen aby v něm mohl obdivovat krásnou herečku Deboru Davisovou, a také se shovívavě usmívala, když překročil své konto, aby ji mohl zahrnout květinami a dary. Mysleli si, že na ni časem zapomene.

Ale nezapomněl na ni a rodina přestala být tolerantní. Debora Davisová obdržela přísnou výzvu, aby se dostavila na Sutherlandské výšiny. Nepřišla. A tak se Haroldův otec, sir Edgar, odebral do Londýna, aby se podíval blíž na tu podivnou mladou dámu, která se zdráhala přijet. Debora byla právě tak duchaplná jako krásná a sir Edgar jí byl okouzlen.

Vůbec se netajil názorem, že jeho syn měl nestydaté štěstí. Koneckonců nebylo žádným tajemstvím, že Sutherlandové měli vždycky slabost pro herečky a že některé z těchto dam se staly okrasou společnosti v jejich rodinné historii.

Byla zde ovšem ještě jedna poněkud choulostivá záležitost, že Debora Davisová byla Židovka, ale problém se vyřešil, když prohlásila, že je ochotna přestoupit na anglikánskou víru.

Harold a Debora měli tři děti. Mary, jedinou dceru, a Adama, trdomyslného a ne zcela přičetného. A nejstaršího Bruce, Debořina miláčka. Ten zbožňoval svou matku. Ale jakkoliv něžně ho milovala, nikdy nemluvila o svém dětství a o svých rodičích. Věděl jen, že utekla z domova, aby se mohla stát herečkou.

Léta mýjela. Bruce se stal důstojníkem a oženil se s Nedií Ashtonovou. Narodil se Albert a Martha. Harold Sutherland zemřel a Debora stárla.

Bruce si docela přesně pamatoval den, kdy se to stalo. Přijel s Nedií a dětmi na delší dobu k matce. Když přijížděl domů, bývala jeho matka buď venku v růžovém sadě, anebo na vinici či někde v domě, kde plnila své povinnosti paní domu. Bývala veselá, usměvavá a šťastná. Když však toho dne přijel, nebyla ani venku, aby ho uvítala, a ani jinde ji nemohl nalézt. Konečně ji objevil v jejím salónu: seděla potmě. To bylo jeho matce tak nepodobné, že se polekal. Seděla nepohnutě jako socha a zdálo se, že zapomněla na své okolí.

Bruce ji zlehka políbil na tvář a poklekl vedle ní.

"Necítíš se dobře, matko?"

Pomalu otočila hlavu a zašeptala:

"Dnes je Jom kippur, Den smíření."

Bruce se z hloubi srdce pokekal.

Promluvil si o tom s Nedií a se sestrou Mary. Uvědomili si, že matka byla od otcovy smrti velmi dlouho sama. A panský dům byl pro ni příliš velký. Najali jí byt v Londýně, aby mohla být blíž Mary. Kromě toho Debora zestárla. Připouštěli si to jen neradi, protože matka byla v jejich očích stále stejně krásná jako tenkrát, když byli dětmi.

Bruce a Neddie pak odjeli na Blízký východ. Mary psala veselé dopisy o tom, jak dobře se daří matce, a Debořiny listy byly plné štěstí, že je v Londýně nablízku Maryiny rodiny.

Když se však Bruce vrátil do Anglie, všechno vypadalo docela jinak. Mary byla úplně bez sebe. Matce bylo nyní sedmdesát a stávala se z ní čím dál větší podivínka. Nevzpomínala si už na nic, co bylo včera, ale vyprávěla zmateně o věcech, které se udály před padesáti lety. Na Mary z toho šla hrůza, protože Debora svým dětem nikdy o minulosti nevyprávěla. Nejvíce však Mary zneklidňovalo, že matka často zmizela, aniž kdo věděl kam.

Sestra byla velmi šťastná, že se Bruce vrátil. Byl nejstarší, matčin oblíbenec, a vždycky na něho bylo spolehnutí. Jednoho dne, když se matka opět vydala na svou tajuplnou procházku, Bruce ji sledoval. Jejím cílem byla synagoga ve Whitechapelu.

Všechno pečlivě uvážil a rozhodl se, že o svém objevu nikomu neřekne. Matka byla stará žena; nepovažoval za správné připomínat jí věci, které se udály před více než padesáti lety. Myslel, že bude nejlepší přejít to mlčením.

Ve věku pětasedmdesáti let Debora Sutherlandová umírala. Bruce se ještě právě včas stačil vrátit do Anglie. Stará žena se unaveně usmála, když spatřila syna, jak sedí u jejího lůžka.

"Jsi nyní nadporučík, vypadáš dobře. Poslyš, Bruci, už mi nezbývá mnoho hodin života..."

"Tiše, matko! Brzy se uzdravíš a vstaneš."

"Ne, synu, musím ti něco říct. Tolik jsem si přála vdát se za tvého otce. A tolik - tolik - jsem chtěla být paní na Sutherlandských výšinách. Bruci, udělala jsem něco strašného. Zapřela jsem své drahé. Zapřela jsem je ze svého života. Nyní bych chtěla být s nimi. Bruci - slib mi, Bruci, že mě dáš pohřbít tam, kde leží moji rodiče..."

"Slibuji to to, matko."

"Můj otec - tvůj děd, nikdy jsi ho neznal. Když jsem byla malá, často mě bral na klín a říkal mi - vzbud' se, Deboro, probud' se, probud' se..."

To byla její poslední slova.

Bruce Sutherland dlouho seděl u lůžka mrtvé matky přemožen bolestí. Ale pak pomalu přicházel k sobě a pocítil palčivou pochybnost, kterou nebyl s to potlačit. Je skutečně vázán slibem, který dal a který musel dát umírající? A když jej nesplní - prohřeší se tím proti kodexu cti, kterým se v životě vždycky řídil? Nebylo to snad tak, že duch Debory Sutherlandové ji během let postupně opouštěl? Za svého života nebyla Židovkou, proč by jí měla být po smrti? Ne - Debora byla jen a jen Sutherlandová.

Jak hrozný by to byl skandál, kdyby byl nucen nechat ji pohřbít na zpustlém židovském hřbitově v londýnské chudinské čtvrti! Matka byla mrtvá. Ti, kteří žili - Neddie, Albert a Martha, rodina jeho sestry Mary a bratr Adam - by tím byli hluboce dotčeni. Právo živých bylo přednější.

Když políbil matku na rozloučenou a opouštěl její pokoj, byl rozhodnut.

Deboru pohřbili v rodinné hrobce na Sutherlandských výšinách.

Sirény! Sirény automobilové kolony se židovskými uprchlíky! Jejich řev se stupňoval, až mu dunělo v uších. Bergen-Belsen - Marina - Neddie - lidé namačkaní na nákladních autech - tábory v Caraulu - přeplněné baráky - mrtví - slibuji ti to, matko - slibuji...

Zahřmělo a dům se otřásl do základů. Na moři se rozpoutala bouře, vysoké vlny se třístily o pobřeží, zvedaly se výš a výš, až skoro k domu. Sutherland odhodil pokrývku a jako opilý se potácel pokojem. U okna zůstal strnule stát: venku se blýskalo a hřmělo, rozbouřené moře stoupalo stále výš.

"Veliteli! Generále Sutherlande! Probud'te se, pane! Probud'te se!"

Vedle něho stál řecký chlapec a prudce jím třásl.

Sutherland otevřel oči a divoce se rozhlížel kolem sebe. Byl celý zpocený a srdce mu tlouklo jako kladivo. Zalupal po vzduchu. Sluha mu rychle přinesl sklenku brandy.

Sutherland pohlédl na moře. Noc byla tichá, hladina jako zrcadlo a malé vlnky se lehounce odrážely od břehu.

"Už je zas dobře," řekl. "Všechno v pořádku."

"Určitě, pane?"

"Ano."

Dveře se zavřely.

Bruce Sutherland klesl na židli a rukama si zakryl tvář. Plakal a šeptal:

"Matko... matko..."

VIII. Generál Bruce Sutherland spal mučivým spánkem lidí zatracených.

Kyperský Řek Mandria sebou ve snu nepokojně házel, jeho neklid však pramenil z radostného vzrušení.

Mark Parker spal spánkem muže, který splnil své poslání.

Kitty Fremontová spala a měla v duši mír, jaký už léta nepocítila.

David ben Ami usnul, až když si Jordanin dopis přečetl tolikrát, že ho znal nazpaměť.

Ari ben Kanaan nespál. Možná že si pro takový luxus najde čas později, ale teď to nešlo. Musel znát tolik a měl tak málo času, aby to stihl. Celou noc proseděl nad mapami, dokumenty a zprávami, seznamoval se s kdekakou podrobností o Kypru, o opatřeních Britů a o lidech svého národa, kteří žili zde

na ostrově. Prostudoval hory materiálu, neustále kouřil nebo pil kávu, a jeho duch byl klidný a plný důvěry.

Britové často opakovali, že tajné zpravodajství palestinských Židů si nezadá se žádnou tajnou službou jiných národů. Přitom měli tu výhodu, že každý Žid v kterékoliv zemi světa byl potencionálním zdrojem informací pro agenty Mossadu a chránil je.

Začalo svítat. Ari vzbudil Davida a po rychlé snídani vyjeli v jednom z Mandriových taxíků k internačnímu táboru v Caraolu.

Tábor a jednotlivá oddělení, která k němu patřila, se rozprostíraly na území několika mil podél zátoky asi uprostřed cesty mezi Famagustou a zříceninami Salaminy. Internovaní se s obyvateli Kypru mohli stýkat jen na místech, kde se do tábora svázely a odkud se odvážely odpadky. Britové tato místa příliš nehlídali, protože v komandu metařů byli takzvaní "důvěrníci", a tak se místa stala tržištěm s čilým obchodem, kde se kožené zboží a jiné v táboře vyrobené předměty vyměňovaly za chléb a šatstvo. Ranní nákupy a smlouvání mezi Řeky a Židy byly již v plném proudu, takže David snadno vpašoval Ariho do tábora. Vstoupili do první sekce.

Ari si teď prohlížel vysoký plot z ostnatých drátů, který se táhl na míle daleko. Dokonce i teď, v listopadu, tu bylo horko a dusno, protože ve vzduchu stále vířil prach. Jednotlivé sekce tábora se skupinami stnů tvořily dlouhé řady v areálu, na okraji zátoky lemované akáty. Každou sekci odděloval ostnatý drát do výše tři až tři a půl metru. V rozích stály strážní věže s reflektory a kulomety.

Při obchůzce se k nim připojil vychrtlý pes. Na boku měl namalováno "Bevin" na počest britského ministra zahraničních věcí.

Všechny sekce, do nichž přišli, skýtaly stejný pohled: ubozí, zatrpklí lidé, namačkaní v těsném prostoru. Skoro všichni měli primitivně ušité kalhoty a košile z látky, kterou byly podšité stany. Ari se díval do tváří plných nedůvěry, nenávisti a beznaděje.

Pokaždé, když přišli do nové sekce, přiběhl k Arimu mladý muž nebo dívka ve stáří kolem dvaceti let. Byli to členové Palmachu, které sem dopravili z Palestiny a propašovali do tábora, aby pracovali mezi internovanými. Vrhli se mu kolem krku a chtěli vědět, jak to vypadá doma.

Ale Ari jim pokaždé odpověděl, že v nejbližších dnech uspořádá pro všechny členy pracovní skupiny schůzi Palmachu a tam jim všechno poví. Příslušný důvěrník Palmachu provedl Ariho sekci, za niž byl odpovědný, a Ari se tu a tam na něco zeptal.

Většinou však neříkal nic. Mlčky si prohlížel každou míli ostnatého drátu a přemýšlel, jak by dostal z tábora tři sta osob najednou.

Mnoho sekcí bylo složeno z lidí pocházejících ze stejné země. Byly zde polské, francouzské a české sekce. Byli tu ortodoxní Židé a jiní, které drželo pohromadě stejné politické přesvědčení. Většinou to však byli prostě lidé, kteří zůstali naživu, a spojovalo je jen to, že to byli Židé, kteří se chtěli dostat do Palestiny. A všichni si byli podobní stejnou bídou.

David přivedl Ariho k dřevěnému mostu klenoucímu se nad plotem z ostnatého drátu, který spojoval obě hlavní oddělení tábora. Na mostě visela tabule s nápisem: VÍTEJDE V BERGEN-BEVINU.

"Mimochodem, Ari, ten most, to je proklatě trpká ironie. V Polsku, v lodžském ghettu, byl právě takový.

Davida se zmocňoval stále větší vztek. Rozhořčovaly ho nedůstojné poměry v tomto britském táboře, to, že němečtí váleční zajatci na Kypru měli víc svobody než internovaní Židé, kterým se nedostávalo ani jídla, ani lékařského ošetření - a vůbec všechno to hrozné bezpráví, které na ně doléhalo. Ari sotva poslušal, co David ve svém rozčilení říká. Byl příliš zaměstnán tím, aby si zapamatoval terén. Nakonec požádal Davida, aby mu ukázal podzemní chodby.

David zavedl Ariho ke skupině ortodoxních Židů u okraje zátoky. Nedaleko ostnatého drátu stála řada latrín. Na první byl štít s nápisem: BEVINGRAD. David upozornil Ariho, že pátý a šestý domek vypadá jako latrina jen zvenčí. Otvory pod ní ústily do podzemních chodeb, vedoucích pod ostnatým drátem až k zátoce. Ari potřásl hlavou. Chodbami mohlo uniknout několik lidí, na hromadný útěk však nestačily.

Minulo několik hodin. Prohlédli si skoro celý tábor. V posledních dvou hodinách Ari téměř

nepromluvil. Nakonec se David, který to už nemohl vydržet, zeptal:

"Jaký máš, prosím tě, dojem?"

"Dojem?" opakoval Ari. "Vypadá to, že Bevin tady není příliš oblíbený. Ještě něco jsme neviděli?"

"Tábor pro mládež jsem nechal nakonec. Tam máme hlavní stan Palmachu."

I v tomto oddělení Ariho vřele přivítal jeden z členů Palmachu. Avšak tentokrát ho také Ari pevně objal, protože mladý muž - Joab Jarkoni - byl jeho starý dobrý přítel. Popadl Joaba, zatočil se s ním, pak ho postavil na nohy a znovu objal. Joab Jarkoni byl marocký Žid s tmavou pletí, který emigroval do Palestiny jako malý chlapec. Černé oči se mu leskly a zdálo se, že obrovské vousy pokrývají víc než polovinu jeho obličeje. Joab a Ari prožili spolu už nejedno dobrodružství, vždyť Joab, i když u bylo jen málo přes dvacet, byl jedním z nejschopnějších agentů Mossadu a výborně znal arabské země. Jarkoni patřil od začátku mezi ty nejmazanější a nejdovádlivější. Navíc se vyznamenal bravurním kouskem, který palestinským Židům umožnil pěstovat datle. Arabové žárlivě střežili své datlové palmy, ale Jarkoni dokázal propašovat z Iráku do Palestiny sto sazenic.

David ben Ami pověřil Joaba Jarkoniho velením v této části tábora, protože sekce mládeže byla v celém carolském areálu nejdůležitější.

Joab doprovázel Ariho při prohlídce sekce, ve které byli jen sirotci, a to od těch nejmenších až do sedmnácti let. Většina z nich prožila válku v koncentračních táborech a mnozí nikdy nepoznali život bez ostnatých drátů. Byla to jediná sekce s několika zděnými budovami, se školou, velkou jídelnou, ambulantní nemocnicí, několika menšími domy a velkým hřištěm. Oproti letargii v ostatních částech tábora tady vládla velká aktivita. Pracovali zde lékaři, ošetrovatelky, učitelé a sociální pracovníci, kteří nepatřili do tábora a dostávali svůj plat z příspěvků amerických Židů. A protože stále někdo přicházel nebo odcházel, byla mládežnická sekce nejméně hlídanou částí tábora. David a Joab toho ihned využili a zřídili zde hlavní stan Palmachu. V noci se hřiště měnilo ve vojenské cvičiště. Ve školních třídách se konaly kursy arabské psychologie, palestinského zeměpisu, taktiky, nauky o zbraních a o stovkách jiných důležitých odvětví válečného umění.

Všichni internovaní, které Palmach vojensky vycvičil, byli postaveni před fingovaný tribunál. Vycházelo se z předpokladu, že se "kandidát" dostane do Palestiny a že ho tam Britové chytanou. Byl tedy vyslýchán cvičitelem Palmachu, jehož úkolem bylo uprchlíka usvědčit, že je ilegální přistěhovalec. "Kandidát" musel umět zodpovědět nespočetné dotazy - o zeměpisu a dějinách Palestiny - aby "dokázal", že v zemi žije již řadu let.

Absolvoval-li kurs s úspěchem, Palmach zorganizoval jeho útěk - většinou přes sekci mládeže anebo podzemními chodbami k bílému domu stojícímu na kopci u Salaminy, odkud ho propašovali do Palestiny. Tak se v malých dvoučlenných až tříčlenných skupinách dostalo do Palestiny již několik set uprchlíků.

Britská CID věděla moc dobře, že se v mládežnické sekci děje něco nekalého. Čas od času se pokusila nasadit do tábora špehy, maskované jako učitele nebo ošetrovatele, ale ghetta a koncentrační tábory zplodily generaci dětí, které se naučily mlčet a vetřelci byli pokaždé za den dva odhaleni.

Ari skončil inspekci ve školní budově. V jedné ze tříd se nevyučovalo - byl zde hlavní stan Palmachu. V učitelově stole byla vysílačka, která pomáhala udržovat styk s Palestinou. Pod prkennou podlahou byly ukryty zbraně pro vojenské výcvikové kursy. A zde se také falšovaly doklady a pasy.

Ari si prohlédl zařízení padělatelské dílny a nespokojeně zavrtěl hlavou.

"Břídilství, které nestojí za nic," poznamenal. "Joabe, jsem s tebou velmi nespokojený."

Jarkoni jen pokrčil rameny.

"V nejbližších týdnech budeme potřebovat odborníka," pokračoval Ari. "Davide, říkal jsi přece, že tady v sekci nějakého máte."

"Ano, je to chlapec z Polska, Dov Landau, ten ale nechce."

"Celé týdny jsme se ho marně snažili získat," dodal Joab.

"Chtěl bych s ním mluvit."

Ari požádal své přátele, aby počkali venku, a vešel do stanu Dova Landaua. Spatřil plavovlasého chlapce, příliš malého na svůj věk, který si nedůvěřivě prohlížel neočekávaného vetřelce. Ari znal tento

pohled, ty oči plné nenávisti. Viděl stažené koutky úst a pohrdlivě ohrnuté chlapcovy rty, podrážděný výraz, jaký měli mnozí z těch, kteří byli v koncentračním táboře.

"Ty jsi Dov Landau," řekl Ari a podíval se chlapci pevně do očí. "Je ti sedmnáct a pocházíš z Polska. Byl jsi v koncentračním táboře a jsi odborník na falšování dokladů. Jmenuju se Ari ben Kanaan, přicházím z Palestiny a jsem členem Mossad alija bet."

Chlapec si pohrdlivě uplivil.

"Poslouchej, Dove, nemám v úmyslu tě o něco prosit, anebo ti vyhrožovat. Jde o čistě obchodní nabídku. Můžeme ji nazvat paktem o vzájemné pomoci."

"Něco vám řeknu, Ben Kanaane," promluvil Dov Landau a v jeho hlase byla ironie. "Vy z Palmachu taky nejste lepší než Němci nebo Angličani. Chcete nás dostat mermomocí do Palestiny, protože se bojíte Arabů. Samozřejmě že chci taky do Palestiny, ale až tam jednou budu, dám se k partě, která mi pomůže oddělovat lidi!"

V Ariho tváři se nepohnul ani sval, když hoch na něj vychrlil svá jedovatá slova.

"Výborně! Rozumíme si dokonale. Tobě se nelíbí důvody, pro které bych chtěl, abys přijel do Palestiny, a mně se nelíbí, proč se tam chceš dostat ty. Ale v jedné věci se shodneme: patříš do Palestiny, a ne sem."

Chlapec nedůvěřivě stáhl obočí. Tenhle Ben Kanaan nebyl jako ostatní.

"A nyní uvažuj dál," pokračoval Ari. "Když budeš dřepět se založenýma rukama tady na zadku, do Palestiny se nedostaneš. Navrhuju ti proto, abys mi pomohl, a já pomůžu tobě. Co uděláš, až tam jednou budeš, je tvoje věc."

Dov Landau jen překvapeně zamrkal.

"Jedná se o tohle," vysvětloval Ari. "Potřebuju falešné legitimace. A potřebuju jich v nejbližších týdnech spoustu. Ti chlapíci tady nedovedu zfalšovat ani svůj vlastní podpis. Chtěl bych, abys pro mě pracoval."

Svým rychlým a přímým jednáním chlapce doslova zaskočil. Dov se pokoušel získat čas, aby se přesvědčil, jestli to není nějaký úskok.

"Rozmyslím si to," řekl.

"Jistě, rozmysli si to. Máš třicet vteřin času."

"A když odmítnu? Pokusíte se získat mě bitím?"

"Už jsem ti řekl, Dove, že se vzájemně potřebujeme. Chtěl bych, abys to už jednou pochopil. Když se teď nedáš do práce, postarám se osobně o to, abys byl poslední, kdo opustí tento tábor. A protože před tebou je pětaticet tisíc lidí, budeš už příliš starý a slabý, než abys mohl někam hodit pumu, až přijedeš do Palestiny. Mimochodem, tvých třicet vteřin uplynulo."

"A jak mám vědět, že vám můžu důvěřovat?"

"Protože ti to říkám."

V chlapcově tváři se na chvíli mihnul úsměv. Pak kývl, že přijímá.

"V pořádku. David ben Ami nebo Joab Jarkoni ti řeknou, co budeš dělat. A nechci žádné potíže. Když budeš mít problémy, přijď za mnou. Chtěl bych, abys za půl hodiny byl v hlavním stanu Palmachu; podívej se, co tam mají, a Davidovi pak řekni, co všechno ještě budeš potřebovat."

Ari se otočil a vyšel ze stanu. Venku na něj čekali David a Joab.

"Za půl hodiny přijde a dá se do práce," řekl lakonicky.

David zalapal po vzduchu a Joab údivem otevřel ústa.

"Jaks to dokázal?"

"Psychologie mladých," usmál se Ari. "Teď jedu zpátky do Famagusty, ale dneska večer bych se s vámi rád sešel u Mandrii. Přivítej taky Zeeva Gilbou. Nemusíte mě doprovázet. Znáám cestu."

David a Joab hleděli upřeně za svým přítelem, za tím pozoruhodným Ben Kanaanem, jak míří přes hřiště k mítu, kam se svážely odpadky.

Večer čekal Mandria spolu s Davidem, Joabem a Zeevem Gilboou ve svém obývacím pokoji na Ariho ben Kanaana.

Gilboa byl ramenatý sedlák z Galileje, který také patřil k Palmachu. I on měl skvostné vousy

jako Jarkoni a bylo mu něco přes dvacet. Ze všech agentů Palmachu, pracujících v táboře u Caraolu, byl Zeev Gilboa nejlepší voják, a tak ho David pověřil řízením vojenského výcviku. Řízně, s pomocí improvizovaných zbraní naučil uprchlíky po nocích na hřišti to podstatné, co si mohli osvojit bez skutečné výzbroje. Místo pušek měli košťata, místo granátů kameny, a pružiny nahrazovaly bajonety. Cvičil své žáky pro boj zblízka i pro boj muže proti muži.

Především ale vštěpoval ochablým obyvatelům tábora skutečně bojovného ducha.

Bylo již velmi pozdě. Mandria znervózněl a začal pobíhat po pokoji.

"Vím jenom," říkal, "že na odpoledne chtěl taxíka a řidiče."

"Klid, pane Mandrio," chlácholil ho David. "Je možné, že se Ari objeví až za tři dny. Má podivné pracovní metody, my už ho známe."

Bylo po půlnoci a všichni čtyři muži se pohodlně uvelebili v křeslech. Za půl hodiny se jich zmizela ospalost a za hodinu už tvrdě spali.

Kolem páté hodiny vešel do pokoje Ari ben Kanaan. Sotva držel víčka, protože celou noc jezdil po ostrově, nedopřál si ani hodinu spánku. Ode dne, kdy přijel na Kypr, spal vůbec jen velmi málo. Ari a Gilboa se objali, jak bylo v Palmachu zvykem, a pak Ari přikročil rovnou k věci. Nezdržoval se vysvětlováním ani omluvou za své osmihodinové zpoždění.

"Pane Mandrio, máte už pro nás tu loď?"

Mandria nebyl schopen slova. Udeřil se dlaní do čela.

"Pane Ben Kanaane! Není to ani třicet hodin, co jste přijel na Kypr a požádal mě, abych vám opatřil loď. Já loď nestavím! Moje firma, Kypersko-středomořská loďařská společnost, má filiálky ve Famagustě, Larnace, Kyrenii, Limasolu a Pafu. Jiné přístavy na Kypru nejsou. Všem kancelářím jsem dal příkaz, aby se poohlédly po nějaké lodi pro vás. Jestli je na Kypru vůbec nějaká loď, pak se o ní dozvíte, pane Ben Kanaane."

Ari si nevšímal Mandriova sarkasmu a obrátil se na ostatní.

"Zeeve, předpokládám, že tě David již informoval o našich úmyslech."

Farmář z Galileje přisvědčil.

"Ode dneška pracujete vy tři pro mě. Najděte si někoho, kdo převezme vaše místo v táboře. Joabe, kolik zdravých mladistvých mezi deseti a sedmnácti lety je v tvé sekci?"

"No, řekl bych, že asi šest nebo sedm set."

"Zeeve, vyber tři sta nejsilnějších. Musí dostat nejlepší sportovní výcvik!"

Zeev přikývl.

"Za půl hodiny bude světlo," poznamenal Ari a vstal. "Budu potřebovat vůz, abych mohl znovu na cestu, pane Mandrio - muž, který mě vozil včera, je zřejmě poněkud unavený."

"Povezu vás sám."

"Výborně. Jakmile se rozední, jedeme. Ale teď mě prosím omluvte, musím si nahoře ve svém pokoji ještě něco prohlédnout."

A zmizel tak náhle, jako předtím vstoupil. Ostatní začali mluvit všichni najednou.

"Pak tedy těch tři sta, co mají uprchnout, budou děti," poznamenal Zeev.

"Vypadá to skutečně tak," řekl Mandria. "Je to opravdu podivný člověk. Očekává zázraky - a neřekne, co chce udělat."

"Naopak," namítl David, "nevěří v zázraky. Proto pracuje tak intenzívně. Mám dojem, že za tím vězí víc, než co nám chce Ari prozradit. Myslím, že útěk tří set dětí je jen součástí jeho plánu."

Joab Jarkoni se usmíval.

"Všichni známe dost dlouho Ariho ben Kanaana, takže víme, jak marné je chtít uhodnout jeho plány. A známe ho natolik, abychom věděli, že své věci rozumí. Až přijde čas, určitě se dozvíme, co chce udělat."

Druhý den projel Ari s Mandriou Kypr křížem krážem. Na první pohled to vypadalo, že nemají žádný cíl. Jeli podél východní zátoky, projeli Salaminou i Famagustou až k mysu Greco. Ve Famagustě Ari vystoupil, prošel celou cestou kolem starých městských hradeb a zkoumal terén v přístavu. Kromě několika náhodných otázek nepromluvil s Mandriou téměř celý den. Řek měl dojem, že ten obr z Palestiny je nejchladnější lidský tvor, jakého kdy poznal. Pociťoval vůči němu téměř něco jako

nepráteleství, musel však obdivovat Ariho úžasné soustředění a skoro nadlidskou vytrvalost. Tento muž, pomyslel si Mandria, je oddán své věci s nesmírnou vášní, ale je to dost podivné, protože to působí, jako by vůbec neměl lidský cit.

Od mysu Greco jeli kolem jižního okraje zátoky a pak zamířili do vysokých skalnatých rozeklaných hor, kde se už hotely připravovaly na zimní sportovní sezónu. Pokud Ben Kanaan na cestě objevil něco pro něho zajímavého, rozhodně to nedal najevo. Mandria byl dost vyčerpaný, když se po půlnoci vrátili zase do Famagusty. Tam se však hned konala nová porada se Zeevem, Davidem a Joabem. A pak Ari opět až do rána studoval mapy a zprávy.

Ráno čtvrtého dne po příchodu Ariho ben Kanaana na Kypr telefonovala Mandriovi jeho kancelář v Larnace a oznámila mu, že z Turecka právě přijela loď, o jakou má zájem, a že je na prodej. Mandria zavezl Ariho do Caraolu, kde se k nim připojili David a Joab, a všichni čtyři se vydali do Larnaky.

Gilboa s nimi nejel, protože byl už plně zaměstnán výběrem tří set mladistvých a organizováním speciálních cvičných kursů.

Jeli silnicí z Famagusty do Larnaky a Mandria byl pyšný a sám se sebou velmi spokojený. V polovině cesty si Ari najednou všiml, že se na velkém poli nalevo od silnice něco děje. Požádal Mandriu, aby zastavil, a sám vystoupil, aby se podíval blíž. Skupina lidí tam horečně stavěla jakési vojenské baráky.

"Britové stavějí nový tábor," řekl David. "Caraol už nebude pomalu stačit."

"Proč jste mi o tom nikdo neřekl?" uhodil na ně Ari.

"Neptal ses," odpověděl Joab Jarkoni.

"Podle našeho odhadu," řekl David, "začnou za dva tři týdny převážet všechny přespočetné z Caraolu do nového tábora."

Ari znovu nastoupil a pokračovali v cestě. Joab Jarkoni, který se ani nepokoušel uhodnout plány svého přítele, přece jen došel k názoru, že Ariho nový tábor zcela mimořádně zaujal. Člověk téměř cítil, jak se v jeho hlavě honí myšlenky.

Přijeli do Larnaky a úzkými křivolakými uličkami sjížděli k přístavu a k ulici s dvoupatrovými zářivě bílými domy. Zastavili před tavernou U čtyř luceren, kde je očekával turecký majitel lodi, muž jménem Armatau. Ari trval na tom, že si ihned prohlédnou loď, bez předchozího smlouvání u sklenky, jak tady bylo při každé obchodní transakci dávným zvykem.

Armatau je vedl přes silnici k dlouhé přístavní hrázi, která sahala víc než na půl míle do moře. Procházeli kolem řady vlečných rybářských člunů, barkas a plachetnic a Armatau neustále mluvil. Ujišťoval je, že loď, kterou za chvíli spatří, je skutečnou královnou moří. Skoro na konci hráze se zastavili u prastaré vlečné lodi, na jejíž dřevěné přídi stálo vybledlými písmeny Afrodita.

"Není to krasavice," zeptal se nadšeně Armatau. Chvíli napjatě mlčel, zatímco si čtyři páry očí chladně a kriticky prohlížely ten starý křáp od příde až po zád'.

"Samozřejmě to není žádný závodní člun," dodal Turek.

Ari odhadoval, že Afrodita je loď dlouhá pětáctýřicet metrů, s výtlakem asi dvě stě tun. Podle způsobu stavby a jejího vzhledu jí muselo být nejméně pětáctýřicet let.

"Prosím tě, kdo vlastně byla ta Afrodita," zeptal se Joab Jarkoni a zamrkal na Davida.

"Afrodita byla bohyně lásky. Vlny ji vynesly na břeh několik mil tady odtud - asi před pěti tisíci lety," odpověděl David.

"No ano, to staré děvče určitě už leccos pamatuje," poznamenal Joab.

Turek mlčky překousl narážky a pokusil se o úsměv. Ben Kanaan se otočil a podíval se mu do očí.

"Poslyšte, Armataue, mě zajímá jediná věc. Do Palestiny je dvě stě mil. Tu cestu musí loď zvládnout. Dokáže to, nebo ne?"

Armatau vymrštil obě paže nad hlavu.

"Při cti mé matky," prohlásil slavnostně, "plavil jsem se s ní třistakrát mezi Kyprem a Tureckem. Pan Mandria je majitelem loďařské společnosti, může mi to dosvědčit."

"Ano, je to pravda," řekl Mandria. "Je stará, ale spolehlivá."

"Pane Armataue, jděte s mými dvěma přáteli na loď a ukažte jim stroje."

Když tři muži zmizeli v podpalubí, obrátil se Mandria k Arimu:

"Armatau je sice Turek, ale můžeme mu věřit."

"Jakou rychlost z ní asi dostaneme?" zeptal se Ari.

"Tak pět uzlů, když je příznivý vítr. Afrodita příliš nespíchá."

Pak se taky odebrali na loď a prohlíželi si palubu a zařízení. Afrodita byla napůl ztrouchnivělá a doba, kdyby by se vyplatilo ji opravit, už dávno minula. Přestože na první pohled vypadala tak žalostně, byla solidně stavěná. Člověk měl pocit, že dobře zná všechny záludnosti plavby a že vyhrála nejednu bitvu proti moři.

Po půl hodině byli David a Joab s prohlídkou hotovi.

"Tahle loď je naprostý zmetek," řekl David, "ale jsem si jistý, že to dokáže."

"Vejde se sem tři sta lidí?" zeptal se Ari.

David si mnul bradu. "Jen když je sem namačkáte lžící na boty."

"Budeme muset leccos vyspravit a vylepšit," obrátil se Ari na Mandriu. "Samozřejmě nesmíme přitom vyvolat pozornost."

Mandria se usmíval. Teď byl ve svém živlu.

"Jak si asi dovedete představit, mám tady velmi dobré styky. Jde jen o to, podplatit určité lidi a můžete si být jisti, že nikdo nic neuvidí, neuslyší a nikdo se o ničem nedozví."

"Výborně. Davide, pošleš dnes do Palestiny radiogram. Oznámíš jim, že potřebujeme kapitána a dva členy posádky."

"Bude stačit posádka tří mužů?"

"No tak dobře, proč bych vám to neřekl - vy dva a Zeev se vrátíte na téhle kocábce se mnou do Palestiny. My budeme ta chybějící posádka, Joabe! Odjakživa se ti líbily zralejší ženy. Tady jednu máš. Je na tobě, abys ty necky dal co možná do pořádku."

Nakonec se obrátil k Armatauovi, který byl uchvácen tempem, jakým Ari kladl otázky a udílel příkazy.

"Tak tedy, Armataue, můžete být klidný, tu nestvůru jste nám prodal, ale ne za tu cenu, jak jste si představoval. Půjdem ke Čtyřem lucernám a dojednáme to."

Ari skočil z paluby na hráz a podal Mandriovi ruku.

"Davide a Joabe - musíte se sami postarat o to, abyste se dostali zpátky do Famagusty. Až dokončíme jednání s Armatauem, pan Mandria mě odveze do Kyrenie."

"Do Kyrenie?" zeptal se Mandria zmateně. Cožpak se ten chlap nikdy neunaví?

"Kyrenia je na druhém konci ostrova," zaprotestoval.

"Nemáte snad v pořádku vůz?" zeptal se ho Ari.

"Ale ano," odpověděl Mandria, "pojedu s vámi do Kyrenie."

Ari, Mandria a Turek se vydali po hrázi na zpáteční cestu.

"Ari!" volal za ním David, "jak pojmenujeme tu starou dámu?"

"Ty jsi básník," odpověděl Ari. "Najdi pro ni jméno."

Joab a David se dívali za třemi muži, dokud jim nezmizeli na konci hráze. Pak se začali škebit radostí a objímat se.

"Chlap jeden mizerná! Ten si ale našel způsob, jak nám oznámit, že se jede domů."

"Znáš Ariho," řekl David, "Jen proboha neukazovat žádné city!"

Šťastně oddychovali a chvíli oba mysleli na Palestinu. Pak se podívali na Afroditu. Byla to opravdu smutná stará děva. Vystoupili na palubu a prohlíželi si starý vrak.

"Právě mě napadlo dobré jméno," řekl Joab. "Nenazveme ji Bevin?"

"Znám lepší," řekl David. "Ode dneška se loď jmenuje Exodus."

IX. Mark odbočil v najatém voze ze silnice a zaparkoval. Vyjeli si s Kitty do vysokého pohoří hned za Kyrenií. Před nimi se zvedal do stometrové výše obrovský rozeklaný skalnatý masív. Na vrcholu stály zříceniny sv. Hilarionu. Musel to být kdysi pohádkový zámek, když ještě i nyní, rozpadlý v sutiny, připomínal lesk a slávu gotické říše.

Mark vzal Kitty za ruku a vedl ji po svahu nahoru. Šplhali k cimbuří, až stanuli na vnitřní straně opevnění a hleděli do zámeckého dvora.

Namáhavě si klestili cestu rozvalinami. Putovali po královských komnatách, obrovských dvoranách, stájemi, klášterem a opevněním. Bylo mrtvé ticho, přesto však měli pocit, že síně dýchají, oživeny duchy minulosti, kteří tajemně šeptají o časech dávno minulých, kdy zde lidé milovali, nenáviděli a bojovali.

Pak soupali skoro hodinu k nejvyššímu vrcholu pohoří. Těžce oddychovali, celý rozpálení, až konečně stáli nahoře, uchvácení pohledem, který se jim otevíral. Před nimi byl strmý kamenitý sráz, padající do hloubky téměř devíti set metrů až ke kyrenii. Na obzoru se rýsoval úzký pruh tureckého pobřeží a vpravo i vlevo na okraji strmých trhlín se rozprostíraly husté zelené lesy, terasovité vinice a domy zavěšené nad propastmi. Z hloubky pod nimi vysílaly k nim svůj stříbrný lesk olivové háje; s jejich listy si hrál lehký větřík.

Mark hleděl na Kitty. Její postava načrtla na pozadí nebe siluetu, za níž se posouvala oblaka. Jak je krásná, pomyslel si Mark. Kitty Fremontová byla jiná než všechny ženy, které znal. Netoužil po tom milovat se s ní.

Mark Parker si vážil na světě jen nemnoha věcí, měl však přímo bytostnou potřebu vážit si Kitty. Navíc to byla jediná žena, v jejíž společnosti se mohl úplně uvolnit; neexistovalo žádné předstírání, pokusy dělat dojem jeden na druhého, ta prastará hra.

Posadili se na velký balvan a dál obdivovali krásu, která je obklopovala. Zámek, moře, nebe, hory.

"Myslím," řekl Mark po chvíli, "že je to nejhezčí vyhlídka na světě."

Prisvědčila.

Oba prožili nádherné dny. Kitty byla od Markova příjezdu jako vyměněná. Pocítila sama na sobě zázračně léčivý účinek zповědi.

"Právě mě napadlo něco strašného," řekla Kitty. "Pomyslela jsem si, jak jsem ráda, že poslali plukovníka Howarda Hillingse do Palestiny a že tě mám jen pro sebe. Jak dlouho ještě můžeš zůstat?"

"Pár týdnů, tak dlouho, jak budeš chtít."

"Nechtěla bych být už nikdy tak daleko od tebe."

"Uvědomuješ si vlastně," řekl jí Mark, "že celý hotel Dome je přesvědčený, že máme spolu poměr?"

"Výborně," zvolala Kitty. "Dnes večer pověsím na dveře velký červený nápis: Šíleně miluji Marka Parkera."

Zůstali ještě hodinu a pak začali s nechtutí sestupovat dolů, aby se dostali do města, než se setmí.

Krátce potom, co se Mark s Kitty vrátili do hotelu, dorazil do Kyrenie Mandria. Sjel dolů do přístavu a zaparkoval na hrázi. Ari vystoupil a podíval se na druhou stranu, na věž zámku, který stál těsně u moře. Vydali se k němu spolu s Mandriou a vystoupili po schodech až nahoru na věž. Byl odtud dobrý výhled a Ari si jako vždycky mlčky a pozorně prohlížel okolí.

Přístav byl na ochranu před mořem uzavřen dvěma rameny mola. Jedno vybíhalo z místa, kde se tyčila zámecká věž, na níž právě stáli, druhé od protější hráze, na které stály domy. Ramena vytvářela téměř uzavřený kureh a úzký otvor mezi nimi tvořil vjezd do přístavu. Přístavní kotviště nebylo velké, měřilo v průměru jen několik set metrů a kotвило v něm plno malých plavidel.

"Myslíte, že se nám podaří dostat Afroditu do přístavu?" zeptal se Ari.

"Dostat ji sem není problém," odpověděl Mandria. "Ale otočit se s ní a vyjet bude těžší."

Kráčeli zpět k autu a Ari zamyšleně mlčel. Jeho pohled se upíral na malý přístav. Když došli k vozu, začalo se již stmívat.

"Nejlepší bude, když se vrátíte do Famagusty sám. Musím si tady v hotelu ještě s někým promluvit," řekl Ari, "a nevím, jak dlouho mi to bude trvat. Do Famagusty se už nějak dostanu."

Každému jinému by Mandria měl za zlé, že ho posílá pryč jako nějakého taxikáře, u Ariho si však již zvykl na rozkazy. Otočil klíčkem a nastartoval.

"Mandrio, moc jste mi pomohl. Mockrát vám děkuju."

Ari se vzdaloval a Mandria zářil. Byla to první přátelská slova, která od Ariho ben Kanaana uslyšel.

Ve velké jídelně hotelu se mísily zvuky Straussova valčíku s útržky anglických vět, řinčením sklenic a s tichým hukotem moře, pronikajícím sem zvnečí. Mark vypil kávu, utřel si ubrouskem ústa a hleděl přes Kittina ramena ke vchodu, kde se právě objevil vysoký urostlý muž. Ten se sehnul k číšníkovi, něco mu pošeptal a vrchní ukázal směrem ke stolu, u kterého seděli s Kitty.

Mark užasle zíral, když v blízcím se muži poznal Ariho ben Kanaana.

"Tváříš se, jako bys uviděl ducha," řekla mu Kitty.

"Uhodla jsi a za chvíli bude u nás. Čeká nás velmi zajímavý večer."

Kitty se otočila a spatřila Ariho ben Kanaana, tyčil se jako obr u jejich stolu.

"Vidím, že si mě ještě pamatujete, Parkere," poznamenal. Bez vyzvání se posadil a obrátil se ke Kitty. "A vy jste zřejmě paní Katherine Fremontová."

Pohledy Ariho a Kitty se setkaly. Chvíli se dívali jeden na druhého. Nastalo nepříjemné ticho, až se Ari konečně začal shánět po číšníkovi a objednal si obložené chlebičky.

"Dovol, abych vás seznámil, Kitty," řekl Mark. "Ari ben Kanaan, můj starý známý. Paní Fremontovou zřejmě již znáte."

"Ari ben Kanaan," řekla Kitty, "jak podivné jméno."

"Je to hebrejské jméno a znamená Lev, syn Kanaanu."

"To je poněkud nepochopitelné."

"Právě naopak, hebrejšтина je velmi logický jazyk."

"Skutečně? Neměla jsem ten dojem," řekla Kitty s trochou ironie.

Mark hleděl z jednoho na druhého. Sotva se setkali, už se mezi nimi rozpoutala slovní potyčka, hra, kterou sám tak často hrál. Ben Kanaan zřejmě vyvolal u Kitty nějaký příjemný či nepříjemný dojem, protože vystrčila drápky.

"Je to vlastně divné," řekl Ari, "že vám hebrejšтина nepřipadá logická. Buď jak buď, Bůh ji považoval za natolik logickou, že dal bibli napsat v této řeči."

Kitty se usmála a přikývla. Kapela začala hrát foxtrot.

"Tančíte, paní Fremontová?"

Mark se pohodlně usadil a přihlížel, jak Ben Kanaan vede Kitty na parket; držel ji zlehka a stejně lehce s ní tančil. Bylo zřejmé, že jiskra mezi nimi přeskočila při prvním pohledu, a ta představa se Markovi vůbec nelíbila; těžce se smířoval s tím, že by Kitty měla být obyčejnou smrtelnicí a jako ostatní hrát hry smrtelníků. Teď se v tanci mihli u jeho stolu. Kitty vypadala jako omámená, až to bylo nepřírozené.

Potom Mark začal myslet na sebe. Od prvního okamžiku, kdy přistál na Kypru, cítil, že se tu něco chystá. A když se objevil Ben Kanaan, jeho pocit ještě zesílil. Znal toho člověka ještě z Palestiny a bylo mu jasné, že je to jeden z nejdůležitějších agentů Mossadu. Také pochopil, že Ben Kanaan od něho něco chce. A co Kitty? Povšiml si jí jen proto, že seděla s ním, anebo měl ještě i jiné důvody?

Kitty byla dost vysoká, ale vedle Ariho ben Kanaana si připadala ztracená. Bylo to podivné. Když se ten hezký atletický muž náhle vynořil, vyvedlo ji to z míry. Chvíli potom, co se setkali, hned, jakmile s ní začal tančit, měla pocit, že se rozplývá - a přitom ho sotva znala. Byl to příjemný pocit, jaký neměla již mnoho, mnoho let. Zároveň si připadala hodně pošetilá.

Tanec skončil a oba se vrátili ke stolu.

"Myslel jsem, že u vás v Palestině se tančí jen hora," řekl Mark.

"Byl jsem příliš dlouho ve styku s vaší civilizací," odpověděl Ari.

Přinesli obložené chlebičky a Ari se do nich hladově pustil. Mark trpělivě čekal, až mu Ben Kanaan oznámí důvod své přítomnosti. Opatrně se podíval na Kitty. Zdálo se, že už má zase půdu pod nohama, i když pozorovala ze strany Ariho, jako by se měla na pozoru a jen čekala na to, kdy udeří.

Konečně se Ari najedl a jakoby mimochodem řekl:

"Rád bych si s vámi dvěma o něčem promluvil."

"Tady?" zeptal se Mark. "Uprostřed britské armády?"

Ari se usmál a obrátil se ke Kitty:

"Parker ještě neměl příležitost vám prozradit, že se na můj džob v jistých kruzích dívají jako na něco podezřelého. Britové nám dokonce vytrvale prokazují tu pochybnou čest, že nás označují za 'podzemní hnutí'. To nejdůležitější, co se vždycky snažím vstřípit novým členům naší organizace, je skutečnost, že nejriskantnější jsou tajné schůzky o půlnoci. Myslím, že pro svůj rozhovor bychom těžko hledali lepší místo, než tohle."

"Pojďme aspoň do mého pokoje," řekl Mark.

Sotva za sebou zavřeli dveře, přešel Ari bez úvodu k věci.

"Poslechněte, Parkere, vy a já si můžeme vzájemně prokázat velkou laskavost."

"Oč jde?"

"Víte o internačních táborech u Caraolu?"

Mark a Kitty přisvědčili.

"Právě jsem dokončil plán na útěk tří set dětí. Přivedeme je sem na loď, která kotví v kyrenejském přístavu."

"Pašujete uprchlíky do Palestiny už dlouhá léta; to není nic nového, Ben Kanaaně."

"Jestli mi pomůžete, bude to něco nového. Pamatujete si, jaký rozruch vyvolala na veřejnosti naše ilegální loď Země zaslíbená?"

"To se ví, že si to pamatuju."

"Britům jsme tenkrát pořádně zatopili. Dospěli jsme k názoru, že máme jedinou naději, jak jim znemožnit jejich imigrační politiku v Palestině. Musíme zorganizovat další incident, který vyvolá stejnou pozornost jako tenkrát."

"Bohužel vám dost dobře nerozumím," řekl Mark. "Dejme tomu, že se vám podaří zorganizovat hromadný útěk z Caraolských táborů. Jak ale dopravíte ty děti do Palestiny? A pokud se vám podaří dostat je tam, kde je tu jaká senzace?"

"Právě v tom je ten vtip," odpověděl mu Ari. "Vůbec nejde o to, aby se dostaly do Palestiny. Stačí, když se tady v Kyrenii nalodí."

Mark se předklonil. V Ben Kanaanově plánu bylo zřejmě víc, než se na první pohled zdálo. Začalo ho to zajímat.

"Dejme tomu," řekl Ari, "že se mi podaří dostat z tábora tři sta sirotek a dopravit je tady v Kyrenii na loď. Předpokládejme dále, že se to Britové dozvědí a zadrží loď v přístavu. A teď si představte, že jste o tom už napsal zprávu, která mezitím dorazila do Paříže nebo do New Yorku. V okamžiku, kdy se děti dostanou na loď, tisk přinese vaši zprávu na první straně."

Mark tiše hvízdnu. Jako většina amerických korespondentů měl s uprchlíky soucit. Bude mít svou senzaci a Ben Kanaan propagandu, kterou potřebuje. Je to dost důležité, aby mu to stálo za to? Neměl možnost sehnat instrukce nebo se s kýmkoli poradit. Musí uvážit sám všechna pro i proti a rozhodnout se. Ari mu nastrčil kost a dal mu ji očichat, aby na ni dostal chuť. Když se bude vyptávat, může se stát, že se do toho zaplete. Mark se podíval na Kitty. Bylo vidět, že nemá ponětí, co si o tom má myslet.

"Jak to vlastně chcete dokázat? Dostat z tábora tři sta dětí a ještě je dopravit do Kyrenie?" zeptal se.

"Znamená to snad, že jste ochoten jít do toho?"

"To znamená, že bych to rád věděl; zatím bych se k ničemu nezavazoval. Jestli se rozhodnu proti, máte mé slovo, že všechno, co zde bude řečeno, zůstane mezi námi."

"To mi stačí," řekl Ari.

Sedl si na kraj nízkého prádelníku a začal rozvíjet jednotlivé body svého plánu. Na Markově čele se objevily vrásky. Plán byl odvážný, troufalý, přímo fantastický. A přitom obdivuhodně jednoduchý. Pokud šlo o Marka, měl napsat zprávu, odeslat ji tajně z Kypru a postarat se, aby se dostala do pařížské nebo do londýnské agentury ANS. Až oznámí předem domluvené heslo, měla by se zpráva objevit v tisku přesně v okamžiku, kdy dojde k útěku. Ari se odmlčel a Mark v duchu uvažoval.

Zapálil si cigaretu, začal chodit po pokoji a kladl Arimu jednu otázku za druhou. Zdálo se, že ten opravdu uvážil všechno. Koukala z toho celá série senzačních reportáží. Mark se pokoušel odhadnout

šance krkolomného plánu. Vyhledky byly v nejlepším případě půl na půl. Přitom počítal s tím, že Ari je chytrý a zná mentalitu Angličanů na Kypru. Věděl také, že Ari má spolupracovníky, kteří by něco takového dokázali úspěšně provést.

"Jdu do toho," prohlásil nakonec.

"Dobrá," řekl Ari. "Hned jsem si myslel, že poznáte, jaké zde máte možnosti."

Pak se obrátil ke Kitty:

"Paní Fremontová, asi před týdnem se vás zeptali, jestli byste byla ochotna pracovat v táboře u dětí. Už jste si to rozmyslela?"

"Rozhodla jsem se odmítnout."

"Uvážila byste to znova, řekněme, abyste pomohla panu Parkerovi?"

"Co vlastně chcete od Kitty?" zeptal se Mark.

"Všichni učitelé, ošetřovatelky a ošetřovatelé, kteří docházejí do tábora, jsou Židé," řekl Ari, "a musíme vycházet z toho, že je Britové podezírají."

"Z čeho?"

"Ze spolupráce s naší ilegální organizací. Ale vy, paní Fremontová, jste křesťanka. Myslíme si, že někdo jako vy by se mohl pohybovat volněji."

"Jinými slovy, chcete použít Kitty jako kurýra."

"Víceméně ano. Zhotovujeme v táboře spoustu falešných dokladů, které potřebujeme dostat ven."

"Bude nejlepší, když vám prozradím, že mě Britové nemají příliš v lásce," řekl Mark. "Sotva jsem dorazil, už jsem měl na krku Sutherlandova pobočníka. Nemyslím si, že budu mít těžkosti, ale nastoupí-li teď Kitty místo v táboře, budou si Britové pravděpodobně myslet, že tam pracuje pro mě."

"Právě naopak. Britové budou skálopevně přesvědčeni, že byste paní Fremontovou nikdy v životě neposlal do Caraolu, aby tam pro vás pracovala."

"Snad máte pravdu."

"Samozřejmě že mám pravdu," řekl Ari. "Předpokládejme na chvíli, že dojde k nejhoršímu - že naleznou u paní Fremontové falešné koklady. Nestalo by se jí za to ani to nejmenší. Byli by poněkud udiveni, odvezli by ji na letiště a posadili do letadla."

"Tak okamžik," řekla Kitty. "Dost dlouho jsem poslouchala, jak se vy dva tady o mně dohadujete. Je mi líto, že jsem byla nucena vyslechnout, co jste si dnes večer domluvili. Nebudu pracovat v Caraolu, pane Ben Kanaane, a s celým vaším plánem nechci mít nic společného."

Ari se tázavě podíval na Marka, ten však jen pokrčil rameny.

"Je plnoletá," řekl.

"Domníval jsem se, že jste s panem Parkerem přátelé."

"To také jsme," řekla Kitty, "a chápu, že ho ta věc zajímá."

"A já zas nechápu, paní Fremontová, že vás zajímá tak málo. Máme konec roku 1946. Za několik měsíců uplynou dva roky od konce druhé světové války a naši lidé stále ještě žijí za ostnatými dráty. V Caraolu jsou děti, které vůbec nevědí, že existuje svět bez drátěných plotů. Nepodaří-li se nám vynutit změnu britské politiky, pak tam ti chudáci snad prožijí celý život."

"A právě o to jde," odvětila prudce Kitty. "Všechno, co souvisí s tábory v Caraolu, je nerozlučně spjato s politikou. Jsem přesvědčená, že i Britové mají své důvody. Nemám vůbec chuť postavit se na tu nebo na onu stranu."

"Paní Fremontová - byl jsem kapitánem britské armády a dostal jsem medaili za chrabrost. Abych použil staré fráze - někteří z mých nejlepších přátel jsou Angličané. Máme u nás desítky britských důstojníků a vojáků, kteří naprosto nesouhlasí s tím, co se děje v Palestíně, a ve dne v noci s námi spolupracují. To není otázka politiky, nýbrž lidskosti."

"Pochybují o vaší upřímnosti. Jak byste jinak mohl riskovat život tří set dětí?"

"Většina lidí má nějaký životní cíl," řekl Ari, "ale život v Caraolu nemá žádný smysl. Boj za svobodu však je životní cíl. V Evropě čeká čtvrt miliónu našich lidí, kteří se chtějí dostat do Palestiny. Každý z nich by s radostí nastoupil na tu loď v Kyrenii, jen kdyby měl příležitost."

"Jste velmi chytrý muž, pane Kanaane. V diskusi na vás nestačím, na všechno máte odpověď."

"Myslel jsem, že jste ošetřovatelka," řekl Ben Kanaan ironicky.

"Ve světě je plno trpících lidí. Je tisíc míst, kde mne potřebují stejně nutně jako v Caraolu, a není v tom žádný háček."

"Proč se nechcete do Caraolu aspoň podívat? A pak mi můžete říct, jak jste se rozhodla."

"Nepodaří se vám přelstít mě, a vyprovokovat se taky nenechám. Pracovala jsem v Cook County v nemocnici jako noční sestra na příjmu. Častokrát jsem uklízela podlahu po tělech v nepopsatelném stavu. Nemůžete mi ukázat v Caraolu nic, co bych už nebyla viděla."

V místnosti zavládlo ticho. Po chvíli se Ari ben Kanaan zhluboka nadechl a zvedl ruce:

"Škoda, ale nedá se nic dělat. Parkere, v nejbližších dnech se s vámi spojím." Pak vstal a kráčet ke dveřím.

"Pane Ben Kanaane," ozvala se Kitty, "jste si zcela jist, že o tom nepovím našim společným přátelům?"

Ari se vrátil, zůstal před ní stát a díval se jí shora do očí. Okamžitě si uvědomila, že udělala chybu.

Krátce a ironicky se zasmál.

"Zřejmě chcete mít jako žena poslední slovo. Vlastně se jen zřídka mýlím v lidech. Nemohu si to dovolit. A Američany mám rád, mají svědomí. Kdyby se to vaše náhodou ozvalo, můžete mě zastihnout u pana Mandrii a bude mi potěšením provést vás po Caraolu."

"Vy jste si velmi jistý sám sebou, že?"

"Řekl bych," odpověděl Ari, "že v tomhle okamžiku poněkud víc než vy." Otočil se a odešel.

Vzrušení, které jeho návštěva vyvolala, jen pomalu opadalo. Ale pak si Kitty shodila střevíčky z nohou a sedla si se zkříženýma nohama na postel.

"To jsou mi věci! Vlastně jsi mi sliboval, že budeme mít zajímavý večer."

"Myslím," řekl Mark, "žeš udělala dobře, když jsi to odmítla."

"A ty?"

"Pro mě je to jeden den práce. A může z toho být snad opravdu šlágr."

A kdybys odmítl?"

"Určitě by si zavolali nějakého korespondenta z Evropy. Mají spoustu prostředků a cest. Byl jsem jen náhodou zrovna po ruce."

"Řekni, Marku," zeptala se Kitty váhavě, "chovala jsem se moc pošetile?"

"Myslím, že ne pošetileji, než stovky jiných žen."

"Fantastický chlap. Odkud ho znáš?"

"Poprvé jsme se setkali v Berlíně začátkem roku 1939, krátce po tom, co jsem nastoupil místo u ANS. Přijel do Berlína z příkazu Mossadu, aby dostal z Německa co nejvíc Židů, než vypukne válka. Tenkrát mu bylo něco přes dvacet let. Pak jsem se s ním sešel znovu v Palestině za války. Patřil k britské armádě a měl nějaký tajný poslán. Nevím přesně, co to bylo. Po skončení války se objevoval na různých místech Evropy. Nakupoval zbraně a pašoval do Palestiny ilegálně uprchlíky."

"Myslíš si vážně, že ten jeho fantastický plán by se mohl podařit?"

"Je to mazaný chlap."

"O tom nepochybují. Tenhle Ben Kanaan je jiný než ostatní Židé, které jsem poznala. Však víš, jak to myslím. Když se řekne Žid, nepředstavuje si člověk lidi jako je on, atleti nebo neohrožené odvažlivce - a tak."

"Neříkej! A jakou máš vlastně představu o Židech, Kitty? Snad pořád ještě takovou, jak jsme si to kdysi představovali doma: židovský hoch Maury se ožení se židovským děvčetem Sadie..."

"Prosím tě, Marku, přestaň! Pracovala jsem dost dlouho se židovskými lékaři, abych věděla, že Židé jsou arogantní a agresivní. Myslí si, že jsou něco lepšího, a dívají se na nás svrchu."

"Svrchu? S tím svým komplexem méněcennosti?"

"To bych ti uvěřila, kdyby to bylo v Německu."

"Co chceš vlastně říct, Kitty - že jsme čistá rasa?"

"Chci říct jen tolik, že žádný americký Žid by si to nevyměnil s černochem, Mexičanem nebo Indiánem."

"A já ti zas říkám, že není třeba lynčovat člověka, aby mu vyrvali srdce z hrudi. Ano, americkým Židům se daří dobře, ale to, že spousta lidí smýšlí jako ty a že Židi byli po dva tisíce let obětí beránkem, v nich muselo zanechat stopy. Proč si o tom nepromluvíš s Ben Kanaanem? Ten zřejmě ví, jak na tebe."

Kitty se vztekla vztyčila na posteli. Potom se však oba dali do smíchu. Nedokázali se na sebe doopravdy zlobit.

"Řekni, Marku, co je to vlastně ten Mossad alija bet?"

"Slovo 'alija' znamená vzestup. Jede-li Žid do Palestiny, říká se tomu vždycky 'alija', tedy vzestup. Alef, to je písmeno A, označuje legální přistěhovalectví, bet, tedy písmeno B, ilegální imigraci. Mossad alija bet tedy v překladu zní: Organizace pro ilegální přistěhovalectví."

"Můj ty Bože," zasmála se Kitty, "jak je ta hebrejščina logická!"

Další dva dny byla Kitty zmatená a neklidná. Nechtěla si přiznat, že by si přála znovu spatřit obra z Palestiny. Mark velmi dobře vycítil, co se v ní děje, ale nedal na sobě nic znát a choval se, jako by žádný Ben Kanaan nikdy neexistoval.

Nevěděla přesně, co ji zneklidňuje. Jen cítila, že Ben Kanaanova návštěva v ní zanechala silný a trvalý dojem. Bylo to americké svědomí, o němž Ben Kanaan tak dobře věděl, anebo litovala své nekontrolované antisemitské reakce?

Mimochodem, ale přece jen ne tak docela nahodile se Marka zeptala, kdy se zas sejde s Arim. Podruhé řekla dost průhledně, že by si ráda vyjela s Markem do Famagusty na prohlídku města. Pak zas měla na sebe vztek a rozhodla se, že na Ariho už vůbec nebude myslet.

Třetí den večer slyšel Mark za společnými dveřmi, jak Kitty chodí neklidně po pokoji. Pak si sedla do křesla, vykouřila ve tmě cigaretu a rozhodla se, že se s celou věcí rozumně vypořádá.

Nebylo jí vhod, že má být proti své vůli zatažena do toho podivně cizího světa, v němž Ben Kanaan žil. Postupovala v životě vždycky racionálně, dokonce plánovitě. Takže se o ní tvrdilo, že "Kitty je velice rozumné děvče."

Když se zamilovala do Toma Fremonta a rozhodla se, že ho získá, jednala podle přesně vypočítaného plánu. Vedla rozumnou domácnost. Naplánovala si, že bude mít na jaře dítě, což bylo také rozumné. Nikdy nejednala podle okamžitého vnuknutí - měla raději předem připravený plán.

Nedovedla pochopit, co se to s ní v posledních dvou dnech vlastně děje. Vynořil se tu takový podivný člověk a vyprávěl jí ještě podivnější historii; před očima měla tvář Ariho ben Kanaana s tvrdými, ale hezkými rysy a pronikavými očima; jako by s ironickým úsměvem četl její myšlenky. Vzpomněla si na své pocity, když s ním tančila.

Všechno bylo úplně nelogické. Kitty se mezi Židy prostě necítila dobře - vždyť to Markovi přiznala. Proč se tedy toho neklidu nedokázala zbavit?

Nakonec si uvědomila, že dokud neuvidí znovu Ariho a neprohlédne si tábor u Caraolu, mnoho se nezmění. Rozhodla se, že se s ním znovu sejde, aby se celé té věci definitivně zbavila a potvrdila si, že neupadla do žádných mystických osidel; že jen podlehla náhlému okouzlení, které co nejdřív pomine. Chtěla se postavit Arimu ben Kanaanovi v tom jeho táboře a porazit ho jeho vlastními zbraněmi.

Marka nepřekvapilo, když ho Kitty druhý den u snídaně požádala, aby s Ben Kanaanem domluvil datum její návštěvy v Caraolu.

"Když ses tenkrát večer rozhodla, měl jsem radost," řekl. "Prosím tě, nech to být."

"Sama to dost dobře nechápu," odpověděla.

"Tenhle Ben Kanaan věděl až moc dobře, že na tebe vyzraje. Nebud' hloupá. Pojedeš-li do Caraolu, tak se v tom vezeš. Víš co? Já toho taky nechám. Seberem se a hned odjedem."

Kitty zavrtěla hlavou.

"Ze samý zvědavosti přestáváš být opatrná. Bylas přece vždycky tak chytrý děvče. Co se s tebou děje?"

"Zní to divně, když to říkám já, vid', Marku - ale mám skoro pocit, jako by mě něco pohánělo. Ale jedno mi můžeš věřit: chci do Caraolu, abych s tím vším skoncovala - a ne abych se do něčeho pouštěla."

X. Kitty odevzala anglické strážu u brány propustku a vstoupila do tábora v sekci 57 hned vedle oddělení mládeže.

"Vy jste paní Fremontová?"

Otočila se, přikývla a pohlédla do tváře mladého muže, který jí s úsměvem podával ruku.

Konstatovala, že dělá přívětivější dojem, než jeho kraján.

"Jsem David ben Ami," představil se. "Ari mě požádal, abych vás uvítal. Přijde za chvíli."

"A co znamená Ben Ami? Nedávno jsem se začala zajímat o hebrejská jména."

"Znamená to: Syn mého lidu," odpověděl David. "Doufáme, paní Fremontová, že nám pomůžete při naší akci Gedeon."

"Akce Gedeon?"

"Ano. Tak jsem nazval Ariho plán. Znáte bibli, Knihu soudců? Gedeon si měl zvolit z lidu muže, s nímž by bojoval proti Midjánským. Vybral jich tři sta. Také my jsme vybrali tři sta bojovníků proti Britům. To srovnání je asi příliš symbolické, Ari mi taky vytýká, že jsem romantik."

Kitty byla duševně připravena na dnešní nesnadný večer, ale měla pocit, že tenhle milý mladý člověk ji odzbrojuje. Den se pomalu chýlil ke konci a chladný vítr vířil ve vzduchu suchý prach. Kitty se zsatavila, aby si oblékla kabátek. V dálce spatřila charakteristickou postavu Ariho ben Kanaana, který k nim přicházel napříč táborem.

Zarazil se jí dech a pokusila se ovládnout vzrušení, které se jí zmocnilo stejně jako při prvním setkání.

Ari zůstal stát metr před ní a oba se mlčky pozdravili kývnutím hlavy. Kitty se na něho chladně podívala a dala mu beze slova najevo, že přišla, protože přijala jeho výzvu a nemá v úmyslu prohrát.

V sekci 57 byli většinou sami velmi staří a pobožní lidé. Návštěvníci pomalu procházeli řadami stanů, přeplněných nehleděnými, zanedbanými muži. Příděl vody je tak nízký, vysvětloval ben Ami, že jakákoli tělesná hygiena je prakticky vyloučena. Jádla je taky málo. Obyvatelé tábora dělali dojem vysílených lidí. Výraz jejich tváří byl buď zatrpklý, anebo malátný a otupělý, všichni byli poznamenáni blízkostí smrti.

Chvilí zůstali stát u otevřeného vchodu stanu. Uvnitř jakýsi stařec s tváří plnou vrásek vyřezával dřevěnou plastiku. Zvedl ji, abys e na ni Kitty mohla podívat. Plastika znázorňovala ruce sepnuté k modlitbě, ovinuté ostnatým drátem. Ari bedlivě pozoroval její reakci.

Bída, špína, ubohost zde byla odpuzující a zároveň budila soucit, ale Kitty byla připravena na poměry ještě horší. Začala se pomalu přesvědčovat, že Ari ben Kanaan nad ní přece jen nemá žádnou tajuplnou moc.

Znovu se zastavili a nahlédli do velkého stanu, který sloužil jako synagóga. Nad vchodem byl umístěn neuměle vyřezávaný symbol sedmiramenného svícnu - menory.

Ve stanu se Kitty naskytl zvláštní neobvyklý pohled: staří mužové mumlali podivné modlitby a jejich těla se vestoje kymácela sem a tam. Byl to svět, jaký nikdy nepoznala. Její pohled utkvěl na starci s dlouhým vousem, který vypadal ještě zanedbaněji než ostatní. Hlasitě plakal a vyražel výkřiky strašlivého utrpení.

David ji vzal za ruku a odváděl ji ven.

"Je to starý muž," řekl. "Rozmlouvá s Bohem a říká mu, že žil životem věřícího, zachovával boží zákony, ctil Tóru a zůstal i v tom nejhlubším, nejstrašlivějším utrpení věrný svazku Abrahama, Izáka a Jáкова. Prosí Boha, aby byl k němu milostivý a vysvobodil ho, protože žil jako dobrý člověk."

"Těm starým mužům tam uvnitř," řekl Ari, "ještě není docela jasné, že jediný Mesiáš, který je jednoho dne snad vysvobodí, bude zbraň."

Kitty se podívala na Ariho. V tom člověku bylo něco nelidského. Ari, který vycítil Kittin odpor, ji uchopil za paži.

"Víte, co je to sonderkommando?"

"Ari, prosím tě," pokusil se zasáhnout David.

"Je to skupina, kterou v lágrech Němci přinutili pracovat v krematoriu. Podívejte se tady na toho starce. V Buchenwaldu vymetl z pece kosti svých spálených vnoučat a odvezl je na trakaři. Řekněte,

paní Fremontová, měli jste tam, kde jste pracovala, nějakou lepší atrakci?"

Kitty se zvedl žaludek. Pak se jí zmocnilo rozhořčení a se slzami vzteku v očích řekla:

"Vy se opravdu neštítíte žádného prostředku."

"Žádného, když vám chci vysvětlit, jak zoufalá je naše situace."

Zírali na sebe mlčky a nepřátelsky.

"Chcete vidět ještě naši sekci pro mládež, nebo ne?"

"Pojďme," řekla Kitty, "ať to máme za sebou."

Všichni tři přešli po mostě nad ostatními dráty do oddělení, v němž byli děti a mladiství. I tam spatřili nemilosrdnou žeh války. Navštívili ambulantní nemocnici, ubírali se podél dlouhých řad postelí, v nichž ležely tuberkulózní děti, prohlédli si i ostatní oddělení, kde viděli rachiticky zkřivené údy, žloutenkou zbarvené obličejy a hnisavé rány, které se nechtěly hojit. Prošli také uzavřeným oddělením, jehož mladiství obyvatele upřeně zírali před sebe prázdným pohledem duševně nemocných. Pokračovali v cestě kolem stanů obydlených ročníky 1940 až 1945, matrikulanty ghetta, studenty koncentračních táborů, a také dětmi, kteří se měli stát doktory zpusťosené země. Mladí lidé bez rodičů a bez domova, s oholenými lebkami po odvšivení, v hadrech. Takoví, kteří v noci neudrželi moč, do jejichž mladých tváří byla vepsána hrůza, děti křičící ze sna. Řvoucí kojenci a zmrzačení výrostci.

Když skončili prohlídku, Kitty řekla:

"Máte zde vynikající lékařský personál a děti mají všechno, co potřebují."

"Ale ne zásluhou Britů," podotkl Ari. "Všechno darovali naši lidé."

"Proč ne," odpověděla Kitty. "Pro mně za mne to mohlo spadnout třeba jako mana nebeská.

Přišla jsem, protože mě k tomu nutilo mé americké svědomí. Všechno jsem viděla a mé svědomí se uklidnilo. A teď bych chtěla odejít."

"Paní Fremontová," zasáhl David ben Ami.

"Nech toho, Davide! Nemá to žádný smysl. Existují lidé, kterým je nanic, už jen když nás vidí.

Doprovod' paní Fremontovou k východu."

David a Kitty obcházeli znovu řady stanů. Když se Kitty krátce ohlédla, viděla, že se Ari za ní upřeně dívá. Chtěla se dostat co nejrychleji z tábora, vrátit se k Markovi a pustit z hlavy celou tu ohavnou záležitost.

Minuli velký stan, ze kterého bylo slyšet rozpustilý, šťastný dětský smích, podivně znející v tom prostředí. Kitty zůstala zvědavě stát u vchodu a naslouchala. Jakási dívka předčítala nějakou povídku. Měla příjemný hlas.

"Je to podivuhodné děvče," řekl David. "Pracuje tu v mateřské školce a dělá to výtečně."

Ze stanu se znovu ozval smích. Kitty přistoupila ke vchodu, odtáhla závěs a nahlédla dovnitř. Děvče sedělo na bedně zády k nim a sklánělo se nad knížkou, kterou si přidržovalo pod petrolejovou lampou. Dvacet dětí s vykulenýma očima sedělo kolem v kruhu. Když Kitty a David vešli, oči všech se k nim obrátily.

Dívka přestala číst, otočila se a vstala, aby uvítala příchozí. V nastalém průvanu lampa zablikala a stíny dětí zatančily na pozadí stanu.

Kitty se podívala na dívku a oči se jí leknutím rozšířily. Rychlými kroky opustila stan, zůstala stát venku u vchodu a upřeně hleděla na udivenou dívku. Několikrát chtěla promluvit, ale byla tak zmatená, že ze sebe nevypravila ani slovo. Konečně řekla tak tiše, že ji bylo sotva slyšet:

"Ráda bych si s tím děvčetem promluvila - sama."

Ari, který je mezitím dohonil, kývl na Davida.

"Zaved' to děvče do školy, počkáme tam."

Ve třídě rozsvítil Ari lampu a zavřel dveře. Kitty byla bledá a pořád ještě mlčela.

"To děvče vám někoho připomíná," řekl Ari bez přechodu.

Kitty neodpovídala. Ari oknem viděl přicházet Davida s dívkou. Ještě jednou se podíval na Kitty a pak vyšel ven.

Když Kitty zůstala sama, nevěřícně potřásla hlavou. Bylo to šílené. Proč sem chodila? Nutila se ke klidu, bojovala o půdu pod nohama - aby dokázala vydržet pohled na tu dívku.

Dveře se otevřely a děvče pomalu vešlo. Kitty zadržela dech. Ten obličej! Musela se přinutit,

aby nevzala dívku do náruče a nepřitiskla ji k sobě.

Děvče na ni udiveně hledělo, ale zdálo se, že něco chápe, protože v jeho pohledu se objevil soucit.

"Jmenuji se Katherine Fremontová," řekla Kitty. "Umíš anglicky?"

"Ano."

Jak půvabná to byla dívka! Její oči se zaleskly, když se usmála a podala Kitty ruku.

Kitty položila svou dlaň na její tvář - a pak ji prudce odtrhla.

"Já - jsem dětská sestra. Ráda bych si s tebou promluvila. Jak se jmenuješ?"

"Karen," řekla dívka. "Karen Hansenová-Clementová."

Kitty se posadila na lůžko a požádala dívku, aby si sedla vedle ní.

"Koli je ti let?"

"Právě šestnáct, paní Fremontová."

"Prosím tě, říkej mi raději Kitty."

"Ráda, Kitty."

"Slyšela jsem, že zde pracuješ u dětí."

Dívka přikývla.

"To je dobře. Víš, já - já tady snad budu také pracovat a tak - chtěla bych toho o tobě vědět víc. Vlastně bych chtěla vědět všechno. Nechceš mi o sobě vyprávět?"

Karen se usmála. Kitty jí byla sympatická. Instinktivně vycítila, že ta žena touží po její náklonnosti a že jí potřebuje.

"Vlastně pocházím z Německa," začala Karen. "Ale to už je dávno."

XI. V sedmi letech je život báječný, je-li tvým otcem známý profesor Johann Clement a v Kolíně se právě slaví karneval. V době karnevalu je spousta nádherných věcí, ale procházka s tatínkem je vždycky obzvláště skvělá věc. Jde se pod stromy kolem Rýna, anebo také do zoo, kde jsou nejroztomilejší opičky na světě. Anebo se člověk prochází kolem dómu a kouká nahoru na dvě vysokánské věže, které se tyčí až do nebe. Ale nejhezčí ze všeho je ranní procházka parkem s tatínkem a Maxmiliánem. Maxmilián je totiž nejbáječnější pes v celém Kolíně, i když vypadá trochu směšně. Do zoo Maxmilián ovšem nesmí.

Někdy jde s sebou také Hans, ale s malými bratříčky je na procházce potíže.

Je-li člověk malým děvčátkem, má moc rád také svou maminku a chtěl by, aby šla s sebou také na procházku s tatínkem, Hansem a Maxmiliánem. Ale maminka bude mít zas děťátko a v poslední době jí vůbec není dobře. Bylo by moc hezké, kdyby děťátko bylo sestřička, protože s jedním bratrem je už beztak dost zlobení.

V neděli nasedne celá rodina do auta - až na chudáka Maxmiliána, ten musí hlídat dům - a tatínek jede podél Rýna do Bonnu, kde bydlí babička. Každou neděli se tam scházívá spousta tetiček, strýčků, bratranců a sestřenic a babička napeče sto malých placiček anebo možná ještě víc.

Brzy bude zase léto a to se zas pojede na nějakou krásnou cestu k Severnímu moři, anebo do Schwarzwaldu, anebo taky do Baden-Badenu, kde se pak bydlí v Parkhotelu.

Profesor Johann Clement je strašně slavný muž. Na univerzitě před ním všichni smekají, klaní se mu a říkají s úsměvem: "Dobré jitro, pane profesore!" Večer k nim chodí profesori se svými ženami a někdy přijde na návštěvu patnáct nebo i dvacet studentů a je jich plný tatínkův pokoj. Sedí tam, povídají si a pijí a zpívají do noci.

Ale nejhezčí jsou přece jen večery, kdy nepřijde žádná návštěva a tatínek nemusí pracovat, ani nemá přednášku. To si pak celá rodina sedne ke krbu. Je to nádherné, sedět tatínkovi na klíně, koukat do ohně, cítit vůni jeho dýmky a poslouchat, když tatínek svým hlubokým, laskavým hlasem předčítá pohádku.

Tenkrát v třicátých letech se dělo mnoho divných věcí, kterým člověk ani pořádně nerozuměl. Jako by se lidé něčeho báli a mluvili spolu jen šepem, hlavně na univerzitě. Ale to všechno není důležité, když se blíží karneval.

Profesor Johann Clement musel uvážit mnoho věcí. V době, kdy se v okolním světě všechno

zamotávalo, bylo nutné zachovat si rozvahu. Clement byl pevně přesvědčen, že člověk může předvídat a vypočítat průběh společenského vývoje, právě tak jako fáze přílivu a odlivu. Existovaly vlny zběsilosti a nenávisti a také vlny naprostého hlupáctví. Když dosáhly vrcholu, zase opadaly. V tomhle bouřlivém moři žili všichni lidé, až na několik málo takových, jejichž dům stál na ostrově s tak strmými srázy, že k nim ničivý příboj života nedosáhl. A univerzita, myslel si Johann Clement trochu naivně a důvěřivě, je takovým ostrovem, takovým útočištěm.

Už ve středověku se přehnala vlna nenávisti a omezenosti, když křižáci zabíjeli Židy. Ale časy, kdy se Židům kladlo za vinu, že vypukl mor anebo že otrávil vodu ve studnách křesťanů, již minuly. V osvětlené době, která nadešla po francouzské revoluci, křesťané vlastníma rukama zbourali hradby ghetta. A v této nové éře byli Židé již nerozlučně spjati se slávou a velikostí Německa. Své vlastní záležitosti podřídili širším problémům lidstva. Asimilovali se a začlenili se do velké lidské společnosti. A kolik významných mužů pocházelo z jejich řad! Heine i Rothschild, Marx i Mendelssohn i Freud - byla jich dlouhá řada. A tito mužové byli tělem i duší Němci. Tak jako on, Johann Clement.

Antisemitismus, mínil Johann Clement, se vinul lidskými dějinami jako červená nit. Nedal se odmyslet, byl nepopiratelným faktem. Rozdíly spočívaly jen v jeho míře a charakteru. On, Johann Clement, byl na tom bezesporu mnohem lépe, než Židé ve východní části Evropy nebo v afrických, ještě napůl barbarských zemích. Pogromy na Židy, jako třeba frankfurtský, byly výrazem epochy, která minula.

Člověk si dovedl představit, že se v Německu zvedne nová vlna antisemitismu, jeho však nezasáhne. Nepřestal věřit, že Němci, národ s takovými kulturními tradicemi, nakonec odmítnou a zavrhnou všechny tyhle živly, které na přechodnou dobu uchvátily moc.

Johann Clement bedlivě sledoval vývoj. Začalo to živelným a divošským spíláním. Pak přišla obvinění a obžaloby šířené tiskem. Později bojkot židovských obchodníků a přepadávání na veřejnosti, kdy bili Židy a vláčeli je za vousy na ulicích. Pak noční teroristické akce hnědých košil. A nakonec koncentrační tábory.

Gestapo, SS, SD, KRIPO. Nacisté slídili v Německu v každé rodině, tyranie svým pařátem sevřela hrdlo lidu a rdousila je, až poslední chrapot odporu zanikl a odumřel na rtech.

Avšak profesor Johann Clement jako většina německých Židů stále ještě věřil, že jeho se nová hrozba nedotkne. Univerzita je ostrov, bezpečné útočiště, a on je přece tělem i duší Němec.

Na tu neděli není možné zapomenout. Celá rodina se sešla u babičky. Strýc Ingo přijel dokonce až z Berlína. Všechny děti poslali ven, aby si hrály, a zavřeli se v obývacím pokoji.

Na zpáteční cestě maminka s tatínkem nepromluvili ani slovo. Dospělí se někdy opravdu chovají jako děti. Sotva dojeli domů, strčili člověka do postele. A takové tajné porady se konaly stále častěji. Ale stačilo postavit se ke dveřím, malinko je pootevřít - a bylo slyšet každé slovo. Maminka byla strašně rozčilená, tatínek jako vždycky zůstal klidný a rozvážný.

"Johanne, drahý, musíme přece konečně něco podniknout. Teď budeme na řadě i my. Došlo to tak daleko, že mám strach vyjít s dětmi na ulici."

"Tím, že jsi v jiném stavu, vidíš věci určitě horší, než ve skutečnosti jsou."

"Pět let mi stále říkáš, že se to zlepší. Ale ono to lepší není."

"Dokud jsem zde na univerzitě, jsme v bezpečí."

"Bože na nebi, Johanne, jak dlouho si ještě chceš něco namlouvat? Už nemáme téměř žádné přátele. Studenti k nám přestali chodit. Známi se už neodvažují s námi ani promluvit."

Johann Clement vzdychl a zapálil si dýmku. Mirjam si mu sedla k nohám, hlavu mu položila do klína a on ji hladil po vlasech.

"Tolik se snažím, abych byla odvážná a rozumná jako ty," řekla.

"V tomhle domě jsem se narodil. V jeho zdech je celý můj život, všechny touhy, všechno, co mi kdy přirostlo k srdci. Mám jediné přání, aby náš syn Hans měl tohle všechno jednou také tolik rád, jako jsem to miloval já. Někdy se ptám sám sebe, jestli jsem jednal správně vůči tobě a dětem - ale je ve mně něco, co mi nedovoluje utéct. Jen ještě chvíli, Mirjam - a skončí to."

9. listopad 1938

Stovky synagóg v plamenech!
Tisíce židovských bytů demolováno!
34 Židů zavražděno!
Tisíce Židů ztýráno a zatčeno!

ŽIDŮM V NĚMECKU SE TÍMTO UKÁDÁ POKUTA JEDNÉ MILIARDY ŘÍŠSKÝCH MAREK!
ARIZACE MUSÍ BÝT URYCHLENA!
PŮDA SE VYVLASTŇUJE!
ŽIDÉ NESMĚJÍ VLASTNIT UMĚLECKÉ PŘEDMĚTY ANI ŠPERKY!
S OKAMŽITOU PLATNOSTÍ SE JIM ZAKAZUJE NAVŠTĚVOVAT DIVADLA, KINA A
KONCERTY!
KAŽDÝ ŽID MŮŽE BÝT KDYKOLIV POVOLÁN NA NUCENÉ PRÁCE!

Bylo těžké si představit, že by se to mohlo ještě zhoršit. Ale příboj stále soupal a nakonec vlny dostáhly i na ostrov Johanna Clementa, když se malá Karen jednoho dne přišla domů s tváří zalitou krví. V uších jí stále ještě zněly výkřiky: "Žid! Žid! Žid!"

Je-li člověk o něčem pevně přesvědčen jako Johann Clement a má-li jeho přesvědčení tak hluboké kořeny, změni je otřes a ztráta víry v strašlivou katastrofu. Nebylo dosti na tom, že se sám zklamal - ne, on ohrozil také životy své rodiny. Zoufale hledal východisko. Marně pátral, až ho nakonec odkázali na berlínské gestapo. Když se odtud vrátil, zavřel se na dva dny a dvě noci v pracovně, seděl u psacího stolu a zíral na spis, který přivezl. Byl to papír z gestapa a měl magickou sílu. Stačilo, aby jej podepsal, a v budoucnosti se již ničeho nemuseli bát ani on, ani jeho rodina. Byl to životodárný dokument. Četl jej znovu a znovu, až uměl každé jeho slovo zpaměti.

... Na základě výše uvedeného šetření a faktů z něho vyplývajících jsem já, Johann Clement, naprosto přesvědčen, že údaje o mém původu neodpovídají skutečnosti. Nikdy jsem nebyl židovského vyznání. Jsem ariece a ...

Podepiš! Podepiš! Tisíckrát vzal pero do ruky, aby podepsal. Nebyla doba na to, aby se člověk mohl ohlížet, zda je to čestné. Nikdy nebyl Židem - proč by to tedy nepodepsal - cožpak to něco znamenalo? Proč by to nepodepsal?

Gestapo mu to vysvětlilo velmi jasně: pokud nebude ochoten podepsat dokument a bude pokračovat ve svém vědeckém výzkumu, pak smí opustit Německo jen jeho rodina, ale on zůstane jako rukojmí.

Třetího dne ráno opustil bledý a přepadlý pracovnu. Jeho oči se setkaly s pohledem Mirjam, plným strachu.

"Nemohu," řekl tiše, "musíš s dětmi okamžitě opustit Německo."

Najednou se bál každé chvíle, kdy jeho rodina byla ještě zde. Pokaždé, když někdo zaklepal na dveře, když zazvonil telefon nebo se ozvaly kroky, zmocňoval se ho strach, jaký ještě nikdy v životě nepocítil.

Vypracoval plán. Rodina měla odjet nejdříve do Francie, kde by našla útočiště u jeho kolegů a přátel. Mirjam čekala brzy dítě a nemohla se vydat na dlouhou cestu. Až bude dítě na světě a ona se zotaví, mohou jet dál do Anglie nebo do Ameriky. Ještě nebylo všechno ztraceno. Až bude rodina v bezpečí, ještě vždycky může uvážit, jak vyřeší svůj osobní problém. V Německu bylo několik tajných organizací, které se zabývaly speciálně tím, že pašovaly za hranice vědce. Poradili mu, aby se obrátil na jednu z nich. Sídli v Berlíně a jmenovala se Mossad alija bet.

Kufry čekaly sbalené, všechno bylo připraveno. Poslední večer před odjezdem Johann Clement a jeho žena mlčky seděli vedle sebe a zoufale doufali v zázrak, který by oddálil jejich rozloučení.

Ale v noci přepadly Mirjam Clementovou porodní bolesti. Protože do nemocnice nesměla, rodila doma. Byl to syn. Porod byl těžký a Mirjam se zotavovala několik týdnů.

Johanna Clementa se zmocnila panika. Trýznila ho představa, že rodina je v pasti a nemůže uniknout blížícímu se neštěstí.

V šíleném chvatu odjel do Berlína a vydal se na adresu kanceláře Mossadu v Meineckenstrase

10. Tam to vypadalo jako v blázinci. V čekárně se tísnili hlava na hlavě lidé, kteří se zoufale snažili dostat se z Německa.

Kolem druhé roiny ranní ho zavedli do místnosti, kde seděl velmi mladý a velmi vyčerpaný muž. Jmenoval se Ari ben Kanaan a byl vyslán z Palestiny, aby pomohl německým Židům, kteří chtěli opustit zemi. Ben Kanaan pohlédl na Johanna Clementa očima zanícenýma únavou.

"Dobře, pane profesore," řekl a vydechl, "postaráme se, abyste se dostal ven. Můžete jet domů, spojíme se s vámi. Musím pro vás opatřit pas a vízum a musím podplatit pár lidí. Potrvá to několik dní."

"Nejedná se o mne. Nemohu pryč a moje žena také ne. Ale mám tři děti. Musíte je dostat ven."

"Musíme je dostat ven," opakoval Ben Kanaan. "Pane profesore, jste důležitý člověk. Vám bych snad mohl pomoci. Ale vašim dětem ne."

"Musíte!" křičel Clement.

Ari ben Kanaan udeřil pěstí do stolu a vyskočil.

"Viděl jste ty lidi, kteří se tlačí tam venku? Všichni chtějí pryč z Německa!"

Nahnul se přes psací stůl, až se jeho tvář takřka dotýkala tváře Johanna Clementa.

"Pět let jsme vás prosili, zapřísahali vás, abyste opustili Německo! Ale teď vás Britové nepustí do Palestiny, ani kdyby se nám podařilo dostat vás ven. 'Jsme Němci,' říkali jste celou tu dobu, 'jsme Němci, nám přece nic neudělají!' Čert aby to vzal! Co já teď můžu dělat?"

Ari ben Kanaan polkl a těžce dopadl na židli. Na chvíli unaveně zavřel oči. Pak uchopil svazek spisů, který ležel na psacím stole, a listoval v něm. "Mám zde výjezdní víza pro čtyři sta dětí. Některé dánské rodiny jsou ochotny je přijmout. Zorganizovali jsme vlak. Jedno z vašich dětí může jet s sebou."

"Ale - já mám tři děti."

"A já jich mám deset tisíc. A nemám pro ně výjezdní povolení. A jsem bezmocný vůči britskému loďstvu. Navrnuji, abyste poslal své nejstarší dítě. Dokáže se nejlépe o sebe postarat. Vlak jede zítra večer z Postupimského nádraží."

Ospalá Karen tiskla k sobě svou nejmilejší panenku. Její otec klečel vedle ní. V polospánku ještě cítila nádhernou vůni jeho dýmky.

"Bude to krásná cesta, Karen. Jako bys jela do Baden-Badenu."

"Ale já nechci, tati."

"Podívej se, Karen - představ si, že všichni tihle milí hoši a dívky pojedou s tebou."

"Já s nimi nechci jet. Já chci zůstat tady, u tebe a u maminky a u Hanse a Maxmiliána a u nového bratříčka."

"No tak, Karen Clementová! Moje dcera přece nebude plakat!"

"Já nechci plakat - opravdu nechci plakat. Tati - tatínku - budu zas brzy u tebe?"

"To víš - moc se budeme snažit."

K Johannu Clementovi přistoupila jakási paní a dotkla se jeho ramene.

"Promiňte, prosím," řekla, "už je čas."

"Posadím ji do vlaku."

"Lituji, ale rodiče do vlaku nesmějí."

Přikývl, ještě jednou prudce objal Karen, ustoupil a pevně stiskl dýmku v zubech, až ho zabořily. Karen neodporovala, když ji paní vzala za ruku, ale pak se ještě jednou otočila. Podala otcí pannu.

"Tati, vezmi si tu panenku, bude na tebe dávat pozor."

Houf ustrašených rodičů se tlačil u odjíždějícího vlaku. Děti tiskly tvářičky na okenní tabule, volaly, mávaly a zoufale se snažily zachytit ještě jejich poslední pohled.

Johann Clement pátral očima po své dcerce, ale už ji nikde nezahlédl.

Vlak se dal pomalu do pohybu. Rodiče běželi podél vagónů a volali naposled sbohem.

Profesor Clement stál nehnutě v davu. Když ho míjel poslední vagón, zvedl oči a spatřil Karen, která klidná a vyrovnaná stála na poslední plošině. Položila prsty na rty a poslala mu polibek - jako by tušila, že už ho nikdy nespatří.

Díval se za ní a viděl, jak se její postavička stále zmenšuje, až se mu ztratila docela. Jeho pohled

zavadil o panenku, kterou držel v ruce.
"Sbohem, můj živote," zašeptal.

XII. Aage a Meta Hansenovi obývali na předměstí Aalborgu překrásný dům. Byl to ideální domov pro malou holčičku. Sami neměli děti. Hansenovi byli o hodně starší než Clementovi. Aagemu již šedivěly vlasy a Meta zdaleka nebyla tak krásná jako Mirjam; ale od prvního okamžiku, kdy Karen v polospánku odnesli do auta, měla u nich nádherný pocit bezpečí.

Na cestu do Dánska vzpomínala jako na zlý sen. Pamatovala se už jen na plačící děti kolem sebe. Všechno ostatní se rozplývalo v mlze. Děti se musely postavit do řady a na šaty jim připevnili lístky. Neznámí lidé k nim mluvili neznámou řečí. Pak je zavedli do čekárny, potom do autobusu a zas dostaly lístek. Nakonec přivedli Karen do místnosti, v níž už netrpělivě postávali Meta a Aage Hansenovi. Aage ji zval do náruče a odnesl ji do auta. Meta ji celou cestu až do Aalborgu chovala na klíně, hladila ji, vlídně s ní rozmlouvala, a Karen cítila, že je u hodných lidí.

Plni očekávání zůstali Aage a Meta stát u dveří, když Karen váhavě a po špičkách vstoupila do pokoje, který pro ni připravili. Bylo tam plno panenek, hraček, šatů a všelijakých krásných věcí, jaké si holčička jen může přát. Nu, a pak objevila na posteli chlupaté štěně. Poklekla vedle něho a hladila je a štěně jí olizovalo tvář. Pocítila dotek jeho vlhkého čumáčku, otočila se a usmála se na Hansenovy. Aage a Meta opětovali její úsměv.

První noci bez tatínka a maminky byly hrozné. Divné bylo také, že tolik postrádala bratra Hanse. Jedla málo a jen tiše sama posedávala ve svém pokoji a hladila štěně, kterému dala jméno Maxmilián.

Meta Hansenová tomu moc dobře rozuměla. Večer seděla u Karen, hladila ji a držela za ruku, dokud vzlykot neumlkl a dívka neusnula.

Pak přišel týden, ve kterém se neustále střídaly návštěvy. Přinášely dary, dělaly kolem Karen mnoho povyku a pořád na ni mluvili řečí, které ještě nemohla rozumět. Hansenovi byli velmi pyšní a Karen se ze všech sil snažila, aby byla ke všem lidem přívětivá. Za několik dní si poprvé troufla vyjít z domu.

Karen si strašně oblíbila Aageho Hansena. Kouřil dýmku jako její tatínek a také rád chodil na procházku. Aalborg byl opravdu zajímavý. Byla zde voda jako v Kolína a jmenovala se Limfjord. Pan Hansen byl advokát a velký muž a zdálo se, že ho skoro všichni lidé znají. Samozřejmě nebyl tak významný jako její tatínek - ale takových bylo stejně velmi málo. Jednou večer řekl Aage:

"Poslechni, Karen, už jsi u nás skoro tři týdny, a tak bychom si s tebou rádi o něčem promluvili. Je to moc důležité."

Zkřížil za zády ruce a začal chodit po pokoji. Mluvil s ní velmi hezky a tak, aby opravdu všemu dobře porozuměla. Vyprávěl jí, že v Německu je teď mnoho věcí, které vůbec nejsou hezké, a proto si její rodiče myslí, že by bylo lepší, kdyby zatím zůstala u Hansenových. A pak Aage řekl, že oni dobře vědí, že jí nikdy nebudou moci nahradit rodiče. Protože jim však Bůh nedal žádné děti, jsou velmi šťastni, že je Karen u nich, a moc by si přáli, aby byla také šťastná.

A Karen tomu moc dobře rozuměla a řekla Aagemu a Metě, že tedy u nich zatím ráda zůstane.

"A ještě něco, Karen. Když jsme si tě tedy trochu vypůjčili a máme tě tolik rádi, tak jsme se tě chtěli zeptat, jestli by ti nevadilo, kdyby sis vypůjčila naše jméno?"

O tomhle musela Karen chvilku přemýšlet. Zdálo se jí, že Aage má pro to ještě i nějaké jiné důvody. Když se jí ptal, znělo to tak zvláště a dospěle - jako když maminka a tatínek mluvili za zavřenými dveřmi. Pak přikývla a řekla, že souhlasí.

"Dobře. Pak se tedy budeš jmenovat Karen Hansenová."

Aage a Meta ji vzali za ruce tak jako každý večer, odvedli ji do jejího pokoje a rozsvítili malou lampičku. Aage si s ní hrál, škádlil ji a Maxmilián vyskočil na postel a vyváděl s nimi. Karen se smála, až už nemohla, pak se schoulila pod přikrývkou a odříkala svou večerní modlitbu: "...a ochraňuj maminku a tatínka a Hanse a malého bratříčka a všechny strýce a tedy a bratrance a sestřenice - a také Hansenovy, kteří jsou ke mně tak hodní - a oba Maxmiliány."

"Hned přijdu a sednu si k tobě," řekla Meta.

"Není třeba. Už u mě nemusíš sedět. Maxmilián na mě bude dávat pozor."

"Dobrou noc, Karen."

"Řekni, Aage, jestlipak se lidé v Dánsku také tolik zlobí na Židy?"

Milá paní Clementová, vážený pane profesore, je tomu už opravdu šest týdnů, co je Karen u nás? Je to obdivuhodné dítě. Její učitelka nám vyprávěla, že si ve škole vede velmi dobře. Téměř neuvěřitelně rychle se učí dánsky - asi proto, že je obklopena svými vrstevníky. Už zde má hodně přítelkyň.

Zubní lékař nám doporučil, abychom ji dali vytrhnout zub, bylo třeba udělat místo pro nový. Všechno dopadlo dobře. Rádi bychom, aby se Karen učila hudbě. O podrobnostech vám ještě napíšeme. Každý večer se za vás modlí...

A připojen byl Karenin dopis, psaný velkým hůlkovým písmem:

DRAHÁ MAMINKO, TATÍNKU, HANSI, MAXMILIÁNE A BRATŘÍČKU, TOLIK SE MI PO VÁS STÝSKÁ, ŽE VÁM TO ANI NEMOHU POVĚDĚT...

V zimě se bruslí na zamrzlém Limfjordu, stavějí se sněhuláci a sáňkuje se, a pak se sedí u krbu, ve kterém praskají polena, a Aage tře Karen promrzlé nohy.

Ale zima minula, Limfjord roztál a kraj se zazelenal a rozkvetl. A když přišlo léto, všichni jeli k Severnímu moři do Blockhusu a Karen si vyjížděla s Aagem a Metou na plachetnici sto mil daleko na moře.

Život u Hansenů byl krásný a pestrý. Karen měla spoustu "nejlepších" přítelkyň. Strašně ráda chodila s Metou nakupovat na rybí trh, kde byly cítit všechny možné vůně, anebo s ní byla v kuchyni a dívala se, jak se peče koláč. Meta jí ve všem pomáhala, ať Karen dělala ruční práce nebo domácí úkol, a dovedla ji utěšit, když měla horečku anebo bolesti v krku a musela ležet v posteli.

Aage měl pro ni vždycky úsměv a otevřenou náruč a zdálo se jí, že je skoro tak moudrý a milý jako její skutečný tatínek.

Jednou, když měla Karen právě hodinu baletu, zatelefonoval Aage domů a požádal Metu, aby přišla za ním do kanceláře.

"Právě jsem dostal od Červeného kříže zprávu," oznámil své ženě. Byl velmi rozčilený a bledý.

"Všichni beze stopy zmizeli. Celá rodina. Zkusil jsem, co se dá, ale nepodařilo se mi dostat z Německa žádnou informaci."

"A co si o tom myslíš, Aage?"

"Co si můžu myslet? Odvlekli je všechny do koncentračního tábora - anebo někam, kde je ještě hůř."

"Panebože!"

Nedokázali Karen říct, že celá její rodina zmizela. Když z Německa přestaly docházet dopisy, zmocnilo se Karen podezření, ale měla příliš velký strach, a tak se raději nevyptávala. Milovala Hansenovy a slepě jim důvěřovala. Instinktivně vycítila, že musí mít důvod, když se ani slovem nezmiňují o její rodině.

Kromě toho se stalo něco podivného. Karen sice stále toužila po rodičích a sourozencích, ale obraz matky i otce začal v její paměti víc a víc blednout. Ocitne-li se osmileté dítě na dlouhou dobu daleko od rodičů, je pro ně den ode dne těžší udržet si je v paměti.

Někdy jí bylo z toho smutno, že si už nedokáže jasně vybavit jejich podobu. Koncem roku si už téměř nedovedla představit, že se nejmenovala vždycky Karen Hansenová a že nebyla Dánka.

Vánoce 1939.

V Evropě už byla válka a od Karenina příchodu k Hansenovým uplynul rok. Karen zpívala hláskem čistým jako zvonek vánoční píseň. Meta ji doprovázela na piáno. Pak Karen odběhla do svého pokoje a vyndala ze skříně balík, který tam měla ukrytý. Byl to dárek k vánocům, sama ho vyrobila ve škole. Hrdě jej odevzdala Metě a Aagemu. Na papíře, do kterho byl dárek zabalen, stálo:

MAMINCE A TATÍNKOVI OD VAŠÍ DCERY KAREN.

8. duben 1940.

Noc byla šalebná a zrádná. Mlhou pronikaly temné zvuky vojenského kroku jednotek pochodujících k dánským hranicím. Za ranního šerosvitu se ke břehu blížily pramice, neslyšně kouzaly po vodě útržkami mlhy. Na nich stáli muži v ocelových přilbách. Mlčenlivě a přesně jako roboti přistáli vojáci německého wehrmachtu na dánských březích a zaplavili zemi.

9. duben 1940.

Karen a ostatní dívky z třídy se vrhly k oknu a hleděly na nebe, které se černalo hučícími letadly. Jedno po druhém klesalo a přistávalo na letišti v Aalborgu.

Zmatení lidé vyběhli do ulic.

"Zde dánský rozhlas. Dnes ráno ve čtyři hodiny patnáct minut překročil německý wehrmacht u Saedu a Krusaa dánské hranice!"

Zcela konsernování neočekávaně rychlým úderem Němců seděli Dánové u svých přijímačů a zoufale čekali na poselství krále Christiana. Pak vyslechli prohlášení: Dánsko kapitulovalo bez jediného výstřelu. Příklad Polska dosti jasně ukázal, že každý odpor je marný.

Meta Hansenová vzala Karen co nejrychleji ze školy domů a sbalila zavazadla. Chtěla prehnout do Bornholmu anebo na nějaký jiný vzdálený ostrov. Aage ji uklidňoval a přemlouval, aby nejdříve vyčkala. Než Němci ustaví civilní správu, mohou uplynout celé týdny, ba měsíce.

Pohled na hákový kříž a německé uniformy vzbuzoval v Karen záplavu vzpomínek a se vzpomínkami přicházel strach. V prvních týdnech byli všichni lidé ustrašení a zmatení - jen Aage zůstal klidný.

Německá okupační moc i civilní správa oplývaly velkolepými sliby. Prohlašovali, že Dánové jsou ariji a že je Němci považují za své bratry. Zemi prý obsadili hlavně proto, aby uchránili Dány před bolševiky. Dánové si budou moci spravovat své vnitřní záležitosti sami a Dánsko se stane vzorným protektorátem. Když se rozčeřená hladina uklidnila, nastaly po tomto ujišťování skoro normální poměry.

Všemi vážený král Christian znovu začal denně vyjíždět na koni z brány zámku Amalienborg v Kodani. Bez jakéhokoli doprovodu nebo stráže se ukazoval ve městě a Dánové následovali jeho příkladu. Heslem dne bylo: pasivní odpor.

Ukázalo se, že Aage měl pravdu. Karen zase chodila do školy a do hodin baletu, život v Aalborgu se vrátil do normálních kolejí, jako kdyby se nic nestalo.

Nadešel rok 1941. Od německé okupace uplynulo osm měsíců. Každým dnem bylo zřejmější, že napětí mezi Němci a obyvatelstvem jejich "vzorného protektorátu" neustále sílí. Christian dráždil obyvatele tím, že je vůbec nebral na vědomí. Také obyvatelstvo ignorovalo Němce, jak jen mohlo, anebo, což bylo ještě horší, posmívalo se jejich důležitosti a na jejich chvástavá prohlášení odpovídalo výsměchem. Čím hlasitěji se Dánové smáli, tím vzteklejší byli Němci.

Všechny iluze Dánů z počátku okupace se však velmi brzy rozplynuly. Dánský průmysl, dánské zemědělství, i zeměpisná poloha Dánska se staly součástí německého mocenského plánu. Dánsko se mělo stát dalším kolečkem německé válečné mašinérie. A tak se v Dánsku podle příkladu bratrského Norska někdy uprostřed roku 1941 vytvořilo početně sice ještě nevelké, ale velmi odhodlané hnutí odporu.

Říšský zplnomocněnec Werner Best, který stál v čele německé civilní správy v Dánsku, chtěl vůči "vzornému protektorátu" uplatňovat umírněnou politiku, pokud by Dánové zůstali pokojní a byli ochotni spolupracovat. V porovnání s postupem v jiných okupovaných zemích se vůči Dánům chovali opravdu umírněně. Avšak hnutí odporu nezadržitelně vzrůstalo. Jeho členové sice nemohli proti Němcům bojovat se zbraní v ruce anebo plánovat všeobecné povstání, ale našli cestu, jak co nejúčinněji vyjádřili svou nenávist. Touto cestou byla sabotáž.

Dr. Best neztratil nervy. S ledovým klidem zorganizoval Dány, kteří sympatizovali s Němci, aby čelil nové hrozbě. Pomocná policie HIPOS, sestavená Němci, byla bandou dánských teroristů. Používali ji k trestným akcím proti vlastním krajanům. Na každou sabotáž odpovíděli odvetnou akcí.

Zatímco plynuly měsíce a roky německé okupace, Karen oslavila v ústraní Aalborgu, kde se život zdál docela normální, své jedenácté i dvanácté narozeniny. Zprávy o sabotážích a ozvěny výstřelů či

explozí jen nakrátko otrásl klidem městečka.

Karen přestala být dítětem a pocítila první radosti i strasti hluboké náklonnosti, která tentokrát nepatřila ani rodičům ani přítelkyni, nýbrž Mogenu Sørensenovi, nejlepšímu hráči kopané na škole. A protože Mogenovi se Karen také líbila, všechny ostatní dívky jí záviděly.

Její nadání pro balet bylo tak vynikající, že učitelka tance přemluvila Metu a Aageho, aby se Karen přihlásila k přijímací zkoušce do Královského baletu v Kodani. Tvrdila, že Karen je výjimečně nadané dítě, že její tanec vyjadřuje schopnost prožitku daleko přesahující její věk.

Začátkem roku 1943 se Hansenových zmocňoval stále větší neklid. Dánský odboj podával spojencům velmi cenné informace o poloze důležitých zbrojařských závodů a velkých doplňovacích skladů na území Dánska. Jeho radiotelegrafické zprávy zacházely do takových podrobností, že udávaly britskému letectvu i přesnou polohu cílů.

HIPOS a jiní teroristé, které si Němci koupili, přešli k odvetným opatřením. Když se aktivita na obou stranách stupňovala, začal mít Aage starosti. Všichni lidé v Aalborgu znali Karenin původ. Proti dánským Židům sice Němci ještě nezasáhli, ale každým okamžikem mohlo dojít ke změně. Dalo se také téměř s jistotou předpokládat, že HIPOS informovali Němce o Karenině židovském původu. Nakonec se Meta a Aage rozhodli, že prodají dům v Aalborgu a odstěhují se do Kodaně pod záminkou, že tam má Aage lepší možnosti ve svém povolání a Karen se dostane lepší výuky v baletu.

V létě roku 1943 se stal Aage společníkem jedné z kodaňských advokátních kanceláří. Doufali, že v tomto miliónovém městě zůstanou zcela anonymní. Pro Karen opatřili falešné doklady, podle nichž byla jejich vlastní dcerou. Karen se rozloučila s Mogenem Sørensenem a zakusila první trápení lásky.

Hansenovi našli velmi hezký byt na Sortedams Dosseringu, široké ulici vedoucí podél umělého řečiště lemovaného stromořadím. Nad vodou se klenuly četné mosty, které vedly do starého města.

Když si Karen zvykla na nové prostředí, připadala jí Kodaň úplně báječná. Bylo to město jako z pohádky. Celé hodiny chodila s Aagem a Maxmiliánem, aby si prohlédla všechnu tu krásu. Člověk se mohl procházet kolem přístavu se soškou mořské panny, projít Langelinie anebo chodit zahradami zámku Christiansborg. Byly tu kanály a úzké uličky se starými pětipatrovými cihlovými domy. Všude jezdili lidé na kolech a na obrovském rybím trhu na Gammel-Strandu bylo tak rušno, že rybí trh v Aalborgu byl proti tomu úplně nic.

Avšak korunou všeho bylo Tivoli se svými sady a světly, které se večer naplno rozzářily, s tobogany, houpačkami a kolotoči, s dětským orchestrem a restaurací Wivex, s ohňostroji a smíchem. Karen nechápala, jak vůbec dokázala žít někde jinde než v Kodani.

Jednoho dne Karen přiběhla domů, pádila po schodech nahoru, prudce otevřela dveře dokořán, vrhla se k Aagemu a objala ho.

"Tati! Tati! Tati!"

Vytáhla ho ze židle a tančila kolem něho. Aage zůstal nechápavě stát. Karen tančila kolem nábytku, vrátila se k němu a znovu ho objala. Ve dveřích se objevila Meta a usmívala se také.

"Tvoje dcera ti chce vysvětlit, že ji přijali do Královského baletu."

"Tak?" divil se Aage. "To je tedy krásné."

Večer, když Karen usnula, mohla se nesmírně pyšná Meta konečně vypovídat.

"Řekli mi, že takové nadání, jako má Karen, má jedna dívka z tisíce. Za pět šest let intenzivního výcviku se může stát velkou umělkyní."

"Mám radost, mám z toho opravdu velkou radost," opakoval Aage, který se pokoušel nedat najevo, jak je hrdý.

Avšak ne všechno v Kodani bylo pohádkové a jasné. Země se noc co noc otrásala výbuchy, explozemi, které organizovalo hnutí odporu. Temnotu protínaly blesky a plameny ohňů, vzduch se chvěl rachotem střelby a palby z kulometů.

Sabotáž! Odvetná opatření!

HIPOS začali systematicky ničit místa a věci, které byly Dánům blízké a drahé. Dánští nacističtí teroristé vyhazovali do povětří divadla, pivovary a zábavní lokály. Dánský odboj odpovídal explozemi v továrnách pracujících pro německý zbrojařský průmysl. Brzy nebylo dne či noci, aby se vzduch neotrásal

rachotem výbuchů.

Při slavnostních přehlídkách Němců bývaly ulice prázdné. Když se Němci předváděli na veřejnosti, Dánové zůstávali doma. Ale v den dánského národního svátku se na ulicích tísnil mlčenlivý dav truchlících Dánů. A když starý král vyjížděl na svém koni, pokaždé ho hlasitě zdravily stovky lidí.

Napětí rostlo, až přišel výbuch.

Ráno 29. srpna 1943 došlo k detonaci, kterou slyšel celý ostrov Sjaelland: dánská flotila se sama potopila, aby zatarasila okupantům námořní cestu!

Rozzuření Němci pochodovali k vládní budově a ke královskému zámku Amalienborgu. Do cesty se jim postavila královská stráž. Rozpoutal se rozhořčený boj, ale zakrátko všechno skončilo. Namísto královské stráže nastoupili před zámek Amalienborg němečtí okupační vojáci.

Do Dánska přijela řada německých generálů a vysokých funkcionářů SS, aby "naučili Dány zač je toho loket". Dánský parlament byl rozpuštěn a byla vydána řada přísných nařízení. Vzorný protektorát přestal být "vzorem" - pokud jím vůbec kdy byl.

Na zásahy Němců odpovídali Dánové ještě větším počtem sabotáží. Exploze ničily sklady zbraní a munice, továrny a mosty. Němci znervózňeli. Sabotáže Dánů se začaly citelně projevovat.

Německý hlavní stan v hotelu d'Angleterre vydal příkaz:

VŠICHNI ŽIDÉ JSOU POVINNI NOSIT NA PAŽI ŽLUTOU PÁSKU SE ŽIDOVSKOU HVĚZDOU.

Následující noc vysílal ilegální rozhlas poselství krále Christiana ze zámku Amalienborg.

Dánskému lidu! Němci nařídili, aby všichni Židé nosili žlutou hvězdu. Král prohlašuje, že mezi Dánem a Židem neexistuje žádný rozdíl. On sám první bude nosit Davidovu hvězdu a očekává, že každý loajální Dán se zachová stejně.

Na druhý den vyšli skoro všichni obyvatelé Kodaně do ulic s Davidovou hvězdou připíchnutou na šatech.

Den nato Němci své nařízení odvolali.

Aage sám nebyl aktivně činný v odboji, ale někteří jeho kolegové a společníci v něm zastávali vedoucí postavení, a byl proto o všech událostech dosti přesně informován. V pozdním létě roku 1943 velmi zneklidněl. Teď už byl přesvědčen, že se budou muset s Metou rozhodnout, co podniknou s Karen.

"Vím bezpečně," řekl své ženě, "že v nejbližších měsících odvedou Němci všechny Židy z Dánska. Chybí nám už jen přesné datum, kdy gestapo udeří."

Meta Hansenová pooděšla k oknu a hleděla ven, na vodu a na most vedoucí do starého města. Byl večer a Karen se měla brzy vrátit z baletní školy. Meta měla plnou hlavu plánů a příprav ke Kareniným třináctým narozeninám. Karen je měla oslavit velkolepě se čtyřiceti dětmi v Tivoli.

Aage si zapálil dýmku a pohlédl na Kareninu fotografii, která stála na jeho psacím stole. Vzdychl.

"Nemohu ji dát pryč," ozvala se Meta.

"Nemáme právo..."

"Vždyť je to u ní něco úplně jiného, Karen není dánská Židovka. Máme doklady, že je naše dcera."

Aage položil ruku na rameno své ženy.

"Někdo z Aalborgu by mohl Němce upozornit."

"Přece si nedají takovou námahu - kvůli dítěti!"

"Cožpak pořád ještě neznáš ty lidi?"

Meta se otočila a řekla pevným hlasem:

"Dáme ji pokřtít a osvojíme si ji."

Aage pomalu zavrtěl hlavou. Jeho žena klesla do křesla a stiskla rty. Křečovitě sevřela opěradlo, až ji zbělela ruka.

"Co se chystá, Aage?"

"Chceme všechny Židy tajně dopravit na pobřeží Sjaellandu u Oresundu. Právě se snažíme skouépit všechna dostupná plavidla a převést je na nich do Švédska. Švédové nám poslali zprávu, že

jsou ochotni všechny přijmout a postarat se o ně."

"Kolik bezesných nocí jsem už probděla s těmito myšlenkami! Chtěla jsem si namluvit, že by byla ve větším nebezpečí, kdyby musela prchnout. A pořád si říkám, že je pro ni bezpečnější, zůstane-li tady u nás."

"Rozmysli si, co říkáš, Meto."

Podívala se na něj s výrazem zoufalství a odhodlání, jaký u ní ještě nikdy nespátřil.

"Nikdy se nevzdám Karen, Aage. Nemůžu bez ní žít."

Všichni Dánové, na které se organizátoři obrátili, nasadili veškeré síly. Tajně dopravili celé židovské obyvatelstvo Dánska na sever Sjeallandu a propašovali je do Švédska, kde byli v bezpečí. Brzy nato udělali Němci v celém Dánsku razii na Židy. Žádné nenašli.

Karen zůstala v Kodani. Přestože se jí stále nic nestalo, Meta těžce snášela břemeno odpovědnosti, které na sebe vzala. Německá okupace pro ni byla nepřetržitým hrůzoplým snem. Při každé nové zprávě o chystaných opatřeních se jí zmocňovala panika. Třikrát nebo čtyřikrát uprchla s Karen z Kodaně k příbuzným na Jutský poloostrov, ale vždy se zase vrátily.

Aage začal pracovat v hnutí odporu. Byl den ode dne aktivnější. Tři i čtyři noci v týdnu býval mimo dům. Pro Metu to byly nekonečné noci, plné úzkosti.

Dánský odboj, který mezitím soustřeďoval své síly a zaměřoval je na určité cíle, cílevědomě ničil německé dopravní tepny. Snad každou půlhodinu byla někde poškozena a přerušena železniční trať. Brzy leovaly všechny dánské železnice trosky a zbytky vlaků vyhozených do povětří.

HIPOS si pospíšili s odvetou. Nejoblíbenější místo všech Kodaňanů, Tivoli, bylo zničeno výbuchem.

Dánové vydali svolání ke generální stávce. Davy lidí pochodovaly ulicemi a stavěly po celé Kodani barikády, na kterých vlály dánské, americké, anglické a ruské prapory.

Němci vyhlásili v Kodani stav obležení.

Říšský komisař Best vztekle řval, že ukáže kodaňské lůze, co je to karabáč.

Generální stávka byla sice krutě potlačena, ale hnutí odporu pokračovalo ve své rozkladné práci.

19. září 1944.

Němci internovali celou dánskou policii za to, že nedokázala udržet pořádek a svou pasivitou podporovala akce dánského obyvatelstva proti okupační moci. Hnutí odporu podniklo krkolomný útok proti nacistickým úřadům a zničilo všechny jejich spisy. Vyráběly se lehké zbraně a do Švédska se pašovali muži k posílení Dánského sboru dobrovolníků. Odbojáři se vypořádávali s HIPOS a s jinými zrádci. S některými udělali krátký proces.

HIPOS a gestapo šileli vzteky. Na akce odpověděli vlnou poprav. Stříleli bez výběru a bez rozmyslu.

A pak začali do země proudit z bombardovaného Německa uprchlíci. Zaplavili zemi, a jako samozřejmost, bez díků a bez odměny vyžadovali potravu a přístřeší. Dánové se k nim pohrdavě obraceli zády.

V dubnu 1945 se éterem nesly neuvěřitelné zprávy.

4. květen 1945.

Mami! Tati! Válka skončila! Válka skončila!"

XIII. Válka skončila a do Dánska přijeli vítězové. Američané, Angličané a Dánský sbor dobrovolníků. Byly to pohnuté dny, dny odplaty a účtování s HIPOS a dánskými zrádci, říšským komisařem Bestem a s gestapem. Týden hlučné, překypující radosti, jehož vyvrcholením bylo znovuzahájení činnosti dánského parlamentu. Obřad provedl starý král Christian. Hovořil hrdě, avšak chvějícím se hlasem, jehož nejistota vyjadřovala jeho pohnutí.

Pro Metu a Aageho Hansenovy znamenal týden osvobození dobu plnou starostí. Před sedmi lety zachránili ze smrtelného nebezpečí dítě a vychovali z něho rozvíjející se mladou dívku, děvče zářivého jasu a půvabu - a teď se blížil den, který rozhodne o jejich osudu. Bude znamenat rozloučení?

Kdysi, v záchvatu strachu a zoufalství, Meta Hansenová přísahala, že Karen nikdy nikomu nedá. Ted' se však stala obětí své poctivosti. Už proti ní nestál vnější nepřítel, ale její křesťanské svědomí. Také Aage věděl, že udělá, co mu káže jeho dánský smysl pro čest. Osvobození jim přineslo strach z prázdnoty, která ochromí jejich život, až zde Karen jednoho dne nebude. V okamžiku, kdy zmizelo válečné nebezpečí, ukázalo se, jak oba za posledních sedm let zestárlí. I když uplynulá léta byla stále plná nebezpečí, Hansenovi nikdy neodvykli smíchu; až ted', když se smálo celé Dánsko, jejich dům ztichl. Aage a Meta si nepřáli nic jiného, než vidět Karen a slyšet její hlas. Celé hodiny proseděli v jejím pokojíku a usilovně se snažili zachovat si pro budoucnost co nejvíce vzpomínek.

I Karen věděla, co je očekává. Milovala Hansenovy. Aage vždycky jednal správně, a proto věděla, že musí počkat, až on promluví první. Ovzduší a mlčení se stávaly den ode dne tíživější. A pak konečně, dva týdny po osvobození, když zas jednou mlčky povečeřeli, položil Aage ubrousek a vstal od stolu. Jeho přívětivá tvář měla laskavý výraz, ale hlas byl mdlý a bezbarvý.

"Musíme se pokusit nalézt tvé rodiče, Karen," řekl. "Je to naše povinnost." A rychle vyšel ven z pokoje.

Karen hleděla na dveře, které za ním zapadly, a pak se podívala na Metu sedící u stolu proti ní.

"Ale vždyť já vás mám ráda!" vykřikla, utekla do svého pokoje a se vzlykotem padla na postel.

Trpce si vyčítala, že působí Hansenovým takové starosti. A pak tu byl ještě jeden důvod, pro který byla sama se sebou nespokojená. O své minulosti nevěděla vlastně nic - a ted' ji všechno nutilo k tomu, aby si zjednala jasno.

Za několik dnů navštívili kancelář Mezinárodní organizace pro uprchlíky.

"To je má schovanka," představil Aage Karen.

Referentka, se kterou mluvili, poznala za tu krátkou dobu od osvobození už mnoho případů, jako byla historie manželů Hansenových a jejich schovanky. Dennodenně musela přihlížet novým tragédiím. Všude v Dánsku, Holandsku, Švédsku, Belgii a Francii se na úřadech hlásili pěstouni jako Hansenovi. Kdysi před lety se ujali ohrožených dětí, ukrývali je, chránili a vychovali. A ted' museli přimout svou hořkou odplatu.

"Musím vás upozornit, že je to nesmírně obtížná záležitost a že musíme být trpěliví. Po Evropě bloudí milióny lidí. Nemáme ani zdání, kdy se podaří dát rozptýlené rodiny dohromady."

Oznámili referentce všechno, co věděli, a odevzdali jí seznam Kareniných příbuzných a dopisy jejích rodičů. Jelikož Karen měla velmi četné příbuzenstvo a její otec byl prominentní člověk, mohla jim poskytnout trochu naděje.

Minul týden, pak druhý, pak třetí. Přešel červen i červenec. Pro Aageho a Metu to byly měsíce plné utrpení. Stále častěji postávali v otevřených dveřích Karenina pokoje. Byl to půvabný pokojík mladé dívky. Viděli její baletní střevíčky, brusle. Na zdi visely fotografie kamarádek ze školy a snímky primabalerin. Měla tu i obrázek mladého muže, syna Petersonových, své studentské lásky.

Konečně obdrželi Hansenovi výzvu, aby se dostavili do ústředí organizace pro uprchlíky.

"Naše pátrání je zatím bezvýsledné," oznámila jim referentka. "To však ještě neznamená nic definitivního. Je to prostě velice těžké a vyžaduje si to hodně času. Kdybych vám mohla poradit, nebyla bych pro to, aby Karen odjížděla do Německa - ani sama, a dokonce ani v doprovodu pana Hansena. Je tam strašný zmatek a nevypátrali byste nic víc, než co můžeme zjistit tady."

Žena na chvíli zmlkla, podívala se plaše na Hansenovy a na Karen a pak váhavě dodala:

"Musím vás předem na něco upozornit. Dochází nám stále více hlášení, ze kterých vyplývá, že se stalo něco strašlivého. Velké množství Židů bylo vyvražděno. Zdá se, že jsou jich celé milióny."

Pro Hansenovy to znamenalo další odklad. Ale jak hrůzný odklad! Budou si moci ponechat Karen jen proto, že víc než padesát jejích blízkých příbuzných bylo povražděno? Hansenovy mučily pochybnosti. Byla to Karen, která nakonec rozhodla.

Přes všechnu lásku a náklonnost, které pociťovala k Aagemu a Metě, byla mezi nimi stále jakási neviditelná stěna. Na začátku německé okupace, když bylo Karen terpve osm let, jí Aage vštípl, že nikdy nesmí mluvit o svém židovství, protože by to ohrozilo její život. Karen uposlechla. Vždycky se řídila tím, co jí Aage řekl, měla ho ráda a důvěřovala mu. Přesto se stále znovu zabývala myšlenkou, proč vlastně je jiná než ostatní lidé a proč tato věc, které nerozuměla, ohrožuje její život. Nikdy se na to

nezeptala, a tak jí to nikdo nevysvětlil. A do styku s jinými Židy také nepřišla. Cítila se být Dánkou jako ostatní a viděla, že se od nich ani vzhledem neliší. A přesto zde byla neviditelná dělicí zeď.

Možná že by se tím jednoho dne sama přestala zabývat, ale Aage a Meta jí to sami nevědomky stále připomínali. Byli věřící, horliví luteráni. Neděli co neděli brali s sebou Karen do kostela a Aage jí každý večer, než usnula, předčítal z Knihy žalmů. Jako poklad střezila malou bibli vázanou v kůži, kterou jí Hansenovi darovali k narozeninám, a s nadšením četla podivuhodné pohádkové příběhy - zejména z Knihy soudců, z Knihy Samuelovy a z Knihy králů. Číst z bible a naslouchat Andersonovým pohádkám bylo stejně vzrušující a okouzlující.

V bibli ale bylo mnoho věcí, kterým Karen nerozuměla a které ji znepokojovaly. Často si přála, aby mohla s Aagem o tom všem mluvit. Vždyť i Ježíš byl Žid. A jeho matka a apoštolové byli také Židé. V celém Starém zákoně, který Karen tolik fascinoval, psalo se jen o Židech. A cožpak se tam stále znovu neříkalo, že Židé jsou národ Bohem vyvolený? Pokud to byla pravda - jak je potom možné, že je tak nebezpečné být Židem a proč jsou Židé tolik nenáviděni?

Čím byla Karen starší, tím úporněji hledala odpověď na tyto otázky. Když jí bylo čtrnáct let, už si dokázala vysvětlit a vyložit mnoho věcí, které stály v bibli. Skoro všechno, čemu učil Ježíš, bylo obsaženo již ve Starém zákoně. Největší hádankou jí však byla její vlastní představa. Říkala si, že kdyby se Ježíš znovu vrátil na zemi, určitě by se odebral raději do synagogy než do kostela. Jak mohli lidé ctít Ježíše a nenávidět národ Bohem vyvolený?

V den jejích čtrnáctých narozenin se stalo ještě něco, co ji přivedlo k dalším úvahám. Dánská děvčata chodila ve čtrnácti letech k biřmování. Konfirmace byla slavnostní, sváteční událost. Karen byla vychovávána jako Dánka a křesťanka, avšak Hansenovi přece jen v této věci váhali. Když celou věc spolu prohovořili, Meta i Aage dospěli k názoru, že jim nepřísluší, aby rozhodovali o něčem, co již rozhodl Bůh. A tak Karen jednoho večera oznámili, že vzhledem k válce a nejistým poměrům biřmování raději odloží na pozdější dobu. Ale Karen tušila pravý důvod.

Tenkrát, když přišla k Hansenovým, potřebovala lásku a ochranu. Ted' chtěla víc - chtěla vědět, odkud pochází a kým skutečně je. A chtěla znát, co vlastně znamená být Židem. Všechny tyto palčivé otázky v ní zůstávaly potlačeny, aby mohla ve válce jako Dánka mezi Dány žít. Ale ted' už to nešlo.

Když válka skončila, Karen cítila, že nemůže nadále zůstat u Hansenových, a vnitřně se připravovala na otřes, který jim způsobí svým odchodem. Uvědomila si, že roli Karen Hansenové hrála. Stát se znovu Karen Clementovou byla pro ni ted' ta nejnaléhavější věc na světě. Pokoušela se sestavit zlomky ze své minulosti, rozpomenout se na otce, matku a bratry. Nejasně a nesouvisle se vynořovaly zasuté vzpomínky. Často si zkoušela představit, jaké by to bylo, kdyby zase žila se svými rodiči a bratry.

Tak byla Karen konce války duševně připravena na rozhod. Několik měsíců potom oznámila jednou večer Hansenovým, že se rozhodla odejít hledat své rodiče. Že si zašla za referentkou v organizaci pro uprchlíky, kde se dozvěděla, že v táboře pro násilně zavražedené osoby ve Švédsku má lepší vyhlídky vypátrat svou rodinu. Ve skutečnosti tím nezískala víc, než kdyby zůstala v Kodani; ale Hansenovi se tolik trápili myšlenkou, že se s ní budou muset rozloučit - a Karen už déle nechtěla prodlužovat jejich muka.

V srdci Karen cítila bolest a žal. Aageho a Metu litovala víc než sebe, ale už se rozhodla. Se slibem, že jim bude psát, ale s malou nadějí, že se ještě někdy v životě uvidí, vydala se čtrnáctiletá Karen Hansenová-Clementová na cestu. Zapojila se do nekonečného proudu lidí, které válka vyhnala na cesty po zpustošených zemích Evropy.

XIV. První měsíce daleko od Dánska jí připadaly jako zlý sen. Karen, dosud hýčkaná a chráněná, se ocitla tváří v tvář drsné skutečnosti. Měla však pevné předsevzetí a to ji hnalo kupředu.

Cesta ji vedla nejdříve do švédského tábora a odtud do jakéhosi zámku v Belgii, v němž se to hemžilo lidmi bez domova, bez majetku a bez cíle. Byli zde bývalí vězňové koncentračních táborů, lidé, kteří uprchli a žili v ilegalitě, v úkrytech, partyzáni, kteří bojovali v lesích a ukrývali se v horách, i příslušníci nespočetné armády otroků na donucovacích pracích. Každý den se šířily fámy i nové strašlivé jistoty. Každý den přinášel Karen nové otřesné zprávy. Pětadvacet miliónů mrtvých - to byla příšerná žen války.

Z Belgie jela dál do Francie, do tábora La Ciotat pro násilně zavlčené u Lvího zálivu nedaleko Marseille. Tábor byl bezútěšný. Na těsném prostoru byly namačkány temné cementové baráky, zdálo se, že se utápějí v nepřehledném moři bahna. Počet uprchlíků se tu zvyšoval ze dne na den. Tábor byl přeplněný, všeho se nedostávalo a zdálo se, že přízrak smrti pronásleduje uprchlíky i tady. Celá Evropa se pro ně stala jedinou velikou rakví.

HROMADNÉ VRAŽDY! VYHLAZENÍ! TANEC SMRTI ŠESTI MILIÓNU LIDÍ! Zde se Karen seznámila se jmény Himmlera a Franka, tady slyšela o Streicherovi, Kaltenbrunnerovi, o Heydrichovi. Vyprávěli jí o Ilse Kochové, která si z tetované lidské kůže dávala dělat stínítka, o Dieterovi Visliczenym, který - coby hlava stáda - vedl lidi na porážku jako ovce. Slyšela o Krämerovi, který byl odborníkem na mrskání nahých žen, a dozvěděla se jméno největšího zločince Adolfa Eichmanna, mistra hromadných vražd.

Slyšela jména všech, kteří mezi sebou závodili o prvenství v nelidských ukrutnostech.

Karen proklela den, kdy otevřela uzamčené dveře s nápisem "Žid". Neboť za těmito dveřmi přebývala smrt. Sotva minul den, aby se nedozvěděla o smrti některého ze svých příbuzných.

Hromadné vraždy se prováděly s přesností stroje. Zpočátku byly metody ještě primitivní. Oběti se střílely. Pak zkonstruovali auta, ve kterých zabíjeli vězně plynem na cestě k hromadnému hrobu. Avšak ani tyto vozy neusmrcovaly dost rychle. Proto si vymysleli krematoria a plynové komory, které za půl hodiny stačily zlikvidovat dva tisíce lidí. V jednom z největších táborů bylo možné při nepřetržitém provozu docílit za den i deset tisíc mrtvých. Organizace i metoda se osvědčily a vyhlazování probíhalo plánovitě a v obrovském měřítku.

Karen slyšela o tisících zajatců, kteří se dobrovolně vrhli na drátěný plot, nabitý elektřinou, aby unikli plynové komoře.

Slyšela o stovkách, ba tisících na kost vyhublých lidech, zničených hladem a epidemiemi, jejichž těla byla spolu s dřevěnými kládkami a smetím naházena do jámy, polita benzinem a zapálena.

Slyšela o lsti na oklamání matek, kterým brali jejich děti při "reorganizaci tábora", a o nekonečných vlcích, do jejichž vagónů natěsnali staré a nemocné tak, aby se nemohli ani pohnout.

Vyprávěli jí o odšívovacích komorách, kde vězňové dostávali mýdlo. Byly to plynové komory a mýdlo bylo z kamene.

Karen slyšela o matkách, které si ukryly v šatech své děti. Ale šaty musely před vstupem do plynové komory pověsit na hák, a Němci, kteří tuto lest již znali, vždycky znovu děti našli.

Slyšela o tisících lidech, kteří nazí klečeli nad hroby, jež si sami vykopali, a o otcích, kteří museli klást své ruce na oči svých synů, když je Němci stříleli do týla.

Slyšela o hauptsturmbannführerovi SS Fritz Gebauerovi, který se specializoval na škrcení žen a rád se díval na to, když v sudech s ledovou vodou zamrzaly děti.

Slyšela o Heinenovi, který vynalezl metodu, jak zabít jednou kulkou více lidí, postavených v zákrytu za sebou. A stále se pokoušel překonat svůj vlastní rekord.

Slyšela o Franzi Warzokovi, který se sázel o to, jak dlouho vydrží naživu člověk pověšený za nohy.

Slyšela o obersturmbannführerovi Rokitovi, který trhal lidská těla na kusy.

Slyšela o Steinerovi, který provrtával hlavy a břicha vězňů, vytrhával jim nehty, vydlobával jim oči, a kterému působilo potěšení, když mohl uchopit za vlasy nahou ženu a roztočit ji ve vzduchu.

Slyšela o generálu Franzi Jächelnovi, který řídil masakr v Babím Jaru. Bylo to předměstí Kyjeva, kam nahnali a za jásotu přihlížejících Ukrajinců za dva dny povraždili třicet tři tisíce Židů.

Slyšela o anatomickém ústavu profesora Hirta ve Štrasburku a o jeho asistentech a viděla zmračené ženy, na kterých prováděli své pokusy. Největším "vědeckým" střediskem byl tábor Dachau. Vyprávěli jí, že dr. Heisskeyer tam naočkoval dětem bacily tuberkulózy a pak pozoroval, jak postupně umírají. Dr. Schütz se zajímal o otravy krve. Dr. Rascher ve své snaze zachránit životy německých letců prováděl pokusy s vězni vystavenými vysokému tlaku vzduchu. Za speciálními skly pečlivě pozoroval, jak lidští pokusní králíci mrzli a umírali. A další a další pokusy prováděli němci ve své sérii "pravda ve vědě". Jejich vyvrcholením byl pokus umělého oplodňování žen spermaty zvířat.

Karen slyšela o Wilhausovi, veliteli tábora Janowka, který přikázal skladateli Munovi, aby napsal

"tango smrti". Tuto hudbu slyšelo dvě stě tisíc Židů v Janovce naposled, než opustili tento svět. Doslechla se ještě další podrobnosti o Wilhausově koníčku. Dával vyhazovat do vzduchu malé děti a počítal, kolikrát se dá tělčko zasáhnout pistolí, než spadne na zem. Jeho žena Otylie byla také výtečnou střelkyní.

Karen někdy zoufale plakala. Pronásledovaly ji vidiny hrůz, o kterých jí vyprávěli. Probděla celé noci a její mozek týrala jména, jež se vynořovala z říše děsů.

Kam zavlékli jejího otce, matku a bratry? Do Buchenwaldu? Anebo zemřeli v Dachau? Možná že zahynuli v Chelmně, kde přišlo o život milión obětí. Anebo byli mezi sedmi sty padesáti tisíci mrtvými v Majdanku? Ale mohlo to být také v Belsenu či v Treblince, v Sobiboru anebo v Travníkách, v Poniatowě anebo v Krivém Rogu. Postříleli je v zákopech Krasniku, spálili je na hranici v Klooze, anebo dali psům roztrhat jejich těla či je utýrali k smrti ve Stutthofu?

RÁNY BÍCEM! LEDOVÉ KOUPELE! ELEKTRICKÁ KŘESLA! LETOVACÍ LAMPY! HROMADNÉ VRAŽDY!

Byli snad v táboře Choiseul anebo v Doře, v Gross-Rosenu či v Neuen-Gamme, anebo mezi těmi, kterým hráli naposled tango smrti?

Byla její rodina mezi mrtvými, z jejichž těl se v Gdaňsku vyráblo mýdlo?

Smrt kráčela v patách lidí bez domova z tábora La Ciotat u Marseille ve Francii.

Karen nemohla jít ani spát. Nová a nová jména se jí vrývala do paměti ze země hrůzy. Kivili, Warka, Magdeburg, Plazów, Trzebynia, Mauthausen, Sachsenhausen, Oranienburg, Landsberg, Bergen-Belsen, Rensdorf, Blizin.

Flossenburg, Ravensbrück, Natzweiler!

Avšak v porovnání s Osvětimí všechna tato jména ustupovala do pozadí. Osvětim a její tři milióny mrtvých! Sklady naplněné až po strop brýlemi, botami, šatstvem, panenkami a obrovskými chomáči lidských vlasů, ze kterých se vyráběly žíněny. Osvětim, kde se pečlivě sbíraly a ve zvláštních dílnách tavily zlaté zuby mrtvých. Město smrti, kde se odborně preparovaly lebky ušlechtilých tvarů, které se používaly jako těžítka. Osvětim, nad jejíž vstupní bránou hlásal nápis, že PRÁCE OSVOBOZUJE.

Karen Hansenová-Clementová upadla do hluboké melancholie. Poslouchala tak dlouho, až už nemohla víc poslouchat. Chápala, až nemohla už nic pochopit. Byla vyčerpaná, zmatená a ztratila vlastní vůli. A pak nastal obrat, jak tomu bývá, když si člověk myslí, že už dospěl na konec svých sil. Karen se vzchopila.

Začalo to tím, že se usmála na osamělé dítě a pohládila je po vlasech. Dítě vycítilo její vřelý soucit. Karen dovedla dávat dětem něhu, po které nejvíce toužily. Upnuly se k ní a ona instinktivně věděla, jak utřít dítěti nos, pofoukat bolavý prstíček, osušit slzy. Uměla také v několika jazycích vyprávět pohádky a zpívat písně u klavíru.

Horlivě se vrhla do práce. S nadšením se ujala malých dětí a to jí pomohlo trochu překonat vlastní bolest. S bezmeznou trpělivostí věnovala svůj volný čas i sílu ostatním.

V La Ciotat prožila své patnácté narozeniny. Ještě jí zbývaly dvě naděje, kterých se nechtěla vzdát.

Její otec byl prominent a nacisté měli tábor, ve kterém se zachránilo mnoho vězňů. Byl to Terezín v Československu. Jestli dopravili jejího otce do Terezína, což bylo docela možné, mohl být ještě naživu. Její druhá, ovšem daleko menší naděje spočívala v tom, že mnohým vězňům pomohli tajně opustit zemi, dokonce ještě i z koncentračních táborů. Obě tyto smělé naděje se však tříštily o skutečnost, o které nemohlo být pochybností. Karen věděla, že více jak polovina jejich příbuzných již nežije.

Jednoho dne přišlo do tábora několik desítek nováčků a život jako by se přes noc změnil. Noví lidé byli členové organizací Mossad alija bet a Palmachu. Přijeli z Palestiny, aby se ujali vnitřní organizace tábora.

Několik dní po jejich příchodu Karen svým malým chráněncům poprvé od léta zatačnila. Od toho okamžiku ji o to stále znovu a znovu žádali, a brzy patřila mezi nejpoblázněnější obyvatele tábora. Její pověst pronikla až do Marseille. Poprosili ji, aby tam o vánočním přestavení zatančila svitu z Louskáčka, a Karen se vydala na cestu.

Vánoce 1945.

Osamělost prvních vánoc daleko od Hansenových byla strašlivá. Polovina dětí z tábora La Ciotat přijela do Marseille, aby viděly Karen tančit - a Karen ten večer tančila, jako ještě nikdy předtím.

Po přestavení k ní přišla členka Palmachu, dívka z Palestiny, která byla v La Ciotat veoucí skupiny. Jmenovala se Galila. Požádala Karen, aby počkala, až ostatní odejdou. Galile stékaly po tvářích slzy, když říkala:

"Karen - právě jsme dostali zprávu, že tvá matka a tvoji dva bratři byli zavražděni v Dachau."

Karen zaplavilo ještě větší hoře. Odvaha, která ji držela nad vodou, ji opustila. Bylo opravdu prokletí narodit se jako Žid. Jen toto prokletí ji přimělo opustit Dánsko. Bylo to šílenství, hotové šílenství. Všechny děti z tábora La Ciotat měly společnou víru: byly přesvědčené, že jejich rodiče ještě žijí. A všechny čekaly na zázrak, který se nikdy nedostaví. Jak byla pošetilá, že uvěřila v zázraky!

Když se po několika dnech zase trochu vzchopila, svěřila se Galile. Řekla jí, že nemá už dost sil, aby v táboře nečinně čekala na zprávu, že i její otec nežije.

Galila, dívka z Palestiny, která byla její jedinou důvěrníci v táboře, si myslela, že by Karen měla jet do Palestiny jako všichni Židé. Podle jejího názoru byla Palestina jediným místem, kde mohl Žid lidsky důstojně žít. Avšak Karen, která už pohřbila všechny své naděje, nechtěla o židovství ani slyšet. Přineslo jí jen neštěstí. Znovu se v ní ozvala Dánka Karen Hansenová. V noci jí pronásledovala otázka, která se od doby, kdy byl rozbořen chrám v Jeruzalémě a Židé rozptýleni do všech končin světa, po dva tisíce let neúprosně vnucovala každému z neklidných poutníků země: "Proč zrovna já?"

Každým dnem se blížil okamžik, kdy napíše Hansenovým a poprosí je, aby se k nim mohla vrátit navždy.

Ale pak se jednoho rána Galila vřítla do Karenina baráku a odvedla ji do správní budovy, kde se Karen seznámila s jakýmsi dr. Brennerem, uprchlíkem, který právě přijel do La Ciotat.

"Panebože!" zvolala Karen, když vyslechla jeho zprávu. "A nemýlíte se?"

"Ne," odpověděl dr. Brenner, "jsem si naprosto jist. S vaším otcem se znám už velmi dávno. Měl jsem v Berlíně katedru. Často jsme si dopisovali a scházeli se na kongresech. Opravdu mi můžete věřit, byli jsme spolu v Terezíně a krátce před koncem války jsem ho tam ještě viděl."

XV. Asi za týden dostala Karen dopis od Hansenových, kde jí oznamovali, že si uprchlická organizace vyžádala Kareninu adresu a ptala se manželů Hansenových, vědí-li něco o Karenině matce a bratrích.

Bylo nasnadě, že dotaz pochází od Johanna Clementa anebo od někoho, kdo jednal z jeho příkazu. Karen si domyslela, že její otec byl odloučen od ostatní rodiny a ještě neví o smrti matky a bratrů. V dalším dopise jí Hansenovi oznámili, že uprchlické organizaci odpověděli, ta že však ztratila s Clementem kontakt.

Její otec žije! Dlouhé měsíce, které strávila v táborech ve Švédsku, v Belgii a v La Ciotat, přece jen nebyly marné! Ještě jednou si dodala odvahy a pátrala dál po své minulosti.

Karen bylo divné, že se La Ciotat vydržuje z peněz amerických Židů a přitom jsou tam zastoupeny všechny národnosti kromě Američanů. Zeptala se na to Galily, ale ta jen pokrčila rameny a řekla:

"Sionismus je, když někdo někoho požádá o peníze, aby je mohl dát někomu třetímu, aby se někdo čtvrtý dostal do Palestiny."

"To je hezké, že máme přátele, kteří drží dohromady."

"Ale máme i nepřátele, kteří drží dohromady," odpověděla Galila.

Karen si uvědomila, že obyvatelé La Ciotat se ani vzhledem, ani chováním neliší od ostatních lidí. Většina z nich byla jako ona zmatena skutečností, že jsou Židé.

Když se naučila natolik hebrejsky, že se dorozuměla, odvážila se do oné části tábora, kde žili ortodoxní Židé, a pozorovala jejich rituální zvyklosti, modlení a oděv. Byl to pro ni nový a prazvláštní svět. Židovstvo bylo hluboké jako moře a patnáctiletá dívka měla pocit, že by v něm mohla utonout. Židovské náboženství spočívalo na rozsáhlém systému zákonů. Některé byly obsaženy v Písmu, jiné se

zachovaly ústní tradici. Zahrnovaly sebemenší podrobnosti. Tak například byl stanoven předpis, jak se má člověk modlit, jede-li na velbloudu. Jádrem náboženství bylo Pět knih Mojžíšových, Tóra.

Karen se znovu pokoušela nalézt v bibli odpověď na své otázky, a znovu z toho byla zmatená. Jak mohl Bůh připustit, aby bylo vyvražděno šest miliónů lidí z jeho vyvoleného národa? Dospěla k názoru, že na tyto otázky jí dá odpověď jen zkušenost a život sám.

Obyvatelé tábora La Ciotat hořeli nedočkavostí, aby mohli opustit Evropu a dostat se do Palestiny. Jen členové Palmachu mezi nimi dokázali udržet pořádek a docílit, že se ze zdejších lidí nestal divoký, nespoutaný dav.

Před rokem, když se vlády chopila Labour Party a Británie slíbila, že z Palestiny udělá vzorné mandátní území bez imigračních omezení, zmocnila se všech nová naděje. Mluvilo se dokonce o tom, že by se Palestina stala součástí britského Commonwealthu. Ale sliby se rozplynuly, když labouristická vláda začala naslouchat šumění černého zlata, které teklo pod pískem arabské pouště. Stejně jako před pětadvaceti lety bylo rozhodnutí odročeno a namísto usnesení začaly zasedat komise, vyšetřovací orgány a jednání se nekonečně protahovala.

To však nemělo žádný vliv na obyvatele La Ciotat. Jejich palčivá touha dostat se do Palestiny neustále rostla. Funkcionáři Mossadu projezdili křížem krážem Evropu, shromažďovali Židy, kteří přežili válku, a převáželi je přes hranice. Používali úplatků, falešných a kradených dokumentů, lsti, a bylo-li třeba, i násilí.

Francie a Itálie se od začátku postavily na stranu uprchlíků a jejich úřady spolupracovaly s lidmi z Mossadu. Otevřely uprchlíkům hranice a zřizovaly pro ně tábory. Itálie přitom narážela na četné potíže, poněvadž byla obsazena Angličany. Těžiště práce se proto přeneslo do Francie.

Tábory, jako byl La Ciotat, brzy nestačily náporu uprchlíků, a tak se Mossad alija bet rozhodl zorganizovat s mezinárodní pomocí ilegální imigraci.

Ve všech evropských přístavech skupovali lidé Mossadu za peníze amerických Židů lodě a dávali je opravovat, aby jimi prolomili britskou blokádu. Británie nejen že uzavírala svou flotilou námořní cestu do Palestiny; britská vyslanectví a konzuláty prováděly proti Mossadu rozsáhlou špionáž.

Do Palestiny odplouvaly malé ubohé lodě, do nemožnosti napěchované zoufalými lidmi, aby pak většinou, jakmile dosáhly třímilového pásma, skončily v zajetí Britů. Ilegální přistěhovalce internovali a uprchlíci se znovu ocitli za ostnatým drátem.

Tentokrát to byl tábor u Atlitu v Palestině.

Když se Karen dozvěděla, že její otec žije, chtěla se také za každou cenu dostat do Palestiny. Připadlo jí samozřejmé, že tam pojede i její otec.

Přestože jí bylo teprve patnáct, zvali ji na schůze Palmachu v noci u táboráku a Karen tam slyšela podivuhodné příběhy o zemi Erec Jisrael. Dokonce ji jmenovali vedoucí úseku a svěřili jí dohled nad stovkou dětí, které měla připravit na okamžik, kdy se vydají na plavbu lodí, jež by prolomila blokádu a odvezla je do Palestiny.

Britská kvóta pro Palestinu povolovala měsíčně imigraci jen pro tisíc pět set osob a Britové vybírali většinou takové, kteří byli pro vojenskou službu buď příliš staří, anebo příliš mladí. Muži si nechávali narůst vousy a vlasy si barvili našedivo, aby vypadali starší, ale Brity obelstili jen zřídka.

Jednoho dne v dubnu 1946, devět měsíců potom, co Karen opustila Dánsko, jí Galila oznámila velkou novinu:

"Za pár dnů přijede loď Mossadu a ty i tvé děti se nalodíte."

Karenino srdce se rozbušilo.

Jak se jmenuje ta loď?" zeptala se.

"Hvězda Davidova," odpověděla Galila.

XVI. Britská CID velmi dobře věděla, co si má myslet o turistickém parníku Karpathos. Bylo jí známo, kdy lidé z Mossad alija bet v Soluni loď koupili. Cesta letité lodi o osmi stech tunách výtlačku byla sledována až z athénské přístavu Pireus, kde na ni nastoupila americká posádka organizace Mossadu a odplula s lodí do Janova. CID přihlížela, jak se Karpathos opravuje a přestavuje, aby mohl prolomit blokádu. Věděla také přesně, kdy parník odplul z Janova a vydal se na cestu do Lviho zálivu.

Celé pobřeží jižní Francie se hemžilo agenty CID. Kolem tábora La Ciotat byly rozestaveny její hlídky, které se ve dne v noci střídaly, aby okamžitě zaregistrovaly každý větší pohyb. Kromě toho Britové podplatili tucet důležitých i méně důležitých francouzských úředníků.

Whitehall se pokusil udělat na Paříž nátlak, aby zabránil příjezdu lodi Karpathos do francouzských vod. Avšak ani politický tlak, ani britské úplatky nedokázaly narušit spolupráci mezi Francouzi a Mossadem. Karpathos doplul k třímílovému pásu.

V další fázi následovala řada manévřů, jejichž účelem bylo oklamat Brity a odpoutat jejich pozornost. Kolony nákladních aut, které daly k dispozici francouzské firmy a které řídili francouzští řidiči, několikrát vyjely z tábora různým směrem. K vlastní akci došlo, když byli Britové už úplně zmateni. Tisíc šest set uprchlíků, mezi nimi Karen a jejích sto dětí, bylo co nejrychleji dopraveno z tábora na tajné místo na pobřeží. Navenek byl celý prostor v širokém okruhu uzavřen francouzským vojskem. V místech, kam nebylo vidět, opustili uprchlíci nákladní auta a nafukovací čluny je dopravily k lodi Karpathos, která kotvila nedaleko pobřeží.

Celou noc se nafukovací čluny plavily mezi pobřežím a lodí. Silné paže amerických námořníků pomáhaly ustrašeným uprchlíkům na palubu a lidé Palmachu je rychle odváděli na místa předem vyhrazená jednotlivým skupinám. Každý uprchlík měl jen batoh, plnou láhev s vodou a toužebné přání, aby co nejrychleji opustili Evropu.

Karenini malí chráněnci byli přivedeni na loď první a dostali místo v koutku nákladního prostoru nedaleko žebříku vedoucího na palubu. Karen si pospíšila, aby co nejrychleji uložila děti. Naštěstí byly většinou rozčilením tak unavené, že okamžitě usnuly. Některé plakaly, ale Karen je brzy utěšila a uklidnila.

Minula hodina, pak druhá a třetí, a nákladní prostor pomalu nestačil. Ale stále přicházeli další uprchlíci, až dole už téměř nebylo k hnutí. Pak začali umísťovat lidi na palubu, a když i zde už bylo plno, obsadil proud lidí i můstek.

Bill Fry, americký kapitán lodi, sestoupil po žebříku a pozoroval natlačenou lidskou masu v nákladním prostoru. Tiše si hvízdnul. Fry byl siný, podsaditý muž s drsnými vousy a s vyhaslým oharkem doutníku mezi zuby.

"No nazdar, tohle by měla vidět bostonská policie," zabručel. "To by byl rambajs."

Zmlkl a nastražil uši. Ze tmy se ozýval nesmírně sladký hlas, zpívající ukolébavku. Kapitán sestoupil po posledních příčkách žebříku, překročil několik lidí ležících v nákladním prostoru a namířil světlo baterky na Karen, která držela v rukou chlapečka a zpívala mu, aby usnul. Na chvíli se kapitánovi zdálo, že vidí Madonu, a zmateně zamžikal. Karen zvedla hlavu a pokynula mu, aby jí přestal svítit do tváře.

"Poslechni, maličká," ozval se Bill svým hromovým hlasem, "umíš anglicky?"

"Ano."

"Kdo tady dohlíží na děti?"

"Dohlížím na ně já a chtěla bych vás požádat, abyste mluvil trochu tišeji. Dalo mi dost práce, než se uklidnily."

"Budu mluvit, jak budu chtít. Jsem kapitánem téhle lodi. A tobě je sotva víc, než tvým dětem."

"Budete-li svou práci dělat tak dobře jako já tady u dětí, pak jsme zítra ráno v Palestině," odpověděla nazlobeně Karen.

Bill Fry si nmul zarostlou bradu a usmíval se.

Ten opravdu nevypadá jako ctihodný dánští kapitáni, pomyslela si Karen - a tu hrubost určitě jen hraje.

"Líbíš se mi, děvče. Když něco budeš potřebovat, přijď na můstek za mnou. Ale prosil bych trochu víc respektu."

"Díky, pane kapitáne."

"Tohle není nutné. Říkej mi prostě Bille. Jsme ze stejného těsta."

Nebe se začalo probouzet prvním svítáním. Loď Karpathos byla do posledního centimetru plná uprchlíků. Za bolestného sténání a vrzání stoupala nahoru napůl zrezivělá kotva a udeřila o dřevěný trup lodi. Stroje staré čtyřicet pět let se pomalu daly do pohybu. Loď byla zahalena mlhou, jako kdyby sám

Bůh nad ní držel ochrannou ruku, a stará rachotina se vzdalovala svou největší rychlostí sedmi uzlů od pobřeží Francie. Brzy loď opustila třímílové pásmo - a Mossad alija bet vyhrála první kolo! Na stožár vyletěla modrobílá židovská vlajka a namísto Karpathos se objevilo nové jméno lodi: Hvězda Davidova.

Loď se strašlivě kymácla. V přeplněných skladových prostorech bez ventilace brzy všichni cestující ztratili barvu. Karen spolu s ostatními členy Palmachu usilovně krmila své chráněnce ovocem a dávala jim studené obklady, aby zabránila zhoršování mořské nemoci. Kde nepomáhaly citróny, rychle použila hadru. Nejlépe však dokázala zachovat pořádek a klid, když si pro děti vymýšlela hry, vyprávěla jim veselé příběhy a když společně zpívaly své písně. Karen dětem opravdu rozuměla.

Kolem poledne bylo čím dál tím větší vedro a vzduch v tmavém těsném prostoru s potírcími se a zvarčejícími dětmi se nedal dýchat. Zápach byl přímo nesnesitelný. Netrvalo dlouho a lidé začali omdlévat. Pár jich vynesli na palubu. Pro ostatní už tam prostě nebylo místo.

Tři lékaři a čtyři sestry, všichni uprchlíci z tábora La Ciotat, horečně pracovali. "Dejte lidem najíst, aby neměli prázdný žaludek," nařídili. Karen chlácholila děti a krmila je. K večeru jim podávala léky, aby se uklidnily, a žínkou jim umývala tváře a ruce. Vodou se muselo šetřit, bylo jí velmi málo.

Konečně zapadlo slunce a do skladového prostoru pronikl závan čerstvého vzduchu. Karen pracovala do úmoru. Hlavu měla těžkou a připadala si jako omámená. Upadla do lehkého spánku, z kterého se probudila pokaždé, když některé z dětí začalo plakat. Slyšela skřípání a každý sten staré lodi, která si namáhavě razila cestu do Palestiny. Teprve k ránu usnula hlubokým spánkem, plným podivných, zmatených snů.

Probudil ji zvláštní podivný dunivý zvuk. Polekaně se vztyčila. Venku se už rozednilo. Všichni ukazovali vzhůru k nebi, na kterém se objevil obrovský čtyřmotorový bombardér.

"Jsou to Angličani! Lancaster!"

"Všichni zůstat na místě!" burácelo z ampliónu. "Není důvod k rozčilení, žádné nebezpečí nehrozí!"

Kolem poledne se na obzoru objevil britský křižník Defiance a hrozivě se přibližoval k Hvězdě Davidově. Jeho světla horlivě signalizovala. Ke křižníku se připojil malý hbitý torpéroborec Blakely a obě válečné lodě brázdily vody vedle starého výletního parníku, který pomalu a s rachotem pokračoval v cestě.

"Náš královský doprovod se dostavil!" oznámil Bill Fry tlampačem.

Podle všech pravidel hry souboj skončil. Mossadu se zas jednou podařilo opustit s lodí Evropu a dostat se na otevřené moře. Britové loď objevili a sledovali ji. V okamžiku, kdy Hvězda Davidova s ilegálními přistěhovalci vepluje do třímílového pásma u Palestiny, přijdou Britové na palubu a odvedou loď s uprchlíky do Haify. Lidé na palubě starého parníku s hněvem křičeli na britské lodě a proklínali Bevina. Rozvinuli velký transparent s nápisem: HITLER NÁS VRAŽDIL A BRITOVÉ NÁS NECHTĚJÍ NECHAT ŽÍT! Defiance a Blakely na to nereagovaly, ale také neodpluly, jak snad v skrytu duše doufali ti, kteří ještě věřili v zázrak.

Děti teď byly sice klidné, ale Karen si dělala starosti. Těm maličkým bylo zle, mohly by vážně onemocnět z nedostatku čerstvého vzduchu. Vystoupila na palubu a namáhavě se prodírala spleť paží, nohou a batohů k můstku. U kormidla seděl Bill Fry, pil kávu a pozoroval lidi tisící se na palubě. Vedle něho stál šéf Palmachu a něco mu vykládal.

"Sakramentská práce," nadával Bill. "Pořád stejný povídačky. O rozkazech se nediskutuje, víme? Jak si představujete, že něco docílíte, když budete všechno pořád odmítat? Já jsem tady jednou kapitanem a tím to končí!"

Velitel Palmachu takřka nevzal na vědomí Billův výbuch, klidně dopověděl, co chtěl říct, a odcházel pryč. Bill si něco zabručel do vousů a zapálil si zbytek doutníku. Pak si všiml pobledlé Karen, která tu už chvíli stála.

"Haló, maličká," oslovil ji s úsměvem. "Dáš si kávu?"

"Velice ráda."

"Vypadáš špatně."

"S dětmi se nevyspím."

"Chápu. A dovedeš si s nimi poradit?"

"Právě proto za vámi jdu. Některým je dost špatně, a pak je tam v nákladním prostoru celá řada těhotných žen."

"Vždyť já vím."

"Myslím, že děti by se měly na chvíli dostat nahoru na palubu."

"A kam?" zeptal se a ukázal na přelidněnou plochu. "Nechtěla bys mi poradit?"

"Měl byste najít několik set dobrovolníků, kteří by si to s námi vyměnili."

"Tak poslouchej, holka, nechtěl bych tě odmítnout, ale mám spoustu jinejch starostí. Není to tak jednoduchý. Na takový skořápce nemůžeme stěhovat lidi sem a tam."

Karenina tvář si zachovala mírný výraz a i její hlas zůstal milý, když mu odpovídala:

"Tak já tedy jdu dolů a přivedu děti na palubu." A otočila se k odchodu.

"Pojď sem, ty jedna. Jak může být tak hezká žába tak protivná?"

Bill si mnul bradu. "No dobře. Dáme ty tvý caparty na palubu. Sakramentská práce, pořád někdo chodí a něco chce!"

Večer přivedla Karen děti na zadní palubu, kde pro ně urpáznili místo. V nádherně čerstvém chladivém vzduchu brzy upadly do hlubokého, klidného spánku.

Druhý den bylo moře jak zrcadlo. V ranním šeru se objevila další britská pátrací loď a dobře známý doprovod. Defiance a Blakely se ještě pořád držely parníku jak klíště. Když Bill hlásil do ampliónu, že za necelých čtyřia dvacet hodin doplují k břehům Erec Jisrael, celou lodí proběhla vlna vzrušení. K večeru se Blakely přiblížila k Hvězdě Davidově. Z tlampače Blakely zahřměl nad vodou hlas hovořící anglicky:

"Haló, přistěhovalecká loď - zde kapitán Cunnigham z Blakely. Chtěl bych mluvit s vaším kapitánem."

"Haló, Blakely," odpověděl Bill Fry. "Co nám chcete?"

"Chceme k vám poslat zprostředkovatele, promluvit si s vámi."

"To můžete udělat hned. Jsme tady všichni zajedno a nemáme jeden před druhým žádné tajnosti."

"Tak tedy dobře. Někdy kolem půlnoci se dostanete do palestinských vod. Hned potom k vám přijedeme na palubu a odvedeme vás do Haify. Chtěli bychom vědět, jestli se podrobíte a nebudete klást odpor."

"Haló, Cunnighame! Máme na palubě několik těhotných žen a nemocných. Ptáme se vás, jestli jste ochotni se jich ujmout."

"Žádné takové příkazy nemáme. Necháte se odvléct, nebo ne?"

"Kam že jste říkal?"

"Do Haify."

"Čert aby to vzal - zřejmě jsme zabloudili. Tohle je totiž výletní parník z Erijského jezera v Severní Americe."

"Budeme nuceni dostat se k vám násilím!"

"Cunnighame!"

"Ano?"

"Řekněte svým lidem, ať jdou k čertu!"

Nastala noc, ale nikdo nespál. Všichni se dívali do tmy, aby aspoň zahlédli pobřeží, aby poprvé spatřili Erec Jisrael. Ale před nimi se nic neobjevovalo. Bylo pod mrakem, měsíc a hvězdy nesvítily a Hvězda Davidova se kymácela na neklidném moři.

Kolem půlnoci vedoucí jedné skupiny, člen Palmachu, poklepal Karen na rameno.

"Pojď na můstek," řekl tiše.

Namáhavě si razili cestu mezi těly ležícími na palubě, až došli ke kormidlu, kde se tlačilo dvacet mužů posádky a několik vedoucích Palmachu. Byla úplná tma, jen modravé světlo kompasu matně zářilo. U kormidla rozeznala Karen obrysy Billovy podsadité postavy.

"Jsou tady všichni?"

"Všichni v plném počtu na místě."

"Tak teda poslouchejte," ozval se ze tmy Billův hlas.

"Promluvili jsme si s veliteli Palmachu i s mojí posádkou a už jsme se rozhodli. Pobřeží leží v

hustý mlze. Máme na lodi pomocný motor, můžeme s ním dosáhnout rychlosti patnácti uzlů. Za dvě hodiny budeme v palestinských vodách. Když se mlha udrží, pokusíme se prolomit blokádu a dostat se s lodí až na pobřeží Caesareje."

Ozval se vzrušený šepot.

"Podaří se nám uniknout těm válečným lodím?"

"Než napočítám tři, budou si myslet, že se naše kocábka proměnila v ptáka ohniváka," odpověděl Bill.

"Cožpak nás nezjistí radarem?"

"Určitě, ale až na pobřeží za náma nepoplujou. Nemůžou riskovat, že křižník uvázne na mělčině."

"A co britská posádka v Palestině?"

"Spojili jsme se s Palmachem na pobřeží. Očekávají nás. Jsem si jist, že připraví Britům zajímavou večer. Tak tedy - v La Ciotat vás přece naučili, co máte udělat, až přistanem. Víte, s čím musíme počítat, a jak na to. Karen a další dvě ošetřovatelky dětí zůstanou ještě chvíli tady, mám pro ně zvláštní směrnice. Chce se ještě někdo na něco zeptat?"

Nikdo nechtěl.

"Máte nějaké výhrady?"

Žádné výhrady nebyly.

"Hrom aby do toho! Tak teda: zlomte vaz - a Bůh s vámi!"

XVII. Vítr hnal útržky mlhy zříceninami a škvírami zdí starého zpustlého přístavu; Caesarea přestala sloužit čtyři sta let před našim letopočtem.

Založena Herodesem na Caesarovu počest, byla po pět století hlavním městem římské provincie Palestiny. Z někdejšího sídla vladařů zbyly jen trosky. Nad vodou svištěl vítr, zvedal vlny a tříštil je s hukotem o balvany, které čněly daleko do moře.

Na tomto místě skončilo krvavou lázní povstání proti Římanům, tady bylo zavražděno dvacet tisíc Hebrejců a moudrý rabín Akiba, který vyzval svůj lid, aby s Bar Kochbou bojoval o svoji svobodu, tu vytrpěl svou mučednickou smrt. Pořád ještě tu vtékala do moře Krokodýlí řeka, na jejímž břehu Akibovi zaživa stáhli kůži z těla.

Několik metrů na jih od zřícenin se rýsovaly první budovy židovské rybářské osady Sdot Jam - Ornice moře. Tuto noc tam nikdo nespál. Rybáři i jejich ženy, všichni byli na nohou.

Mezi zříceninami zaujalo svá místa dvě stě rybářů a jejich žen a dalších dvě stě mužů z Palmachu. Mlčeli, napětím téměř nedýchali a upřeně hleděli na moře.

Na staré věži Drúzů zvedající se z příboje zablikalo světlo. Všichni se připravili k akci.

Venku na moři stál Bill Fry u kormidla staré lodi, držel je pevně oběma rukama. Věčně vyhaslý oharek doutníku svíral pevně v zubech. Opatrně se vyhýbal zrádným úskalím a hloubkám a Hvězda Davidova se pomalu blížila k pobřeží. Uprchlíci se tísnili na palubě a tlačili se k zábradlí.

Když dřevěný trup lodi s rachotem dosedl na rozeklaný balvan, její útroby se roztřáslly a zasténaly. Akce začala!

Lidé seskákali z paluby, ponořili se po krk do vody a metr po metru si příbojem namáhavě razili cestu ke břehu. Když se rozsvítila raketa, rybáři a členové Palmachu rychle opustili úkryt, naskákali do vody a brodili se vstříc uprchlíkům. Mnozí ve vodě uklouzli a na chvíli zmizeli pod hladinou. Některé uchopila nenadálá vlna a hodila je na skálu, nic je však nedokázalo zadržet. Proud uprchlíků z Hvězdy Davidovy a pomocníků z pobřeží se spojil. Pevné paže uchopili lidi, kteří opustili loď, a pomáhaly jim ke břehu.

"Rychle, dělejte!" volali na uprchlíky. "Honem, všechno ze sebe shod'te a oblečte si tyhle šaty!"

"Odhod'te všechny doklady!"

"Všichni převlečení - pojd'te s sebou - rychle, pospěšte si!"

"Tiše! Nedělejte hluk!"

"Nerozsvěcujte!"

Uprchlíci odhodili mokré šaty a oblékli si modré montérky rybářů.

"Nezůstávejte pohromadě - rozejděte se!"

Karen stála u zábradlí a podávala děti jedno po druhém pomocníkům Palmachu, kteří je odnášeli na pobřeží a zase se rychle vraceli. Museli to být silní, zkušené muži, aby zdolali příboj s dětmi v náručí!

"Pospěšte si - rychleji, rychleji!"

Když konečně stanuli na pevném břehu, někteří uprchlíci dojatě klesli na kolena, aby políbili svatou zemi.

"Na to ještě budete mít času dost, teď ne!"

"Pojďte dál, lidi, dělejte!"

Bill Fry stál na můstku a řval do tlampače rozkazy. Za hodinu se skoro všichni, kromě vedoucích skupin a několika desítek dětí, dostali z paluby na břeh.

Třicet kilometrů odtud na sever v té chvíli bojůvka Palmachu inscenovala přepadení britských doplňovacích skladů u Haify, aby odpoutala pozornost britských jednotek od přistávacího manévru Hvězdy Davidovy.

Na pobřeží vyvíjeli rybáři a členové Palmachu horečnou činnost. Uprchlíky rozdělili do osad a naložili na nákladní auta, která se s nimi co nejrychleji rozjela pryč.

Když podali poslední dítě přes zábradlí, sešel Bill Fry po schůdkách na palubu a nařídil vedoucím skupin, aby opustili loď.

Karen seskočila z paluby do ledových vln a voda se nad ní zavřela. Snažila se zabírat rukama i nohama a plavala směrem k pobřeží tak dlouho, dokud neucítila půdu pod nohama. Vtom zaslechla z pobřeží polekané výkřiky a útržky slov v hebrejštině a němčině. Před ní byl velký balvan. Všema čtyřma se pokoušela jej přelézt, ale přihnala se vysoká vlna a strhla ji zpátky do moře. Pak znovu ucítila půdu pod nohama a krok za krokem namáhavě postupovala hučícím příbojem k pobřeží. V té chvíli ji vlna strhla podruhé. Karen se už nezvedla a ležla po čtyřech k pobřeží.

Vtom zahoukaly sirény a zazněly výstřely. Lidé na pobřeží se rozutekli na všechny strany.

Karen se vztyčila ve vodě, která ji teď sahala už jen po kolena, a zalapala po dechu. Před ní stálo púltuctu britských vojáků v khaki uniformách, s gumovými obuškami v rukou.

"Ne!" křičela, "Ne, ne, ne!"

S křikem se vrhla na hlídku, škrábajíc a vztekale kopajíc kolem sebe. Zezadu ji uchopila jakási paže a tlačila ji do příboje. Zakousla se do ruky vojákovi, který bolestí vykřikl a pustil ji.

Karen se znovu rozehnala a jako šílená tloukla kolem sebe. Jeden z vojáků zvedl obušek a prudce ji udeřil do hlavy. Karen zasténala a v bezvědomí padla do vody.

Otevřela oči. V hlavě cítila prudkou, palčivou bolest. Když se rozhlédla a spatřila tvář Billa Frye s drsnými vousy a mírnými očima, usmála se.

"Děti!" zvolala a rázem se vztyčila v kóji, v níž ležela.

Bill ji uchopil za ramena.

"Nerozčiluj se," řekl. "Většina dětí unikla a ty, co náhodou chytli, jsou tady."

Karen zasténala, zavřela oči a znovu klesla do kóje. "Kde vlastně jsme?"

"V Atlitu - v britském internačním táboře. Všechno šlo jak na drátku. Víc než polovina lidí jim unikla. Britové měli takovej vztek, že bez cavyků sebrali každého, koho chytili. Moji posádku, rybáře, uprchlíky, páté přes deváté. Jak je ti?"

"Mizemě. Co se vlastně stalo?"

"Pokusila ses vlastníma silama zahnat na útěk britskou armádu."

Karen odsunula přikrývku, zvedla se a ohmatala si bouli na hlavě. Šaty měla ještě vlhké. Vstala a trochu vrávorajíc poodešla ke vchodu do stanu. Spatřila stovky stanů a vysoký plot z ostatných drátů. Venku stály britské hlídky.

"Nedovedu pochopit, co se to se mnou dělo," řekla Karen. "Nikdy v životě jsem nikoho neuhodila. Spatřila jsem vojáky, jak tam stojí a nechtějí mě pustit. Teď už ani nevím, jak se to stalo, ale najednou jsem měla pocit, že se musím dotknout půdy Palestiny. Zdálo se mi, že umřu, když se mi to nepodaří. Opravdu nevím, co mě to napadlo."

"Nechtěla by ses najíst?"

"Nemám hlad. Co s námi teď udělají?"

Bill pokrčil rameny. "Za pár hodin se rozední. Pak nás každého zvlášť předvolají a budou mít spousty pitomých otázek. Však ty víš, co jim máš říct."

"Ano! Budu pořád odpovídat, že zde je má vlast, ať se mě budou ptát na cokoliv."

"Přesto si tě tady nechají dva nebo tři měsíce, ale pak tě pustí. V každém případě jsi v Palestině."

"A co bude s vámi?"

"Se mnou? Vyhostí mě z Palestiny, jako posledně. Mossad mi dá novou loď a já se zase pokusím prorazit blokádu."

Karen začalo hučet v hlavě. Ulehla v kóji, ale nezavřela oči. Dlouho hleděla do Billovy tváře, šedé únavou.

"Řekněte, Bille - proč jste vlastně tady?"

"Co tím myslíš?"

"Jste přece Američan. S americkými Židy je to jiné."

"Všichni si pořád myslí, že jsem nějaká rarita." Prohrabával si kapsy a vytáhl z nich několik mokrých, zničených doutníků. "Jednoho dne ke mně přišli lidi z Alija bet a řekli mi, že potřebují námořníky. A já jsem námořník už od malička. Začal jsem jako plavčík a dotáh to na prvního důstojníka. A to je všechno. Za práci dostávám zapláceno."

"Bille!"

"Copak?"

"Já vám tak trochu nevěřím."

Zdálo se, že ani Bill Fry není úplně přesvědčen o tom, co říká.

"Víš - to se těžko vysvětluje, Karen. Já miluju Ameriku. To, co tam mám, nedal bych ani za padesát Palestin."

Karen zabořila bradu do dlaně. Bill chodil po stanu sem a tam a pokoušel se vysvětlovat.

"Zajisté, jsme Američani, ale jsme zvláštní druh Američanů. Jsme prostě trochu jiný. Možná že je to v nás - anebo taky v těch druhých; nejsem dost chytřej, abych přišel na to, v čem to vlastně vězí. Celej svůj život jsem pořád slyšel, že mě mají za zbabělce, protože jsem Žid. Tak já ti něco řeknu, děvče: pokaždý, když lidi z Palmachu vyhodí do luftu nějaké britské sklad, nebo se chytanou do křížku s nějakými Araby, tak tím upevňují taky moji autoritu. Každěj, kdo by mi chtěl napovídat, že Židi jsou zbabělí, je prostě lhář. Ti hoši tady bojujou mimo jiný o to, aby si lidi vážili taky mě a měli přede mnou respekt. Rozumíš tomu?"

"Myslím, že ano."

"Jenže ať mě čert veme, jestli tomu rozumím já."

Posadil se ke Karen a prohlížel jí bouli na hlavě. "Není to tak zlý. Řek jsem těm zatraceným Tomíkům, aby tě odvezli do nemocnice."

"To se zahojí," odpověděla Karen.

V noci zorganizoval Palmach útok na tábor. Jeho lidé prorazili veliký otvor do drátěného plotu - a dalších dvě stě uprchlíků uniklo. Karen ani Bill Fry mezi nimi nebyli.

Když do Whitehallu došla podrobná zpráva o incidentu s Hvězdou Davidovou, bylo Britům jasné, že budou muset změnit svou imigrační politiku. Dosud se lodím, které se snažily prolomit blokádu, podařilo pokaždé propašovat do Palestiny jen několik set lidí. Na palubě tohoto parníku však bylo téměř dva tisíce lidí a během přistání v Caesareji a přepadení tábora v Atlitu se většině podařilo uniknout. Britové byli postaveni před skutečnost, že francouzská vláda zcela otevřeně podporuje Židy a že z palestinských Židů je každý sedmý ilegální přistěhovalec. Pro Brity to vytvářelo složitou situaci. Definitivnímu řešení palestinského problému byli ještě stále velmi vzdáleni, a tak dospěli k rozhodnutí, že přestanou internovat Židy v Atlitu a odvezou je z Palestiny. Vzrůst ilegálního přistěhovalectví a hlavně úspěch Hvězdy Davidovy měl za následek zřizování internačních táborů na Kypru.

Karen Hansenová-Clementová se dostala na britskou zajateckou loď a s ní na Kypr do tábora u Caraulu. Avšak mezitím co Karpathos neboli Hvězda Davidova, sevřena balvany, čněla u břehů Caesareje a příboj ji rozemílal na drobné kousky, organizace Mossad alija bet urychleně získávala nové lidi, kteří měli do Palestiny dopravit větší a větší skupiny uprchlíků.

Karen zůstala šest měsíců ve vířícím prachu Caraolu a pracovala u dětí. Ani dlouhé měsíce, kdy putovala z tábora do tábora, ji nedokázaly změnit a způsobit, aby se zatvrdila nebo zatrpkla. Žila v očekávání chvíle, kdy znovu spatří Palestinu - Erec Jisrael.

Uplynulo několik hodin, než Karen dopověděla svůj životní příběh. V těch hodinách se mezi ní a Kitty Fremontovou navázal vnitřní kontakt. Vzájemně vycítily svou osamělost a touhu po blízkém člověku.

"Slyšelas ještě někdy o svém otci?" zeptala se Kitty.

"Ne - od té doby, co jsem byla v La Ciotat, už ne - a to je dávno."

Kitty se podívala na hodinky.

"Pane na nebi - už je půlnoc pryč."

"Ani jsem si nevšimla, jak čas utíká," řekla Karen.

"Ani já. Dobrou noc, Karen."

"Dobrou noc, Kitty. Uvidíme se ještě?"

"Nevím - snad."

Kitty vyšla ven a zamířila k východu. Nekonečné řady stanů byly ponořené v noční ticho. Kužel světla z reflektoru na strážní věži klouzal po střechách stanů. Mezi jejich řadami se začal vířit prach. Kitty se zahalila těsněji do svého kabátku.

Ze tmy vystoupil Ari ben Kanaan a zůstal stát těsně vedle ní. Nabídl jí cigaretu. Oba mlčky opustili dětský tábor a vyšli na most. Kitty se na okamžik zastavila, ohlédla se a pak šla sekci starých lidí dál k východu.

"Jsem ochotna pro vás pracovat," řekla tiše. "Mám však podmínku. Tahle dívka nepůjde na loď, ale zůstane tady se mnou v táboře."

"Platí."

Kitty se obrátila a rychlým krokem přistoupila k hlídce.

XVIII. Plán, kterému dal David jméno akce Gedeon, se rozjel. Dov Landau vyráběl celé hromady falešných nákladních listů a anglických vojenských dokladů, které Kitty Fremontová vynášela z tábora a odevzdávala Arimu.

Nákladní listy umožnily Ben Kanaanovi uskutečnit první fázi plánu. Při svých častých cestách po Kypru odhalil na famagustské silnici nedaleko Caraolu velké britské doplňovací skladiště. Bylo obeháno vysokou mříží; uvnitř stála spousta nákladních aut a jiných dopravních prostředků; bylo tu asi tucet velkých skladovacích prostor. Za války zde měli spojenci, bojující na Blízkém východě, doplňovací základnu a část materiálu si britské branné síly z tohoto koutu světa ještě i teď odvážely na lodích. Materiál, který již nepotřebovaly, prodávaly soukromým obchodníkům. Mezi skladem a přístavem ve Famagustě byl tedy stálý, i když nepřilíš čilý provoz.

Makléřskou firmou britské armády na Kypru byla Mandriova loďařská společnost. Mandria měl tedy podrobný seznam všech předmětů a materiálu uloženého ve skladišti. A ještě k tomu disponoval neomezeným množstvím nákladních listů.

V úterý ráno, přesně v osm hodin, zastavilo před hlavním vchodem do skladu britské nákladní auto. Seděli v něm Ari ben Kanaan a dalších třináct členů Palmachu, všichni v britských uniformách, vyzbrojeni anglickými služebními průkazy. Zeev Gilboa, Joab Jarkoni a David ben Ami tvořili "pracovní útvar".

Ari, jehož dokady zněly na jméno "kapitán Caleb Moore", předložil vedoucímu skladu seznam předmětů, pro které přijeli. Úkolem "pracovního útvaru" bylo naložit všechno podle připraveného seznamu, náklad odvézt do přístavu ve Famagustě a nalodit na plavidlo Achab.

Padělky dokladů byly tak dokonalé, že vedoucímu skladu ani ve snu nenapadlo, že kapitán má právě takové jméno jako biblický Káleb, Mojžíšův zvěd, anebo že název imaginární loď Achab až příliš nápadně připomíná jméno muže, který v Jerichu odcizil archu úmluvy.

Dvanáct nákladních aut a dva džípy tvořily první položku. Nalezli je na parkovišti a odevzdali "kapitánu Caleb Moorovi". A pak se "pracovní útvar" vydal na obchůzku po skladu a na dvanáct

nových kamiónů naložil vše, co bude na lodi Afrodita-Exodus třeba, aby se na ní tři sta dětí dostalo do Palestiny.

Joab Jarkoni, který byl zodpovědný za vybavení lodi, vypracoval seznam, do něhož zapsal mimo jiné i vysílačku nejnovějšího typu, příkrývky, klimatizační zařízení, reproduktor a stovky dalších věcí. Joab měl zlost, poněvadž Ari trval na tom, že si musí oholit svůj obrovský černý vous. I Zeev musel obětovat své vousy. Ari se obával, že by je mohl prozradit.

Kromě věcí nezbytných pro Exodus naložil David na auta ještě několik tun jiného materiálu, který nutně potřebovali v Caraolu.

Když Zeev Gilboa spatřil britský arzenál zbraní, nebyl téměř k udržení. Celá léta, co byl u Palmachu, trpěli nedostatkem zbraní, a pohled na tolik báječných kulometů, granátometů a karabin mu drásal srdce.

"Pracovní útvar" se pohyboval s přesností hodinového stroje. Ari, který nahlédl do Mandriova seznamu, měl okamžitě přehled, kde má co hledat. Když bylo odpoledne všechno pohromadě, Joab Jarkoni nakonec ještě naložil několik beden whisky, brandy, ginu a pár lahví vína k "lékařským účelům".

Dvanáct nákladních aut, lesknoucích se novotou a napěchovaných až po okraj, opustilo sklad a vydalo se na cestu. Údajně do Famagusty, kde se auta i zboží měly naložit na plavidlo Achab. Ari poděkoval vedoucímu skladu za vynikající spolupráci a "pracovní útvar" zase odjel, ani ne šest hodin po svém příjezdu.

Příslušníci Palmachu byli nadšeni, jak snadno dosáhli prvního vítězství, ale Ari jim nedopřál čas na uspokojení. Byli teprve na začátku. Vždyť teprve museli nalézt místo, kam by mohli ukrýt nákladní auta a ostatní odcizené věci. I pro tento případ měl Ari připravený plán. Na okraji Famagusty objevil vojenský tábor, který už nebyl v provozu. Zřejmě tam dříve sídlila nějaká menší jednotka. Plot, dva služební baráky a vedlejší budovy byly ještě v dost dobrém stavu. Dokonce i elektrické vedení fungovalo.

Následující tři noci docházeli do opuštěného vojenského tábora všichni členové Palmachu z Caraolu. Horečně pracovali, stavěli stany, dělali pořádek a snažili se, aby všechno vypadalo, jako by tábor byl v provozu. Dvanáct nákladních aut a oba džípy natřeli na khaki - barvou britské "Army". Na dveře vozů namaloval Joab Jarkoni jakýsi znak, který mohl být jedním z tisíců znaků britské armády. Stálo pod ním 23. dopravní rota HMJFC. V služebních místnostech "roty" byly na psacích stolech rozloženy právě i falešné britské doklady, aby prostředí vypadalo věrohodně.

Za čtyři dny vypadal malý tábor s dvanácti nákladními auty docela normálně a nenápadně. Ze skladu vyzvedli potřebné množství britských uniforem, aby mohli přiměřeně obléct lidi z Palmachu. I jinak bylo všeho dost; tábor byl opravdu dokonale vybavený.

Jako korunu všeho upevnil Joab Jarkoni nad bránou nápis: 23. dopravní rota HMJFC. Když konečně tabule visela a tábor měl oficiální jméno, všichni si ulehčeně oddechli.

Zeev si prohlížel nápis a škrábal se na hlavě:

"Co je to vlastně - HMJFC?"

"To je His Majesty's Jewish Forces on Chypre - přece Židovské ozbrojené síly Jejího Veličenstva na Kypru, ne?" odpověděl Joab.

Tak vzniklo krycí jméno pro akci Gedeon. Ari ben Kanaan měl tolik drзости, že svou skupinu maskoval jako jednotku britské armády. V převlečení za britského důstojníka demonstrativně rozbil hlavní stan Mossad alija bet na famagustské silnici a rozhodl se, že i v konečné fázi svého plánu použije výhradně britskou vojenskou výzbroj.

Byla to riskantní hra, ale Ari se řídil prostou zásadou, že pokud možno normální chování je nejlepší maskou pro tajného agenta.

V další etapě akce tři američtí námořníci z posádky remorkéru opustili ve Famagustě svou loď. Byli to lidé z Mossadu, kteří za války sloužili u amerického námořnictva. Z jiné lodi přibyli dva Španělé, kteří od nastolení Frankova režimu žili v emigraci. To nebylo nic mimořádného, španělsí námořníci často pracovali na lodích Mossadu. Tak vznikla posádka lodi Exodus.

Americký kapitán Hank Scholosberg a Joab se dali do práce. Exodus se měl stát lodí schopnou prorazit blokádu. Larnaka byl malý přístav, ale přesto Mandria zařídil, aby neobvyklá aktivita na

Afrodítě, kotvící na konci hráze, zůstala pro okolí utajena.

Nejdřív se musely odstranit všechny skříně, zásuvky, prkna a police na palubě i v podpalubí. Celá loď od příde až po záď se tak proměnila v jediný prázdný prostor. Pak postavili na palubě dva dřevěné domečky - jeden pro chlapce, druhý pro děvčata - a z jídelny námořníků udělali nemocnici. Exodus nebude potřebovat ani lodní kuchyň, ani jídelnu. Všichni budou jíst konzervy přímo z plechovky. Prostor bývalé kuchyně sloužil nyní jako sklad a zbrojnice. Také kabiny mužstva se změnily. Posádka měla spát nahoře na malém můstku. Pak byl instalován tlapač a pečlivě opraveny staříkové stroje. Pro případ, že by vypověděli službu, postavili muži na palubě stožár a připravili plachtu.

Mezi třemi sty vybranými mladistvými byly také děti ortodoxních Židů, a to byl další problém. Jarkoni byl nucen navštívit předsedu židovské náboženské obce na Kypru a požádat ho, aby pro ně dal vyrobit košer konzervy.

Potom přesně změřili prostory na palubě i v podpalubí a přepažili je příčkami, mezi nimiž po nechali pětadvacet centimetrů volného místa. Tak vznikly kóje: děti v nich mohly ležet buď na zádech nebo na břiše, ale nemohly se obracet z boku na bok - to by byl až příliš velký luxus.

Také záchranné čluny byly pečlivě opraveny. Do velkých otvorů, vysekaných do palubní stěny, zamontovali ventilátory, které vháněly do podpalubí čerstvý vzduch. Rozmístili i klimatizační zařízení, ukradené v britském vojenském skladu.

Práce jim šla hladce od ruky. V larnackém přístavu nebylo nikterak nápadné, když na starém strašidlu, jako byla Afrodita, pracovalo půl tuctu lidí.

Těžší už to bylo s dopravou konzerv a ostatní výstroje. Ari usoudil, že by bylo nápadné, a tudíž příliš riskantní, kdyby se v přístavu objevovala nákladní auta v barvách britské armády. Proto po skončení nejdůležitějších prací Exodus noc co noc tajně opouštěl Larnaku a plul několik mil na jih do zálivu, kde se ukryl.

Tam se sjížděla nákladní vozidla 23. dopravní roty HMJFC, naložená dobrotami ukradenými v britském skladu. Nafukovací čluny pendlovaly celou noc mezi pobřežím a lodí, až byly sklad na Exodu naplněné k prasknutí.

Mezitím se Zeev Gilboa pečlivě ujal úkolu, který mu byl v rámci akce Gedeon svěřen. Ze sekce mládeže v Caraolu vybral tři sta nejsilnějších chlapců a děvčat a vodil je ve skupinách na hřiště. Tam se věnovali gymnastice, učili se bojovat s noži a holemi, zacházet se zbraněmi a házet ručními granáty. Kolem hřiště byli rozestavěni hlídači, a jakmile se objevila britská hlídka, zazněl varovný signál a výcvik se změnil v mírumilovnou hru. Děti, které se ještě před chvílí učily střilet, za tři vteřiny zpívaly dětské písně.

Během realizace akce Gedeon se objevila potíž, která se týkala především nejbližších spolupracovníků Ariho - Davida, Zeeva a Joaba.

David byl velmi jemnocitný mladík zapálený pro vědu, který, když se jednou dostal do ráže, nebál se ničeho, a teď v ráži byl. První návštěva v britském skladě proběhla nad očekávání hladce a David se Zeevem a Joabem si mysleli, že by to byl hřích, kdyby tam nechali třeba jen tkaničky do bot. David měl sto chutí posílat nákladní vozy 23. dopravní roty od rána do večera do skladu a vybrat v něm všechno, co nebylo přibité. Zeev chtěl odvézt dokonce i děla. Palmach se musel dlouho spokojovat s minimálním počtem zbraní, a tak vybavený sklad neustále uváděl jeho členy v pokušení.

Ari proti tomu protestoval. Obával se, že by taková chamtivost mohla ohrozit celý plán. Britové sice nic netušili, zdánlivě ukolébání v bezstarostný spánek, ale tak moc tvrdě přece jen nespali.auta 23. dopravní roty - říkal Ari - se musí čas od času objevit u skladu už jen proto, aby všechno vypadalo normálně, ale kdyby tam vykradli kdekdo, mohlo by jim to zlomit vaz.

Arimu se však nepodařilo udržet mladé přátele na uzdě. Začali provádět husarské kousky. Joab ve své drzosti zašel tak daleko, že pozval na oběd několik britských důstojníků a přivedl je do jídelny 23. dopravní roty. Ariho trpělivost byla u konce. Pohrozil jim, že jestli nepřestanou, pošle všechny s ostudou do Palestiny na kobereček.

Dva týdny po zahájení akce Gedeon bylo všechno připravené pro rozhodující fázi, tedy pro převedení tří set dětí z Kyrenie a uveřejnění Parkerovy zprávy. Podnět museli dát Britové sami, poněvadž hlavní akce se měla uskutečnit, až bude otevřen nový tábor u silnice do Larnaky a začnou tam svázet

internované z Caraolu. To už nemělo dlouho trvat.

XIX. Sutherlandův pobočník Caldwell vstoupil do kanceláře šéfa Intelligence Service na Kypru, majora Allana Alistaira. Majorovi bylo něco přes čtyřicet, mluvil tichým hlasem a vypadal plaše. Teď sebral z psacího stolu svazek listin a spolu s Caldwellem se ubíral do Sutherlandovy kanceláře.

Brigádní generál požádal Caldwell a Alistaira, aby se posadili, a krátce pokynul pracovníku Intelligence Service, aby přednesl svou záležitost. Alistair si mnul nos a listoval ve spisech.

"Zjistili jsme v Caraolu nápadný vzestup aktivity v sekci mládeže," začal téměř šeptem.

"Domníváme se, že jde o přípravu vzpoury nebo pokusu o hromadný útěk."

Sutherland netrpělivě bubnoval prsty na desku psacího stolu. Svým tajnůstkářstvím a tichým hlasem mu Alistair vždycky šel na nervy a teď to pokračovalo stejným tónem bez přestávky dál.

"Můj milý Allane Alistaire," řekl Sutherland konečně, "poslouchal jsem vás už dobrou čtvrt hodinu. Předpokládáte tedy, že Židé plánují nějakou nekalou akci. Za posledních čtrnáct dní jsme se pokusili nasadit do sekce mládeže tři důvěrníky a v jiných sekcích tábora pět. Všichni vaši velmistři špionáže byli za hodinu odhaleni a Židé je vyhodili. Přečetl jste mi dvě stránky radiotelegrafických zpráv, které jste zachytil - a neumíte je rozšifrovat. Máte podezření, že jde o zprávy tajné vysílačky, kterou nejste schopni vypátrat."

Alistair a Caldwell si vyměnili rychlý pohled, jímž si dávali najevo, že dnes budou se starým zase potíže.

"Promiňte, pane," řekl Alistair, "ale s naší prací jsme pochopitelně z valné části odkázáni na domněnky. Na druhé straně se nám podařilo konstatovat jisté nesporné skutečnosti, o kterých jsme podali hlášení, aniž by následoval nějaký zákrok. Víme, že se to v Caraolu hemží lidmi z palestinského Palmachu, pořádají na hřišti vojenský výcvik dětí. Kromě toho je nám známo, že palestinské organizace vysazují své agenty na určitém místě blízko zřícenin Salaminy, aby pracovali na Kypru. A máme všechny důvody k domněnce, že ten Řek Mandria s nimi spolupracuje."

"Jděte mi k šípku!" rozzuřil se Sutherland. "Tohleto vím také! Zřejmě zapomínáte, pánové, že nebýt těch lidí z Palestiny, tak by se internovaní v táborech už dávno proměnili v divokou hordu vzbouřenců. Palestinci tam řídí školy, nemocnice, kuchyně a vůbec všechno. A taky se starají o disciplínu a brání hromadným útěkům, protože kontrolují, kdo z tábora odchází a kdo přichází. Jestli ty chlapy z Palestiny vyhodíme, přivedeme si tím jen hromadu těžkostí."

"Pak bychom si jich měli pár koupit," poznamenal Caldwell, "abychom aspoň věděli, co mají za lubem."

"Tyhle lidi si nekoupíte," namítl Alistair. "Ti táhnou za jeden provaz. Pokaždé, když si myslím, že jsme narazili na člověka, od kterého se něco dozvíme, dělá si z nás blázny."

"Pak se těm chlapům musí pořádně zatopit," řekl prudce Caldwell. "Prostě dát jim co proto, aby k nám měli respekt."

"Freddy, Freddy!" napomenul ho Sutherland a zapálil si dýmku. "Čím chcete tyhle lidi zastrašit? Mají za sebou koncentráky. Pamatujete se ještě na Bergen-Belsen, Freddy? Myslíte si, že bychom jim mohli udělat ještě něco horšího?"

Major Alistair začal v duchu litovat, že požádal Caldwell, aby se zúčastnil rozmluvy. Freddy byl opravdu příliš omezený.

"Pane generále," řekl Alistair rychle, "jsme všichni vojáci. Ale bylo by neodpovědné, kdybych vám tady vyládal, že v Caraolu je klid a mír a že by podle mého názoru bylo nejlepší nedělat vůbec nic a jen v klidu počkat, až to někde bouchne."

Sutherland vstal, zkřížil ruce za zády a začal zamyšleně chodit sem a tam. Několikrát zatáhl z dýmky a náustek mu cvakl o zuby.

"Dostal jsem příkaz, abych se postaral o klid v táborech na Kypru, dokud se naše vláda nerozhodne, co udělá s palestinským mandátem. Musíme se proto především vyhnout všemu, co by na veřejnosti vyvolalo zbytečný rozruch."

Fred Caldwell zuřil. Prostě nechápal, jak se může Sutherland chovat tak pasívně a nechat Židy dělat, co je napadne. Bylo to pro něj příliš složité a naprosto nepochopitelné.

Allan Alistair sice pochopil, ale nesouhlasil. Nejráději by plány Židů v Caraolu překazil nějakým rychlým účinným zákrokem. Neměl však na vybranou: musel předkládat Sutherlandovi výsledky svého šetření; o tom, jak postupovat, rozhodoval generál.

"Máte ještě něco?" zeptal se Sutherland.

"Ano, pane," odpověděl Alistair. "Je tady ještě další problém."

Zalistoval ve spisech.

"Chtěl jsem se vás zeptat, jestli jste si přečetl moji zprávu o té Američance Katherine Fremontové a o dopisovateli Parkerovi."

"Co je s nimi?"

"Tedy my nevíme, jestli je jeho milenkou. V každém případě je ale jisté, že paní Fremontová krátce po Parkerově příjezdu na Kypr začala pracovat v táboře u Caraolu. Už z dřívějšíka víme, že Parker není Britům zrovna nakloněn."

"To je nesmysl. Parker je vynikající reportér. Jeho zprávy o norimberském procesu byly skvělé. Tenkrát v Holandsku jsme udělali chybu, za kterou jsme draze zaplatili, a ten chlap to prohlédl a napsal o tom. Koneckonců byl to válečný zpravodaj."

"Nemyslíte, pane, že se nemýlíme, když považujeme za pravděpodobné, že by práce paní Fremontové mohla souviset s nějakou zprávou, kterou Parker připravuje o táboře?"

"Majore Alistaire, kdybyste byl jednou obžalován z vraždy, přál bych vám, aby vás neodsoudili na základě takových důkazů, jaké jste mi právě předložil."

Na majorově tváři vyskočily rudé skvrny.

"Tahle Fremontová patří k nejschopnějším dětským sestrám na celém Blízkém východě," poznamenal Sutherland. "Řecká vláda ji povolala do Soluně, kde vedla sirotčinec a dělala svou práci znamenitě. To stojí taky ve vaší zprávě. Paní Fremontová a Mark Parker se přáteli již od dětství. To jste rovněž napsal. A pak jsem si tam přečetl, že na práci v táboře ji angažovala židovská sociální instituce. Doufám, že čtete své zprávy, majore Alistaire, nebo snad ne?"

"Promiňte, pane..."

"Ještě jsem neskončil. Předpokládejme na chvíli, že naše nejhorší podezření je správné. Paní Fremontová tedy, dejme tomu, skutečně shromažďuje materiál pro Marka Parkera. Předpokládejme dále, že Mark Parker napíše o Caraolu sérii článků. Prosím vás, pánové, teď máme konec roku 1946; je víc než půldruhého roku od konce války. Lidé nechťejí slyšet o žádných uprchlících, a i když o tom čtou, vůbec to na ně nepůsobí. Ale když z Kypru vyhostíme americkou dětskou sestru a amerického novináře, pak z toho budou mít senzaci. Pánové, skončil jsem."

Alistair rychle sbíral spisy. Fred Caldwell, kterým lomcoval vztek, vyskočil.

"A já vám říkám, že bychom měli pověsit pár těch zavšivených Židů, aby poznali, kdo je pánem v tomhle domě," vyrazil ze sebe a pospíchal ven.

"Freddy!" volal za ním Sutherland.

Caldwell, který stál již ve dveřích, se otočil.

"Když tolik usilujete o židovské životy, mohl bych zařídit, aby vás přeložili do Palestiny. Tam nasedí za ostnatým drátem a mají zbraně. Chlapíky jako vás si s oblibou dávají k snídani."

Caldwell rychle kráčel vedle Alistaira chodbou a zlostně si něco bručel.

"Pojďte ke mně do kanceláře," pozval ho Alistair.

Caldwell prudce dosedl do židle a začal rozčileně gestikulovat. Alistair vzal z psacího stolu nůž na papír a nervózně si s ním hrál. Nasedl si, ale přecházel neklidně po kanceláři.

"Tedy jestli chcete vědět, co si o tom myslím," ozval se Caldwell, "tak vám řeknu, že starýho by měli povýšit do šlechtického stavu a poslat ho na penzi."

Alistair se vrátil k psacímu stolu a začal si kousat rty.

"Poslechněte, Freddy, já o tom přemýšlím již několik týdnů. Sutherland se chová opravdu nemožně. Napíšu generálu Tevoru-Brownovi soukromý dopis."

Caldwell povytáhl obočí.

"To je trochu riskantní, kamaráde."

"Musíme něco udělat, než nás ten zatracený ostrov jednoho dne vypeče. Jste Sutherlandův

pobočník. Pomůžete-li mi, můžu vám zaručit, že se vám nic nestane."

Caldwell měl Sutherlanda plné zuby. A Alistair měl za ženu příbuznou Tevora-Browna. Přikývl. "Pak byste se mohl při té příležitosti zmínit Tevoru-Brownovi trochu i o mně."

Ozvalo se zaklepání a vstoupil desátník se svazkem nových informací. Odevzdal je Alistairovi a zase vyšel ven. Alistair zalistroval v hlášeníh a vzdychl.

"Jako kdybych neměl už tak dost starostí. Na ostrově řadí organizovaná banda zlodějů. Jsou tak prohnání, že ani nevíme, co vlastně kradou."

Za několik dní obdržel Tevor-Browne naléhavou důvěrnou zprávu majora Alistaira.

V prvním okamžiku měl sto chutí pozvat si Alistaira i Caldwellu do Londýna a udělit jim pořádnou důtku za zprávu, která hraničila se vzpourou. Pak si uvědomil, že by Alistair neriskoval takový krok, kdyby neměl vážné obavy.

Pokud by se Tevor-Browne rozhodl, že uposlechne Alistairovy rady a rychle zasáhne v Caraolu, aby zkřížil anebo zmařil případné plány Židů, pak by si měl pospíšet. Neboť Ari ben Kanaan už určit přesný den, kdy děti opustí tábor.

Britové oznámili, že nový tábor v Larnance je připraven a že v nejbližších dnech tam začnou přesunovat velkou část internovaných z přeplněných táborů v Caraolu. Počítali, že deset dní budou převážet tři sta až pět set uprchlíků denně. Ari určil, že šestý den bude dnem akce Gedeon.

XX. OSOBNĚ ODEVZDAT
MR. KENNETHU BRADBURYMU
AMERICAN NEWS SYNDICATE, LONDON

Milý Brade,

doručitelem tohoto dopisu a přiložené zprávy z Kypru je F. F. Whitman, letec společnosti British Intercontinental Airways.

Den X akce Gedeon je za pět dní. Pošlete mi ihned telegrafickou odpověď, zda jste zprávu obdrželi. Zapojil jsem se do toho na vlastní pěst, domnívám se, že by to mohl být šlágr.

V den X vám pošlu telegram. Podepíšu-li se MARK, pak to znamená, že všechno proběhlo hladce podle plánu a že to můžete otisknout. Když bude podpis PARKER, tak s tím počkejte. Bude to znamenat, že do toho něco přišlo. Slíbil jsem F. F. Whitmanovi 500 dolarů za spolehlivé doručení zprávy. Buďte tak laskav a vyplatěte mu je.

Mark Parker

MARK PARKER
HOTEL DOME
KYRENIA / KYPR

TETA DOROTHEA V PORADKU DORAZILA STOP MAME VELKOU RADOST ZE SETKANI
STOP DOUFAME ZE O TOBE USLYSIME
BRAD

Markova zpráva tedy již byla v londýnské kanceláři ANS a čekala jen na domluvené heslo, aby mohla vyjít v novinách.

Když Kitty začala pracovat v Caraolu, přestěhovala se z hotelu Dome do hotelu Krále Jiřího ve Famagustě. Mark se rozhodl, že zůstane v hotelu Dome, aby byl na místě, až Exodus dodpuje do přístavu v Kyrenii.

Dvakrát zajel vozem do Famagusty, aby navštívil Kitty. Ani jednou se s ní nesešel, pokaždé byla v táboře. Mandria mu potvrdil, čeho se Mark obával: jedna mladá dívka z tábora pracovala jako Kittina pomocnice a byly spolu pohromadě celý den. Markovi to dělalo starosti. Vypadalo to, že si Kitty vzala do hlavy, jako by její mrtvá dcera znovu ožila v Karen. Mark to považoval za nenormální a exaltované. A navíc ještě začala Kitty pašovat z tábora falšované doklady.

Do rozhodující fáze akce Gedeon zbývalo už jen několik dní. Marka znervózňovalo celkové napětí a Kittino podivné chování mu klidu nepřidalo. Domluvil se s ní, že se sejdou v hotelu U krále Jiřího.

Na cestě do Famagusty měl nervy napjaté k prasknutí. Všechno šlo až příliš hladce. Ben Kanaan a ti jeho lupiči si z Britů prostě dělali úplné blázny. Britům bylo jasné, že se něco děje, ale za nic nemohli přijít na to, kde by měli hledat aktéry celé té hry. Mark upřímně obdivoval Ben Kanaanovu chytrost i odvahu členů Palmachu. Výzbroj lodi Exodus a výcvik tří set mladistvých byly vskutku vzorné. Bude to zřejmě ta nejsenzačnější story, jakou kdy napsal. Ale jeho přímá účast v té věci ho zneklidňovala.

Když dorazil do hotelu Krále Jiřího, který stejně jako hotel Dome stál přímo u moře, spatřil Kitty u stolu na terase.

"Haló, Marku!" uvítala ho s úsměvem, a když se vedle ní posadil, políbila ho na tvář.

Objednal něco k pití, nabídl Kitty cigaretu a sám si zapálil. Kitty vypadala skvěle. Každý by jí hádal o deset let méně. Číšník přinesl koktejly.

"Nevypadáš zrovna šťastně," řekla Kitty. "Zmáhá tě napětí?"

"Divíš se?" odpověděl Mark podrážděně. "Nebo si myslíš, že nemám být napjatý?"

Pozvedli sklenice a podívali se jeden na druhého. Kitty svou sklenici zase rychle postavila.

"Poslechněte, mister Parker - vždyť vy blikáte jako varovný signál na křižovatce. Tak řekni, co máš na srdci, než tě to roztrhne."

"Co je s tebou? Zlobíš se na mě? Už mě máš dost?"

"Bože na nebi, Marku, ani jsem nevěděla, že jsi taková citlivka! Měla jsem spoustu práce, a pak jsme si přece řekli, že se ty dva týdny raději nebudeme tak často scházet, ne?"

"Tak tedy račte dovolit: jsem Mark Parker. Kdysi byly doby, kdy jsme se moc dobře znali. A měli jsme ve zvyku si o všem promluvit."

"Nevím, nač narážíš."

"Mám na mysli Karen - Karen Hansenovou-Clementovou. Malou uprchlici, která sem přišla z Německa přes Dánsko."

"Nevím, o čem bychom se v jejím případě měli bavit."

"Ale já to vím."

"Je to prostě půvabná dívka a líbí se mi. Ona má ráda mě a já mám ráda ji."

"Lhát si nikdy moc neuměla."

"Nemám chuť o tom mluvit!"

"Pouštíš se do něčeho, co se nemůže podařit. Naposled jsi zakotvila nahá v posteli jakéhosi námořníka. Tentokrát na to asi zařveš."

Zadívala se do prázdna a řekla:

"A to jsem byla pořád tak rozumná - celý život."

"Chceš se snad pokusit najednou dohnat všechno, cos zameškala?"

Přikryla jeho ruku svou dlaní.

"Ani já tomu nerozumím - ale mám pocit, jako bych se znova narodila. Věř mi je to opravdu neobyčejné děvče, Marku."

"A co uděláš, když půjde na Exodus? Chceš ji pak doprovázet do Palestiny?"

Kitty zamáčkla cigaretu v popelníku a dopila koktejl. Její oči se zúžily a na tváři se rozhostil výraz, který Mark už znal.

"Cos provedla, příznej se!" uhodil na ni.

"Karen nepůjde na Exodus. Jen pod tou podmínkou jsem souhlasila, že budu pracovat pro Ariho ben Kanaana."

"Ale to je nesmysl, Kitty, ztracený nesmysl!"

"Přestaň!" odpověděla. "Přestaň se tvářit, jako by to nebylo v pořádku. Byla jsem sama a toužila jsem po blízkém člověku a po lásce, a obojí mi to děvče může dát. A já pro ni můžu být člověkem, kterého bude potřebovat."

"Tobě nejde o to, abys byla nějakým 'člověkem' - chceš být její matkou."

"A co když ano? Bylo by to v pořádku."

"Poslouchej, Kitty, nebudeme tady na sebe řvát. V klidu si o tom promluvíme. Nevím, jak si to představuješ, ale její otec zřejmě ještě žije. A kdyby nakrásně nežil, pak jsou tady Hansenovi v Dánsku. A konečně za třetí: ti lidé z Palestiny pobláznili to děvče stejně jako všechny ostatní. Chce za každou cenu do Palestiny. Tohle přece nemůžeš zvládnout."

Kittiny oči zesmutněly a Mark litoval toho, co řekl.

"Nebylo ode mne správné," řekla Kitty, "že jsem si dala podmínku, aby nešla na Exodus. Chtěla jsem jí být pár měsíců nablízku, získat si její důvěru a postupně ji přivést na myšlenku, jak by to bylo báječné, kdyby se mnou odjela do Ameriky. Myslela jsem si, že zůstanu-li s ní několik měsíců, pak budu přesně vědět..."

"Kitty, Kitty, Karen není Sandra. Celý ten čas od konce války jsi hledala jen Sandru. I v tom soluňském sirotčinci. Snad proto jsi musela přijmout tu Ben Kanaanovu nabídku. V Caraolu byly děti a ty sis myslela, že jedno z těch dětí by mohlo být Sandrou."

"Prosím tě, Marku, přestaň!"

"Tak dobře. Můžu ti nějak pomoci?"

"Pokus se zjistit, je-li její otec naživu. Jestliže nežije, chtěla bych si Karen osvojit a vzít ji s sebou do Ameriky."

"Udělám, co bude v mých silách," slíbil Mark.

V tu chvíli spatřil Ariho ben Kanaana, převlečeného za kapitána Caleba Moora, jak vešel rychlými kroky na terasu. Ari zamířil k nim a posadil se k jejich stolu. Rysy jeho tváře byly chladné a jako vždycky se ovládal.

"Právě jsem dostal zprávu od Davida z Caraolu. Musím se tam okamžitě vypravit. Myslím, že bude nejlépe, když pojedete se mnou," obrátil se ke Kitty.

"Co se děje?" zeptali se Mark i Kitty rozčileně jedním dechem.

"To nevím ani já. Tenhle Landau, kluk, který nám dělá falešné doklady a právě pracuje na seznamech tří set dětí, co mají uprchnout, nechce dělat dál, dokud si se mnou nepromluví."

"A jak se to týká mě?" zeptala se Kitty.

"Vaše přítelkyně Karen je asi jediný člověk na světě, který s ním něco svede."

Kitty zbledla.

"Doklady musí být za šestatřicet hodin hotové," řekl Ari. "Možná že budete muset přimět Karen, aby si s ním promluvila."

Kitty nejistě vstala; nezmohla se na jedinou námitku a šla okamžitě za Arim. Mark starostlivě potřásl hlavou a ještě dlouho se díval na dveře, za kterými zmizeli.

XXI. Karen stála ve třídě, kde teď byl hlavní stan Palmachu, a vztekla zírala na plavovlasého chlapce, jehož tvář byla klidná. Byl dost malý na svých sedmnáct let a jeho mírný vzhled ve skutečnosti klamal. Chladné modré oči prozrazovaly utrpení, zmatek a nenávist. Stál u malého výklenku s papíry a přístroji, které mu sloužily k výrobě falešných dokladů.

Karen k němu přistoupila a mávala mu rukou před nosem.

"Dove - cos to zas udělal?"

Hoch vysunul spodní ret a cosi mumlal.

"Přestaň na mě vrčet jako pes!" napomenula ho Karen. "Pověz mi, cos provedl!"

Dov nervózně zamžikal. Věděl, že nemá smysl se s Karen přít. "Řekl jsem jim, že si chci promluvit s Ben Kanaanem."

"A kvůli čemu, prosím tě?"

"Jeslipak víš, co je tohle? Nevíš? Tak to jsou falešné britské formuláře. Ben Kanaan mi dal seznam tří set chlapců a děvčat z naší sekce, abych pro ně vystavil doklady. Pak mají být jakoby přeloženy do nového tábora v Larnace. Ve skutečnosti tam vůbec nepojedou, ale mají se tady někde tajně dopravit na loď, která patří Mossadu. A ta loď pluje do Palestiny."

"A co má být? Však víš, že se ani Mossadu ani Palmachu neptáme, co mají v úmyslu."

"Ale já se teď ptám. My dva totiž v seznamu nejsme. A já ty papíry neudělám, když nás nevezmou taky."

"Ale vždyť vůbec nevíš, jestli tu doopravdy nějaká loď je. A i kdyby byla a my s ní nejedeme, tak to asi má své důvody. Oba máme tady v Caraolu své úkoly. Potřebují nás."

"Já se neptám, jestli mě tady potřebují nebo ne. Slíbili mi, že mě odvezou do Palestiny, a já teda pojedu."

"A to tě vůbec nenapadlo, že musíme být těm lidem z Palmachu vděční za všechno, co pro nás udělali?"

"Co pro nás udělali - co pro nás udělali! Cožpak nevíš, proč jsou tak posedlí, aby do Palestiny pašovali Židy? Skutečně si myslíš, že to dělají z lásky k nám? Kdepak - potřebují lidi, aby bojovali proti Arabům."

"A jak je to s americkými Židy a se všemi ostatními, co nebojují proti Arabům? Proč nám tedy pomáhají?"

"Tak to ti taky povím. Dávají prachy jen proto, aby si uklidnili svědomí. Cítí se provinile, protože ušli plynovým komorám."

"Dove! Ty opravdu neumíš nic jiného než nenávidět?" Karen se otočila a šla ke dveřím.

Dov běžel za ní a zastoupil jí cestu.

"A ty se teď na mě zase zlobíš."

"Ano, zlobím."

"Karen - nemám nikoho, jen tebe."

"A chceš do Palestiny jen proto, aby ses tam dal k teroristům a mohl zabíjet lidi!"

Karen se vrátila do třídy, posadila se na školní lavici a povzdechla si. Na tabuli před ní se skvěl hůlkovým písmem nápis, který hlásal:

V BALFOUROVĚ DEKLARACI Z ROKU 1917 ANGLIČANÉ SLIBUJÍ, ŽE POSKYTNOUT ŽIDŮM V PALESTINĚ DOMOV.

"Taky bych ráda do Palestiny," řekla tiše. "Přeju si to tak strašně, že jsem z toho málem nemocná. Čeká tam na mě můj otec - já to vím, určitě to vím."

"Vrať se k sobě do stanu a počkej tam na mě," požádal ji Dov. "Ben Kanaan tady bude za chvíli."

Když Karen odešla, začal Dov rozčileně pobíhat po třídě. Jeho vztek se stupňoval. Konečně se asi za deset minut otevřely dveře a v nich se objevila mohutná postava Ariho Ben Kanaana. Za ním vešli David ben Ami a Kitty Fremontová. David zavřel dveře a zamkl je.

Dov nedůvěřivě stáhl obočí.

"Tyhle dva tady nechci," protestoval.

"Ale já ano," odpověděl Ari. "Tak mluv."

Dov nerozhodně zamžikal. Věděl, že na Ben Kanaana nestačí. Poodešel k výklenku a vzal z něho seznam.

"Předpokládám, že tady na Kypru má Alija bet loď a těch tři sta, co jsou na seznamu, se na ni má nalodit."

"To by nebyl špatný nápad," řekl Ari. "Dál."

"Ale aby bylo jasné, Ben Kanaane, my máme spolu nějakou dohodu! Já vám ten seznam neudělám, jestli tam nebudu taky já a Karen Clementová. Chcete ještě něco vědět?"

Ari rychle pohlédl ze strany na Kitty.

"Jeslipak tě už někdy napadlo, Dove, že jsi jediný specialista na tyhle věci a že tě potřebujeme tady?" ozval se David ben Ami. "A uvědomuješ si, že vy dva, Karen a ty, jste užitečnější na Kypru než v Palestině?"

"A jestlipak vás už někdy napadlo, že je mi to úplně fuk?" odpověděl Dov.

Ari sklonil hlavu, aby zakryl úsměv. Dov byl chytrý a všemi mastmi mazaný chlapík. Právě takoví mohli přežít koncentrák.

"Zdá se, že máš v rukou trumfy," řekl po chvíli. "Napiš se taky do seznamu."

"A co bude s Karen?"

"O tom naše dohoda mlčí."

"Ale já si to teď kladu jako podmínku."

Ari k němu přistoupil, postavil se přímo proti němu a řekl:

"Nehodí se mi to, Dove."

Dov vzkypěl:

"No tak mě uhoďte! Já už zažil odborníky na bití! Zabte si mě! Já se nebojím. Po tom, co jsem zkusil od Němců, mě nezastrašíte!"

"Přestaň mi tady dělat sionistickou propagandu," napomenul ho Ari. "Seber se, jdi k sobě do stanu a počkej tam. Za deset minut dostaneš odpověď."

Dov odemkl dveře a vyběhl ven.

"Takový malý převít!" ozval se David.

Ari dal očima pokyn Davidovi, aby odešel. Sotva se za ním zavřely dveře, vrhla se Kitty jako zbavená smyslů k Arimu a vykřikla:

"Karen nepůjde na loď! Slíbil jste mi to! Nepůjde na Exodus!"

Ari ji uchopil za zápěstí.

"Jestli se teď neseberete, neřeknu vám už ani slovo. Máme dost starostí i bez hysterických ženských."

Kitty se mu prudce vytrhla.

"Poslouchejte mě, prosím vás," pokračoval. "S ničím takovým jsem opravdu nepočítal. Za necelé čtyři dny jdeme do toho. Ten kluk nás má v hrsti a ví to. Když nám ty papíry neudělá, jsme vyřizení."

"Promluvte si s ním - slibte mu, co bude chtít, ale nechte Karen tady!"

"Kdybych věděl, že to pomůže, mluvil bych s ním do ochraptění."

"Prosím vás, Ben Kanaan - uvidíte, že povolí a nebude trvat na tom, aby Karen šla na loď."

Ari zavrtěl hlavou.

"Viděl jsem stovky takových chlapců. Mnoho zdravého v nich nezůstalo. Pro Dova je Karen to jediné, co ho spojuje s ostatním světem. Víte to stejně dobře jako já - bude se jí držet zuby nehty."

Kitty se opřela zády o tabuli a její šaty rozmazaly křídou napsanou zprávu:

V BALFOUROVĚ DEKLARACI Z ROKU 1917 ANGLIČANÉ SLIBUJÍ...

Ben Kanaan měl pravdu a ona to věděla. A Mark měl taky pravdu.

"Existuje jediná možnost," řekl Ari. "Seberte se a řekněte tomu děvčeti, jak to s vámi vypadá. Vysvětlete Karen, proč chcete, aby zůstala tady."

"To nemůžu," odpověděla tiše Kitty. "Nemůžu." Zvedla hlavu a podívala se na Ben Kanaana bezradnými očima plnými zoufalství.

"S tímhle jsem opravdu nepočítal," řekl Ari. "Je mi to líto, Kitty." Bylo to poprvé, co jí řekl "Kitty".

"Odvezte mě zpátky k Markovi," požádala ho.

Vyšli. Venku stál David.

"Jdi za Dovem," poručil mu Ari, "a řekni mu, že souhlasíme s jeho podmínkami."

Jakmile se Dov dozvěděl, že vyhrál, dal se do běhu. Rozčilením celý bez dechu se vrátil do Karenina stanu.

"Jedeme do Palestiny!" křičel.

"Pane na nebi!" vydechla Karen.

"Nesmíme o tom mluvit. Ostatní nic nevědí, jen ty a já."

"A kdy?"

"V nejbližších dnech. Ben Kanaan a jeho lidi pro nás přijedou v britských uniformách nákladními auty. Prý aby nás odvezli do nového tábora u Larnaky."

"Panebože!"

Ruku v ruce opustili stan. Pomalu kráčeli pod akáty mezi dlouhými řadami stanů na hřiště, kde Zeev cvičil svou skupinu.

Dov Landau potom pokračoval podél plotu z ostnatého drátu. Viděl venku britské hlídky, jak chodí sem a tam. Na konci dlouhého plotu stála věž s kulometem a reflektorem. Ostnatý drát - kulomet - hlídky...

Kdy ve svém životě nežil za ostnatým drátem? A jestlipak existuje něco takového - život bez

mříží, bez kulometů a stráží? Nebylo lehké si vzpomenout. Bylo to dávno, nesmírně dávno...

XXII. Varšava, léto 1939.

Mendel Landau by malý varšavský pekař. V porovnání s profesorem Johannem Clementem žil v docela jiném světě. Mendel Landau a Johann Clement opravdu neměli nic společného. Jen to, že oba byli Židé.

Proto museli oba hledat odpověď na otázku, jaký by měl být jejich vztah k prostředí, ve kterém žili. Profesor Clement se do posledního okamžiku nevzdával ideje asimilace. Mendel Landau byl sice prostý a jednoduchý člověk, ale také on o tom přemýšlel. Dospěl ovšem k docela jiným závěrům.

Na rozdíl od Clementa žil Mendel Landau ve světě, který mu stále připomínal, že je cizincem a vetřelcem. Sedm set let byli Židé v Polsku vystaveni všem formám pronásledování do tyranie po hromadné vraždě. Žili v ghettu za vysokými zdmi, které je dělily od ostatního světa.

Avšak stalo se něco zvláštního. Náboženský a kulturní svéráz Židů v ghettu nezanikl, ale naopak se prohloubil. Násilně oddělení od vnějšího světa, Židé tím přísněji zachovávali Mojžíšovy zákony, které je tmelily v pevný svazek. V židovských obcích, které byly v ghettu odkázány na samosprávu, se vyvinula pevná rodinná i obecní soudržnost, která zůstala zachována, i když ghetto již zaniklo.

Staleté pronásledování dosáhlo vrcholu v hrůzném roce 1648. Tenkrát při povstání kozáků bylo vyvražďeno půl miliónu Židů. Zdálo se, že temný středověk, který v západní Evropě skončil, žije v polském ghettu dál.

Ve všech epochách židovských dějin a obzvlášť v časech hrozby a beznaděje povstávali mezi Židy mužové, kteří o sobě trvali, že jsou novými "mesiáši". Rozvíjela se židovská mystika, která v bibli hledala vysvětlení staletých utrpení. Spleťtým tajným učením, kabalou, se židovští mystikové pokoušeli rozřešit skrytý význam Písma svatého a nalézt cestu, na kterou by je Bůh vyvedl a zachránil z pustiny smrti.

Zatímco "spasitelé" hlásali své mesianistické poselství a mystikové zkoumali svitky, vyrostlo v ghettu další náboženské hnutí: chasidové, kteří se snažili nesnesitelnou skutečnost překonat náboženským zánícením.

Kabala... chasidismus... Mendel Landau znal tyto výplody zoufalství. A věděl, že kdysi byly osvětenější doby, kdy židovský osud nebyl tak tíživý. Znal také boje Poláků za svobodu; tehdy se i Židé chopili zbraní a bojovali po jejich boku.

Mnoho věcí, které Mendel Landau znal, se v dávné minulosti odehrálo. Ale teď se psal rok 1939 a Polsko bylo republikou. Ani on ani jeho rodina nežili v ghettu. V Polsku bylo tři a půl miliónu Židů, kteří v životě národa hráli důležitou roli. Vytvořením republiky jejich potlačování ovšem neskončilo, jen jeho formy byly jiné. Židé stále ještě odváděli zvláštní daň a některá hospodářská omezení platila i teď. A zůstalo beze změny i to, že ať přišly povodně anebo sucho, všim byli vinni Židé.

Ghetto skutečně zmizelo. Avšak pro Mendela Landaua bylo ghettem celé Polsko, ať žil kdekoliv. I když byla země republikou, Landau nezapomněl na pogromy, ke kterým došlo už v roce 1936. Zažil protizidovské útoky v Brešči, Čenstochové, Brzytuku, Minsku, Mazowieckém a v uších mu ještě zněly posměšné výkřiky lůzy, která pro svou zábavu plenila židovské obchody a uštíhovala Židům vousy.

A tak dospěl Mendel Landau k jiným závěrům než Johann Clement. Po sedmi stoletích, kdy se Židé usadili v Polsku, byl Mendel Landau v zemi stále ještě cizincem a vetřelcem. A on to věděl.

Landau byl prostý, velmi skromný člověk. Jeho žena Lea byla věrná a statečná manželka, dobrá matka a těžce pracující žena.

Mendel Landau by byl svým dětem rád dal něco hodnotného na cestu do života. Ale hluboká víra chasidů a jejich horlivé modlení mu nebyly po chuti a na nového Mesiáše a na tajnou vědu kabaly také příliš nevěřil. Židovské náboženství akceptoval jen s výhradami a židovské svátky světil asi tak jako většina křesťanů velikonoce a vánoce. Vážil si bible, která popisovala dějiny jeho lidu, byla pro něj však spíše zdrojem historie, než předmětem uctívání. Nemohl svým dětem tedy odkázat žádnou hlubokou víru. Ale Mendel Landau jim dal ideu. Byla to představa nesmírně vzdálená, spíše sen, a neměla v sobě nic realistického. Dědictví, které jim dal, byla idea, že by se Židé jednoho dne měli vrátit do Palestiny a

obnovit starý židovský stát. Židé se mohou stát rovnoprávními jen jako národ.

Pekař Mendel Landau dělal těžkou práci. Musel mnoho pracovat a hodně přemýšlet, aby uživil rodinu a poskytl dětem domov, výchovu a láskyplné prostředí. Ani ve svých nejodvážnějších snech nepomyslel na to, že by někdy sám spatřil Palestinu. A vlastně ani nevěřil, že by se tam někdy mohli dostat jeho děti. Ale věřil v ideu.

Mezi polskými Židy nebyl Mendel jediný, kdo věřil této myšlence. Ze tří a půl miliónu Židů žijících v Polsku statisíce šly za stejnou hvězdou - a vytvořily sionistické hnutí. Existovali ortodoxní sionisté, socialističtí sionisté, liberální sionisté a byly tu dokonce i malé militantní sionistické skupiny.

Mendel Landau byl členem odborů, a proto on i jeho rodina byli členy skupiny socialistických sionistů. Říkali si Habonim - Budovatelé. Jejich organizace byla ohniskem, pod jehož vlivem se utvářel celý život Landauových. Čas od času přijížděli z Palestiny lidé, kteří řečnili a získávali přívržence. Byly tu knihy, spisy, diskuse a večery, kdy se lidé scházeli, zpívali a tančili, aby idea zůstávala stále živá.

Landauova rodina měla šest členů. Nejstaršímu synovi Mundekevi, statnému chlapci, který se vyučil otcovu řemeslu, bylo osmnáct. Mundeke byl rozený vůdce a vedl skupinu Budovatelů. Starší sedmnáctiletá sestra Rút byla právě tak plachá, jako kdysi za svobodna její matka. Milovala Jana, jednoho z vedoucích skupiny Budovatelů, a Jan miloval ji. Pak tady byla čtrnáctiletá Rebeka a nakonec nejmladší Dov. Bylo mu deset let, měl plavé vlasy a velké modré oči a byl ještě příliš mladý, než aby mohl být členem skupiny. Velmi obdivoval svého velkého bratra Mundeke, který mu blahovlně dovolil, aby chodil aspoň na jejich schůze.

1. září 1939, po řadě inscenovaných pohraničních incidentů, vtrhli Němci do Polska. Mendel Landau a jeho nejstarší syn Mundeke se stali vojáky polské armády.

Německý wehrmacht porazil Polsko v bleskové válce, která trvala pouze šestadvacet dnů. Mendel Landau a dalších víc než třicet tisíc Židů, kteří bojovali na straně Polska, padli na bojišti.

Rodina Landauových si nemohla dovolit přepych dlouhého smutku. Hrozilo jim konkrétní nebezpečí. Mundeke, který se zúčastnil fantasticky odvážné, ale marné obrany Varšavy, se vrátil domů jako hlava rodiny.

V okamžiku, kdy německá vojska vstoupila do Varšavy, Budovatelé se shromáždili, aby uvážili svůj další postup. Většina polských Židů se konejšila nadějí, že se jim nic nestane, a zaujali vyčkávací postoj. Budovatelé a ostatní sionistické skupiny v zemi nebyly tak naivní. Uvědomovaly si, že německá okupace znamená smrtelné nebezpečí.

Budovatelé se rozhodli, že zůstanou ve Varšavě, zorganizují odpor ve městě samotném a budou udržovat styk s ostatními organizacemi v zemi. Vojenským vedoucím varšavské skupiny byl zvolen Mundeke, přestože mu nebylo ani celých devatenáct let. Jan, Rútina tajná láska, se stal Mundekovým zástupcem.

Když Němci převzali v Polsku moc, vydal nově jmenovaný generální guvernér Hans Frank okamžitě řadu nařízení proti Židům. Zakázali jim bohoslužby, omezili jim svobodu pohybu a nehorázně jim zvýšili daně. Židé byli propuštěni ze všech veřejných úřadů; nesměli navštěvovat veřejné budovy a zařízení a židovské děti nesměly chodit do veřejných škol. Začaly kolovat zprávy, že bude dokonce znovu zřízeno ghetto.

Spolu s mnoha protižidovskými opatřeními zahájili Němci pro polské obyvatelstvo "osvětovou kampaň". Toto propagační tažení rozšířilo beztak již vžitý názor, že válku zavinili Židé. Němci vyhlásili, že Židé jsou odpovědní za německou invazi, která uchránila polský národ před "židobolševickým nebezpečím".

Mezitím v Berlíně nacističtí pohlaváři křečovitě hledali cestu k "vyřešení židovského problému" a přetřásali nejrůznější návrhy. Znovu se vynořila myšlenka odvézt všechny Židy na Madagaskar.

Ještě raději by je byli poslali do Palestiny, ale narazili na britskou blokádu.

Obersturmbannführer SS Adolf Eichmann se již delší dobu zabýval problémem "přesídlování" Židů. Nacistické veličiny ho tedy pokládaly za vhodného experta, který by se mohl ujmout "konečného řešení" židovské otázky.

Zatím bylo jasné, že dokud se toto konečné řešení nenajde, bude nutné zahájit program hromadného vysídlení Židů. Většina nacistů byla zajedno v tom, že se k tomu nejlépe hodí Polsko.

Jednak tam žilo už tři a půl miliónu Židů, a pak věděli, že na rozdíl od západní Evropy tam narazí jen na malý, ne-li vůbec žádný odpor obyvatelstva.

Guvernér Frank se bránil, aby mu do Polska posílali ještě další Židy. Pokusil se vyhubit polské Židy hladem a dal jich postřílet a pověsit tolik, kolik jen bylo možné. Avšak šéfové v Berlíně Franka přehlasovali.

Němci rozvinuli v Polsku hustou síť, z níž neměl vyklouznout jediný Žid. Do vesnice a menších obcí přicházely zvláštní skupiny, shromažďovaly židovské obyvatelstvo a odvážely je v dobytých vagónech do větších měst. Židé si nesměli s sebou vzít nic ze svého majetku.

Ti, kteří se dozvěděli o chystaných razích, uprchli anebo se pokusili pomocí peněz a jiných cenností ukrýt u křesťanských rodin. Avšak jen málo Poláků bylo ochotno riskovat a skrývat u sebe Židy. Jiní vytloukli z psanců poslední halěr a pak je za vypsanou odměnu vydali Němcům.

Hned po vysídlení židovského obyvatelstva do velkých měst bylo vydáno vládní nařízení, které ukládalo Židům nosit na paži bílou pásku se žlutou Davidovou hvězdou v přesně předepsané velikosti.

Pro Landauovy nebyla zima ve Varšavě lehká. Smrt Mendela Landaua, stále častější zprávy o tom, že bude znovu zřízeno ghetto, německý program vysídlení Židů a rostoucí nedostatek potravin velmi znesnadňovaly život.

Uprostřed října 1940 někdo zabořil na domovní dveře. Venku stálo několik "modrých" polských policajtů, kteří spolupracovali s Němci. Oznamovali Lee Landauové, že má dvě hodiny času na sbalení věcí a přestěhování. Landauovi se spolu se všemi varšavskými Židy museli přestěhovat do čtvrti, která se nacházela v centru města nedaleko nádraží.

Mundekovi a Janovi se tam podařilo získat celý třípatrový dům jako obydlí i hlavní stan pro více než sto Budovatelů. Pět členů Landauovy rodiny dostalo přiděleno jedinou místnost, jejíž zařízení se skládalo z matrací a několika židlí. O koupelnu a kuchyň se dělili s deseti jinými rodinami.

Židé byli namačkáni na těsném prostoru o šířce a délce dvanácti souběžných ulic, který se prostíral od Jeruzalémské ulice po hřbitov. Dům Budovatelů stál v úseku výrobců košťat na Leszenské ulici. Lea zachránila několik šperků a cenných předmětů, které se mohly hodit v budoucnosti. Zatím neměli finanční starosti, poněvadž Mundek stále pracoval jako pekař. Kromě toho členové organizace nosili všechny potraviny, které dokázali sehnat, do společné kuchyně, kde se vařilo pro celé osazenstvo domu.

Ze všech krajů proudili Židé do Varšavy. Přicházeli v nekonečných zástupech, nesli na zádech pytle anebo před sebou tlačili trakaře a dětské kočárky, ve kterých bylo všechno, co si směli vzít s sebou. Na seřazovací kolej u židovské čtvrti přijížděl jeden vlak za druhým a všechny byly plné Židů. Na těsném prostoru se tlačilo stále víc lidí. Jan a jeho rodina se přestěhovali do pokoje Landauových. V místnosti teď žilo devět lidí. Tajná láska mezi Rút a Janem se stala veřejným tajemstvím.

Němci poručili Židům, aby si pro své vlastní záležitosti zřídili samosprávu. Tak vznikla "židovská rada", jejímž úkolem v podstatě bylo provádět nařízení Němců. Mezi Židy existovali i takoví, kteří se domnívali, že je lepší spolupracovat s Němci, a dali se k židovské policii, kterou Němci vytvořili. Počet lidí natěsnaných v úzkém prostoru židovské čtvrti se zvýšil na víc než půl miliónu.

Koncem roku 1940, rok po dobytí Polska, povolali Němci tisíce Židů do pracovních útvarů. Dostali za úkol postavit kolem varšavské židovské čtvrti zeď tři metry vysokou, obehnanou ostnatým drátem. Ve zdi bylo patnáct bran střežených "modrými" polskými a litevskými strážemi. Nové polské ghetto stálo! Styk se světem za zdmi ghetta téměř úplně ustal. Mundek, který do té doby pracoval mimo ghetto, byl teď úplně bez práce. Přiděly potravin pro obyvatele ghetta byly tak nízké, že z nich mohla žít sotva polovina. Jen ty rodiny, jejichž členové dostali "pracovní průkaz", měly aspoň malou šanci, že se užijí.

Mezi obyvateli ghetta vypukla panika. Někteří Židé dali celý svůj majetek za potraviny. Jiní se pokusili uprchnout a ukrýt se v domech křesťanů; takové pokusy většinou končily smrtí anebo tím, že lidé žijící mimo ghetto Židy oklamali a zradili. V ghettu samém se život postupně stával jen bojem o holou existenci.

V krizové situaci připadla Mundekovi vedoucí úloha. Protože měl velký vliv v organizaci, udělila

mu židovská rada jednu z mála koncesí na pekárnu v ghettu. Tak se mu podařilo jakžtakž zajistit zásoby pro svou skupinu a zachovat ji při životě.

Ale i život v ghettu míval své světlé okamžiky. Byl zde velmi dobrý symfonický orchestr, který pořádal každý týden koncert. Ve školách měly děti pravidelné vyučování a malé divadelní skupiny tu konaly svá představení. Přednášky a diskuse tu probíhaly na všechna možná témata. Vycházely zde noviny a peníze ghetta se staly legálním platidlem. Bohoslužby se tu konaly tajně. O tuto mnohostrannou aktivitu se zasloužili především členové organizace Budovatelé. Malý Dov by byl nejraději u nich trávil všechnen čas od rána do večera, ale rodina trvala na tom, aby chodil do školy a co nejvíce se učil.

Na jaře roku 1941 se Adolf Hitler rozhodl, že definitivně vyřeší židovský problém. Na tajném zasedání u jezera Wannsee oznámil Heydrich vedoucím špičkám SD, SS a jiným nacistickým veličinám vůdcův tajný rozkaz: konečným řešením je úplné vyhubení Židů! Tímto úkolem byl pověřen expert na otázky přesídlení obersturmbannführer SS Eichmann.

Za několik málo měsíců byly z bývalých likvidačních oddílů SD sestaveny "zvláštní pohotovostní skupiny", které se vydaly na pochod do Polska, do baltské oblasti a na okupované ruské území, aby tam zorganizovaly hromadnou likvidaci Židů a tak provedly vůdcův rozkaz. Zpočátku postupovali nacisté podle předem stanoveného schématu. Shromažďovaly Židy a odváželi je do odlehlých neobydlených oblastí. Tam je přinutili, aby i sami vykopali hrob, svlékli se a nazí poklekli u svého hrobu. Pak je střílili do týla.

V Kyjevě dosáhla aktivita pohotovostních skupin obzvláště velkého stupně. V předměstí nazvaném Babí Jar bylo na kraji obrovských hromadných hrobů za dva dny zastřeleno třiaadvacet tisíc Židů.

Pohotovostní skupiny mohly pracovat i proto tak úspěšně, že nenarážely na odpor obyvatelstva, které nenávidělo Židy skoro tak silně jako Němci. V Babím Jaru byl masakr proveden před zraky mnoha Ukrajinců, kteří hlasitě dávali najevo svůj souhlas.

Brzy se však ukázalo, že dosud praktikované metody pohotovostních oddílů k realizaci velkého plánu na vyhubení všech Židů nestačí. Střílení bylo zdlouhavé, postup příliš pomalý a Židé ke všemu nevyházeli nacistům vstříc, protože se jim nechtělo ve větším počtu umírat hladu.

Nacisté tedy vypracovali jiný velkolepý plán. Bylo třeba pečlivě vyhledat nenápadná odlehlá místa se železničním spojením, která ležela nedaleko větších měst. Vysoce kvalifikovaní odborníci dostali příkaz, aby navrhli vyhlazovací tábory, které měly být zřizovány na takových vhodných místech, aby se hromadná likvidace pořídila za nejnižší náklady. Z personálu koncentračních táborů v Německu, které tam existovaly již dávno předtím, byli vybíráni ti nejlepší, kteří se měli ujmout vedení nových táborů.

Nadešla zima. Ve varšavském ghettu měla smrt bohaté žně. Mrtvých tu bylo ještě více než těch, jejichž těla tlela v roklích Babího Jaru. Stovky a tisíce lidí zmrzlo nebo zemřelo hladem. Umíraly děti, které byly příliš slabé, aby zaplakaly. Odcházel starci, které opustily síly, takže se už ani nemohli pomodlit. Každou noc umíraly stovky lidí a ráno byly ulice ghetta posety mrtvolami. Skupiny zdravotníků procesávaly všechny kouty, lopatami nakládaly na trakaře mrtvolu kojenců, dětí, žen i mužů a odvážely je do krematoria ke spálení.

Dovovi bylo už jedenáct let. Když zavřeli Mundekovu pekárnu, přestal chodit do školy, toulal se po ulicích a hledal něco k jídlu. Dokonce i takovým skupinám, jako byli Budovatelé, které držely pevně pohromadě, se žilo velmi těžce. Dov se v ghettu naučil lsti a chytráctví, jinak by si byl nezachoval život. Oči i uši měl pořád otevřené. Ve stálém boji o zachování života se v něm probudil živočišný instinkt zvířete, věřícího každé nebezpečí. Často celé dny v rodině Landauových nebylo co vařit, hrmce zůstávaly prázdné. Když se delší dobu nikomu z rodiny ani ze skupiny nepodařilo sehnat něco k jídlu, rozloučila se Lea s některým ze svých šperků a šla ho vyměnit za potraviny.

Byla to dlouhá, tvrdá zima. Jednou, když už pět dní neměli nic k jídlu, uvařila Lea oběd - ale na její ruce chyběl snubní prstýnek. Pak se jim chvíli zase dařilo lépe, když se skupině podařilo získat koně. Byla to stará vyzáblá herka. Jíst koňské maso měli sice Židé zakázáno - ale chutnalo jim znamenitě.

Rút bylo nyní devatenáct let. Když se tu zimu provdala za Jana, byla tak hubená, že by ji nikdo nepovažoval za hezkou. Líbánky prožili novomanželé v pokoji, o který se dělili se čtyřmi členy Landauovy rodiny a třemi členy rodiny Janovy. Mladým se však zřejmě přesto poštěstilo být někde na

chvíli o samotě, protože na jaře čekala Rút dítě.

Jako vůdce organizace měl Mundek důležitý úkol být ve styku se světem mimo ghetto. To bylo možné, jen když se podplatily polské a litevské stráže u bran. Mundek však chtěl uchovat peníze pro důležitější věci, a proto hledal možnosti, jak opustit ghetto a vrátit se zpět cestou "pod zdí", tedy kanály, kterými se odváděly splašky.

Vstup do města byl velmi nebezpečný. Potulovaly se tam celé bandy pobudů pátrající po Židech, kterým se podařilo vyklouznout z ghetta, aby je vydíraly anebo odevzdali policii a inkasovaly stanovenou odměnu. Organizace tak ztratila už pět lidí. Poslední, kterého polští gangsteři chytili, byl Rútin manžel Jan. Vydali ho SD a ta ho pověsila.

Malý Dov byl chytrý a brzy ovládal všechny finty, které člověk musel znát, aby zůstal naživu. Poprosil svého bratra Mundeka, aby směl jako kurýr ghetta zkusit cestu kanálem. Mundek o tom nejdřív nechtěl ani slyšet, ale Dov ho uprosil. Chlapec s plavými vlasy a modrýma očima nevypadal vůbec semitsky a byl tak malý, že sotva mohl vyvolat podezření. Mundek věděl, že Dov je pro tuto práci jako stvořený, ale zprvu nemohl přenést přes srdce, aby svého malého bratra vystavil takovému nebezpečí. Když však za několik málo dní ztratili i šestého a sedmého kurýra, Mundek rozhodl, že to s Dovem zkusí. Navíc si říkal, že jsou stejně všichni v neustálém nebezpečí. A Lea všechno chápala.

Ukázalo se, že Dov je nejlepší kurýr z celého ghetta. Našel řadu nových cest, kterými se dostával "pod zdi" do města i zpátky. V podzemních chodbách a ve smrduté, hnijící, bahnitě vodě, tekoucí pod Varšavou, byl doslova jako doma.

Každý týden se Dov pravidelně vydával na cestu černou tmou kanálů a jejich lepkavou špínou, která mu sahala až po ramena. Když se "pod zdi" dostal ven z ghetta, šel na Zabrowskou ulici 99, kde žila žena, o níž věděl jen to, že se jmenuje Wanda. Když se u ní dosyta najedl, nastopil zpáteční cestu a s nákladem pistolí, munice, peněz, radiosoučástí, včetně zpráv z jiných ghett a vzkazů od partyzánů, sestupoval do kanálu.

Když neprováděl tuto práci, zdržoval se Dov nejraději v hlavním stanu Budovatelů, kde trávili většinu svého času také Mundek a Rebeka. Ta byla pověřena falšováním legitimací a pasů. Dov zprvu jen přihlížel, ale pak jí začal pomáhat. Netrvalo dlouho a ukázalo se, že má mimořádné nadání pro napodobení jakéhokoliv písma. Měl bystré oči a dovedné ruce, a tak se ve věku dvanácti let rychle stal nejlepším falšovatelem ve skupině Budovatelů.

V červnu 1942 podnikli Němci rozhodující násup ke "konečnému vyřešení" židovského problému: zřídili několik dalších táborů na likvidaci židovského obyvatelstva. Aby skoncovali se Židy ve varšavské zóně, postavili v odlehlé oblasti u Treblinky na ohraničeném území třiatřiceti jiter tábor, v jehož dvou hlavních budovách bylo třináct plynových komor. Dále tam byly ubytovny pro dělníky a německý personál tábora a obrovské plochy na spalování mrtvol. Treblinka byla jedním z prvních vyhlazovacích táborů, po ní měly následovat další a mnohem větší.

V červenci drží všichni Židé den smutku. Židé ve varšavském ghettu pocítili v ten den roku 1942 svůj smutek ještě tíživěji než Židé v ostatních zemích. Byl Tiša be av, den zničení jeruzalémského chrámu Babylónany a Římany. Je to opravdu smutný den, vždyť dobytí Jeruzaléma před dvěma tisíci lety znamenalo konec židovského národa. Od té doby byli Židé rozprášeni na všechny světové strany a žili v diaspoře.

V roce 1942 připadl svátek Tiša be av právě na den, kdy bylo rozhodnuto o urychlených přípravách na "konečné řešení" židovské otázky. Zatímco varšavští Židé truchlivě vzpomínali na svá dávná i nová utrpení, přijely do ghetta německé služební vozy a zastavily před domem, kde sídlila židovská rada. Vypadalo to na obvyklou razii a nábor nových lidí do nucených pracovních táborů, ale tentokrát jako by atmosféra byla nabyta předtuchou neštěstí. Němci si vybírali jen velmi staré a velmi mladé lidi. Když shromáždili starce a děti, které vytrhli z náručí ustrašených matek, propukla v ghettu panika.

Nacisté vytvořili ze starých lidí a dětí na "shromaždišti" zástup, který vedli k seřazovací koleji, kde stál připravený nákladní vlak a kde se již tlačil zaražený a zděšený dav příbuzných. Na rodiče, kteří se chtěli vrhnout ke svým dětem, namířili nacisté zbraň. Několik jich zastřelili.

Děti se brzy rozveselily a začaly zpívat. Německé stráže jim slíbily, že pojedou do přírody. To bylo něco báječného! Většina dětí se už vůbec nepamatovala, jak to vypadá za zdí obklopující ghetta.

Vlak se dal do pohybu. Cíl, k němuž mířil, byla Treblinka a "konečné řešení". Byl Tiša be av, dne 23. července 1942.

Dva týdny po tomto datu se Dov Landau vrátil z Wandina bytu na Zabrowské 99 se strašlivou zprávou, že nikdo z těch, které na Tiša be'av a při dalších pěti razích odvěkli, již nežije. Po příjezdu do Treblinky byli okamžitě nahnáni do plynových komor. Podle zpráv z jiných hgett existovalo v Polsku několik takových táborů: Belzec v krakovské oblasti, Chelmno u Lodže a Majdanek nedaleko Lublina, které byly již v provozu anebo krátce před dokončením. Navíc se zřejmě pracovalo na výstavbě dalších asi deseti vyhlazovacích táborů.

Hromadné vraždy v plynových komorách? To bylo k nevíře! Mundeck se jako zástupce Budovatelů sešel s vůdci ostatních sionistických skupin v ghettu. Vydali společnou výzvu ke všem obyvatelům ghetta, aby povstali a z ghetta unikli.

Jejich výzva však měla spíše morální než praktický význam. Vždyť Židé neměli zbraně, a kromě toho všichni vlastníci dělnických průkazů byli přesvědčeni, že je to jejich životní pojistka.

Ale nejpádňejším důvodem, proč Židé nemohli organizovat v ghettu povstání, bylo, že v Polsku nemohli od nikoho očekávat nejmenší pomoc. Když se Němci ve Francii obrátili na vichystickou vládu, aby jim vydala francouzské Židy, dostali okamžitě odmítavou odpověď. Holandské obyvatelstvo bylo jednomyslně rozhodnuto ukrývat Židy, kteří žili v zemi. Také dánský král prostě nebral německá nařízení na vědomí a Dánové dokonce přepravili všechno své židovské obyvatelstvo do bezpečí do Švédska.

I když snad nelze říci, že by si bezvýhradně všichni Poláci přáli, aby jejich židovské obyvatelstvo bylo vyhubeno, rozhodně jim to nevadilo. A pokud s tím snad někteří nesouhlasili, nijak svůj názor neprojevali. V polském národě byla jen nepatrná menšina ochotna přijmout a ukrýt nějakého Žida.

Uvnitř ghetta každá skupina a organizace sledovala svůj vlastní cíl. Ortodoxní Židé nesouhlasili se socialistickými Židy a konzervativci se hádali s levičáky.

Židé milují diskuse. V jednotvárném životě ghetta jim argumentace a debaty pomáhaly překlenout čas. Ale teď hrozilo smrtelné nebezpečí. Budovatelé, vedeni Mundeckem, spojili jednotlivé skupiny a vytvořili společné velení, které se zkráceně nazývalo ZOB. Mělo za úkol zahránit životy těch, kteří v ghettu byli ještě naživu.

Znovu a znovu se Dov vydával na cestu, která ho přes varšavské kanály vedla k Wandině bytu za Zabrowské 99, a pokaždé bral s sebou dopis adresovaný ZOB, určený pro polský odboj, s prosbou o pomoc a zbraně. Většina těchto výzev zůstávala bez odpovědi a těch několik málo odpovědí, které přišly, byly vyhýbavé. Během celého strašlivého léta, kdy Němci shromažďovali Židy a dováželi je do Treblinky, ZOB se zoufale snažil zabránit úplnému vyhlazení ghetta.

Když se Dov jednou začátkem září znovu vydal na cestu do Varšavy, hrozilo mu smrtelné nebezpečí. Vyšel z domu, kde bydlela Wanda, a zjistil, že je sledován čtyřmi podezřelými individuy. Jakmile došli do slepé uličky, zastavili ho a chtěli vidět jeho legitimaci, aby se přesvědčili, že není Žid. Hoch stál opřený o zeď a jeho trýznitelé na něj dotírali. Snažili se mu stáhnout kalhoty, aby se přesvědčili, není-li obřezán. Tu vytrhl Dov pistoli, kterou dostal pro ghetto, a zastřelil jednoho z útočníků. Ostatní se dali na útěk. Pak prchal, jak nejrychleji mohl, až zase zmizel pod zemí v bezpečí kanálu.

Zhroutil se, jakmile dorazil do hlavního stanu Budovatelů. Mundeck se ho snažil uklidnit. Dov se vždycky cítil bezpečný, když byl s ním jeho velký bratr. Mundeckovi bylo teď už jedenadvacet, ale byl hubený a pořád vypadal unaveně. Svůj úkol vedoucího bral velmi vážně a vůbec se nešetřil. Podařilo se mu zachovat téměř celou skupinu Budovatelů a dělal všechno, aby nikdy neklesali na mysli.

Bratři spolu tiše rozmlouvali a Dov se pomalu uklidňoval. Mundeck mu položil paži kolem ramen a tak ho vedl z hlavního stanu do místnosti, kde bydleli. Cestou hovořil Mundeck o děťátku, které Rút čekala za několik týdnů, a jaké to bude báječné, až Dov bude strýčkem. Samozřejmě, že všichni členové Budovatelů budou strýci a tetami dítěte, ale Dov bude opravdický strýček. Ve skupině bylo několik nových manželství, z nichž se zrodily už tři děti - tři noví Budovatelé. Ale Rútino děťátko bude určitě nejhezčí. A pak Mundeck ještě prozradil nejnovější událost - že se Budovatelům zase podařilo získat

koně a že brzy bude velký slavnostní oběd. Dov se pomalu uklidnil a přestal se trást. Když docházeli na konec schodiště, vzhledl s úsměvem k svému bratrovi a řekl mu, že ho má hrozně rád.

Ale jakmile otevřeli dveře pokoje a uviděli Rebeku, okamžitě pochopili, že se muselo stát něco strašného. Teprve za hodnou chvíli se Mundeckovi podařilo přimět sestru, aby jim alespoň poněkud souvisle vylíčila, co se přihodilo.

"Matka a Rút..." vyprávěla s pláčem. "Přišli pro ně do továrny a odvěkli je. Prohlásili, že jejich pracovní průkazy jsou neplatné."

Dov se bleskurychle otočil a chtěl se vrhnout ke dveřím. Mundeck ho však zadržel. Dov křičel a kopal kolem sebe.

"Dove! Dove! Vždyť nemůžeme nic dělat!"

"Máma! Já chci k mámě!"

"Dove! Dove! Nebudeme přece přihlížet, jak je odvážeji!"

Rút, která byla v osmém měsíci těhotenství, udělala plynovým komorám v Treblince čáru přes rozpočet. Zemřela při porodu a její dítě zemřelo s ní v dobytčím vagóně, do kterého natěsnali tolik lidí, že si rodička ani nemohla lehnout.

Velitel tábora v Treblince zuřil. V plynových komorách zase vznikla technická porucha, a to zrovna teď, když nákladní vlak se Židy z varšavského ghetta byl již na cestě! Velitel brigády SS byl hrdý na to, že Treblinka držela mezi všemi vyhlazovacími tábory v Polsku rekord. A teď mu technici hlásí, že do příjezdu varšavského vlaku nedokážou obnovit provoz v plynových komorách. A co bylo ještě horší: Himmler se osobně ohlásil na inspekci.

Nezbývalo nic jiného, než poslat k vedlejší koleji, na kterou měl přijet vlak, všechna staromódní vyražená zplynovací auta, která dokázal v okolí sehnat. Normálně se vešlo do aut jen po dvaceti lidech, ale to teď nebude stačit. Byl to koneckonců nouzový stav. Přinutí-li oběti, aby zvedly ruce nad hlavu, vejde se do vozu ještě dalších šest nebo osm Židů. A mezi hlavami dětí a střechou auta zůstane ještě těsný prostor pro osm či deset dětí.

Vlak zastavil u Treblinky. Lea Landauová byla zničena bolem nad Rútinou smrtí. Stráže, vyzbrojené bičem a knutami a doprovázené psy, přinutili ji a dalších třicet lidí z vagónu nastoupit do čekajících zplynovacích aut a zvednou ruce nad hlavu. Když byl prostor nacpaný k prasknutí, železné dveře se zavřely. Vůz se rozjel a za několik vteřin se železná klec naplnila kyslíčnickem uhelnatým. Když auta dorazila do tábora v Treblince a zastavila u hromadných hrobů, žádný z cestujících již nežil. Z klecí vytahali mrtvoly a začali jim rvát zlaté zuby. Ukázalo se, že Lea Landauová nedopřála Němcům ani tento zisk. Své zlaté zuby si dala vytrhnout už dávno a vyměnila je za jídlo.

Rok 1942 se blížil ke konci. Znovu nastala zima a razie gestapa se množily. Obyvatelé ghetta se přestěhovali do sklepů a vzali s sebou všechno, co mělo nějakou cenu. Sklepní prostory byly rozšířeny a někteří, jako ty, v nichž bydleli Budovatelé, se změnily ve skutečné bunkry. Tak vznikly desítky a nakonec stovky bunkrů, které jejich obyvatelé spojili podzemními chodbami.

Razie Němců a polských a litevských skupin, které s nimi spolupracovaly, dodávaly do Treblinky stále méně materiálu z varšavského ghetta. Němci byli rozhořčeni. Bunkry byly tak výtečně maskovány, že bylo téměř nemožné je objevit.

Nakonec se vrchní velitel Varšavy vypravil do ghetta osobně, aby si promluvil s předsedou židovské rady. Byl velmi rozzlobený. Žádal, aby židovská rada pomohla Němcům při provádění bezokladného přesídlení Židů a označila za zbabělce, kteří se vyhýbají "poctivé práci". Více než tři roky se židovská rada zmítala v hrozné situaci mezi nutností provádět německá nařízení a snahou zachránit vlastní lidi. Krátce po návštěvě velitele Varšavy a jeho výzvě ke spolupráci spáchal předseda rady sebevraždu.

Mundeckovi a Budovatelům připadl úkol vybudovat obranu domů, kde žili výrobci košťat. Dov trávil všechn čas v kanálech nebo v bunkru, kde falšoval legitimace a pasy. Chodil teď dvakrát týdně "pod zdi" do Varšavy a to znamenalo, že se alespoň dvakrát v týdnu u Wandy dosyta najedl. Při svých výpravách z ghetta do Varšavy bral teď s sebou lidi, kteří byli buď příliš staří anebo z jiných důvodů neschopní bojovat. A při návratu přinášel zbraně a radiosoučástky.

Během zimy 1942 až 1943 počet mrtvých v ghettu strašlivě vzrostl. Z pěti set tisíc Židů, původně dopravených do ghetta, žilo ke konci roku už jen padesát tisíc.

Jednoho dne, asi uprostřed ledna, právě když se Dov připravoval na cestu kanálem, vzali si ho Munde a Rebeka stranou.

"Nějak se teď nemůžeme dostat k tomu, abychom si sedli a popovídali si," začal Munde.

"Poslouchej, Dove," řekla Rebeka. "Když jsi byl naposledy ve Varšavě, všichni jsme o tobě mluvili a pak jsme hlasovali. Usnesli jsme se, že zůstaneš na druhé straně."

"Máte pro mě nějaký zvláštní úkol?" zeptal se Dov.

"Ne - nerozumíš nám."

"Co tím tedy myslíte?"

"Rozhodli jsme se, že nás několik zůstane venku," odpověděla Rebeka.

Dov stále ještě nechápal. Věděl, že ho Budovatelé potřebují. U celé organizace nebyl nikdo, kdo by znal cesty a cestičky v kanálech tak dobře jako on. Jestliže se teď ZOB vážně připravují na obranu, pak ho potřebují ještě víc než dosud. A pomocí legitimací a pasů, které falšoval, se podařilo z Polska propašovat přes sto lidí. Tázavě se podíval na sestru a na bratra.

Rebeka mu podala obálku.

"Tady máš peníze a legitimace. Zdrž se u Wandy, dokud nenajde nějakou rodinu, u které bys mohl zůstat."

"Vůbec jste nehlasovali! Tohle jste si jen vy dva vymysleli. Nikam nejdu."

"Půjdeš," řekl Munde. "Je to rozkaz."

"Není to žádný rozkaz!" odporoval Dov.

"Ale ano - přikazuji ti to jako hlava rodiny!"

Trojice stála v koutu bunkru. V podzemním prostoru zavládlo napjaté ticho.

"Je to rozkaz," opakoval Munde.

Rebeka uchopila Dova za ruku a pohládila mu plavé vlasy.

"Už jsi velký chlapec, Dove," řekla. "Neměli jsme mnoho příležitosti, abychom tě nějak hýčkali, vid'? Zažila jsem, jak stokrát sesutpuješ do kanálu a jak nám nosíš jídlo, které jsi někde ukradl. Vlastně jsi neměl žádné dětství."

"To přece není vaše vina."

"Poslouchej, Dove," řekl Munde, "tuhle jedinou prosbu nám nesmíš odmítnout. Nemohli jsme ti dát skoro nic. Musíš nám dovolit, abychom se pokusili dát ti alespoň život."

"Mně ale na něm vůbec nezáleží, když nemůžu být s vámi."

"Prosím tě, Dove, pochop nás přece. Jeden z Landauovy rodiny musí zůstat naživu. Chtěli bychom, abys zůstal alespoň ty - za nás za všechny."

Dov se pohlédl na svého velkého bratra, kterého si vážil a miloval.

"Rozumím," řekl tiše. "Dobrá - zůstanu naživu."

Podíval se na balíček a ovinul ho kouskem plachtoviny, aby se mu v kanálu nepromáčel. Rebeka si přitiskla jeho hlavu na prsa.

"Uvidíme se v Erec Jisrael," řekla.

"Ano, v zemi izraelské."

"Byl jsi statečný voják," dodal ještě Munde. "Jsem na tebe hrdý. Šalom lehitraot."

"Šalom lehitraot," opakoval Dov.

Své třinácté narozeniny strávil Dov Landau v kanálech pod Varšavou. Brodil se jejich bahnem k Wandině bytu a jeho srdce bylo těžké, jako by se mělo utrhnout. V jinou dobu a v jiném světě by dnes slavil bar micva a stal se rovnoprávným ve společenství mužů židovské obce.

XXIII. 18. ledna 1943, tři dny potom, co Dov odešel k Wandě, kde byl zatím v bezpečí, zaplavili Němci a modří polští a litevští pochopové ghetto. Teď, když zbývalo už jen padesát tisíc Židů, mělo se "konečné řešení" provést urychleně a násilím.

Avšak Němci a jejich polští a litevští pomahači byli přivítáni deštěm střel z obranných postavení ZOB. Utrpěli těžké ztráty a byli nuceni ustoupit.

Jako bleskem se varšavskými ulicemi rozlétna zpráva: Židé v ghettu povstali! Toho dne večer celá Varšava s napětí poslouchala hlas tajné vysílačky ZOB, znovu a znovu opakující výzvu: Přátelé, krajané! Dnes jsme zasadili úder tyranii. Vyzýváme všechny své polské bratry mimo ghetto - povstaňte k boji proti společnému nepříteli! Spojte se s námi!"

Výzva se setkala s mlčením. Přesto však byla na budově hlavního stanu, kde sídlil ZOB, vztyčena vlajka s Davidovou hvězdou a vedle ní vlála polská zástava. Varšavští Židé se rozhodli bojovat a zemřít pod praporem, pod kterým jim bránili žít.

Moc v ghettu převzali vůdcové ZOB. Sesadili židovskou radu, krátce se vypořádali se všemi, kteří se projevíli jako kolaboranti, a nastoupili na připravené obranné pozice.

Generální guvernér Frank se rozhodl, že raději nepodnikne proti ghettu další útok, aby nedal ZOB do rukou další trumfy. Němci se uchýlili k novému manévru: všechno bagatelizovali.

Zahájili propagační ofenzívu. Hlasy z auta s namontovanými reproduktory vyzývaly obyvatele ghetta, aby se dobrovolně dostavili a přihlásili k přesídlení. Jako odměnu za "poctivou práci" jim slibovali dobré zacházení.

ZOB vydal denní rozkaz, v němž informoval Židy v ghettu, že ti, kteří uposlechnou německé výzvy, nebudou evakuováni jak Němci slibují, ale že je Němci okamžitě postřílí.

Po dvou poměrně klidných týdnech Němci znovu vyslali do ghetta hlídky, aby přivedly Židy. Tentokrát přišly hlídky po zuby ozbrojené a pohybovaly se s velkou opatrností. Obránci vyčkali, až se Němci dostatečně přiblíží, a pak zahájili z pečlivě připravených stanovišť palbu. Němci museli znovu z ghetta uprchnout.

Zatímco Němci v tisku i v rozhlase proklínali židobolševiky, kteří jsou za všechno odpovědní, ZOB ještě zdokonalil svá obranná postavení. Jeho tajná vysílačka stále znovu zoufale prosila polské hnutí odporu o pomoc. Ale nikdo nedodal zbraně a polský odboj jim na pomoc nepřišel. Jen několik desítek dobrovolníků se odvážilo projít kanály na pomoc bojujícímu ghettu.

Němci se rozhodli, že ničivým úderem zmaří jakékoli hnutí odporu v ghettu. Pro útok si zvolili zvláštní datum: den před svátkem pesach, který Židé světí na památku odchodu izraelských dětí ze země egyptské. V roce 1943 připadl svátek na 20. duben. Velitelé SS zvolili toto datum navíc proto, že byli přesvědčeni, že se s ghettom vypořádají za jediný den a 20. dubna už budou moci ohlásit zničení varšavského ghetta jako dar k Hitlerovým narozeninám.

Kolem třetí hodiny ranní tři tisíce esesáků ze speciálních elitních jednotek s posilou Poláků a Litevců obklíčili celé ghetto. Desítky reflektorů vyhledávaly cíle pro granátometry a lehké dělostřelectvo Němců. Přípravná dělostřelecká palba trvala do svítání. Pak esesáci nastoupili útok přes zeď. Postupovali z několika stran a pronikli hluboko na území ghetta, aniž narazili na odpor. V té chvíli zahájili bojovníci ZOB, muži i ženy, ze střech domů, z oken a maskovaných krytů na krátkou vzdálenost palbu na překvapené, obklíčené Němce. Potřetí se museli Němci stáhnout.

Rozzuření na nevyšší míru vrátili se Němci s tanky. Ty však byly přivítány sprchou benzínových láhví, které proměňovaly železné nestvůry v hořící rakve. A když byly tanky vyřazeny z boje, esesáci museli znovu ustoupit; tentokrát zanechali na ulicích ghetta stovky svých mrtvých.

Stateční obránci se vyhnuli z maskovaných krytů, aby se zmocnili německých zbraní a uniforem.

Konrad, muž zodpovědný za bezpečnost v ghettu, byl degradován. Generál SS Stroop obdržel rozkaz, že musí zničit ghetto tak dokonale, aby se již nikdo neodvážil postavit moci nacistů.

Stroop podnikal jeden útok na druhým. Každý naplánoval jinak a vždy mířil odjinud. Ale útoky všech oddílů měly stejný osud. Byly odraženy příslušníky ZOB, kteří zběsile a tvrdošíjně bránili každý dům, každý prostor, každou píd' půdy. Žádný z těchto bojovníků nepadl do rukou nepřítele živý. Pokaždé, když Němci vnikli do ghetta, Židé je znovu vypudili. Jejich pomocníky byly miny, které si sami vyrobili, nástrahy, zběsilé protiútoky a odvaha, kterou jim dodávalo zoufalství.

Uplynulo deset dní a Němci stále ještě neměli úspěch. Podnikli tedy soustředěný útok na nemocnici v ghettu. Zde nenarazili na žádný odpor. Postříleli všechny pacienty, budovu vyhodili do povětří a všude rozhlásili, že se jim podařilo zničit hlavní stan ZOB.

Po tomto úspěchu pokračovali v útocích a brzy se projevil jejich převaha v lidech i výzbroji. ZOB nemohl nahradit své padlé bojovníky; když bylo zničeno některé postavení, nezbyvalo, než zkrátit

frontu - a ani zbraně se nedaly nahradit tak rychle, jak rychle bylo nutno střílet. Přesto se Němcům nepodařilo získat v ghettu pevnou pozici. ZOB vyzval Židy, kteří nebojovali v jeho skupinách, aby přes kanál unikli do Varšavy; neměl už dost zbraní pro všechny.

Ze tří dnů, které Konrad pohrdavě stanovil na potlačení povstání v ghettu, se mezitím staly dva týdny.

Patnáctý den Rebeka Landauová bojovala v jedné z budov ve čtvrti výrobců košťat, jen několik málo ulic od hlavního stanu Budovatelů. Do domu dopadl granát, který usmrtil všechny v domě mimo Rebeku. Když se kolem ní začaly hroutit zdi, vyběhla na ulici. Němci se pokusili uzavřít jí cestu. Když Rebeka poznala, že nemůže uniknout, vytáhla z šatů ruční granát a vrhla se na tři německé vojáky. Odjistila granát a zabila sebe i své tři nepřátele.

Po třech týdnech byl generál Stroop nucen změnit taktiku. Jeho lidé utrpěli těžké ztráty a německá propaganda už nedokázala ututlat, že Židé se postavili na odpor. Stroop stáhl své lidi, zesílil obklíčení ghetta a vyhlásil stav obležení. Přivolal těžké dělostřelectvo, které zahájilo palbu zblízka, aby srovnalo se zemí budovy, používané úspěšně Židy jako obranná postavení. V noci přiletěly Heinkelovy bombardovací letouny a spustily na ghetto koberec zápalných pum.

Mundek, který byl právě v hlavním stanu ZOB na poradě velitelů skupin, se vrátil do bunkru Budovatelů. On sám i jeho lidé byli polomrtví vyčerpáním, hladem a žízni. Mnozí měli ošklivé popáleniny. Všichni se kolem něho shromáždili.

"Německé dělostřelectvo srovnalo se zemí skoro všechny domy," oznámil jim. "Ty, co ještě stojí, jsou v plamenech."

"Podařilo se spojení s polským odbojem?"

"Ano. Spojili jsme se s nimi, ale nepomůžou nám. Nemůžeme od nich očekávat potraviny, ani zbraně, ani cokoli jiného. Musíme vystačit s tím, co máme. Naše spoje jsou téměř zničené. To znamená, přátelé, že už nemůžeme postoupovat podle jednotného plánu. Každý bunkr je teď okázaný sám na sebe. Vynasnažíme se udržet spojení se ZOB pomocí kurýrů, ale až nás Němci znova napadnou, musí se každá skupina bránit na vlastní pěst."

"Jak dlouho se můžeme ještě udržet, Mundeku? Máme už jen třicet lidí, deset pistolí a šest pušek."

Mundek se usmál.

"Celé Polsko se dokázalo udržet jen šestadvacet dní. Tolik jsme už taky dosáhli."

Mundek pak ustanovil stráž, rozdál malý zbytek potravin, který ještě měli, a určil cestu pro rozvědku, která měla vyrazit za svítání.

Rivka, jedna z dívek, se chopila silně poškozeného akordeonu a začala hrát pomalou sentimentální melodii. A ve vlhkém, dusném bunkru tři metry pod zemí zazněly hlasy zbývajících Budovatelů ve zpěvu plném touhy. Byla to píseň, kterou se naučili ještě jako děti a kterou kdysi zpívali na svých shromážděních. Slova písně vyprávěla o tom, jak krásně je v Galileji, v zemi izraelské, že tam na polích roste pšenice, jejíž klasy tiše šumí ve větru. V bunkru v podzemí varšavského ghetta zpívali o polích Galileje, o nichž věděli, že je nikdy nespatri.

"Pozor!" křikla hlídka dolů, když spatřila osamělou postavu, která si přes plameny zbořeníště pomalu klestila cestu.

Světlo zhaslo a v bunkru se rozhostilo ticho.

Někdo zaklepal na dveře. Bylo to smluvené znamení. Otevřeli, pak rychle zavřeli a rozsvítili.

"Dove! Dobré nebe! Co tady děláš?"

"Neposílej mě zpět, Mundeku!"

Bratři se objali, Dov plakal. Byl šťastný, že je zase s Mundekem. Všichni se tlačili kolem Dova, který jim přinášel špatnou zprávu: polský odboj definitivně rozhodl, že Židům nepomůže, a venku se všichni snažili ututlat zprávy o povstání v ghettu.

"Když jsem se teď vracel," vyprávěl Dov, "byly kanály plné lidí, kteří tam prostě leží v bahně. Jsou tak slabí, že už nemůžou dál, a ani nevědí, kam by šli. Nikdo ve Varšavě se jich nechce ujmout."

Tak se tedy malý Dov vrátil do ghetta - a nebyl sám. Stalo se něco podivuhodného. Z celé

Varšavy a z okolních vesnic přicházeli Židé, kteří se zachránili pomocí falešných papírů. Chtěli se zúčastnit poslední fáze boje varšavského ghetta. Považovali za výsadu, zemřou-li čestně se vztyčenou hlavou.

Bombardování konečně ustalo. Domy shořely a oheň uhasl.

Stroop poslal znovu své lidi do ghetta. Tentokrát už museli vyhrát. Židé už neměli žádná obranná postavení, spojení mezi skupinami neexistovalo, byli téměř beze zbraní a už skoro neměli co jíst a pít. Němci postupovali systematicky, dobývali dělostřelectvem a plamenomety jeden bunkr za druhým a likvidovali jednotlivé úseky, až v nich nezbyla živá duše.

Snažili se získat zajatce, aby se od nich dozvěděli přesnou polohu ostatních bunkrů. Ale stateční obránci raději zaživa uhořeli, než by se vzdali.

Němci otevřeli poklopy kanálů a vehnali do nich jedovatý plyn. Zanedlouho byla bahnitá voda plná mrtvol. Avšak ZOB stále ještě bojoval. Když osazenstvo některého bunkru spatřilo německou hlídku, vyrazilo k rychlému smrtícímu úderu. Sebevražedná komanda se vrhala na smrt. Ztráty Němců šly do tisíců.

14. května 1943 shromáždil Mundeck zbylých dvanáct lidí své skupiny. Řekl jim, že mají dvě možnosti: zůstat a bojovat do poslední chvíle, anebo pokusit se uprchnout kanálem. Možná že se Dovovi podaří vyvést je z ghetta do bezpečí; pak existovala nepatrná šance, že se dostanou ke skupině odbojářů a připojí se k ní. Dov ujistil Mundecka, že je možné vyhnout se zaplňovanému úseku kanálů.

Nejdříve se vydal sám na průzkum a skutečně se mu podařilo proniknout do města. Když se však blížil k domu v Zaborowské 99, instinktivně vycítil, že něco není v pořádku. Prošel kolem domu a nezastavil se. Jeho vycvičený zrak objevil asi deset lidí, kteří z různých stanovišť pozorovali dům. Nevěděl, jestli Wandu chytilo gestapo, ale bylo mu jasné, že dům již není bezpečný.

Pozdě večer se vrátil známými cestami do ghetta. Dokonce ani pro něj nebylo snadné nalézt bunkr, poněvadž už neexistovaly žádné ulice ani domy, jen trosky. Když přišel blíž k místu jejich bunkru, ucítil dobře známý pach spáleného masa. Sestoupil a zapálil knot malé lampy, kterou používal při svých cestách kanálem. Při jejím plápolavém světle prošel z jednoho konce bunkru na druhý, poklekl u každého těla, které leželo na zemi, a posvítil mu do tváře. Mrtví, z nichž ještě stoupal dým, byli docela zblízka zasaženi plamenometem a úplně znetvořeni. Dov Landau nepoznal, která ze zuhelnatělých mrtvol je jeho milovaný bratr Mundeck.

Dne 15. května 1943 zazněla z vysílačky ZOB poslední výzva:

Hovoří varšavské ghetto! Prosíme, pomozte nám!

Druhý den, kdy od prvního německého útoku uplynulo již plných šest týdnů, dal generál SS Stroop vyhodit do povětří velkou synagógu v Tlamatzke, která byla po dlouhá desetiletí symbolem židovstva v Polsku. A týž den vyhlásili Němci, že problém varšavského ghetta je definitivně vyřešen. Stroop hlásil svým nadřízeným kořist šestnáct pistolí a čtyři pušky. Zřícenin lze použít jako stavebního materiálu. Zajatci nejsou.

Dokonce i po této zkáze, provedené s hrůznou dokonalostí, existovali ještě jednotliví bojovníci ZOB, kteří byli odhodláni bojovat dál. Boj pokračoval v zříceninách. Ti, kteří ještě zůstali naživu, nalézali jeden druhého a utvořili "malé smečky", dvoučlenné a tříčlenné, které v noci přepadávaly německé hlídky. Esesáci i modří Poláci byli pevně přesvědčeni, že v ghettu straší.

Dov tam našel šest Židů. Chodili od jednoho bunkru k druhému, až se všichni ozbrojili. Prolézali všechny kouty a všude se střetávali s obrazem smrti a pachem mrtvol. V noci je Dov vodil do města, kde několikrát v rychlosti vykradli pár obchodů s potravinami.

Přes den zůstával Dov a jeho šest přátel pod zemí v nově vytvořeném bunkru. Po pět strašlivých měsíců žádný z nich nespátl denní světlo. Jeden po druhém umírali - tři při krádeži ve Varšavě, dva spáchali sebevraždu a jeden zemřel hladu.

Nakonec zůstal naživu jen Dov. Pátý měsíc byl skoro u konce sil, když ho našla německá hlídka. Byl blízce smrti a už se ani nepodobal lidskému tvorů. Odvlekli ho na gestapo k výslechu.

Každý výslech končil bitím. Jednoduše mu nevěřili, že bez pomoci zvenčí dokázal tak dlouho žít

v rozvalinách varšavského ghetta.

XXIV. Třináctiletý Dov Landau, krysa z ghetta, kanálů a zbořeníšť, odborník na falšování dokladů, byl zařazen do transportu pro vysídlení. Spolu se šedesáti Židy ho naložili do otevřeného nákladního vagónu.

V třeskutém mrazu uháněl vlak pustou krajinou na jih. Jeho cílem byla Osvětim.

Berlín 1940. Do kanceláře obersturmbannführera SS Eichmanna, jemuž bylo uloženo uskutečnit "konečné řešení" židovské otázky, vstoupil velitel brigády SS Höss. Eichmann mu předložil projekt, společné dílo všech nacistických veličin. Podrobně promyšlený plán hromadných vražd udělal na Hösse patřičný dojem.

Celý evropský kontinent byl pokryt hustou sítí koncentračních táborů a žalářů pro politické vězně. Gestapo mělo své úřadovny ve všech okupovaných zemích. Kromě ústředí bylo ve všech koutech Evropy dalších tři sta odboček koncentračních táborů, z toho polovina pro Židy. Místa pro koncentrační tábory byla vybrána po pečlivé úvaze. Nacisté dobře věděli, že by narazili na mimořádné obtíže, kdyby se pokusili zřídit vyhlazovací tábory v západní Evropě. Polsko mělo z hlediska balkánských států i západní Evropy technicky nejvýhodnější polohu, a tak si do Berlína zavolali Hösse, aby mu to oznámili. Tábor, který by se mohl stát modelem, musel mít rozsáhlý prostor. Vždyť kromě Židů, kterých se chtěli zbavit, tu byli ještě Rusové, Francouzi, různé kategorie válečných zajatců, partyzáni, političtí odpůrci z okupovaných zemí, věřící katolíci, cikáni, svobodní zednáři, marxisté, bolševici, obyčejní zločinci a v neposlední řadě i Němci, kteří chtěli mír, liberalismus a odbory, anebo byli prostě "defetisty". Byly tu osoby podezřelé ze špionáže, prostitutky, homosexuálové i jiné "nežádoucí živly". Všechny bylo třeba vyhubit, aby očistěná Evropa byla připravena pro "arijsou rasu".

Vyhlazovací sběrna, jakou měl na mysli Eichmann, by dokázala pojmout všechny tyto lidi. Oznámil Hössovi, že takový tábor bude zřízen a že mu za jeho dlouholeté věrné služby odevzdává nad ním vrchní velení. Přistoupil k mapě a ukázal prstem na Osvětim, malé polské městečko ležící nedaleko českých hranic.

Vlak, který s Dovem Landauem ujížděl do Osvětimi, zastavil na seřazovací koleji u železničního uzlu Krakov. Dozadu byla připojena řada dalších vozů - dobytých vagónů s francouzskými a řeckými Židy, uhelné vagóny se Židy z Československa a otevřené nákladní vagóny se Židy z Itálie. Všichni měli být "vysídlení". Byl třeskutý mráz. Dov, který stál v otevřeném nákladním voze, neměl na ochranu proti ledovému větru a bodavému sněhu nic než cáry své košile a vlažné teplo vystupující z těl namačkaných lidí.

Nacisté dobře věděli, komu svěřují důležitý úkol, když vybrali Hösse za velitele tábora Osvětim - největší továrny na smrt a vyhlazovací centrály. Höss měl za sebou dlouholeté zkušenosti se systémem vedení koncentračních táborů. Začal v nich pracovat již v roce 1934, krátce potom, co se Hitler chopil moci. Naposled byl náměstkem velitele tábora Sachsenhausen.

V osvětimském prostoru byla na území dvaceti tisíc jiter zlikvidována všechna hospodářská a civilní stavení. Tato plocha byla obehnána vysokým plotem z osteného drátu. Štáb nejschopnějších konstruktérů, techniků, specialistů pro dopravu a elitních jednotek SS se dal do práce, aby uskutečnil obrovský projekt. Tři kilometry od hlavního tábora Osvětim postavil zvláštní tábor Birkenau, kde měly být instalovány plynové komory. Birkenau ležel stranou a měl zvláštní železniční spojení. Byl z východní, západní i jižní Evropy železnicí snadno dostupný. Osvětim bylo malé, bezvýznamné městečko. Při zařizování tábora naráželi však nacisté na námitky svého wehrmachtu.

Německý wehrmacht potřeboval všechny železnice a dopravní prostředky k válce na východní frontě. Vrchní velení považovalo za nesmysl používat cenných nákladních prostor k transportu Židů přes celou Evropu. Nacisté však tvodošijně setrvali na svém, že konečné řešení židovské otázky je stejně důležité jako vedení války. Rozpory se vyhroutily natolik, že musel osobně zasáhnout Hitler. A ten rozhodl ve prospěch SS, SD a ostatních nacistických veličin proti své generalitě.

Höss, který se ujal vedení nového tábora v Osvětimi, odjel do Treblinky, aby si prostudoval tamnější vyhlazovací metody. Konstatoval, že vedoucí tábora Treblinka, plukovník SS Wirth, je začátečník a diletant. V Treblince se při zplynování používal kyslíčník uhelnatý, který nebyl dost účinný. Technické zařízení často selhávalo a navíc odčerpávalo drahocenný benzín. Kromě toho Wirth

nepracoval systematicky a nesnažil se věci maskovat, takže stále znovu docházelo ke vzpourám. Hlavně považoval Höss za diletantství, že v Treblince dokázali zplynovat najednou pouhých tři sta lidí.

Když byly v Birkenau a v Osvětimi dány do provozu plynové komory, prováděl Höss na nově příchozích rozsáhlé pokusy. On i jeho vědeckotechnický štáb dospěli k závěru, že k zplynování je nejvýhodnější kyanovodík, cyklón B.

Plynové komory v Birkenau byly konstruovány tak, že se do každé vešly tři tisíce lidí a při plném využití kapacity a příznivém počasí bylo možno zplynovat až deset tisíc lidí denně.

Vlak, ve kterém jel Dov Landau, se mezitím rozrostl na skoro padesát vagónů. Zastavil u Chrzanowa, poslední stanice před Osvětimi. Každý pátý cestující po cestě zemřel. Stovky lidí přimrzaly ke stěnám vagónů, a když se pohnuli, strhávali si z rukou a nohou kůži. Mnoho žen vyhodilo z vagónů své děti a zapřísahal zvědavě přihlížející sedláky, aby se jich ujali a ukryli je. Mrtvoly vynesly a naházeli do šesti nových nákladních vagónů, připojených na konci vlaku. Dov byl ve velmi špatné tělesné kondici, ale neusínal a byl neustále ve střehu. Věděl velmi dobře, co ho očekává, a bylo mu jasné, že chytrost a správná reakce jsou teď důležitější než kdykoliv předtím.

Vlak uháněl stále dál. Do Osvětimi zbývala ještě hodina cesty.

Höss se horlivě snažil zdokonalit co nejvíce práci v Birkenau. Za prvé vypracoval systém na maskování smrtícího zařízení a iklamání obětí, aby do posledního okamžiku nic netušily a zůstaly klidné. Budovy, v nichž se nacházely plynové komory, byly umístěny v krásném prostředí, obklopeny květinovými záhony, ozdobnými keři a trávníkem. Všude byly tabule, hlásající v několika jazycích: SANITNÍ BLOK. Manévr spočíval hlavně v tom, že obětem bylo řečeno, že půjdou na lékařskou prohlídku, na odvěšivení a sprchování; potom dostanou nové šaty a budou zařazeni do pracovního tábora.

Kolem plynových komor stály čisté šatny s očíslovanými věšáky na šaty. Bylo zdůrazněno, že každý si má zapamatovat své číslo. Při "odvěšívání" byly všem oholeny hlavy a před vstupem do "sprch" si měly oběti sundat brýle. Pak dostal každý kus mýdla s číslem. Tři tisíce nahých lidí se vydalo na pochod dlouhými chodbami. Vpravo i vlevo byly velké dveře. Ty se otevřely a za nimi se objevily "sprchy".

Mnohé oběti byly příliš omámeny, než aby pochopily, co se to vlastně děje. Bez jakéhokoli odporu vstupovali lidé do "umývárny". Někteří si však lépe prohlédli mýdlo a zjistili, že je to kámen. Jiní si zase všimli, že sprchy na stropě jsou jen atrapy a že nikde není odvod odpadní vody.

Často vznikla ještě v posledním okamžiku panika. Tu se namísto zdravotníků objevili esesáci, kteří biči a pendreků zahnali všechny váhavce pod "sprchu".

Železné dveře se hermeticky uzavřely, z otvoru na stropě začal proudit kyanovodík a podle množství plynu bylo za deset patnáct minut po všem.

Pak nastoupily zvláštní skupiny - sonderkommanda. Byly složeny z vězňů osvětimského tábora a měly za úkol vyvézt mrtvoly z plynových komor a dopravit je ke spalovacím pecím. Před spálením se mrtvolám stahovaly prsteny a vyrážely zlaté zuby. Ty po roztavení putovaly do Berlína.

O rodinné fotografie nebo milostná psaní, nalezená v odložených šatech, neměl nikdo zájem. Esesáci věnovali pozornost spíše podšívčkám, pod nimiž byly často ukryty šperky. Někdy našli také kojence, kterého matka v šatech ukryla. Ten pak šel pod "sprchu" s nejbližším transportem.

Ke svým esesákům se Höss choval jako otec. Pokaždé, když přijel do Birkenau nový transport, museli tvrdě zabrat, za to však dostávali potom zvláštní přiděly, především kořalku. Jeho systém fungoval hladce a nic jej nedokázalo narušit. Nevyvedlo ho z rovnováhy, ani když mu Eichmann, prakticky bez jakékoliv přípravy, poslal z Maďarska čtvrt miliónu Židů.

Největším problémem v Birkenau bylo odstraňování mrtvol. Zpočátku je vozili z plynových komor přímo do otevřených hromadných hrobů a posypávali je vápnem. Brzy se však v okolí začal šířit nesnesitelný zápach. Esesáci přinutili židovská zvláštní komanda, aby mrtvoly zase vykopali, spálili je a kosti roztloukli. Avšak i při spalování na volném prostranství se všude šířil strašlivý puch. A tak se začaly stavět uzavřené spalovny.

Höss vyslovil požadavek, aby jeho vědci a technici ještě zvýšili zplynovací kapacitu a snížili

náklady. Jeho inženýři navrhli další rozsáhlé projekty a přiložili podrobný rozpočet. Jeden z projektů byl zaměřen na hydraulickou pojízdnou plynovou komoru na způsob výtahu, která by mohla svůj obsah vyklopit o poschodí výš. Další plány se zabývaly zvýšením zplynovací kapacity na čtyřicet tisíc lidí denně.

Vlak, v němž byl Dov Landau, projel Osvětimí a zastavil na odstavné koleji v Birkenau.

XXV. Dov byl hlady polomrtvý a celý modrý zimou. Ale léta stálého nebezpečí a blízkosti smrti vytříbila jeho smysly natolik, že byl dokonce ještě i teď úplně bdělý a ve střehu. Věděl, že nejbližší hodiny rozhodnou o jeho životě či smrti.

Dveře nákladních vagónů se s trhnutím široce otevřely. Zazněly různé rozkazy a všichni, kteří stáli namačkání v otevřeném vagóně, museli seskočit. Ubohé oběti se jen s námahou dostávaly z vozů. Na dlouhém perónu spatřily kordón esesáků, připravených zasáhnout knutami, biči, pistolemi a psy, kteří vztekle vrčeli a trhali za provazy. V chladném vzduchu zasvištěly biče. Zasažení lidé vykřikli bolestí. Gumové obušky dopadaly s tupými udeři na hlavy, a kdo byl příliš slabý, aby se dal na pochod, toho složil výstřel z pistole.

Oběti musely nastoupit do čtyřstupu a nekonečná fronta se vydala pomalu rovnoměrným krokem k velké budově na konci perónu.

Dov se rozhlédl. Vlevo stály vlaky. Za nimi spatřil na ulici před nádražím řadu čekajících nákladních aut. Nebyly uzavřené, a tak usoudil, že to nemohou být zplynovací vozy. Vpravo za kordónem stráží spatřil záhony a stromy, obklopující cihlové budovy v Birkenau. Pozorně si prohlédl tvar budov a jejich vysoké komíny: nebylo pochyb, že tam vpravo musí být plynové komory a spalovny.

Strach mu sevřel hrdlo. Myslel, že bude zvracet, Vší silou potlačil to nutkání a křečovitě se snažil zachovat klid.

Čtyřstup, ve kterém byl Dov, dospěl na konec perónu a přelil se do budovy. Vytvořily se čtyři proudy a každý směřoval k některému ze stolů stojících u zadní stěny místnosti. U každého stolu seděl lékař SS a za ním stálo asi deset esesáků.

Dov soustředil všechnu pozornost na stůl, ke kterému kráčet, a pokoušel se uhodnout, oč jde. Doktor se na každého, kdo dorazil ke stolu, krátce podíval a pak ho poslal jedním ze tří směrů.

První cesta vedla ke dveřím vpravo. Dov začal počítat. Na deset lidí připadlo asi sedm, které poslali těmito dveřmi. Byli to staří lidé, děti anebo nemocní.

Poněvadž si Dov domyslel, že plynové komory jsou v budovách napravo, dovítí se, že doprava posílají oběti, které půjdou okamžitě do plynu.

Druhá cesta vedla ke dveřím vlevo. Za nimi čekala na silnici kolona nákladních aut. Na deset lidí připadli vždy asi dva, které poslali doleva, a byli to lidé ještě jakžtakž při síle. Dov si domyslel, že je posílají do pracovního tábora.

Dveře vpravo tedy znamenaly smrt, dveře vlevo život!

Byla zde však ještě třetí skupina. Z deseti anebo dvaceti lidí sem vyřadili nanejvýš jednu osobu. Byly to krásné mladé ženy a dívky a několik hezkých, asi patnáctiletých chlapců.

Dov se několikrát zluboka nadechl. Řada před ním pomalu postupovala kupředu. Byl už jen kost a kůže a bylo mu jasné, že má pramalou naději, že bude poslán dveřmi vlevo do pracovního tábora.

Doktor si prohlížel oběti jednu po druhé a monotónně opakoval:

"Vpravo - vpravo - vpravo - vpravo..."

Dov Landau přistoupil ke stolu a zůstal stát. Doktor se na něj letmo podíval a řekl:

"Vpravo."

Dov se usmál a s naprostým klidem poznamenal:

"Myslím, pane doktore, že se mýlíte. Jsem totiž odborník - specialista na falšování dokladů.

Napište na papír svoje jméno a já vám to dokážu."

Lékař se zarazil a s údivem se opřel o lenoch židle. Dovova chladnokrevnost mu zaimponovala. Tenhle kul zřejmě přesně věděl, co ho čeká. Jednotvárný pochod smrti se náhle zarazil. Pak se lékař vzchopil a ironicky se zasmál. Dva esesáci se chopili Dova a vlekli ho pryč.

"Počkat!" zvolal doktor.

Znovu se podíval na Dova a vybídl ho, aby přistoupil blíž. Kluk se určitě jen pokouší blafovat. Doktor už byl rozhodnut, že ho pošle doprava, ale pak zvítězila jeho zvědavost. Vzal blok a načmáral své jméno.

Dov napsal šest napodobenin podpisu a vrátil mu blok.

"Můžete mi říct, který z nich je váš podpis?" zeptal se lékaře.

Půltuctu esesáků udiveně zíralo lékaři přes ramena. Doktor znovu pohlédl na Dova a pak něco tiše řekl esesákovi, který se vzdálil.

"Postav se sem stranou," nařídil Dovovi.

Dov zůstal stát u stolu. Hleděl na dlouhou řadu, která míjela stůl, u něhož se za minutu čtyři lidé odsuzovali k smrti.

Uplynulo pět minut, deset minut. Zdálo se, že fronta, která se vinula z perónu, nikdy neskončí.

Esesák se vrátil s někým, kdo byl zřejmě velké zvíře. Jeho uniformu pokrývaly řády a medaile.

Doktor podal důstojníkovi blok s podpisy a ten je asi minutu pozorně studoval.

"Kde ses to naučil?" zeptal se.

"Ve varšavském ghettu."

"Co umíš?"

"Fašovat pasy, legitimace, formuláře, bankovky - všechny možné dokumenty."

"Pojď se mnou."

Dov vyšel dveřmi vlevo. Když seděl v nákladním autě jedoucím do tábora Osvětim, vzpomněl si na slova bratra Mundeka: "Alespoň jeden z Landauovy rodiny musí zůstat naživu."

Nákladník brzy projel hlavní bránou osvětimského tábora. Nad vchodem stálo: PRÁCE OSVOBOZUJE.

Na celé kilometry se v bahnitém terénu táhly dřevěné baráky hlavního tábora. Stál zde jeden blok vedle druhého a každý byl oddělený plotem z ostnatého drátu, nabitého elektřinou. Tady žili vězňové, kteří chodili na práci do dalších třiceti táborů. Všichni nosili modrobíle pruhovaný vězeňský stejnokroj. Na levé straně haleny a na pravé nohavici měli barevný trojúhelník: homosexuálové růžový, "asociálové" černý, kriminální živly zelený, vykladači bible fialový, "političtí" červený a Židé měli tradiční Davidovu hvězdu.

Pak dostal Dov ještě další znamení jako všichni vězňové v Osvětimi: vytetované číslo na levém předloktí. Dov Landau byl teď modrobíle pruhovaný Žid s číslem 359 195

PRÁCE OSVOBOZUJE. Dov Landau zažil v Osvětimi své čtrnácté narozeniny a darem mu byla skutečnost, že ještě žije. Když porovnal svůj osud se životem mnoha tisíců jiných vězňů, musel uznat, že vlastně nebyl ani tak nejhorší. On i ostatní fašovatelé patřili k elitě tábora. Jeho práce spočívala v padělání jednodolarových a pětidolarových bankovek pro agenty německé špionáže na Západě. Avšak přesto přišel čas, kdy se Dov ptal sám sebe, nebyl-li by lepší osud zemřít v Birkenau.

Strava v Osvětimi byla zcela nedostatečná. Vězně, vyhublé na kost, nemilosrdně honili do práce. Po těch pět hodin spánku, které jim dopřáli, museli ležet těsně namačkáni na prknech. Vypukly epidemie. Lidé v táboře byli týráni, bití, mučeni, ponižováni, doháněni k šílenství. Byli vystaveni ukrutnostem, jaké je těžko si představit. Každé ráno přibývalo mrtvých vězňů, kteří se oběsili, anebo se vrhli na elektřinou nabitý ostnatý drát, aby ukončili své utrpení. Trestná skupina žila v tmavých samotkách a dostávala jíst přesolenou zeleninu, která vyvolávala neuhasitelnou žízeň.

V bloku X používal dr. Wirth žen jako pokusných králíků a dr. Schumann je sterilizoval kastrací a rentgenovými paprsky. Dr. Clauberg odstraňoval vaječníky a dr. Dehring provedl sedmnáct tisíc chirurgických zákroků bez narkózy.

Taková byla Osvětim a tak vypadal život, který byl Dovu Landauovi darován. PRÁCE OSVOBOZUJE.

"Jeden z Landauovy rodiny musí přežít," řekl Mundek. Jak vlastně vypadal Mundek? Dov si už sotva dokázal vzpomenout. Anebo Rút a Rebeka, otec a matka? Na otce se už vůbec nepamatoval. Jeho paměť den ze dne slábla a o své minulosti už nevěděl skoro nic, ztrácela se mu v mlze. Zbýl jen strach ze smrti a z mučení. Už si život bez hrůzy a úzkosti nedokázal představit.

Tak uplynul rok. Do Birkenau přijížděly vlaky a zase odjížděly. Počet lidí, kteří přišli o život, byli

utýráni, zemřeli hladu, nebo podleli epidemiím v pracovních táborech Osvětimi, byl skoro stejně velký, jako rekordní výsledky tábora Birkenau. Přesto se Dovovi s vypětím všech sil podařilo neztratit rozum.

Dokonce i v temnotě pekla se vyskytlo několik světlých okamžiků. Byla zde táborová kapela a ilegální organizace, která měla rádiový přijímač.

V létě roku 1944 se zmocnil celého tábora zvláštní neklid. Na obloze se stále častěji objevovaly ruské bombardovací letouny a tajné vysílačky přinášely zprávy o porážkách Němců. Do temna a utrpení vnikl první slabý paprsek naděje. Každé nové vítězství spojenců rozněcovalo divokou, ničivou, vražednou vášň esesáků a vězňové už se začínali bát zpráv o německých porážkách. V Birkenau se pracovalo ještě horečněji, takže plynové komory byly v provozu ve dne v noci.

Na podzim už bylo zřejmé, že Němci válku prohráli. Na všech frontách utrpěli porážky. Čím víc jich však bylo, tím horlivěji pokračovali v hromadném vraždění.

V říjnu 1944 se odhodlala zvláštní komanda v Birkenau k zoufalému povstání a vyhodila do povětří jedno z krematorií. Stále častěji se stávalo, že se komanda vrhala na esesáky a naházela je do pecí i se psy. Nakonec byli všichni příslušníci zvláštních komand postříleni a tábor požádal Osvětim o nové lidi.

Eichmann se zmohl ještě na poslední akci. Z tábora Terezín v Čechách bylo posláno do Birkenau k vyhlazení dvacet tisíc lidí, elita evropského židovstva, která tam žila pod "zaručenou ochranou".

Počet Židů zavražděných v Birkenau každým okamžikem vzrůstal, až nakonec dosáhl nepředstavitelné výše: milión lidí z Polska, padesát tisíc z Německa, sto tisíc z Holandska, sto padesát tisíc z Francie, padesát tisíc z Československa a Rakouska, padesát tisíc z Řecka, dvě stě padesát tisíc z Bulharska, Itálie, Jugoslávie a Rumunska a konečně ještě čtvrt miliónu z Maďarska.

Za tohoto příšerného tažení se dennodenně ozývalo volání po nových zvláštních komandech.

V listopadu náhle v Osvětimi zavřeli padělatelskou dílnu a všechny pracovní síly zařadili do zvláštních komand v Birkenau.

Dovova nová činnost spočívala v tom, že musel stát na chodbě před plynovou komorou, dokud nebyli lidé uvnitř mrtví. Spolu s ostatními členy komanda čekal, až výkřiky umírajících umlkly a šílené bušení na železné dveře ustalo. Pak počkali dalších patnáct minut, než vyprchal plyn a oni mohli otevřít dveře plynových komor. Spolu s ostatními musel Dov pomoci provazů a háků rozmotávat příšernou spleť paží a nohou, ztuhlých v smrtelné křeči, vynést mrtvé, naložit je na trakaře a odvézt do spaloven. Když byli mrtví odvezeni, musel znovu do plynových komor umýt hadicí podlahu a připravit "sprchy" pro nové oběti, připravené již v šatnách.

Po tři dny dělal Dov tuto příšernou práci, která mu vzala poslední zbytek sil. Zdálo se, že jeho nezdolná, pevná vůle žít, která ho dosud udržovala nad hladinou, co nevidět uhasne. Měl strach, šílený strach z okamžiku, až se otevrou železné dveře. Myšlenka na to byla hroznější než vzpomínka na ghetto a kanály. Věděl, že ten pohled už dlouho nesnese.

A tu se stalo něco zcela neočekávaného. Němci vydali rozkaz zbourat spalovací pece a vyhodit do povětří plynové komory! Spojenci na západě a Rusové na východě se blížili víc a víc. Nacisté podnikli zoufalý pokus zahladit stopy svých zločinů. Všude v Polsku otvírali hromadné hroby, drtili kosti mrtvol a rozhazovali je po kraji. Dopravní prostředky, které wehrmacht tak naléhavě potřeboval, se používaly k převážení Židů do Německa.

22. ledna dorazily jednotky Sovětské armády do táborů Osvětim a Birkenau a osvobodily vězně. Orgie vraždění byla u konce. Patnáctiletý Dov Landau byl jedním z padesáti tisíc, kteří z půl miliónu polských Židů zůstali naživu. Dodržel slib, který dal svému bratru.

XXVI. Ruské vojenské lékaře, kteří vyšetřili Dova, udivilo, že hoch přežil léta utrpení a strádání bez nějaké větší škody na zdraví. Byl slabý, nedostatečně vyvinutý a příliš malý na svůj věk a jistě nikdy nebude schopen konat delší dobu těžkou tělesnou práci. Ale dobrá péče by mu mohla vrátit normální tělesnou kondici.

Jinak to vypadalo s jeho psychickým stavem. Hoch se dokázal celá léta udržet naživu přímo nadlidskou energií. Ale teď, když to neustálé napětí povolilo, ve dne v noci se mu honily v mysli trýznivé obrazy. Upadl do těžké deprese a jeho duševní stav se povážlivě blížil k labilní hranici, která dělí normální

od nenormálního.

Plot z ostatního drátu zmizel, plynové komory a spalovací pece neexistovaly, ale myšlenka na hrůzy v něm zůstala živá. Zdálo se mu, že příšerný zápach ještě stále visí ve vzduchu. Pokaždé, když se podíval na modré číslo na svém levém předloktí, prožíval znovu hrůzný okamžik, kdy se otvíraly dveře plynových komor. A znovu a znovu viděl v duchu obraz, jak z plynové komory v Treblince vynášejí mrtvolu jeho matky. A stále znovu klečel v bunkru varšavského ghetta, svítil si blikajícím plamenem lampičky do tváří mrtvých a ptal se, který z nich je jeho bratr Mundeck.

Židé, kteří zůstali v Osvětimi naživu, nevycházeli z baráků. Dov si nedovedl představit, že by někde mohl existovat život, který by nebyl plný bídy, podlosti a utrpení. Svět, ve kterém by člověk neměl hlad a nemusel mrznout, byl pro něj nepochopitelný. Dokonce ani zpráva o německé kapitulaci nedokázala vyvolat v Osvětimi radost.

Dov Landau byl proniknutý jedom nenávisti. Litoval, že plynové komory už neexistují. V duchu si představoval, jak do nich zahánějí nekonečné řady esesáků a jejich psy.

Válka skončila, ale nikdo nevěděl, co by měl dělat a kam by měl jít. Do Varšavy? Do Varšavy to bylo dvě stě kilometrů a silnice byly ucpané proudy uprchlíků. A i kdyby se mu podařilo dostat se do Varšavy - co potom?

Ghetto leželo v rozvalinách a nebyla tu ani matka, ani otec, ani sestry a Mundeck. Všichni byli mrtví. Celé dlouhé dny seděl Dov u okna a díval se na zamračené nebe, které se nad krajinou klenulo jako rubáš.

Pomalu si Židé z Osvětimi, jeden po druhém, troufali opustit tábor a vydávali se na cestu k domovům. A jeden po druhém se opět, zklamaní a zoufalí, vraceli do Osvětimi. Němci byli pryč, ale Poláci jednali v jejich duchu dál. Nedošlo jim ani nerozhořčovalo, že tři a půl miliónu Židů bylo vyvražděno. Právě naopak, všude ve městech a obcích hlásaly nápisy na zdech a lidé křičeli: Válku zavinili Židi! Začali válku, aby na ní vydělali! Židi jsou naše neštěstí!

Nikdo neuronil ani slzu za lidi, kteří zahynuli, a bezmezná nenávist vítala ty, kteří zůstali naživu. Lůza ničila židovské obchody a tloukla Židy, kteří se hlásili k svým domovům a majetku. A tak se všichni, kteří se odvážili pustit tábor, vraceli do Osvětimi.

Posedávali ve špinavých barácích, zoufalí a pološílení, a odevzdaně čekali na svůj konec. Příznak smrti je neopouštěl a zápach z Birkenau ještě stále sytil vzduch.

V létě 1945 přišel do tábora muž, kterého trosečníci uvítali s nedůvěrou a protesty. Byl to vysoký statný člověk s obrovským černým vousem a mohlo mu být něco přes dvacet. Na sobě měl sněhobílou košili s rukávy vyhrnutými nad lokty a kráčet táborem nádhernou nezvyklou chůzí svobodného člověka. Svolal shromáždění pod širým nebem a z baráků vyšli lidé a obklopili ho.

"Jmenuju se Bar Dror, Šimšon bar Dror," zvolal mladý muž. "Poslali mě z Palestiny, abych vás všechny přivedl do vlasti!"

Jeho slova vyvolala jásot a slzy radosti. Na Bar Drora se snesl příval otázek. Mnozí padli na kolena a líbali mu ruce, někteří se ho chtěli alespoň dotknout, slyšet ho a vidět zblízka. Svobodný Žid z Palestiny! Šimšon bar Dror - Samson, zvěstovatel svobody, přišel, aby je odvedl domů.

Bar Dror se ujal vedení tábora a horlivě se vrhl do práce. Vysvětlil všem, že to ještě chvíli potrvá, než se budou moci vydat na cestu, ale i do té doby, než Mossad alija bet všechno připraví, udělají lépe, budou-li žít jako lidé.

Tábor, jehož obyvatelé načerpali novou naději, úplně změnil svou tvář. Bar Dror zorganizoval výbory, které se staraly o čistotu a pořádek, a založil v táboře školu. Začaly se pořádat taneční večírky, tiskly se táborové noviny a konaly schůze, na kterých se donekonečna diskutovalo o Palestině. Šimšon začal dokonce nedaleko tábora budovat vzornou farmu, aby se lidé vyškolili v zemědělství. Když táborová samospráva konečně fungovala, začal z proudu uprchlíků shromažďovat další Židy a přiváděl je do Osvětimi.

Avšak zatímco Bar Dror a jiní členové Mossadu neúnavně pracovali, aby shromáždili a vyvedli Židy z Polska, jiné síly se stejně houževnatě snažily je v Polsku zadržet. Britská vyslanectví a konzuláty vykonávaly ve všech evropských zemích nátlak na vlády, aby je přiměly zavřít před vystěhovalci hranice.

Britové argumentovali, že jde o komplot sionistů všech zemí, aby si v otázce palestinského mandátu vynutili řešení, jaké si přejí.

Zatímco mezi Brity a Mossad alija bet probíhal tento skrytý boj, polská vláda vydala podivuhodné nařízení. Říkalo se v něm, že všichni Židé mají zůstat v Polsku. Polská vláda odůvodnila toto své opatření obavou, že vystěhování Židů z Polska by mohlo ve světě vyvolat dojem, že v Polsku jsou Židé i nadále pronásledováni. Tedy přesně to, co bylo pravda.

A tak byli Židé drženi v zemi, v níž je nikdo nechťel, a bránili jim odejít do země, kde byli vítáni.

Nadešla zima a naděje lidí v Osvětimi se začaly rozplývat. Všechna námaha, kterou Bar Dror vynaložil, byla marná. Lidé z Palestiny se pokusili vysvětlit obyvatelům tábora politický boj, který probíhal, ale ti, kteří přežili, nechťeli poslouchat. Politika je vůbec nezajímala.

Uprostřed zimy přišel do tábora jiný muž z Alija bet a spolu s Bar Dorem dospěli k odvážnému rozhodnutí. Svolali vedoucí skupin a dali jim příkaz, aby se všichni připravili k odchodu.

"Musíme dojít k československým hranicím," řekl Bar Dror. "Není to příliš daleko, ale cesta bude namáhavá. Nemůžeme postupovat rychleji, než stačí nejpomalejší z nás, a musíme se vyhýbat silnicím."

Bar Dror rozvinul mapu a zakreslil na ní cestu, zhruba sto kilometrů dlouhou, vedoucí přes Karpaty a Jablunkovský průsmyk.

"A co bude, až dojdeme na hranici?" zeptal se někdo.

"Poslali jsme tam lidi z Alija bet, aby podplatili polské pohraničníky. Podaří-li se nám dostat do Československa, budeme zatím v bezpečí. Jan Masaryk je náš přítel. Nedopustí, aby nás poslali zpátky."

Uprostřed noci opustila bídná hromádka lidí, kteří přežili Osvětim, tábor. Vyhýbali se silnicím, vlekli se namáhavě přes pole a vysokým sněhem. Silnější podpírali slabé a nesli děti. Šest nekonečných dnů vlekli zesláblá těla zimními mrazy a zdolávající ostrý vítr postupovali do hor. Jako zázrakem se lidem z Alija bet podařilo, že všichni zůstali naživu a pomalu se blížili k hranicím.

Zde zatím jiní lidé z Alija bet vyvíjeli horečnou činnost. Rozdávali pohraničním strážím úplatky, a tak když se zubožená karavana přiblížila, pohraničníci se k ní otočili zády a uprchlíci byli v Československu.

Pochod pokračoval sněhem a mrazem přes Jablunkovský průsmyk na druhou stranu do údolí. Dorazili tam vyčerpaní, na konci svých sil, vyhladovělí, s omrzlinami a ranami na nohou, odkázáni na lékařskou pomoc. Čekal tu na ně zvláštní vlak, o který se postaral Mossad alija bet. Uprchlíci nastoupili do vytopených vagónů, dostali jídlo a byli ošetřeni.

Každý legální přistěhovalec do Palestiny dal Mossadu k dispozici svůj pas, aby ho mohl použít jiný přistěhovalec. Uprchlíci z Osvětimi dostali pět set takových pasů, v nichž byla pro jistotu také víza do Venezuely, Ecuadoru, Paraguaye a jiných jihoamerických států. Tyto dokumenty mohly nějaký čas Brity zadržet. Britská CID zaregistrovala pochod pěti set Židů, kteří se z Polska dostali do Československa, a podala ministerstvu zahraničních věcí v Londýně hlášení. Whitehall udělil britskému velvyslanci v Praze telegrafický příkaz, aby se okamžitě spojil s československým ministrem zahraničních věcí Masarykem a postaral se, aby vlak s uprchlíky byl zadržen a poslán zpět do Polska. Britský velvyslanec se v duchu těchto instrukcí ohlásil u Jana Masaryka. Začal vysvětlovat, že akce Mossadu je ilegální, že je v rozporu s polskými zákony a že ji sionisté podnikli jen proto, aby si vynutili rozhodnutí o Palestině.

Masaryk se usmíval.

"Není mi příliš známo, jakými cestami se ubírá nafta, tím víc však vím o cestách lidí."

V diskrétní řeči diplomatů britský velvyslanec rozladěně naznačil, že by ignorování britských zájmů mohlo mít pro Československo nepříznivé důsledky.

"Pane velvyslanče," odpověděl Masaryk změněným tónem, "nepodrobím se ani této ani jiné britské hrozbě. Dokud budu ministrem zahraničních věcí v Československu, zůstanou hranice mé země otevřeny všem těmto lidem a je mi jedno, budou-li mít pas nebo vízum."

Audience skončila a velvyslanec byl nucen zpravit Whitehall, že se nepodařilo vlak zadržet. Ten uháněl dál do Bratislavy a blížil se k rakouským hranicím.

Ve Vídni byl čas na odpočinek, kterého měly zbytky osvětimských vězňů tolik zapotřebí. V obrovském táboře, vybudovaném americkými Židy na podporu žijících evropských Židů, dostali nové

oblečení.

Z Rakouska pokračovali dál do Itálie. Tam se mohl Mossad neomezeně spolehnout na podporu veřejnosti a úřadů. Jejich pomoc brzdila jen britská okupace země. Bylo skutečným paradoxem, že část britských okupačních oddílů tvořily jednotky palestinských Židů. Palestinská brigáda britské armády, jejíž jednotky byly roztroušeny po celé obsazené Itálii, byla britským vrchním velením dlouho považována za elitní skupinu. Pak se u ní však objevili agenti Mossadu a netrvalo dlouho a palestinství vojáci měli plné ruce práce s budováním uprchlických táborů, s pašováním uprchlíků na ilegální přistěhovalecké lodě a s jinými akcemi. Teoreticky byly tyto jednotky pod velením britských důstojníků, prakticky však podléhaly Palmachu a Mossadu. Šimšon bar Dror byl seržantem palestinské jednotky a dokumenty britské armády mu umožnily cestu do Polska a po zorganizování transportu i návrat.

Bylo jaro, když vlak s osvětinskými uprchlíky, mezi nimiž byl také Dov, zastavil u Lago di Como na vzdálené vedlejší koleji za Milánem. Uprchlíky sice pro jistotu upozornili, že budou uvítáni vojáky v britských uniformách, přesto však mnoho nechybělo a vypukla panika. Vojáci v uniformách, se židovskou hvězdou na rukávě? Lidé, kteří přežili Osvětim, to prostě nemohli pochopit. Odjakživa byla židovská hvězda symbolem ghetta. S výjimkou povstání v ghettech už dva tisíce let žádný Žid pod tímto znamením nebojoval. Polští Židé váhavě a s nedůvěrou vystoupili. Vojáci, kteří se jich ujali, se k nim chovali přátelsky; mluvili hebrejsky, někteří dokonce i jiddiš.

Týden po příjezdu do Milána přijeli uprostřed noci členové Mossadu pro sto uprchlíků, mezi nimiž byl i Dov. Nastoupili do britských nákladních aut řízených příslušníky palestinské brigády. Kolona vozů jela rychle na tajné místo na pobřeží, kde se k nim přidalo dalších tři sta uprchlíků z jiných táborů.

Z blízkého přístavu Spezia vyplulo malé plavidlo a zakotvilo nedaleko pobřeží. Uprchlíci byli v nafukovacích člunech dopraveni na loď. Ta zvedla kotvy a brzy opustila třímílové pásmo. Pak ji objevila britská flotila, která byla neustále v pohotovosti.

Avšak s lodí Cimbuří Siónu se dělo něco neobvyklého. Nezamířila do Palestiny jako ostatní uprchlické lodi, nýbrž do Lviho zálivu. Ani Britové, ani uprchlíci na palubě Cimbuří Siónu netušili, že malé plavidlo je jen drobným kolečkem rozsáhlého plánu.

XXVII. Bill Fry seděl za stolem restaurace Miller Brothers v Baltimore ve státě Maryland a nimral se v jídle. Nějak mu nechutnalo. To bych chtěl namouduši vědět, říkal si v duchu, jestli se s tou kocábkou dostanu přes Atlantik. Bill Fry byl považován za nejschopnějšího kapitána Mossadu. Když tenkrát přistál s Hvězdou Davidovou u Caesareje, nastal v ilegálním přistěhovalectví zlom. Britům nezbylo, než zřít na Kypru internační tábory. A to znamenalo obrat, protože Mossad vysílal do Palestiny jednu loď za druhou a Britové přiváželi na Kypr jeden transport za druhým. Teď se vývoj dostal do nového kritického stadia: internační tábory na Kypru už nestačily. Jednoduše nemohly pojmout masy ilegálních přistěhovalců. Mossad alija bet, který byl na svůj úspěch hrdý, setrval na svém rozhodnutí bojkotovat britskou politiku omezené imigrace. Po dlouhých úvahách dospěl k dobrodružnému plánu a Bill Fry byl vybrán, aby jej provedl.

Dosud byla Hvězda Davidova se svými dvěma tisíci cestujícími největší lodí ilegální flotily. Ostatní lodě stačily na přepravu nejvýše jednoho tisíce lidí. Mossad byl přesvědčen, že podaří-li se prolomit blokádu s lodí, na jejíž palubě bude přes pět tisíc cestujících, zasadí tím Britům citelnou ránu.

Bill dostal příkaz, aby se poohlédl po vhodné lodi a přestavěl ji na imigrační plavidlo. Pak s ní měl doplnout k břehům jižní Francie, nalodit pět tisíc uprchlíků z tábora La Ciotat a dopravit je do Palestiny. Lidé s Mossadu došli k názoru, že bude nejlepší zakoupit loď ve Spojených státech nebo v Jižní Americe, poněvadž tam Britové nekontrolovali přístavy tak pečlivě jako v Evropě.

Agenti Mossadu projedli celou Jižní Ameriku a Bill pátral v přístavech Mexického zálivu a na východním pobřeží. Brzy se ukázalo, že za obnos, který měli k dispozici, nelze sehnat žádnou pořádnou loď. Bill se tedy pustil do riskantní hry, a teď z toho měl těžkou hlavu. Koupil totiž prastarý staromódní parník, který dosud nespátřil oceán a neplavil se nikdy dál než přes Chesapeake Bay mezi Baltimorem a Norfolkem. Jediná přednost, kterou tato loď - General Stonewall Jackson - vynikala, byla její nízká cena.

Ke stolu přistoupil vrchní v bílé vestě a zeptal se:

"Nechutná vám to, pane?"

"Cože? Ne, kdepak - je to výborný," zabručel Bill a nabral si plnou lžíci.

Udělal chybu, že koupil ten starý krám? Teď na něm pracovali v loděnici v Newport News ve Virginii. Po přestavbě měla loď pojmut 6850 uprchlíků.

Bill povzdechl. začal probírat věc z druhé strany. Jestli se mu podaří dostat z Evropy najednou sedm tisíc uprchlíků, pak na to britská politika prakticky zařve.

Odstrčil talíř a požádal o účet. Vylovil z popelníku vyhaslý oharek doutníku, zapálil si a bůhví pokolikáté četl telegram z Newport News: JACKSON DOHOTOVEN.

Na druhý den shromáždil Bill v Newport News svou posádku, složenou z příslušníků Palmachu, Mossadu, amerických Židů, sympatizujících španělských lojalistů, Italů a Francouzů. Prohlédl si pozorně loď a provedl krátkou zkušební plavbu po zátocce. Pak nastavil páku na "plnou parou vpřed" a zamířil na Atlantský oceán.

Už za tři hodiny měl Jackson poškozený stroj a musel se vrátit do Newport News.

V následujících dvou týdnech podnikl Bill ještě tři pokusné jízdy. Jakmile se však stará rachotina dostala jen trochu dál z klidných vod, na které byla zvyklá, hned zahájila stávkou a Bill se musel vrátit do přístavu.

Teprve teď přiznal lidem z Alija bet, že udělal chybu. S lodí Jackson se prostě nedá nic dělat. Zapřísahali ho, aby se pokusil dát loď ještě jednou důkladně do pořádku a podnil s ní za týden poslední pokus.

A tak tedy vyjeli popáté. Celá posádka zatajila dech, když stará rachotina proplula kolem mysu Henry, vyplula na otevřený oceán - a nestávkovala, ale razila si cestu dál.

Uplynulo dvaadvacet dnů a Stonewall Jackson brázdil se supěním vody Lviho zálivu. Měl namířeno do toulonského přístavu, ležícího čtyřicet mil od Marseille a jen dvacet mil od uprchlického tábora La Ciotat. Ve Francii právě probíhala stávka řidičů nákladních aut a agenti CID, pověřeni hládkáním tábora La Ciotat, si na chvíli ulehčeně oddechli; když nejezdí nákladní auta, nepřicházejí v úvahu ani přesuny uprchlíků. Navíc od té doby, co před několika týdny loď Cimbuři Siónu přistála v Port-de-Bouc, neměli hlášení, že by nějaké ilegální plavidlo opustilo některý evropský přístav. Tak se podařilo překvapit Brity, zrovna když si dali pohov.

O lodi Jackson nedostala CID žádnou hlášku, protože byla koupena a přestavěna ve Spojených státech. Žádná loď Mossadu dosud nebyla tak velká, aby si mohla troufnout na Atlantik. Krátce před příjezdem Jacksonu do toulonského přístavu se Alija bet spojila s vedením francouzského odborového svazu pracovníků v dopravě a vysvětlila jim situaci. Tiše a nenápadně zorganizovaly odbory jak řidiče, tak i vozidla, a zatímco stávka řidičů nákladních aut byla ještě v plném proudu, odjelo z tábora La Ciotat 6500 uprchlíků do Toulonu. Mezi nimi byl i Dov Landau.

CID vypátrala tuto akci v poslední chvíli a přispěchala do Toulonu. Pracovníci přístavních úřadů dostali neslýchané úplatky, aby zabránili Jacksonu vyplout alespoň do té doby, než CID obdrží z Londýna instrukce. Mossad alijs bet rovněž rozdával úplatky, aby loď, která se teď už nejmenovala Stonewall Jackson, nýbrž Země zaslíbená a na jejímž stožáru vlála modrobílá vlajka s Davidovou hvězdou, mohla vyplout. V budově Admirality v Chatham House i na ministerstvu zahraničí v Whitehallu se spěšně svolávaly porady. Následky plynoucí pro britskou politiku z tak velkého transportu uprchlíků byly zřejmé. Země zaslíbená musela být stůj co stůj zadržena. Londýn se pokusil udělat na Paříž nátlak. Nedaleko Toulonu se objevily britské válečné lodě. Francouzi odpověděli na britské hrozby tím, že udělili Zemi zaslíbené povolení k vyplutí.

Za jásotu uprchlíků vyplula loď z Toulonu. V okamžiku, kdy opustila třímílové pásmo, přidružily se k ní britské křižníky Apex a Dunston Hill.

Tři a půl dne řídil Bill Fry Zemi zaslíbenou do Palestiny. Z jejího vysokého štíhlého komínu stoupal dým, stroje sténaly a paluba se prohýbala pod množstvím lidí. Oba strážní psi - britské křižníky - ji nepouštěly z dohledu.

Apex i Dunston Hill udržovaly nepřetržité rádiové spojení s Admirality v Londýně. Když se Země zaslíbená přiblížila na vzdálenost asi padesáti mil k palestinskému pobřeží, přestali Britové

dodržovat pravidla hry: Apex připlul těsně k starému parníku, vystřelil salvu před jeho příď a vyzval posádku tlampačem, aby se připravila na přijetí britského oddílu.

Bill Fry se zakousl do doutníku. Popadl megafon a vystoupil na kapitánský můstek.

"Jsme na širém moři," zvolal na Apex. "Vstoupíte-li na naši loď, pak je to prachobyčejné pirátství."

"Je nám líto, hoši, ale rozkaz je rozkaz. Jste ochotni pustit náš oddíl bez odporu na palubu?"

Bill se otočil k veliteli Palmachu, který stál za ním, a řekl:

"Privítáme ty prevíty jaksepatří."

Země zaslíbená vyrazila plnou parou vpřed a pokusila se křižníkům uniknout. Avšak Apex připlul k jejímu boku, pak se náhle otočil a vrazil svou ocelovou příď do staré rachotiny. Ostrá špička vnikla nad vodou hluboko do boku starého parníku, který se celý otřásl. Pak zahájil Apex palbu z kulometů, aby zahnal uprchlíky z paluby a uvolnil cestu svému oddílu.

Vojáci britského námořnictva, vyzbrojení plynovými maskami a lehkými zbraněmi, přelezli zábradlí Země zaslíbené a postupovali po palubě k můstku. Příslušníci Palmachu jim zatarasili cestu ostnatým drátem. Na Brity se snesl déšť kamení a proudy studené vody z hadic.

Zatlačení zpátky na příď, snažili se Britové udržet své pozice střelbou z kulometů a zároveň požádali o posilu. Na palubu se vyšplhali další vojáci, kteří přinesli nůžky na přestřihávání drátů. Britové zaútočili podruhé. Silné proudy vody je znovu přinutily k ústupu, avšak pod ochrannou palbou kulometů z Apexu se vzápětí vzhopili k dalšímu útoku. Dospěli k překážce z ostnatých drátů a chtěli je přestřihnout. Příslušníci Palmachu je však zahnali proudy horké páry a přešli k protiútok. Přemožené Brity pak naházeli jednoho po druhém do moře.

Křižník Apex zastavil útok, aby mohl vylovit z vody své lidi. Země zaslíbená se znovu začala vzdalovat, i když s obrovskou dírou v trupu. Ted' ji však pronásledoval křižník Dunston Hill, který ji vzápětí dohonil. Na křižníku se konala porada, je-li záhodno pokusit se ještě jednou prorazit loď. Bylo to příliš velké riziko. Další náraz by mohl starý parník potopit. Dunston Hill tedy místo toho zahájil palbu z těžkých kulometů a střílel tak dlouho, až na palubě nezůstal jediný člen Palmachu a ani jeden uprchlík. Pak se britský oddíl znovu vyšplhal pomocí provazových žebříků na palubu Země zaslíbené. Začala divoká rvačka. Britové kolem sebe tloukli gumovými obušky a stříleli; chtěli se zmocnit žebříku vedoucího na kapitánský můstek.

Ted' se na obzoru objevil také Apex a křižníky sevřely parník z obou stran. Vojáci z Apexu, chránění clonou slzného plynu, vylezli znovu na palubu. Námořníci z Dunston Hillu se tlačili z druhé strany a Palmach musel ustoupit. Mezi bojovníky byl také Dov Landau. Spolu s jinými uprchlíky bránil žebřík vedoucí na můstek. Znovu a znovu strhávali Brity ze žebříku, dokud je nezahnala střelba a slzný plyn.

Britové, kteří ted' ovládali loď, si přivolali posily. Jejich zbraně držely v šachu Palmach i uprchlíky. Skupina vojáků se vrhla na kapitánský můstek, aby se zmocnili kormidla. Bill Fry a pět členů posádky přivítali první tři Brity, kteří k nim vnikli, pistolemi a pádnými ranami pěstí. Odříznut od ostatních bojoval Bill v obklíčení dál, až ho britští námořníci vyvlekli na palubu a srazili obuškem k zemi. Po čtyřhodinovém boji, ve kterém nechali osm mrtvých a dvacet těžce raněných, měli Britové loď v rukou. Z obránců Země zaslíbené padlo patnáct lidí, mezi nimi americký kapitán Bill Fry.

V Haifě byla provedena dalekosáhlá opatření, aby aféra zůstala utajena. Těžce poškozený starý parník plul ve vleku křižníku Dunston Hill do přístavu, v němž se to hemžilo britskými jednotkami. Byla zde po zuby ozbrojená Šestá paradesantní divize. Ale to všechno nebylo Britům nic platné. Palmachu se mezitím podařilo poslat do Palestiny podrobnou radiotelegrafickou zprávu o násilné akci Britů a palestinský rozhlas se postaral o její rozšíření. Když se loď přiblížily k haifské zátce, vydali palestínští Židé výzvu ke generální stávce. Britové museli nasadit kolem přístavu své jednotky, a dokonce i tanky, aby znemožnili spojení mezi uprchlíky a rozhořčenými Palestinci.

Čtyři britské lodě na přepravu zajatců - Empire Monitor, Empire Renown, Empire Guardian a Magna Charta - byly připraveny, aby uprchlíky ze Země zaslíbené okamžitě odvezli zpět. Avšak v okamžiku, kdy byl starý americký parník přivečen do přístavu, otřásl přístavem i městem obrovský výbuch: loď Empire Monitor byla vyhozena do vzduchu. Žabí muži Palmachu k ní připluli pod vodou a upevnili na ní minu.

Země zaslíbená zakotvila v přístavu a Britové okamžitě začali s vyloděním uprchlíků. Většina z nich už zažila příliš mnoho, než aby si ještě uchovali bojovného ducha. Bez odporu se nechali zavést do odvětvovacích baráků, kde je svlékli donaha, prohledali, nemají-li zbraně, a pak je co nejrychleji nalodili na čekající tři přepravní lodě. Byl to tragický průvod.

Dov Landau a pětadvacet dalších uprchlíků se zavřelo ve skladišti Země zaslíbené a zatarasili vchod barikádou. Do posledního okamžiku se bránili. Britové vehnali do místnosti slzný plyn a Dov, který stále ještě bojoval, byl čtyřmi vojáky přemožen, odvezen ze Země zaslíbené, přiveden na palubu Magna Charty a tam zavřen sám do zamřížované cely.

Britské přepravní lodě, na kterých byli uprchlíci namačkáni těsněji než na Zemi zaslíbené, vypluly ještě v noci z Haify. Křižníky Dunston Hill a Apex je doprovázely.

Kdyby odvekleli uprchlíky do beztak již přeplněných táborů na Kypru, byl by Mossad svou hru vyhrál. Bylo by se mu podařilo dostat z Evropy dalších šest tisíc pět set Židů a zvýšit počet těch, kteří na Kypru čekali na imigraci do Palestiny.

Proto Britové nařídili, aby uprchlíci z takzvané Země zaslíbené, kteří se plaví na lodích Empire Guardian, Empire Renown a Magna Charta, byli dopraveni zpět do Toulonu, tedy do přístavu, kde se nalodili. Odnynějška měli být všichni narušitelé blokády, kteří budou přistiženi, odvezeni zpět do přístavů, ze kterých vypluli. Příslušníci Palmachu a Mossadu, kteří byli mezi uprchlíky na palubě tří lodí, věděli, co to znamená. Nechají-li se teď poslat zpět a opustí-li v Toulonu loď, bude to konec ilegálního přistěhovalectví.

Když přepravní lodě vepluly do Lvího zálivu a zakotvily nedaleko pobřeží, učinili Britové pečlivá opatření, aby vše zůstalo utajeno. Ale vedoucí Palmachu kapitánům všech tří lodí ohlásili: "Na pevninu nás dostanete jen násilím."

Britský velitel, kterému lodě podléhaly, žádal radiotelegraficky od Admirality v Londýně pokyny. Whitehall okamžitě začal naléhat na Paříž, a zašel dokonce tak daleko, že téměř pohrozil zrušením diplomatických styků. Varoval Francouze, aby se nestavěli na stranu uprchlíků a nebránili Angličanům při jejich násilném vylodění. Čtyři dny křížovaly mezi Londýnem a přepravními loděmi a mezi Paříží a Londýnem radiogramy. Nakonec oznámili Francouzi Angličanům své rozhodnutí:

"Francouzská vláda nepřipustí násilné vylodění uprchlíků a nebude se na něm podílet. Kdyby se však uprchlíci chtěli dobrovolně vrátit do Francie, budou kdykoliv vítáni."

Když se Angličané zotavili ze šoku, oznámili uprchlíkům, že mohou volit ze dvou možností: buď vystoupí v Toulonu na pevninu, anebo zůstanou na lodích ve Lvím zálivu tak dlouho, dokud nechcípnou.

Uprchlíci na palubě Empire Guardian, Empire Renown a Magna Charta se nevzdali a setrvali na lodích. Palmach jim tam otevřel školy, vyučoval hebrejštině, vydával noviny, založil divadlo a pokoušel se všemi možnými prostředky podporovat jejich elán. Francouzská vláda denně vysílala z Toulonu k lodím desítky člunů, naložených hodnotnými potravinami a léky. Na lodích se narodilo dvanáct dětí. Koncem prvního týdne uprchlíci stále pevně trvali na svém rozhodnutí.

Na pobřeží se objevili novináři. Začínali se zajímat o lodi a byli roztrpčeni rozhodnutím Britů udržet celou záležitost v tajnosti. Jeden příslušník Mossadu využil noční tmy a přeplaval z lodě Empire Guardian na pobřeží a oznámil francouzskému tisku všechny podrobnosti.

Tisk ve Francii, Itálii, Nizozemí a Dánsku vyrukoval se zprávami o osudu Země zaslíbené. Noviny všech těchto zemí otiskly úvodníky s trpkými výčitkami na adresu Britů. Avšak Londýn byl na výtky kontinentu připraven. Byl připraven ještě na leccos jiného, jen na jedno ne: že uprchlíci budou tak houževnatí.

Životní podmínky na přepravních lodích byly velmi zlé: v dusném vedru mnozí uprchlíci onemocněli. Přesto však odmítali opustit loď. Britská posádka, která si netrufla vníknout násilím do zavřených ubytoven, pomalu ztrácela nervy. Koncem druhého týdne byli uprchlíci stále stejně neústupní a rozčilení tisku rostlo.

Uplynul třetí i čtvrtý týden. Rozhořčení veřejnosti začínalo ochabovat. Ale pak přibyl na pevninu první uprchlík. Připlul zcela dobrovolně, bez jakéhokoliv násilí. Byl mrtvý. Vlna rozhořčení zaplavila veřejnost. Kapitáni tří lodí hlásili do Londýna, že uprchlíci jsou odhodlanější než kdykoliv předtím.

Whitehall se každou hodinu dostával do horší situace. Další mrtvoly by na veřejnosti vyvolaly zlou krev.

Politici se rozhodli, že zkusí nový tah. Vyzvali uprchlíky, aby vyslali delegaci, s níž by bylo možné o situaci promluvit a vyjednávat. Chtěli nalézt kompromis, který by jim umožnil vyzout se z aféry a přitom neztratit prestiž. Avšak odpověď ze všech tří lodí byla stejná: "Chceme do Palestiny a nic jiného."

Když byla v šestém týdnu dopravena na pevninu druhá mrtvola, dali Britové Židům ultimátum: buď vystoupí na pevninu, anebo ponesou následky. Nebylo jasné, jaké následky to budou, ale uprchlíci se ani teď nedali zastrašit. Britové tedy museli něco podniknout. A proto rozhodli: Empire Guardian a Empire Renown okamžitě vyplují. Jejich cílem je Hamburk. Tam se cestující odeberou na pevninu, anebo budou v případě potřeby násilně vyloděni. Zůstanou v internačním táboře britské okupační zóny, dokud nedojdou další pokyny.

Aby neztratili poslední zbytky sympatií, dovolili Britové alespoň lodi Magna Charta, aby odplula na Kypr. Uprchlíky odvezli do Caraolu. Dov Landau měl štěstí. Svě šestnácté narozeniny neprožil v internačním táboře v Německu, nýbrž za ostnatým drátem v Caraolu. Ale teď už v jeho duši nezůstalo nic, jen bezedná nenávist.

XXVIII. Také své sedmnácté narozeniny strávil Dov v táboře za ostnatým drátem. Byl to pro něj den jako všechny ostatní. Ležel ve své kóji, civěl do prázdna a nepromluvil. Od chvíle, co ho násilím odvěkli ze Země zaslíbené, nikdo od něho neslyšel ani slovo. Dlouhé týdny v toulonském přístavu jeho nenávist jen prohloubily.

Tady v Caraolu se členové Palmachu, sociální pracovníci, lékaři, učitelé a vůbec různí lidé snažili proniknout krunýřem jeho zatrpklosti, ale Dov už nikomu nevěřil a nechtěl, aby se k němu někdo přiblížil. Ve dne mlčky ležel ve své kóji, v noci se bránil spánku, protože ho pak přepadaly hrůzné sny. Znovu a znovu se mu zdálo, že je zase v Birkenau a prožívá okamžik, kdy se otevírají dveře plynových komor. Dokázal celé hodiny sedět a civět na číslo vytetované na levém předloktí: 359195.

Šikmo na protější straně stanové uličky bydlela dívka. Bylo to nejhezčí děvče, jaké kdy viděl. Ale to nebylo nic divného, protože tam, kde dosud žil, ženy nemohly být krásné. Dívka pracovala v mateřské školce a měla na starosti spoustu malých dětí. Pokaždé, když Dova spatřila, usmála se na něj a zřejmě se ani nezlobila, ani ho neodmítala, jako to dělali ostatní. Děvče se jmenovalo Karen Hansenová-Clementová.

Karen se zajímala o to, co s Dovem vlastně je a proč nechodí na vyučování ani na sportovní hry. Varovali ji před ním a radili jí, aby si ho raději nevšímala. Je to prý "beznadějný případ" a možná i nebezpečný chlapík. Na Karen to všechno mělo právě oapčný účinek. Věděla, že Dov byl v Osvětimi, a měla s ním proto upřímný soucit. Už několikrát se jí podařilo získat důvěru mladých lidí, s nimiž si ostatní nevěděli rady. Někdy uvažovala, že by možná bylo lepší nechat Dova na pokoji, ale s každým pohledem na jeho stan vzrůstal její zájem o něj.

Byl horký den. Dov ležel celý zpocený ve své kóji a hleděl do prázdna. Najednou sebou trhl. Měl pocit, že je někdo nablízku. Když spatřil ve svém stanu Karen, ztuhl.

"Přišla jsem se tě zeptat, jestli bys mi mohl půjčit kbelík na vodu," ozvala se Karen. "Moje vědro teče a za chvíli přijede cisterna."

Dov na ni beze slova civěl a jen nervózně zamžikal.

"Ptám se tě, jestli si můžu půjčit tvůj kbelík."

Dov místo odpovědi něco zabručel.

"Co to má být - ano či ne? Ty snad neumíš mluvit?"

Dívali se na sebe jako dva bojovní kohouti. Karen už začínala litovat, že sem vůbec chodila. Zhluboka se nadechla.

"Jmenuju se Karen," řekla. "Bydlím šikmo naproti."

Dov ještě stále nepromluvil, jen se na ni mlčky díval.

"Tak můžu si tedy ten kbelík vzít, nebo ne?"

"Co tady vlastně chceš? Taky sis přišla zařečnit?"

"Ne," odpověděla Karen, "přišla jsem, protože si chci vypůjčit kbelík. Kvůli tobě opravdu řečnit nebudu."

Dov se otočil, posadil se na okraj kóje a kousal si nehty. Její přítomnost ho odzbrojovala. Ukázal rukou na kbelík na zemi. Karen ho zvedla a Dov se na ni ze strany rychle podíval.

"Pověz mi, jak se jmenuješ? Chtěla bych vědět, jak ti mám říkat, až ti přijdu vrátit kbelík."

Dov mlčel.

"Tak řekni - jak?"

"Dov!"

"Já jsem Karen. Až se zase uvidíme, mohl bys mi například říct: Nazdar, Karen! To by bylo aspoň něco - i když se přitom budeš tvářit takhle zarputile."

Dov se pomalu, velmi pomalu znovu otočil, ale Karen už tam nebyla. Stoupl si k východu ze stanu a díval se za ní, jak míří k cisterně, která právě přijížděla. Pomyslel si, že je nesmírně hezká.

Poprvé po mnoha měsících se Dov setkal s vnějším světem. Tahle Karen byla docela jiná než ostatní, kteří se pokoušeli navázat s ním kontakt. Mluvila krátce a úsečně a zároveň trochu plaše, ale vyzařovalo z ní něco nesmírně něžného. Nevedla dlouhé řeči a neodpírávala žádné fráze, kterým sama nevěřila. Byla zavřená v Caraolu jako on, ale nestěžovala si a zdálo se, že ani není roztrpčená jako ostatní. Měla melodický hlas, ale dovedla mluvit i energicky.

"Tady máš svůj kbelík," řekla mu, když se vrátila, "a mockrát děkuju. Na shledanou, Dove."

Dov cosi zabručel.

"Jo tak, ty jsi přece ten, co nemluví, jen bručí. Ve školce mám taky takového chlapečka, ten ovšem tvrdí, že je lev."

"Na shledanou!" zařval Dov tak hlasitě, jak jen byl schopen.

Dny plynuly dál jednotvárným životem tábora, avšak přece jen se něco změnilo. Dov byl mlčenlivý, zamračený a uzavřený jako dřív, ale teď se mu v mysli alespoň občas vynořilo něco jiného než jenom smrt a nenávisť. Slyšel hlásky dětí na hřišti a Karenin hlas, jak s nimi rozmlouvá. Připadalo mu to divné. Za celý čas, co byl v Caraolu, nikdy nezaslechl hlásky hrajících si dětí. Teprve teď, co poznal Karen, je začal vnímat.

Jednou v noci stál Dov nehybně u ostnatého drátu a díval se, jak kužel reflektoru klouže nad střechami stanů. Často postával v noci u ostnatého drátu a pozoroval světla reflektorů. Stále ještě se bál spánku.

Skupina Palmachu zapálila na hřišti táborák. Mladí lidé seděli kolem ohně, zpívali a tančili. Dov znal jejich písně. Kdysi, na schůzkách Budovatelů, je zpíval také. Ale teď je nechtěl poslouchat. Tenkrát - to s ním byli ještě Mundeke, Rúta a Rebeka.

"Nazdar, Dove!"

Rychle se otočil a ve tmě spatřil Karen.

"Nechtěl by sis taky sednout k táboráku?" zeptala se dívka. Přistoupila blíž, ale Dov se k ní otočil zády.

"Se mnou si přece můžeš povídat. A nezlobíš se na mě, vid'? Proč se k nám nepřidáš, když se scházíme?"

Dov zavrtěl hlavou.

"Dove..." řekla tiše.

Prudce se pohnul a zlostně se na ni podíval.

"Chudák Dov!" vykřikl. "Ubohý blázen! Jseš zrovna taková jako ostatní. Jenže umíš líp mluvit!"

Dov po ní sáhl, chytil ji za krk a stiskl. "Nech mě na pokoji - slyšíš - nech mě na pokoji!"

Karen mu pvně pohlédla do očí.

"Dej ruce pryč, ale hned!"

Dovovi poklesly paže.

"Nechtěl jsem ti ublížit," řekl tiše. "Jen jsem tě chtěl postrašit."

"To se ti nepodařilo," odpověděla Karen, otočila se a odešla.

Týden na něho nepohlédla a nepromluvila s ním. Dov byl z toho nervózní. Teď už nedovedl dlouhé hodiny nečinně ležet a hledět do prázdna. Celý den prochodil neklidně po stanu. Zvykl si být sám se svými myšlenkami. Teď už ale vůbec nedokázal myslet!

Jednou večer byla Karen se svými dětmi na hřišti, když malý chlapeček upadl a dal se do pláče.

Poklekla k němu, vzala ho do náruče a chlácholila ho. Tu ji něco přimělo zvednout hlavu. Vedle ní stál nehybně Dov.

"Nazdar, Karen," vyrazkl krátce a rychle zase zmizel.

Karen sice varovali, aby se o Dova nestarala, ale ona cítila, že je zoufalý a že potřebuje přítele. Karátký pozdrav Nazdar, Karen - to byl jeho způsob, kterým ji žádal o odpuštění.

Za pár dní našla večer na posteli kresbu. Znázorňovala klečící dívku s chlapečkem v náruči, v pozadí bylo vidět ostnatý drát. Karen přešla k Dovovu stanu, ale jak ji Dov spatřil, otočil se k ní zády.

"Umíš moc hezky kreslit," řekla Karen.

"Už asi jo," odpověděl kousavě. "Mám taky nějakou zkušenost. Nejlepší mi jde Washington a Abraham Lincoln."

Seděl nepohodlně v kóji a kousal si rty. Karen se posadila vedle něho. Najednou mu bylo divně. Kromě sester ještě nikdy neseseděl tak blízko děvčete. Dotkla se prstem modrého čísla na jeho levém předloktí a zeptala se:

"Osvětim?"

"Proč se vlastně o mě staráš?"

"Ještě nikdy tě nenapadlo, že bys mi mohl být sympatický?"

"Já - sympatický?"

"Vypadáš docela hezky, když se zrovna nemračíš. Připouštím ovšem, že je to výjimka. A když nebručíš a nevrčíš, máš milý hlas."

Dovovi se trásly rty.

"Ty - tys mi taky sympatická. Nejsi jako ostatní. Rozumíš mi. Můj bratr Mundek, ten mi taky rozuměl."

"Kolik je ti let?"

"Sedmnáct," odpověděl Dov. Najednou vyskočil, prudce se otočil a sípěl: "Jak je nenávidím, ty prokletý Angličany, jak je nenávidím! Jsou stejný jako Němci!"

"Dove!"

Prudký výbuch pominul stejně rychle, jako přišel.

Takový byl začátek. Dov konečně ulevil svému srdci. Poprvé po době delší než rok promluvil souvisle víc než dvě slova.

Dov se těšil na schůzky s Karen. Měl radost, když k němu přišla, protože mu dovedla naslouchat a chápala ho. Někdy jí dost dlouho docela klidně vyprávěl. Pak se v něm najednou znovu prudce ozvala zášť a nenávisť a po takovém výbuchu se zase uzavíral do sebe a do mrazivého mlčení.

Přesto si Dov pomalu získával její důvěru a Karen mu někdy líčila, jak by to bylo krásné, kdyby v Palestině našla svého otce. Co odešla od Hansenových, měla tolik práce s malými dětmi, že neměla čas se s někým opravdu spřátelit. Zdálo se, že Dov je hrdý na to, že se mu Karen svěřuje. A ona - a to bylo to nejpodivnější - i ona si s ním povídala ráda.

A tu se jednoho dne stalo něco velmi významného: Dov Landau se usmál. Poprvé po dlouhé, velmi dlouhé době.

XXIX. Do poslední, rozhodující fáze akce Gedeon zbývalo už jen čtyřadvacet hodin. Ari ben Kanaan shromáždil své lidi v Mandriově domě a ještě jednou s nimi probral celý plán. David ben Ami odevzdal Arimu seznamy a listiny potřebné k přepravě dětí, které Dov Landau právě dokončil. Ari si je pozorně prohlédl.

"Ten kluk je skutečný umělec," poznamenal. "O dokladech nikdo ani chvíli nezapochybuje."

Pak podal David hlášení o přestavbě a vybavení lodi Exodus. Při tomto náročném nezapomněl na nic, od všeobecných bezpečnostních opatření po košer konzervy pro ortodoxní děti.

Marokánec Joab Jarkoni hlásil, že všechna nákladní auta jsou připravená a že za dvacet minut mohou odjet z tábora 23. dopravní roty do Caraolu. Oznámil také přesné termíny jízdy na jednotlivých úsecích z Caraolu do Kyrenie.

Zeev Gilboa vypočítal, že tři sta dvě děti může nastoupit na vozy během dvaceti minut. Kam se jede, řekne jim až těsně před odjezdem.

Hank Schlosberg, americký kapitán lodi Exodus, prohlásil, že vyjede z Larnaky do Kyrenie hned ráno za úsvitu, aby na místo doplul nejméně jednu až dvě hodiny před příjezdem kolony nákladních aut.

Mandria oznámil, že rozestavil hlídky po celé trati, kudy uprchlíci pojedou. Kdyby Britové projeví nějakou nápadnou aktivitu, upozorní na to řidiče vozů. Na objížďky bude postaveno rovněž asi šest hlídek. Mandria všechny ujistil, že bude čekat - jak bylo domluveno - ve svém domě ve Famagustě a okamžitě zavolat do Kyrenie Marka Parkera, jakmile kolona projede.

Ari vstal a rozhlédl se po svých lidech. Všichni byli nervózní. Dokonce i Jarkoni, jindy ztělesněný klid, se díval upřeně do země. Ari nepochválil své spolupracovníky, ani jim nepopřál "zlomte vaz". Na slova uznání teď nebyl čas a bylo v zájmu všech, aby celá akce dobře dopadla.

"Původně jsem chtěl děti přivést do Kyrenie až za tři dny," řekl. "Chtěl jsem počkat, až je Britové sami začnou překládat z Caraolu do nového tábora. Mezitím jsem se ale dozvěděl, že major Alistair něco tuší. Nejspíš se za zády generála Suktherlanda spojil s Londýnem a požádal o pokyny. Musíme tedy jednat hned. Naše nákladní auta budou zítra ráno o deváté již v Caraolu. Doufám, pane Mandrio, že kolem desáté již pojedeme s dětmi kolem vašeho domu. Od okamžiku, kdy odbočíme ze silnice do Larnaky, čekají nás dvě kritické hodiny. Přesto však nepředpokládáme, že nás zastaví. Auta 23. dopravní roty jsou známá na celém Kypru. Musíme počítat se vším, i s tím, že vyvoláme podezření. Máte ještě nějaké otázky?"

Nikdo neměl.

David ben Ami, který byl prostě sentimentální, nemohl odolat, aby neproněsl přípitek. Ari proti tomu nic nenamítal.

"Lechajim!" řekl David slavnostně a pozvedl sklenici.

"Lechajim!" odpověděli ostatní.

"Tohleto lechajim jsem od vás slyšel už mnohokrát," řekl Mandria. "Co to znamená?"

"Znamená to Na život!" odpověděl David, "a pro Židy to opravdu není žádný malý požadavek."

"Na život!" opakoval Mandria. "To je dobré slovo!"

Ari přistoupil k Mandriovi a objal ho, jak bylo mezi členy Palmachu zvykem.

"Byl jste našim dobrým přítelem," řekl. "Tak, a teď musím za Parkerem."

Mandria zářil a po tváři mu tekly slzy. Že ho Ari objal, tedy znamenalo, že ho považují za jednoho ze svých.

Za půl hodiny se Ari, teď kapitán Caleb Moore, sešel s Markem na terase hotelu Krále Jiřího. Mark byl podrážděný a nervózní. Ari se posadil, odmítl cigaretu a objednal si něco k pití.

"Tak tedy?" zeptal se netrpělivě Mark.

"Zítra. O deváté budeme v Caraolu."

"Myslel jsem, že počkáte, až Britové začnou překládat děti?"

"Ano, to by bylo výhodnější, ale už nemůžeme čekat. Jeden z našich důvěrníků v CID nám sdělil, že Alistair něco tuší."

Mark se zatvářil ustaraně.

"Není třeba to přehánět," pokračoval Ari. "Jako by se nic nestalo. Britové sice mají podezření, ale nic určitého nevědí. Tak teď už znáte všechno."

Mark přikývl.

Pošle do Londýna telegram a požádá o prodloužení dovolené. Podepíše se Mark, aby Bradbury věděl, že akce Gedeon se zdařila a že může dát Parkerovu zprávu do tisku.

"A co bude, když mě Mandria do deseti nezavolá?"

Ari se usmál.

"Pak bych vám radil, abyste co nejrychleji zmizel z Kypru - ledaže byste měl chuť napsat zprávu o mé popravě."

"To by bylo docela zajímavý čtení," poznamenal Mark.

"Ostatně," řekl Ari jakoby mimochodem a podíval se na moře, "od té doby, co jsme museli dát Karen na seznam pro Exodus, Kitty se v táboře už neukázala."

"Hm. Je u mě v hotelu."

"A jak se jí daří?"

"Jak by se jí mohlo dařit? Samozřejmě mizerně. Hrozně si nepřála, aby Karen šla na Exodus. Můžete jí to zazlívát?"

"Nic jí nevyčítám. Je mi jí líto."

"To je od vás hezký. Netušil jsem, že můžete někoho litovat."

"Lituji, že dovolila svým citům, aby ji přemohly."

"Jo, správně, vždyť pro vás žádný lidský city neexistují. Docela jsem zapomněl."

"Jste nervózní, Marku."

Ariho chladné ovládání Marka rozzuřilo. Nemohl si pomoci, ale pořád viděl Kitty, jak byla zoufalá, když mu říkala, že Karen půjde na loď.

"Co vlastně chcete?" vybuchl. "Kitty vytrpěla v životě víc, než by mělo být člověku dovoleno."

"Vytrpěla?" zeptal se Ari. "Pochybuji, že Kitty Fremontová vůbec ví, co tohle slovo znamená."

"Jděte k čertu, Ben Kanaane, čert aby vás vzal! Myslíte, že Židi mají právo na utrpení propachtovaný?"

Mark vstal a chtěl odejít. Ari ho uchopil za paži a zadržel. Poprvé byl Mark svědkem, že se Ben Kanaan na chvíli přestal ovládat. V ariho očích se zlostně zalesklo.

"Sakramentská práce - cožpak vůbec nechápete, oč se tady jedná? Myslíte si snad, že si vyjíždíme na piknik? Jdeme do boje s britským impériem a bude to tvrdý zápas!"

Pustil Markovu paži a okamžitě se ovládl. V tu chvíli ho Mark skoro malounko litoval, účinky dlouhého napětí se zřejmě začínaly projevovat i u Ariho.

Za pár hodin byl Mark už zase v hotelu Dome v Kyrenii. Zaklepal na dveře Kittina pokoje. Přinutila se k mdlému úsměvu, ale když se jí podíval do očí, viděl, že plakala.

"Zítra to začne," řekl.

Kitty strnula.

"Už zítra?"

"Ano. Mají strach, že si Britové snad něčeho všimli."

Kitty přistoupila k oknu a dívala se ven. Byl zářivý jasný večer, v dálce se dokonce rýsoval pruh tureckého pobřeží.

"Pokusila jsem se sebrat všechnu svou odvahu, chtěla jsem sbalit zavazadla a odjet," řekla. "Ale nemůžu."

"Poslyš, Kitty," řekl jí Mark. "Jakmile tady bude po všem, odjedem spolu na pár týdnů na Riviéru."

"Myslela jsem, že musíš do Palestiny."

"Nevím, jestli mě tam Britové po té historii tady ještě pustí. Kitty, nám náramně špatný svědomí, že jsem tě do toho zatáhl."

"Není to tvoje vina, Marku."

"Řeklas to moc hezky, jenže to není pravda. Dokážeš se s tím vyrovnat?"

"Snad ano. Měla jsem si to uvědomit. Varoval jsi mě. A já jsem od začátku věděla, že stojím na moc vratké půdě. Víš, Marku, je to zvláštní. Ten večer, co jsem poznala Ben Kanaana, jsme se o to přeli. Řekla jsem ti tenkrát, že Židé jsou přece jen podivní. Jsou prostě jiní než my."

"Rozhodně mají fantastickou schopnost dostávat se do svízelných situací," řekl Mark. "Zrovna jako by to byl jejich koníček."

Mark vstal a třel si čelo. "Ale ať je to jak chce, najíst se můžem. Mám hlad jak vlk."

Kitty se opírala o dveře a Mark si ponořil obličej do studené vody. Když hmatal po ručníku, podala mu ho.

"Marku - tam na lodi, myslím na Exodu, to bude moc nebezpečné, vid'?"

Na okamžik zaváhal. Ale nemělo smysl ještě teď jí něco namlouvat.

"Exodus je plovoucí puma," odpověděl.

"Řekni mi pravdu, Marku. Může se to vůbec podařit?"

"Je tady určitá šance - protože všechno řídí ten bezcitnej netvor, tenhle Ari ben Kanaan."

Slunce už dávno zašlo a nastávala noc. Mark seděl v Kittině pokoji a oba mlčeli.

"Nemá smysl být celou noc vzhůru," řekl konečně.

"Prosím tě, zůstaň," žádala ho Kitty. "Jen si lehnu."

Sáhla do zásuvky nočního stolku a vylovila dva prášky na spaní. Pak zhasla světlo, obrátila se ke zdi a snažila se usnout.

Mark se posadil k oknu a hleděl na příboj narážející na pobřeží. Uplynulo asi dvacet minut. Mark se otočil a podíval se na Kitty. Zdálo se, že usnula, ale stále sebou neklidně házela. Tiše přistoupil k její posteli, zůstal tam chvíli stát a díval se na ni. Pak vzal přikrývku, přetáhl ji přes Kitty a vrátil se k oknu.

V Caraolu seděli Karen a Dov v jedné kóji. Oba byli příliš rozčilení a na spánek neměli ani pomyslení. Byli tu jediní, kteří věděli, co jim přinese zítřek.

Konečně se Karen podařilo přemluvit Dova, aby si lehl. Když viděla, že se mu zavřely oči, vstala. Tělem jí pronikal podivný pocit, něco, čemu nerozuměla. Skoro se toho trochu polekala. Dov pro ni znamenal víc, než si dosud uvědomovala. To, co cítila, nebyl jen soucit. Bylo tu ještě něco jiného, co nechápala. Kdyby tady byla Kitty, určitě by si s ní o tom promluvila. Ale Kitty tu nebyla.

U 23. dopravní roty HMJFC leželi tři muži na svých polních lůžkách. Ale nespali.

Zeev Gilboa se skoro po roce poprvé odvážil myslet na jaro v Galileji. Myšlenkami byl doma, na polích své vesnice, u ženy a dítěte. Joab Jarkoni myslel na rybářskou vesnici Sdot Jam a jaké by to bylo nádherné, kdyby si s rybářskou bárkou mohl zase vyjet na moře. Představoval si shledání s bratrem a sestrou.

A David ben Ami myslel na Jeruzalém, který miloval skoro tak horoucně jako Jordanu, Ariho sestru.

Všichni tři věděli, že v Palestině zůstanou možná jen krátce; byli příslušníky Palmachu a Alija bet a kdykoliv je mohli někam poslat. Ale tu noc mysleli jen na domov.

Brigádní generál Bruce Sutherland se zas jednou probudil z mučivého snu. Oblékl se, vyšel z domu a osamělý kráčel noční Famagustou. Byl unavený, velmi unavený a vyčerpaný a ptal se sám sebe, jestli někdy nadejde noc, kdy budem moci zavřít oči a klidně spát.

Mandria neklidně pobíhal po místnosti, v níž se tak často scházeli lidé z Mossad alijs bet. On i jiní Řekové na Kypru, kteří s nimi spolupracovali, začali uvažovat o možnosti řeckého odboje proti nadvládě Britů na ostrově.

Jen jeden muž spal hluboce a pevně. Ari ben Kanaan usnul spánkem nasyceného nemluvněte, jako by na celém světě vládl klid a mír.

Druhý den, dvacet minut před devátou, nastoupil Ari, nyní kapitán Moore, do džípu v čele kolony dvanácti nákladních aut 23. dopravní roty. Za volantem všech vozů seděli členové Palmachu v britských uniformách. Kolona se dala do pohybu a za dvacet minut zastavila u administrativní budovy tábora.

Ari vešel a zaklepal na dveře kanceláře velitele tábora. Před třemi týdny se s ním seznámil a pečlivě si tuto známost pěstoval.

"Dobré jitro, pane," pozdravil Ari.

"Dobré jitro, kapitáne Moore. Co mi nesete?"

"Dostali jsme od velitelství zvláštní spěšný úkol. Zdá se, že tábor v Larnace byl postaven dřív než se očekávalo. Mám tam už dnes převést část dětí."

Ari položil falešné listiny na psací stůl velitele tábora. Ten si je pozorně prolistoval.

"V našem plánu na přemístění o tom není ani zmínky," řekl váhavě. "S převážením dětí jsme měli začít až za tři dny." Odložil papíry stranou.

"Ale přišlo to z velitelství, pane."

Velitel tábora se zamyšleně kousal do rtů. Podíval se na Ariho, znovu si prohlédl dokumenty a zvedl sluchátko.

"Haló - tady Potter. Kapitán Moore má příkaz odvézt ze sekce 50 do nového tábora tři sta dětí. Dejte pracovní skupině příkaz, aby co nejrychleji sestavila transport." Pak vzal do ruky pero a podepsal doklady.

"Jo, a co jsem chtěl ještě říct, Moore - díky za whisky, co jste nám poslal."

"Bylo mi potěšením, pane."
Ari si zase vzal papíry. Velitel si vzdychl.
"Židé přicházejí a odcházejí," poznamenal.
"Ano, pane," přisvědčil Ari. "Přicházejí a odcházejí."

V Markově pokoji bylo u okna prostřeno k snídani. Ale Kitty i Mark se sotva dotkli jídla.
"Kolik je hodin?" ptala se Kitty už popatnácté.
"Bude půl desátý," odpověděl Mark. Po chvíli ukázal na moře a řekl: "Tady, podívej se."
Na moři se objevila stará ctihodná Afrodita - Exodus a pomalu se blížila k vjezdu do přístavu.
"Pane na nebi!" vypravila ze sebe Kitty. "Tohle je Exodus?"
"Přesně tak."

"Panebože, Marku - vždyť ta loď vypadá, jako by se měla za chvíli rozpadnout!"
"To teda vypadá."

"Ale pro všechno na světě, jak chtějí na tuhle loď dostat tři sta dětí?"

Mark si zapálil cigaretu. Měl sto chutí vstát a začít chodit po pokoji, ale nechtěl, aby Kitty viděla, jak je nervózní.

Bylo devět třicet.

Exodus proplul kolem majáku a úzkým vjezdem vplul do přístavu Kyrenia.

Devět padesát.

"Marku, prosím tě, sedni si. Takhle jsem celá neklidná."

"Teď už by měl brzo zavolat Mandria. Může to propuknout každou chvíli."

Deset hodin.

Deset hodin pět minut.

Deset hodin šest minut, deset hodin sedm minut...

"K čertu! Kde je to kafe, co jsem si objednal? Prosím tě, Kitty, zavolej ze svého pokoje do recepcy, ano? Řekni jim, ať laskavě pohnou kostrou a to kafe přinesou."

Deset hodin patnáct minut.

Přinesli kávu.

Deset hodin sedmnáct minut.

Markova nervozita povolila. Pokud ho Mandria ani v nejbližších deseti minutách nezavolá, akce se nezdařila.

Deset hodin dvacet.

Vtom zazvonil telefon. Mark a Kitty se na sebe podívali. Mark si setřel z dlaně pot, zhluboka se nadechl a zvedl sluchátko.

"Haló."

"Mr. Parker?"

"U telefonu."

"Moment, prosím. Volá vás Famagusta."

"Haló - haló - haló!"

"Parker?"

"U telefonu."

"Tady Mandria."

"Slyším."

"Právě projeli."

Mark položil sluchátko.

"Ten chlap je skutečně dostal z tábora! Teď jedou po silnici do Larnaky. Asi za patnáct minut odbočí a poženou se na sever. Mají před sebou asi padesát mil, většinou v rovném terénu. Přes průsmyk musí jen jednou, jestli nepojedou oklikou. Když půjde všechno hladce, měli by tu být krátce po dvanáctý. Pojď, Kitty, teď tu už nemusíme čekat."

Vzal dalekohled, sešli do recepcy a Mark si vyžádal blanket na telegram.

KENNETH BRADBURY
AMERICAN NEWS SYNDICATE
LONDON

MAM NOVOU ZNAMOST STOP PROSIM PRODLUZTE DOVOLENOU O DVA TYDNY
STOP MARK

"Podejte to jako spěšný telegram, prosím. Za jak dlouho to tam bude?"

Vrátný se podíval na blanket. "Za pár hodin to bude v Londýně."

Mark s Kitty vyšli z hotelu a zamířili k přístavu.

"Co to bylo za telegram?" zeptala se Kitty.

"Domluvený heslo, aby mou zprávu dali dneska večer do tisku."

Chvilí zůstali stát na břehu a přihlíželi, jak stará skořápka spouští kotvu. Pak se Kitty opřela o Markovu paži. Přešli na druhou stranu přístavu a vystoupili na zámeckou věž. Odtud měli dobrý výhled na přístav i na cestu, kudy měla přijet kolona nákladních aut.

Mohlo být asi čtvrt na dvanáct, když Mark zamířil dalekohled na silnici. Ta se vinula podél pobřeží, pak její zákruty mizely za kopci a znovu se vynořovala. Průsmyk v horách byl příliš daleko, nebylo možné jej odtud vidět. Najednou Mark strnul: spatřil mrak zvířeného prachu a vzápětí rozeznal kolonu nákladních aut, malých jako mravenci. Pokynul Kitty a podal jí dalekohled. Zamířila ho na vozy, které se vynořily na hadovité silnici, znovu se ukryly a pomalu se blížily ke Kyrenii.

"Zbývá jim asi půl hodina cesty."

Sestoupili z věže, přešli zase na druhou stranu přístavu a zůstali stát na konci hráze. Odtud bylo jen pět minut do hotelu Dome. Když kolona vozů míjela nemocnici na pokraji města, Mark vzal Kitty za ruku a vrátili se do hotelu.

Tam zamířil Mark rovnou do telefonní kabiny a žádal pilně britskou Intelligence Service ve Famagustě. V naléhavé věci.

"Prosím majora Alistaira," řekl Mark, když ho spojili. Přitom na mluvítko položil kapesník a napodobnil anglický přízvuk.

"Promiňte, ale kdo je tam? O co se jedná?"

"Poslouchejte," odpověděl Mark, "z Caraolu uprchlo tři sta Židů. Tak, a teď se neptejte tak hloupě a spojte mě s Alistairem."

Na psacím stole majora Alistaira zazvonil telefon.

"Tady Listair," řekl svým tichým hlasem.

"Tady je dobrý přítel," řekl Mark. "Chci vám jen oznámit, že z Caraolu uprchlo tři sta Židů a že se v tomto okamžiku nalodí v Kyrenii."

Pak položil sluchátko.

Alistair ještě několikrát rychle zaklepal na vidlici.

"Haló, kdo tam? Haló - haló!"

Položil sluchátko a hned je zase zvedl.

"Tady Alistair. Právě mi hlásili útěk tři sta Židů. Prý se nalodí v Kyrenii. Vyhlašte poplach. Stupeň modrá. Řekněte veliteli Kyrenie, aby okamžitě zjistil, co se děje. Je-li hlášení pravdivé, budeme tam muset ihned poslat několik jednotek naší flotily."

Alistair skončil a pospíchal k Sutherlandově kanceláři.

Kolona vozů se přirýla do přístavu a zastavila se na hrázi. Z džípu v čele kolony vyskočil Ari ben Kanaan a řidič s džípem odjel. Nákladní auta popojela a zastavila u lodi Exodus. Z vozů seskákali chlapci a dívky. Rychle a bez nejmenšího hluku začali nastupovat na loď. Díky výcviku, který jim udělil Zeev Gilboa, probíhalo všechno vzorně a disciplinovaně. Joab, David a kapitán Hank Schlosberg rozdělávali mladistvé na určená místa v lodním prostoru a na palubě.

Na hrázi se zastavilo jen několik zvědavců. Divili se. Někteří britští vojáci krčili rameny a škrábali se na hlavě. Jakmile se nákladní auta vyprázdnila, řidiči s nimi odjeli do hor a nechali je stát nedaleko zřícenin Sv. Hilarionu. 23. dopravní rota, která právě v tuto chvíli splnila svůj úkol, přestala existovat.

Joab zanechal ve voze lístek, kde vyslovoval Britům díky za to, že mu je zapůjčili.

Ari byl po celou dobu na kapitánském můstku. Uplynulo dvacet minut, poslední auto se vyprázdnilo, všichni byli na palubě. Teď odevzal velení Hankovi.

Kapitán zvedl kotvu a uvedl stroje do pohybu.

"Jděte za dětmi," obrátil se Ari k Zeevovi, Davidovi a Joabovi, "a vysvětlete jim podrobně, co máme v úmyslu a co od nich očekáváme. Každé dítě, které si myslí, že by to nevydrželo, ať přijde ke mně a řekne mi to. Pošleme je zpátky do Caraolu. Vysvětlete dětem, že jejich život je v nebezpečí, když zůstanou. Na ty, které by se raději chtěli vrátit, nesmí nikdo vykonávat nátlak; ani vy, ani ostatní děti."

Zatímco příslušníci Palmachu sestoupili z můstku a začali všechno dětem vysvětlovat, Exodus odplul doprostřed přístavu a zakotvil.

Za chvíli se v celé Kyrenii rozlehlo houkání sirén. Ari zamířil dalekohled na kopce a na silnici vedoucí podél pobřeží a spatřil desítky britských nákladních aut a džípů blížících se ke Kyrenii. Když viděl, jak nákladní auta bývalé 23. dopravní roty, jedoucí z Kyrenie do hor, mijejí kolony vozů s britskými vojáky, ženoucí se opačným směrem, vyprskl smíchy.

V přístavu neustále přibývalo vozidel. Na břehu zastavoval jeden vůz za druhým a ze všech vyskakovali vojáci. Několik důstojníků ukazovalo na Exodus a vykřikovalo rozkazy. Po obou stranách hráze se poklusem rozběhli vojáci. U úzkého vjezdu do přístavu postavili kulomety a granátomety, aby Exodus nemohl vyplout, kdyby se o to chtěl pokusit.

Na molo se sjížděla další a další auta. Vojáci uzavřeli přístav a vykázali zvědavé diváky. Za hodinu se tam hemžilo pět set po zuby ozbrojených vojáků. Před vjezdem byly připraveny dva torpédoborce a na obzoru spatřil Ari tři další, které se rychle přibližovaly. Houkání sirén nebralo konce. Malé ospalé městečko se proměnilo ve vojenskú nástupiště. Pak se přivalily tanky. Kulomety a granátomety nahradily dělostřelectvo.

Sirény, které se mezitím odmlčely, znovu zavyly. Na pobřeží přijelo auto, z něhož vystoupili brigádní generál Sutherland, Caldwell a Alistair. Major Cooke, místní velitel Kyrenie, přistoupil k Sutherlandovi a podal mu hlášení.

"Tamhle ta loď, apne, to je ona. A je na ní skutečně plno Židů. Ale za žádných okolností nám nemůže uniknout."

Sutherland se rozhlédl po přístavu.

"To, co jste tady připravili, by stačilo na pancéřovou divizi," poznamenal. "Na té lodi se asi zbláznili. Dejte okamžitě postavit tlampač."

"Ano, pane."

"Kdybyste se zeptal, co si myslím," ozval se Caldwell, "tak bych vám řekl, abychom tu kocábku vyhodili do povětří."

"Ale já se vás neptal!" vyřekl Sutherland. "Cooku! Dejte uzavřít celý přístav. Zorganizujte jednotku se slzným plynem a lehkými zbraněmi pro případ, že by se nechtěli dobrovolně vrátit. Freddy, běžte do hotelu Dome a řekněte na velitelství, aby okamžitě zarazili všechny zprávy pro tisk."

Alistair si mlčky prohlížel Exodus.

"Co si o tom myslíte, Alistaire?"

"Nelíbí se mi to, pane. Kdyby neměli vedlejší úmysly, tak by to neinsceovali za bílého dne."

"No tak se uklidněte, Alistaire. Vždycky ve všem tušíte nějaké pikle."

Mark Parker se protlačil kordónem a přistoupil k oběma důstojníkům.

"Co je to tady za rozruch?" obrátil se na Alistaira.

Když Alistair spatřil Marka, okamžitě věděl, že jeho podezření je opodstatněné.

"Víte co, Parkere? Buďte tak hodný a řekněte nám vy, oč jde. Fakt, kamaráde, až mi příště budete volat, zkuste si napřed trochu oprášit svůj britský přízvuk."

"Nechápu, o čem mluvíte, majore Alistaire."

Pomalů začalo Sutherlandovi svítat. Podíval se na Exodus, pak na Parkera a Alistaira a uvědomil si, že ho Mossad alija bet přelstil. Do tváře se mu vehnala krev.

Major Cooke, místní velitel Kyrenie, přistoupil a hlásil:

"Jednotka dvou set mužů nastoupí na deset minut, pane. Poplují k lodi v rybářských člunech."

Sutherland ho téměř neposlouchal.

"A kde, k čertu, je ten tlampač!"

Za deset minut zvedl Sutherland k ústům mikrofon. V přístavu nastalo ticho. Jednotka stála, připravená vydat se na Exodus, kotvící uprostřed přístaviště.

"Haló, vy tam! Zde hovoří brigádní generál Bruce Sutherland, velitel ostrova Kypr," neslo se přístavem s mnohonásobnou ozvěnou. "Slyšíte mě?"

Na kapitánském můstku zapojil Ari ben Kanaan svůj tlampač.

"Haló, Sutherlande," zvolal. "Tady kapitán Caleb Moore z 23. dopravní rotы židovských branných sil Jeho Veličenstva na Kypru. Jestli hledáte svoje nákladní auta, naleznete je na kopci u Sv. Hilarionu."

Sutherland zbledl. Alistairovi spadla brada.

"Poslyšte, vy tam!" křikl Sutherland. "Dáváme vám deset minut, abyste se vrátili na břeh. Nepřijdete-li dobrovolně, budeme nuceni vyslat k vám ozbrojenou jednotku, která vás násilím přiveze zpátky."

"Haló, Sutherlande! Tady Exodus. Máme na palubě tři sta dvě děti. Naše strojovna je plná dynamitu. Kdyby jediný z vašich mužů vstoupil na naši loď, anebo kdybyste na nás jen jednou vystřelili, sami se vyhodíme do vzduchu!"

V tom okamžiku se v Londýně rozjely dálnopisy. Zpráva Marka Parkera se rozletěla do celého světa.

Sutherland, Alistair, pět set britských vojáků, žádný z nich se nezmohl ani na slovo, když teď Exodus vztyčil na stožár vlajku. Byl to britský Union Jack, uprostřed s obrovským hákovým křížem. Boj o Exodus začal!

XXX. ZVLÁŠTNÍ ZPRÁVA ANS

DAVID PROTI GOLIÁŠOVI, MODEL 1946

OD NAŠEHO ZVLÁŠTNÍHO ZPRAVODAJE MARKA PARKERA

KYRENIA, KYPR

Píšu svou zprávu v Kyrenii, malém čarovně krásném přístavním městě na severním pobřeží britské korunní kolonie Kypru.

Kypr má bohaté a pohnuté dějiny. Ostrov je plný památek na slavnou minulost. Jsou tu zříceniny Salaminy, stojí tu katedrály ve Famagustě a Nikósii a zámky z dob křížáckých výprav.

Avšak i tato bohatá minulost bledne před dramatickostí okamžiků, které teď prožíváme v tomto odlehlém, neznámém městečku.

Před několika měsíci se Kypr stal internačním střediskem pro židovské uprchlíky, kteří se pokoušejí prolomit britskou imigrační blokádu a dostat se do Palestiny.

Dosud nevysvětlitelným způsobem uprchlo dnes z internačního tábora u Caraolu tři sta dětí ve věku od deseti do sedmnácti let a dostalo se přes celý ostrov do Kyrenie, kde na ně čekala přestavěná přepravní loď o výtlačku dvě stě tun, aby je odvezla do Palestiny. Skoro všichni uprchlíci mají za sebou německé koncentrační a vyhlazovací tábory. Uprchlíká loď, která dostala příznačné jméno Exodus, byla objevena britskou Intelligence Service, takže už nemohla opustit přístav.

Loď s třemi sty mladistvými uprchlíky kotví uprostřed přístaviště o průměru necelých tři sta metrů a vzdoruje všem britským pokusům navrátit děti do Caraolu.

Mluvčí lodi Exodus oznámil, že nákladní prostor lodi je naplněn dynamitem, a kdyby se Britové pokusili vstoupit na loď, jsou děti rozhodnuty spáchat kolektivní sebevraždu a vyhodit loď do povětří.

Londýn.

Generál sir Clarence Tevor-Browne seděl za psacím stolem ve své kanceláři v Londýně. Odložil noviny se zprávou Marka Parkera, zapálil si doutník a začal si prohlížet nejnovější hlášení. Zpráva Marka Parkera zapůsobila jako blesk - a to nejen v Evropě, ale i ve Spojených státech. Sutherland odmítl vydat rozkaz britským jednotkám, aby vstoupili na loď, a požádal Tevora-Browna o další pokyny.

Tevoru-Brownovi bylo jasné, že je sám částečně zodpovědný za to, co se stalo. To on navrhl

Bruce Sutherlanda za velitele na Kypru a nereagoval na Alistairův varovný dopis, že se něco stane, nebude-li Sutherland odvolán.

Do kanceláře Tevora-Browna vstoupil Humphrey Crawford. Byl to bledolící ctižádostivý úředník ministerstva pro kolonie z oddělení pro Blízký východ. Sloužil jako spojka mezi armádou, politickými veličinami ve Whitehallu a Admirálotou v Chatam House.

"Dobrý den, sire Clarenci," pozdravil ho nervózně Crawford. "Je načase jít k Bradshawovi."

Tevor-Browne vstal a sebral ze stolu doklady.

"Ano, pojďme, ať na nás starý Bradshaw nemusí čekat."

Cecil Bradshaw měl kancelář v Úřadu pro mezinárodní vztahy v Chatam House. Již třicet let byl jedním z těch, které rozhodovali o britské politice na Blízkém východě.

Když generál Clarence Tevor-Browne a Humphrey Crawford vstoupili do Bradshawovy kanceláře, byl k nim tento tělnatý, asi šedesátiletý muž otočen zády a díval se do zdi. Humphrey Crawford se nervózně posadil na okraj židli. Tevor-Browne se pohodlně uvelebil v kožené klubovce a zapálil si doutník.

"Gratuluju, pánové," ozval se Bradshaw, s tváří stále ještě odvrácenou. Jeho hlas zněl ironicky a třásl se potlačovanou zlostí. "Jak jsem si přečetl v novniách, vedeme v senzacích na prvním místě."

Pak se k nim otočil, zabubnoval si na podbříšek a usmál se.

"Asi jste si mysleli, že vypěním vzteky. Ani mě nenapadne. Dneska dopoledne mi volal Whitehall. Jak se dalo čekat, ministr mi celou záležitost s Exodem hodil na krk."

Bradshaw se posadil za psací stůl, vrhl pohled na rozložené spisy a rychlým pohybem si sundal silné brýle s kostěnou obroučkou. Nadechl se a pokračoval:

"Řekněte, sire Clarenci, co dělá Intelligence Service na Kypru - jsou ti vaši lidé po smrti, nebo si zrovna šli zahrát tenis, že nic nezpозorovali? A taky se mi zdá, že nám dlužíte vysvětlení o Sutherlandovi. Byl to přece váš nápad poslat ho na Kypr."

Tevor-Browne se nedal zastrašit.

"Mám dojem, že zřízení internačních táborů na Kypru byl váš nápad. Co byste nám k tomu řekl?"

"Pánové," zasáhl rychle Crawford, aby zabránil srážce, "ta aféra s Exodem nás přivedla do choulostivé situace. Je to vůbec poprvé, co se tím americký tisk takhle zabývá."

Bradshaw se začal sípavě smát, až celý zrudnul.

"Přes všechno Trumanovo řečnění Američané od skončení války nevpustili do země víc než deset tisíc židovských uprchlíků. Truman je ovšem zastánce sionismu - protože Palestina není v Pensylvánii. Každý má spoustu krásných řečí, ale zatím jsme stále jediní, kteří mají na krku milión Židů - milión, který může ohrozit celé naše postavení na Blízkém východě."

Bradshaw si znovu nasadil brýle.

"Hvězda Davidova, Mojžíš, Palmach, Cimbuří Siónu, Brána naděje a teď Exodus. Jsou to náramní chytráci. Pěťadvacet let z nás v Palestině dělali Černého Petra. V mandátových ustanoveních a v Balfourově deklaraci vyhrabávají věci, které tam vůbec nejsou. Budou do velblouda hučet tak dlouho, až jim uvěří, že je kůň. Pánbůhví, že kdybych mluvil s Chaimem Weizmannem dvě hodiny, udělá ze mě nakonec taky sionistu."

Cecil Bradshaw si znovu sundal brýle.

"Je známo, Tevore-Browne, komu nadřezujete."

"Vím, co tím chcete říct, Bradshawe, a jsem nucen vaše obvinění odmítnout. Jsem pravděpodobně jeden z mála, kteří stále znova opakují, že si svou pozici na Blízkém východě můžeme udržet jedině tehdy, bude-li vytvořena silná židovská Palestina. Ale tím, že na tom trvám, nesleduji židovské zájmy, nýbrž výlučně zájem Británie."

"Vraťme se raději k té aféře s Exodem," přerušil ho Bradshaw. "Věc je naprosto jasná. Tenkrát, když šlo o Zemi zaslíbenou, jsme povolili, ale teď se to nestane. Exodus kotví v britských, a ne ve francouzských vodách. Nevstoupíme na loď, nepošleme ji do Německa a nepotopíme ji. Ať si tam v Kyrenii zůstanou, až zčernají. Slyšel jste, Tevore-Browne? Až zčernají!" Rozčilením se dostal do ráže a ruce se mu třáslly.

Tevor-Browne přimhouřil oči a řekl:

"Nemáme právo zabránit, aby tři sta dětí, které vyrostly v koncentračních táborech, odjelo do Palestiny. Nafta, Suez, Arabové - k čertu se vším! Nemáme právo! Už jsme se dost zesměšlili, když jsme uprchlíky ze Země zaslíbené poslali zrovna do Německa."

"Váš postoj je mi odstatečně známý!"

"Pánové!" Tevor-Browne vstal a přistoupil k Bradshawovu psacímu stolu. "Máme jedinou možnost, jak se z toho dostat a neutrpět porážku. Židé si všechno pečlivě naplánovali, aby z toho vytěžili propagandu. Udělejte jim škrty přes rozpočet. Vydejte ihned, ještě tuto minutu, povolení, aby Exodus směl vyplout. Právě tohle totiž nechtějí."

"Nikdy! Slyšíte, nikdy!"

"Cožpak nevidíte, jak jim přihráváte trumfy?"

"Dokud budu sedět na tomto místě, Exodus nevypluje!"

XXXI. MARK PARKER

HOTEL DOME

KYRENIA, KYPR

PUBLICITA ROSTE STOP POSLETE POKRACOVANI STOP KEN BRADBURY ANS
LONDON

ZPRÁVA ANS Z KYRENIE, KYPR, OD MARKA PARKERA

Je to opravdu groteskní pohled: Na jedné straně neozbrojená uprchlická loď a na druhé straně tisíc těžce ozbrojených vojáků, tanky, dělostřelectvo, jednotky flotily - a všichni jsou bezmocní.

Koncem prvního týdne je boj o Exodus nerozhodný. Ani Britové ani uprchlíci nejsou ochotni povolit. Ještě nikdo se nepokusil vstoupit na palubu lodi, jejíž osazenstvo prohlásilo, že by se v tom případě samo vyhodilo do povětří. Loď kotví jen několik set metrů od pobřeží a dalekohledem je na ní vše dobře vidět.

Zdá se, že nálada dětí na Exodu je výborná.

Každý den odesílal Mark nové zprávy a každá zpráva obsahovala nové zajímavé podrobnosti.

Když se Cecil Bradshaw rozhodl, že z Exodu udělá precedenční případ, bylo mu jasné, že narazí na odpor a kritiku ze všech stran. Francouzský tisk reagoval - jako obvykle - nesmírně podrážděně, ale tón, jakým referoval teď, byl tak odmítavý, jako ještě nikdy v dějinách britsko-francouzského přátelství. O aféře psal všechen evropský tisk. Dokonce i v Anglii se názory rozcházely a několik novin nadhodilo otázku, zda Whitehall jednal moudře, když Exodu zakázal vyplout do Palestiny.

Bradshaw byl zkušený politik a zažil už nejednu bouři. Tohle byla bouře ve sklenici vody a byl přesvědčen, že se brzy utiší. Poslal do Kyrenie tři novináře svého smýšlení, aby paralyzovali Parkerovy zprávy, a půl tuctu odborníků horečně shledávalo argumenty pro britský postoj.

Britové nacházeli pádné důvody a jejich argumentace byla nesmírně obratná, avšak přesto bylo velmi těžké čelit všeobecnému soucitu s hromádkou malých uprchlíků:

Mají-li sionisté opravdu tak ryzí úmysly, jak mohou připustit, aby byl ohrožen život tří set nevinných dětí? Všechno je jen zlomyslné a chladnokrevné spiknutí, aby získali sympatie veřejnosti a mohli zatemňovat podstatu palestinského problému. Je jasné, že máme co dělat s fanatiky. Ari ben Kanaan je profesionální sionistický agitátor, který již léta pracuje v ilegality.

Na letišti v Nikósii přistáli zpravodajové z půl tuctu zemí a žádali o povolení ke vstupu do Kyrenie. Řada velkých časopisů vyslala novináře a fotoreportéry. Hotel Dome se pomalu začal podobat sjezdové kanceláři nějakého politického kongresu.

V pařížských kavárnách se nadávalo na Brity.

V londýnských hospodách bylo slyšet hlasy na jejich obhajovu.

Ve Stockholmu se lidé modlili.

V Římě se diskutovalo.

Sázkaři v New Yorku přijímali sázky čtyři ku jedné, že Exodus nevypluje.

Ke konci druhého týdne Ari povolil Markovi vstup na palubu. Mark byl první, který se dostal na Exodus, a tak vyšly tři jeho zprávy na prvních stránkách novin.

ZVLÁŠTNÍ ZPRÁVA ANS

PRVNÍ ROZHOVOR S ARI BEN KANAANEM, MLUVČÍM LODI EXODUS

KYRENIA, KYPR

Dnes mi byla poskytnuta jako prvnímu dopisovateli příležitost k rozhovoru s Ari ben Kanaanem, mluvčím dětí na lodi Exodus. Informoval jsem Ben Kanaana o kritice britského tisku, který o něm tvrdí, že je profesionální sionistický rebel, a také o ostatních výtkách Whitehallu na jeho adresu. Náš rozhovor probíhal na kapitánském můstku lodi Exodus, jediném místě, kde existuje jakási možnost pohybu. Děti byly i dnes odhodlané a nadšené, přestože fyzické následky čtrnáctidenního obležení se už začínají projevovat.

Ben Kanaan, třicetiletý statný muž, vysoký přes metr osmdesát, s černými vlasy a světle modrýma očima, kterého bychom snad mohli považovat za úspěšného filmového milovníka, mě požádal, abych vyřídil dík všem lidem na světě, kteří na Exodus myslí v dobrém. Ujistil mě, že děti se drží výtečně.

Na moje otázky mi odpověděl: "Osobní útoky proti mně se mě nedotýkají. Jen by mě zajímalo, jestli se Britové také zmínili o tom, že jsem za druhé světové války sloužil jako kapitán v jejich armádě. Připouštím, že jsem sionistický rebel, a zůstanu jím tak dlouho, dokud Britové nesplní svůj slib ohledně Palestiny. Jestli je moje práce legální nebo ilegální, je věcí názoru."

Na moje další otázky, týkající se britské argumentace a významu lodi Exodus, Ben Kanaan odpověděl:

"Nám Židům se vyčítá všechno možné a my jsme na to zvyklí. Pokaždé, když se vynoří kolem palestinského mandátu nějaký problém a Britové nevědí kudy kam, protože se to nedá logicky vysvětlit ani rozumně zdůvodnit, použijí otřepanou výmluvu o tajemném sionistickém spiknutí. Skutečně se divím, že se ještě nepokusili svalit na nás vinu za těžkosti, které mají v Indii. naštěstí pro nás Gándhí není Žid.

Pokaždé, když potřebují hromosvod, odvolávají se pánové z Whitehallu na tajemné sionisty. Chtějí tak zamaskovat tři desetiletí ošklivých machinací, kterých se dopouštěli v mandátovém území - tři desetiletí, kdy obelhávali, klamali a zaprodávali Židy a Araby. První, co nedodrželi, byla Balfourova deklarace z roku 1917. Slibovali v ní Židům domov, ale svůj slib nikdy nesplnili. Poslední zradu spáchala Labour Party, když před volbami slibovala, že otevře hranice Palestiny lidem, kteří přežili Hitlerův režim.

S úžasem se dovídám o krokodýlích slzách, jež Whitehall roní nad životy dětí, které jsou v sázce. Všechny tři sta dětí je tady dobrovolně. Hitlerův režim se zasloužil o to, že všechny osiřely. Jsou to děti, které strávily skoro šest let v německých koncentracích a britských internačních táborech.

Jestliže Whitehallu opravdu tolik záleží na osudu dětí, pak vyzývám Brity, aby udělili zástupcům tisku povolení navštívit tábor v Caraolu. Uvidí tam koncentrační tábor podle všech pravidel: ostnatý drát, strážní věže s kulomety, ubohou stravu, nedostatek vody, bídná hygienická zařízení. Lidé, kteří tam žijí za ostnatým drátem, se ničím neprovinili a nebyla proti nim vznesena žádná obžaloba, ale přesto je drží v Caraolu násilím.

Whitehall zdůrazňuje, že se v otázce palestinského mandátu pokoušíme přinutit Brity k nespravedlivému řešení.

V Evropě čeká čtvrt miliónu Židů, kteří z celkového počtu šesti miliónů přežili nacismus. Britská kvóta povoluje legální imigraci měsíčně sedmi stům lidí.

Tomuhle říkají "spravedlivé řešení"?

A nakonec popírám, že by Britové měli v Palestině co pohledávat. Mají na ni snad větší právo než lidé, kteří přežili koncentrační tábory? Obracím se na ministra zahraničí se stejným požadavkem, jaký před třemi tisíci lety vyslovil velký muž, když řekl svému utlačovateli:

PROPUŠŤ LID MŮJ.

Mark radil Arimu, aby i jiným novinářům dovolil vstup na Exodus. Ti nepřestávali naléhat, aby jim Angličané ukázali také tábor v Caraolu. Cecil Bradshaw sice počítal s kritikou veřejnosti, ale

neočekával, že rozhořčení bude tak všeobecné. Jedna porada střídala druhou. Pozornost veřejnosti se upírala na přístav v Kyrenii. Kdyby teď udělili Exodu povolení vyplout, mohlo by to mít katastrofální následky.

Generál Clarence Tevor-Browne se ve vši tichosti sebral a odletěl na Kypr, aby se ujal velení a zjistil, co se dá ještě zachránit.

Jeho letadlo přistálo krátce po půlnoci na uzavřeném letišti v Nikósii. Očekával ho major Alistair. Oba rychle nasedli do auta a rozjeli se na velitelství ve Famagustě.

"Než převezmu od Sutherlanda velení, rád bych si s vámi promluvil, Alistaire. Váš dopis jsem dostal, můžete tedy mluvit zcela otevřeně."

"Zajisté, pane. Řekl bych, že Sutherland na to prostě nestačil. S tím člověkem se něco stalo. Caldwell mi říká, že má stále úzkostné sny. Celé noci nespí a většinu volného času tráví tím, že si čte v bibli."

"To je opravdu škoda," řekl Tevor-Browne. "Bruce Sutherland byl vynikající voják. Mohu se, doufám, spolehnout, že všechno, co jsme si řekli, zůstane mezi námi. Musíme ho krýt."

"Samozřejmě, pane."

Mark se odebral na Exodus a požádal, aby mu zavolali Karen. Když si namáhavě klestil cestu přeplněnou palubou, zmocnil se ho neklid. Děti měly bledé a přepadlé tváře a páchly, protože na lodi byl nedostatek vody na mytí.

Na kapitánském můstku spatřil Ariho. Ten byl klidný a vyrovnaný jako vždycky. Mark mu přinesl cigarety a několik lahví brandy.

"Jak to vypadá venku?" zeptal se Ari.

"Nevypadá to, že by změnili kurs, zvlášť když teď přijel Tevor-Browne. Zprávy o Exodu uveřejňují noviny ještě všude na první straně. Publicita je větší, než jsem očekával. Podívejte se, Ari, vy i já jsme dosáhli, co jsme chtěli. Pro Brity je to pořádná rána. Mám ale spolehlivé zprávy, že jsou rozhodnutí nepovolit."

"Kam tím míříte?"

"Domnívám se, že tomu nasadíme korunu, když uděláte humánní gesto a vrátíte se s lodí na břeh. Pak uveřejníme dlouhou podrobnou zprávu a vyličíme, jak Britové odvázejí děti zpátky do Caraolu. To bude něco pro lidský city."

"S tímhle vás na mě poslala Kitty?"

"Prosím vás, nepřestal byste s tím laskavě? Jen se podívejte na děti. Dlouho to už nevydrží."

"Věděly, do čeho jdou."

"To není všechno, Ari. Myslím si, že jsme z toho už vytřískali, co se dalo. Dneska ještě ovládáme první stránky novin, ale stačí, aby zítra Frank Sinatra v nočním lokále vzal nějakého novináře levým hákem, a my se octneme na vedlejší koleji."

Na můstku se objevila Karen.

"Dobrý den, mister Parker," řekla tiše.

"Buď zdráva, maličká. Tady máš dopis a balíček od Kitty."

Karen si vzala dopis. Balíček, jako vždycky, odmítla.

Když odešla, řekl Mark:

"Nemám to srdce povědět Kitty, že si Karen nechce vzít balíček. To děvče je marod. Viděl jste, jaký má kruhy pod očima? Za pár dní budete mít na lodi lazaret."

"Hovořili jsme o tom, jak udržet zájem veřejnosti. Ale nejdřív bych chtěl, aby bylo jasno, Parkere: nevrátíme se do Caraolu. V Evropě čeká čtvrt miliónu Židů na odpověď, která je pro ně životně důležitá - a my jsme jediní, kteří ji mohou dát. Od zítřka zahájíme hladovku. Každého, kdo omdlí, položíme nahoru na palubu, aby si ho Britové mohli dobře prohlédnout."

"Jste satan," zasípal Mark, "hotový netvor!"

"Nazývejte si mě, jak chcete, Parkere. Myslíte si, že mě to těší, když nechám hladovět tři sta sirotků? Ale dejte mi nějakou jinou zbraň! Dejte mi něco, abych mohl střílet na tyhlety tanky a torpédoborce! Nemáme nic, jen svou odvahu a víru. Dva tisíce let nás bili a ponižovali. Teď je konec!"

Tentokrát zvítězíme!"

XXXII. HLADOVKA NA EXODU!

DĚTI RADĚJI ZEMŘOU HLADY, NEŽ BY SE VRÁTILY DO CARAOLU!

Již dva týdny trvá neutuchající zájem veřejnosti o boj Exodu, který se stále stupňuje. Teď všechny ohromil Ari ben Kanaan, když přešel do útoku. Už nebylo možné čekat.

Děti si samy vynutily řešení. Na trupu Exodu upevnily velkou tabuli s nápisy v angličtině, francouzštině a hebrejštině.

HLADOVKA: 1 HODINA

HLADOVKA: 15 HODIN

Na přední palubu Exodu vynesli dvě děvčata a chlapce ve věku deseti, dvanácti a patnácti let. Byli v bezvědomí.

HLADOVKA: 20 HODIN

Na přední palubě leželo vedle sebe už deset dětí.

"Prosím tě, Kitty, nepobíhej pořád sem a tam! Sedni si konečně!"

"Teď už je to přes dvacet hodin. Jak dlouho v tom ještě chce pokračovat? Jednoduše nemám dost odvahy, abych šla do přístavu a dívala se na to. Co je s Karen? Určitě není mezi těmi, co omdleli?"

"Už jsem tě desetkrát ujistil, že ne!"

"Děti byly stejně zesláblé a teď jsou už dva týdny zavřené na lodi. Vždyť nemají žádnou odolnost." Kitty si nervózně zapálila cigaretu a prohrábla si vlasy. "Tenhle Ben Kanaan, to snad ani není člověk - je to netvor, prostě bestie."

"Taky jsem o tom přemýšlel," řekl Mark. "Dokonce hodně. Nevím, jestli někdy dokážeme pochopit, proč jsou ty lidi takoví fanatici. Bylas někdy v Palestině? Na jihu poušť, uprostřed rozvaliny, na severu močály. Země je vyprahlá sluncem a obklopená mořem nepřátel - padesáti milióny zarytých odpůrců. Ale tihle lidé nasazují životy, aby se tam dostali. Říkají, že je to země oplývající mlékem a strdím, a zpívají o zavodňovacích kanálech a zavlažování. Právě před dvěma týdny jsem říkal Arimu ben Kanaanovi, že Židi nemají monopol na utrpení, ale pomalu o tom začínám pochybovat. Už si nejsem ničím jistý. Chtěl bych vědět, co to je, co dokáže udělat z lidí takový fanatiky."

"Prosím tě, nepokoušej se hájit ho, Marku, ani jeho, ani ty ostatní."

"Nezapomeň, že Ben Kanaan by nic nedokázal, kdyby děti nestály na jeho straně. A ty za ním jdou stoprocentně."

"Vždyť právě o to jde," odpověděla Kitty. "Tahleta oddanost. Tenhle fantastický pocit sounáležitosti, který je spojuje."

Vtom zazvonil telefon. Mark se ohlásil, pak řekl "děkuji" a položil sluchátko.

"Co to bylo?" zeptala se Kitty. "Marku, ptám se tě, co to bylo!"

"Přinesli na palubu další děti. Půl tuctu."

"A Karen - je tam?"

"Nevím. Půjdu tam a podívám se."

"Marku..."

"Co je?"

"Chci na Exodus."

"To je vyloučený."

"Já to už prostě nevydržím."

"Jestli to uděláš, budeš vyřízená."

"Ne, Marku, opravdu ne. Kdybych se přesvědčila, že žije a že není vážně nemocná, dokázala bych to vydržet. Přisahám ti. Vím to docela jistě. Ale nemůžu tady nečinně sedět a myslet na to, že možná umírá. To nedokážu."

"I kdybych přiměl Ben Kanaana, aby tě pustil na loď, Britové ti to nedovolí."

"Musíš to prosadit, Marku," řekla prosebně, ale s důrazem. "Musíš!"

Postavila se ke dveřím, aby nemohl odejít. Mark se na ni podíval a pak odvrátil oči.

"Udělám, co se dá," řekl nakonec.

HLADOVKA: 35 HODIN

Před budovami britského velvyslanectví v Paříži a Římě přitáhli rozvášnění demonstranti.

Vzrušeným skandováním a nápisy na obrovských transparentech žádali, aby Exodus směl vyplout. V Paříži byla policie nucena zakročit proti davu gumovými obušky a slzným plynem. Demonstrace byly i v Kodani, Stockholmu, Bruselu a Haagu.

HLADOVKA: 38 HODIN

Na Kypru byla na protest proti Britům vyhlášena generální stávk. Doprava nefungovala, obchody byly zavřené, v přístavech se nepracovalo. Divadla a restaurace zely prázdnotou.

HLADOVKA: 40 HODIN

Ari ben Kanaan stál v hloučku svých spolupracovníků. Hleděl na zachmuřené tváře Joaba, Davida, Zeeva a Hanka Schlosberga.

Zeev, farmář z Galileje, promluvil první.

"Jsem voják," řekl. "Nemůžu tady stát se založenýma rukama a přihlížet, jak děti umírají hlady."

"Mladí lidé, kteří v Palestině bojují jako vojáci, nejsou o moc starší," vybuchl Ari.

"Bojovat a umírat hlady, to je něco jiného."

"Je to jen jiná forma boje," prohlásil kategoricky Ari.

Joab Jarkoni byl jeho dlouholetý spolupracovník a za druhé světové války byli spolu na vojně.

"Ty víš, Ari," řekl Joab, "že jsem byl vždycky na tvé straně. Ale kdyby zemřelo jediné dítě, obrátí se všechno proti nám jako bumerang."

Ari se podíval na amerického kapitána Hanka Schlosberga, ale ten jenom pokrčil rameny.

"Ty tady šéfuješ, Ari, ale říkám ti, že posádka pomalu ztrácí nervy. O tomhle ve smlouvě nic nebylo."

"Jinými slovy," řekl Ari, "chcete se vzdát!"

Jejich mlčení potvrdilo, že hádal správně.

"A co říkáš ty, Davide, ještě ses nevyjádřil."

"V plynových komorách zemřelo šest miliónů Židů a nevěděli proč a zač," začal hovořit David.

"Když nás teď na Exodu umře tři sta, budeme vědět moc dobře proč. A svět se to dozví. Když jsme před dvěma tisíci lety byli ještě národ a vzdorovali jsem nadvládě Řeků a Římanů, založili jsme tradici boje do posledního muže. Tak tomu bylo u Arabely a v Jeruzalémě. Tímto heslem jsme se řídili v bojích u Bejtaru, Herodia a Nachaerosu. V Masadě jsme čtyři roky vzdorovali obklíčení Římanů, a když konečně vnikli do pevnosti, nenašli jediného muže živého. Nikdy a nikde žádný národ tak nebojoval za svobodu jako my. Vyháněli jsme Řeky i Římány ze své země tak dlouho, až nás rozprášili do všech koutů světa. Dva tisíce let jsme neměli možnost bojovat jako národ, a když se nám ve varšavském ghettu naskytla, bojovali jsme do posledního muže, jak nám káže naše tradice. Jestli teď opustíme loď a vrátíme se dobrovolně za ostnatý drát, zpronevěříme se Bohu i sobě."

"Chcete ještě někdo něco říct?" zeptal se Ari.

HLADOVKA: 42 HODIN

Ve Spojených státech, v Jižní Africe a v Anglii se Židé hromadně scházeli v synagógách k modlitbě a v mnoha křesťanských kostelích se konaly bohoslužby za děti na lodi Exodus.

HLADOVKA: 45 HODIN

V Argentině se Židé začali postit, aby projevíli svou solidaritu.

HLADOVKA: 47 HODIN

Když Kitty přišla na loď, byla už tma. Zápach, který ji přivítal, ji přímo dusil. Všude ležely děti těsně namačkané vedle sebe a nehýbaly se, aby šetřily silami.

"Chtěla bych se podívat na děti, které omdlely," požádala Kitty Davida ben Amiho.

David ji zavedl na přední palubu. Leželo tam vedle sebe ve třech řadách šedesát dětí v bezvědomí. David svítil lucernou a Kitty šla od jednoho děcka k druhému, vyšetřila mu tep a nadzvedla oční víčka. Několikrát myslela, že omdlí, když k sobě otočila tělo děvčete, které se podobalo Karen.

A David ji vedl dál. Všude na palubě ležely těsně vedle sebe děti. Cívěly na Kitty strnulýma očima bez lesku. Vlasy měly spleené a tváře pokryté vrstvou špíny. Pak sešli do lodního prostoru, ze zápachu se Kitty udělalo špatně. V mdlém světle spatřila spoustu dětí ležících nad sebou na úzkých palandách. V koutě poznala ve změti paží a nohou Karen. Vedle ní spal Dov. Leželi na hadrech, podlaha pod nimi byla vlhká.

"Karen," zašeptala Kitty, "Karen, to jsem já, Kitty."

Karen namáhavě pozvedla víčka. Měla pod očima hluboké, tmavé kruhy a rty měla suché, rozpukané. Na to, aby se posadila, byla příliš slabá.

"Kitty?" Bezmocně natáhla ruce. Kitty je uchopila a dlouho držela v dlaních.

"Neodcházej, Kitty, mám takový strach."

"Zůstanu tady nablízku," ujistila ji Kitty tiše.

Uvolnila Karen ruce a vydala se do lazaretu, kde si prohlédla nepatrnou zásobu léků. Zhrozila se.

"S tím se nedá moc dělat," obrátila se k Davidovi. "Ale pokusím se ulevit dětem, jak to jen půjde. Mohli byste mi s Joabem pomoci?"

"Samozřejmě!"

"Některé z dětí, které omdlely, jsou vážně nemocné. Zkusíme to se studenými obklady, abychom snížili teplotu. Ale na palubě je chladno. Budeme je muset přikrýt. A pak bych chtěla, aby každý, kdo jen trochu může, se dal do práce. Je nutné důkladně vyčistit loď."

A sama se hned pustila do práce. Celé hodiny bojovala se smrtí. Nepopřála si ani chvilku oddechu. Ale bylo to, jako by chtěla lžící přelévat oceán. Sotva se jakžtakž postarala o jedno dítě, stav tří dalších se hrozivě zhoršil. Nebylo dost léků ani vody. A jídlo, to jediné, co by jim opravdu pomohlo, jim nesměla dát.

HLADOVKA: 81 HODIN

Na přední palubě Exodu leželo v bezvědomí sedmdesát dětí. Britští vojáci na břehu začali reptat. Mnozí už nesnesli tu podívanou a žádali, aby je odvolali, i kdyby jim proto hrozil válečný soud.

HLADOVKA: 82 HODIN

Na přední palubu právě odnesli omdlelou Karen Hansenovou-Clementovou.

HLADOVKA: 83 HODIN

Kitty přišla na kapitánský můstek a vyčerpaná klesla na židli. Pracovala bez přestávky už pětaticet hodin a byla vysílená a napůl oblouzená. Ari jí nalil pořádnou dávku brandy.

"Napijte se," řekl, "Vždyť vy nestávkujete."

Druhá sklenka brandy ji zas postavila na nohy. Zadívala se na Ariho ben Kanaana. Musel to být neobyčejně silný člověk. Obležení ho zřejmě ani trochu nezdecimovalo. Hleděla do jeho chladných očí a ptala se sama sebe, jaké myšlenky, plány a projekty se mu honí hlavou. Myslela na to, má-li strach, či ví-li vůbec, co to strach je. Byla by ráda věděla, jestli si dělá starosti, nebo je-li tím vším otřesen.

"Myslel jsem, že přijdete mnohem dřív," ozval se Ari.

"Nepřišla jsem, abych vás o něco prosila, Ari ben Kanaane. Jen vám chci podat hlášení jako voják, který koná svou povinnost. Tak tedy poslouchejte: Nejméně deset dětí je v nebezpečí života. Bude-li hladovka pokračovat, zemřou. Jak rozhodnete jako nejvyšší soudce nad životem a smrtí?"

"Není to poprvé, co mi někdo spílá, Kitty, a je mi to lhostejné. Ale jak je to s vámi? Je ve vás opravdu tolik soucitu, že vaše srdce už nesnese pohled na všechny ty děti, anebo se obáváte jen o jediné z nich?"

"Nemáte právo se mě ptát."

"Chcete zachránit život jediné dívky. A mně jde o čtvrt miliónu lidí."

Kitty vstala.

"Myslím, že bude lepší, když se dám zase do práce. Poslyšte, Ari, věděl jste přece, proč jsem chtěla na loď. Proč jste mi to dovolil?"

Otočil se k ní zády a díval se oknem na moře, kde křižníky a torpédoborce držely stráž.

"Možná že jsem vás chtěl jenom vidět."

HLADOVKA: 85 HODIN

Generál Tevor-Browne rozčileně přecházel po Sutherlandově pracovně. Vzduch byl prosycený dýmem jeho doutníku. Čas od času zůstal stát u okna a napjatě hleděl špinavým sklem směrem ke Kyrenii.

Sutherland vyklepal dýmku a prohlížel si bohatý výběr obložených chlebiček na čajovém stolku.

"Nechtěl byste se posadit, sire Clarenci, vypít si šálek čaje a něco sníst?"

Tevor-Browne se podíval na své náramkové hodiny a vzdychl. Posadil se, vzal si obložený chlebiček, ukousl a zase jej rychle položil zpátky na tácek.

"Mám špatné svědomí, když jím," řekl.

"Já vím. Není to práce pro člověka, který má svědomí. Dvě války, jedenáct míst v koloniích, šest vyznamenání a tři řády - a teď jsem ztroskotal na malém houfu neozbrojených dětí. Báječné ukončení třicetileté služby - nemyslíte, sire Clarenci?"

Tevor-Browne hleděl do země.

"Já vím, že se mnou o tom chcete mluvit," řekl Sutherland.

Tevor-Browne si nalil čaj a rozpačitě vzdychl.

"Vždyť víte, Bruci, kdybych měl rozhodovat já..."

"Nesmysl, sire Clarenci. Nic si nevyčítejte. Já si dělám výčitky. Selhal jsem a zklamal vaši důvěru."

Sutherland vstal. Oči ho pálily.

"Jsem unavený," řekl, "nesmírně unavený."

"Zařídíme, abyste odešel na penzi co nejméně nápadně a s plným důchodem," řekl

Tevor-Browne. "Na to se můžete plně spolehnout. A ještě něco, Bruci - zastavil jsem se při své cestě v Paříži a měl jsem dlouhý rozhovor s Nedií. Vyprávěl jsem jí o vašich těžkostech. Stačí, když jí napíšete pár smířlivých slov, a mohli byste být zase spolu. Neddie by se k vám ráda vrátila a vy ji budete potřebovat."

Sutherland zavrtěl hlavou.

"Mezi Nedií a mnou je už dávno konec. Jediné pojítko, které nás drželo pohromadě, byla armáda."

"Máte už nějaké plány?"

"Za ty měsíce tady na Kypru se něco se mnou stalo, sire Clarenci, hlavně v posledních několika týdnech. Snad na to budete mít jiný názor - ale já nemám pocit, že bych tady utrpěl porážku. Naopak, cítím, že jsem získal něco nesmírně cenného. Něco, co jsem už kdysi dávno ztratil."

"A co to je?"

"Smysl pro spravedlnost. Vzpomínáte si? Když jsem se ujal tady toho místa, řekl jste mi, že jediná říše, která je založena na spravedlnosti, je říše Boží, a vlády tohoto světa že spočívají na naftě."

"Pamatuju se velmi dobře," přisvědčil Tevor-Browne.

"Od té doby, co se to stalo s Exodem, jsem na to musel často myslet," pokračoval Sutherland.

"Celý život jsem rozlišoval mezi právem a bezprávím. Většina lidí zná tento rozdíl. Ale znát jej a žít podle toho - to není jedno a totéž. Jak často dělá člověk v životě věci, které tíží jeho svědomí, jen aby neohrozil svou existenci. Tolik jsem obdivoval lidi, kteří měli sílu, aby hájili své přesvědčení, i když jim to přineslo hanbu, utrpení, ba dokonce smrt. Ti lidé - dejme tomu člověk jako Gándhí - musí mít skvělý pocit vnitřního míru. Ptal jste se, jaké mám plány. Chtěl bych odejít na ten ubohý kousek země, který Židé nazývají svým rájem na zemi. Chtěl bych to tam poznat - Galileu, Jeruzalém, prostě všechno."

"Závidím vám, Bruci."

"Možná že se usadím nedaleko Safedu - na hoře Kanaan."

Do místnosti vstoupil major Alistair. Byl bledý a ruce se mu třásly, když podával Tevoru-Brownovi hlášení.

Generál si je přečetl.

"Ať je nám Bůh milostiv," vypravil ze sebe tiše a podal papír Sutherlandovi.

NUTNÉ

Ari ben Kanaan, mluvčí lodi Exodus, oznámil, že od zítřejšího poledne spáchá každý den ve 12 hodin deset dobrovolníků na můstku lodi sebevraždu. Učiní tak veřejně a před očima Britů. Tuto protestní akci budou provádět tak dlouho, dokud Exodus nedostane povolení vyplout do Palestiny, anebo dokud na lodi nezůstane živá duše.

V doprovodu Humphreyho Crawforda a pultuctu pobočníků opustil Bradshaw Londýn a odjel co nejrychleji do ticha svého odlehlého domku na vesnici. Zbývalo mu ještě čtrnáct hodin.

Tak se tedy těžce přepočítal. Za prvé si nemyslel, že děti na lodi budou tak odhodlané a houževnaté. Dále nepředpokládal, že ta věc tolik rozvíří hladinu veřejného mínění, a konečně ho nenapadlo, že Ben Kanaan přejde do útoku a bude na něho vykonávat takový nátlak. Bradshaw byl zarytý tvrdohlavec, ale když utrpěl porážku, přiznal si ji. Ted' hledal křečovitě nějaký kompromis, který by Britům umožnil zachovat si prestiž.

Crawfordovi a svým pobočníkům dal příkaz, aby se telgraficky nebo telefonicky spojili nejméně s deseti nejvlivnějšími židovskými občany v Británii, Palestině a Spojených státech a požádali je o intervenci u Ben Kanaana. hlavně veducí činitel v Palestině by mohli Ben Kanaana přimět, aby se vzdal svého úmyslu, anebo aby oddálil začátek ohlášené akce, dokud Bradshaw nepředloží návrh na kompromis. Jestli se mu podaří dostat Ben Kanaana ke konferenčnímu stolu, bude jednat tak dlouho, dokud Exodus nepřestane vyvolávat rozruch.

Ale uplynulo šest hodin a od všech vedoucích židovských činitelů došla shodná odpověď:
NEBUDEME INTERVENOVAT.

Pak podnikl Bradshaw další krok. Spojil se s Tevorem-Brownem na Kypru. Požádal ho, aby oznámil posádce Exodu, že Britové pracují na kompromisním návrhu a že žádají odložení akce o čtyřadvacet hodin.

Tevor-Browne vyřídil vzkaz a odeslal Bradshawovi Ben Kanaanovu odpověď.

NUTNÉ

Ben Kanaan nám oznámil, že není o čem jednat. Pro něho nexistuje jediná otázka, zda Exodus vypluje, či nikoliv. Kromě toho si klade za podmínku amnestii pro všechny lidi z Palestiny, kteří jsou na lodi. Nakonec prohlásil: PROPUSŤTE LID MŮJ.

Tevor-Browne

Cecil Bradshaw nemohl usnout. Chodil po místnosti sem a tam - tam a sem. Ještě šest hodin - pak to mělo na lodi začít. Jemu zbývaly už jen tři hodiny. Pak bude muset své rozhodnutí předložit kabinetu. Zdálo se, že kompromis je vyloučený.

Cožpak bojuje proti šílenci? Anebo je tenhle Ari ben Kanaan všemi mastmi mazaný chlapík, který jedná podle chladnokrevného plánu a lstivě ho vtahuje pořád hlouběji do pastí?

PROPUŠŤTE V MÍRU LID MŮJ!

Cecil Bradshaw si sedl za psací stůl a rozžehl lampu.

NUTNÉ

Ari ben Kanaan, mluvčí lodi Exodus, oznámil, že od zítřejšího poledne spáchá každý den ve 12 hodin deset dobrovolníků na můstku lodi sebevraždu...

Sebevražda - sebevražda - sebevražda!

Bradshawovi se třásla ruka tak silně, že mu papír upadl. Na psacím stole leželo asi tucet oficiálních stanovisek od evropských a amerických vlád. Zdovžilým jazykem diplomacie vyjadřovaly vážnou starost nad stagnací ve vývoji událostí kolem Exodusu. Ale byly tam také nóty od všech arabských vlád. Oznamovaly, že kdyby Exodus obdržel povolení vyplout do Palestiny, budou to považovat za nepřátelský akt.

Cecil Bradshaw nevěděl kudy kam. V posledních dnech zažil peklo. Jak se to vlastně mohlo stát? Třicet let rozhodoval a byl zodpovědný za všechny otázky politiky na Blízkém východě. A teď ho dostala do úzkých malá neozbrojená uprchlická loď. Jak podivně, nevyzpytatelně si s ním osud zahrál, že teď vypadá jako utiskovatel! Vždyť Bradshawa opravdu nikdo nemohl obvinít z antisemitismu. Potají dokonce obdivoval Židy v Palestině a plně chápal historický význam jejich návratu. Na hodiny, které strávil jednáním se sionistickými činiteli, měl ty nejlepší vzpomínky. Velmi si jich vážil pro jejich vynikající schopnosti v diskusích. Byl ovšem přesvědčený, že Británie se musí, vzhledem ke svým zájmům, orientovat na Araby. Počet Židů v mandátovém území vzrostl již na půl miliónu a Arabové byli rozhořčeni, že Britové tam podporují růst židovského osídlení.

Po celou dobu své činnosti zůstal Bradshaw realistou. Co se to s ním teď vlastně dělo, že najednou v duchu viděl na plubě Exodusu svá vnoučata?

Bradshaw znal bibli, jako každý slušný Angličan, a měl také vyvinutý smysl pro čest, vlastní většině Britů. Byli snad lidé na Exodusu ovládáni mystickými silami? Ne - je přece diplomat a realista a v nic nadpozemského nevěří.

A přece - měl k dispozici armádu i flotilu; kdyby chtěl, mohl dát vyhodit do povětří Exodus i ostatní narušovatele blokády - ale jednoduše se nemohl odhodlat k takovému rozhodnutí.

I faraón v Egyptě měl moc ve svých rukou! Bradshawovi vyrazil pot na čele. Jaké to má šílené přeludy! Je prostě přepracovaný. Zatracené nervy!

PROPUŠŤTE V MÍRU LID MŮJ!

"Crawforde!" zavolal hlasitě Bradshaw. "Crawforde!"

Crawford se rychle přitítil.

"Volal jste mě, pane?"

"Crawforde - spojte se s Tevorem-Brownem na Kypru - okamžitě. Řekněte mu - řekněte mu, aby nechal Exodus vyplout do Palestiny."

KNIHA DRUHÁ

NEBOŤ ZEMĚ JE MÁ

... neboť země je má. Vy jste jen hosté a přistěhovalci. Proto po celé zemi, jež bude vaším vlastnictvím, zajistíte možnost zemi vyplatit.

Třetí kniha Mojžíšova, 25, 23-24

I. Boj o Exodus skončil!

Slova EXODUS SMÍ VYPLOUT se za několik vteřin rozletěla éterem a brzy se všude objevila na titulních stránkách novin.

Radost obyvatelstva na Kypru neznala mezí a svět si zhluboka oddychl. Děti na Exodu byly příliš vyčerpané, aby mohly slavit své vítězství.

Britové naléhali na Ariho ben Kanaana, aby připlul s lodí k přístavní hrázi, protože děti nutně potřebují lékařské ošetření a loď musí být odborně prohlédána a opravena. Ben Kanaan souhlasil.

Když Exodus přistál, rozpoutala se v Kyrenii horečná činnost. Na palubu přišlo asi dvacet britských vojenských lékařů. Těžké případy poslali okamžitě na pevninu. V hotelu Dome byl narychlo zřízen improvizovaný lazaret. Kyperské obyvatelstvo posílalo dary a kolony aut přivážely potraviny a šatstvo. Odborníci britské flotily prohlédli starý parník od přídě po zád, nechali utěsnit kdejakou skulinku, opravili motor a dali do pořádku celou loď. Pracovníci sanitní služby provedli důkladnou dezinfekci.

Hned po první prohlídce oznámili Britové Arimu, že potrvá několik dní, než se děti natolik zotaví a Exodus bude to té míry v pořádku, aby se mohl vydat na šestatřicetihodinovou plavbu do Palestiny. Malá židovská obec na Kypru vyslala k Arimu deputaci s prosbou, aby dovolil dětem před odjezdem oslavit spolu s nimi první večer svátku chanuka, který bude za několik dní. Ari svolil.

Teprve když Kitty měla naprostou jistotu, že Karen nehrozí nebezpečí, dopřála si přepych horké lázně. Snědla obrovský biftek, vypila dvojitou whisky a upadla na sedmnáct hodin do pevného, hlubokého spánku.

Když se probudila, uvědomila si v plném rozsahu dilema, kterému se teď nemohla vyhnout. Musí se rozhodnout: buď navždy ukončit epizodu s Karen, nebo ji následovat do Palestiny.

Když Mark přišel k večeru na čaj do Kittina pokoje, nebyly na ní patrné žádné stopy po vyčerpávající námaze uplynulých dní. Naopak, po dlouhém spánku vypadala vysloveně dobře.

"Co dělá tisková kancelář?" zeptala se Kitty. "Stále ještě horečný provoz?"

"Ne," odpověděl Mark, "ted' už ne. Velký zvířata a králové už balí. Exodus je novinkou z předvčerejška. No - myslím si, že až loď přistane v Haifě, tak z toho ještě vytlučeme poslední zprávu na první stránky."

"Lidé jsou nevěrní."

"Ne, Kitty, nejsou. Ale svět už je prostě takový, že se klidně točí dál."

Kitty zmlkla a pomalu upíjela čaj. Mark si zapálil cigaretu a nohy si natáhl na parapet okna. Hrál si s vlastníma rukama, jako by v nich držel pistoli, a mířil nad špičkami svých bot na přísavní bagr.

"Co budeš ted' dělat, Marku?"

"Já? Starý Mark Parker už není v doménách Jeho Veličenstva vítaný. Prozatím se vrátím do Států a pak se snad na chvíli podívám do Asie. Už dávno mě láká. Myslím, že se to tam pěkně mele."

"Máš dojem, že ti Britové nepovolí vstup do Palestiny?"

"Samozřejmě že nepovolí. Jsem ted' velmi nepopulární. Kdyby to nebyli korektní Angličani, řekl bych dokonce, že mě nenávidí jak mor. Ale upřímně řečeno, nemůžu jim to mít za zlé."

"Podej mi cigaretu."

Mark zapálil cigaretu a podal ji Kitty. Pak si znovu začal hrát s imaginární pistolí a vyčkával.

"Jsi skutečně protiva, Marku! Nenávidím ten tvůj povýšený způsob, jak čteš mé myšlenky."

"A ty jsi příčinlivá holčička. Bylas u Britů a požádalas je o vízum do Palestiny. A protože to jsou, jak známo, zdovřilí lidé, uklonili se ti a otevřeli ti dveře dokořán. Pro ně jsi prostě spořádaná Američanka, která splnila svou povinnost. Že jsi tak trochu pracovala pro Alija bet, o tom CID pochopitelně nic neví. Tak co, pojeděš, nebo ne?"

"Bože na nebi, já nevím."

"Chceš říct, žeš ještě nedokázala sama sebe přemluvit?"

"Chci říct, že to nevím."

"A co bys chtěla - mám ti poradit pro, anebo proti?"

"Mohl by ses konečně přestat tvářit jako Buddha, který ze své výše s úsměvem shlíží na ubohé smrtelníky a jejich strasti. A přestaň s tím střílením ze zálohy."

Mark sundal nohy z parapetu a řekl:

"No, tak si jed' - ve jménu božím jed' do té Palestiny. Tohles přece chtěla slyšet, ne?"

"Nemůžu si pomoci, ale cítím se ještě pořád nesvá, když jsem mezi samými Židy."

"Jenže vůbec nejsi nesvá, když jsi si touhle dívkou, nebo snad ano? Pořád ti ještě připomíná tvou dceru?"

"Ne, vlastně už vůbec ne. Na to je příliš vyhraněná osobnost. Ale mám ji ráda a chtěla bych ji mít u sebe - jestli se ptáš na tohle."

"Rád bych se vás zeptal ještě na jednu věc, Mrs. Fremontová."

"Prosím."

"Jak je to s tebou - miluješ Ariho ben Kanaana?"

Jestli miluje Ariho ben Kanaana? Pokaždé, když jí byl nablízku, když s ní mluvil anebo na ni pohlédl, ba dokonce, když si na něj vzpoměla, pocítila silné vzrušení. Ještě nikdy nepoznala takového muže. Trochu se bála jeho uzavřenosti, sebeovládání a energie. Obdivovala jeho odvalu a houževnatost. Měla za sebou i okamžiky, kdy jí byl protivný, tak protivný jako dosud nikdo na světě. Ale jestli ho miluje?

"Nevím," řekla tiše. "Nejsem schopna se v sobě vyznat. A přitom nevím proč - prostě to nevím."

Později seděla Kitty přes hodinu u Kareniny postele v lazaretu zřízeném v druhém patře hotelu. Dívka se překvapivě rychle zotavovala. Na lékaře udělalo velký dojem, jak zázračný účinek měla na děti slova "Erec Jisrael". Ta dvě slova zmohla víc než všechny léky. Jak Kitty seděla u Karen, pozorovala tváře ostatních dětí. Jací to jsou lidé, ti Židé? Odkud přicházejí? Kam jdou? Jaké zvláštní bytosti, poháněné podivnou, nepochopitelnou posedlostí.

V rozhovoru Kitty s Karen vznikaly dlouhé přestávky, ve kterých se ani jedna ani druhá neodvážila vyslovit otázku, pojede-li Kitty s nimi do Palestiny. Konečně Karen usnula. Kitty se na ni dlouze dívala, pak ji políbila na čelo a pohladila po vlasech. Karen se ve spánku usmála. Venku na chodbě Kitty potkala Dova Landaua; nervózně přecházel sem a tam. Oba zůstali stát a podívali se na sebe, pak Kitty beze slova prošla kolem něho.

Slunce již zapadalo, když Kitty přišla do přístavu. Na hrázi stáli Zeev Gilboa a Joab Jarkoni a kontrolovali náklad beden pro Exodus. Kitty se rozhlédla, nespátí-li Ariho, ale ten tu nikde nebyl.

"Šalom, Kitty!" zvolali Zeev s Joabem.

"Ahoj!" křičela na ně Kitty.

Šla podél břehu po molu k majáku. Vzduch se ochladil a Kitty si oblékla svetřík. Musím tomu přijít na kloub - říkala si - musím, prostě musím.

Na konci mola spatřila Davida ben Amiho. Seděl pohroužený v myšlenkách, hleděl na moře a házel na hladinu ploché kamínky. Přistoupila k němu; zvedl oči a usmál se.

"Šalom, Kitty. Výborně jste se zotavila."

Posadila se vedle něho. Chvilí se oba mlčky s obdivem dívali na slunce zapadající za mořem.

"Myslíte na domov?" zeptala se konečně Kitty.

"Ano."

"Na Jordanu - tak se přece jmenuje - na Ariho sestru?"

David přikývl.

"Uvidíte se?"

"Když budu mít štěstí, zbyde nám trocha času pro sebe."

"Davide..."

"Ano?"

"Co se stane s dětmi?"

"Dobře se o ně postaráme, jsou naše budoucnost."

"A situace v Palestině - je nebezpečná?"

"Ano, situace je velmi nebezpečná."

Pak oba dlouho mlčeli, až se David zeptal:

"Pojedete s námi?"

"Kitty nemohla popadnout dech?"

"Proč se ptáte?"

"Už nám to připadá tak nějak samozřejmé, že jste u nás. I Ari něco říkal."

"Když na tom má Ari zájem, proč se mě nezeptá?"

David se usmál.

"Ari nikoho o nic neprosí."

"Davide," ozvala se náhle Kitty. "Musíte mi pomoci. Vůbec si nevím rady. Jste zřejmě jediný člověk, který má trochu porozumění..."

"Pomůžu vám moc rád, budu-li schopen."

"Nikdy v životě jsem nebyla mezi samými Židy. Jste pro mě cizí a připadáte mi záhadní."

"My Židé si připadáme, pokud možno, ještě záhadnější," řekl David.

"Můžu mluvit zcela otevřeně? Připadám si jako nějaký outsider."

"To je úplně normální, Kitty. Skoro každý, kdo přijde mezi nás, je na tom stejně. Dokonce i ti, kteří se označují za naše 'přátele', ačkoliv mnozí z nich nám opravdu zůstali věrní na život a na smrt. Někteří, myslím, mají špatné svědomí kvůli všem těm zločinům, kterých se na nás svět dopustil. Jiní si přejí být Židy, ačkoliv jen Bůh ví, proč. Jsme totiž opravdu podviný spolek."

"Podívejte se, Davide, takový Ari ben Kanaan. Co je to za člověka? Jaký je skutečně? A je to vůbec reálná osobnost?"

"Ari je naprosto reálný. Je produkt jakési historické anomálie."

Zvedli se a šli pomalu k hotelu na večeři.

"Vlastně ani nevím, kde bych měl správně začít," pokračoval David. "Ale chcete-li pochopit historii Ariho ben Kanaana, pak bude zřejmě nutné začít u Simona Rabinského, ruského Žida, který žil v žitomirském ghettu. Ano, myslím, že se musíme vrátit až do minulého století. Jestli si dobře vzpomínám, bylo to roku 1884, kdy nastal ten rozhodující obrat."

II. Simon Rabinski byl obuvník. Jeho žena Ráchel mu byla dobrou a věrnou manželkou. Simon měl dva syny a ti byli jeho největší poklad.

Mladšímu Jákobovi bylo čtrnáct. Byl to prchlivý hoch s ostrým jazykem a rychlou, vnětlivou myslí, kdykoliv ochotný pustit se do slovní pútky.

Staršímu z bratrů, Josimu, bylo šestnáct a byl na první pohled nápadný. Byl to atletický chlapík, vysoký přes metr osmdesát, který po své matce zdědil ohnivě rudé vlasy. A byl-li Jákob divoký, byl Josi svou mírností jeho pravým opakem.

Rodina Rabinských byla nesmírně chudá. Žili v jihozápadní oblasti Ruska, kam patřila Besarábie, Ukrajina, Krym a některé části Bílé Rusi, v oblasti, která byla známa jako židovské pásmo. Hranice této jediné zóny, v níž směli Židé v Rusku žít, byly stanoveny v roce 1804 a celá oblast byla vlastně jediným obrovským ghetttem.

Vymezení židovské oblasti bylo jen jednou z událostí staletých dějin pronásledování a diskriminace. Ke kritickému vyvrcholení došlo za Kateřiny I., tehdy byli v četných pogromech vyvražděni Židé, kteří nechtěli přestoupit na pravoslavnou víru. A když všechny pokusy o pokřtění Židů ztroskotaly, vypudila jich Kateřina I. z Ruska tisíce a ti se pak většinou uchýlili do Polska.

Následovaly dobovatelské války, v nichž bylo Polsko znovu a znovu dobýváno a děleno. Tak zdědila Kateřina II. Židy, které Kateřina I. vypověděla.

Tyto události vedly ke zřízení omezené oblasti, v které směli Židé žít. V roce 1827 byli z menších obcí nemilosrdně vyhnáni do beztak již přelidněných židovských čtvrtí větších měst. Ve stejném roce vydal car nařízení, aby ročně narukoval určitý počet Židů do ruské armády, kde si měli odsloužit dvacet pět let.

Simon Rabinski, obuvník v žitomirském ghettu, jeho věrná žena Ráchel a synové Jákob a Josi byli zajatci židovské oblasti a určitého, pevně stanoveného způsobu života. Mezi židovskými obcemi a ruským obyvatelstvem neexistovaly žádné společenské vztahy; také obchodních styků bylo jen málo.

Jedinými pravidelnými návštěvníky přicházejícími z vnějšího světa do uzavřeného prostředí Židů byli výběrčí daní, kteří si odnášeli vše, co nebylo pevně přibité. Už ne tak pravidelně, i když hodně často, se sem přihnaly divoké hordy kozáků, sedláků a studentů, žízniících po židovské krvi.

Izolovaní Židé nemohli chovat k "matičce Rusi" příliš vřelé pocity. Mezi sebou nemluvili rusky, ale jiddiš. Jazykem jejich modliteb byla stará hebrejšтина.

Od ruského okolí se lišili na první pohled už svým oděvem. Nosili černé klobouky a dlouhé kaftany. Ačkoliv to zákon přísně zakazoval, mnozí z nich měli pejzy. Oblíbenou zábavou Rusů bylo chytit Žida a ustříhnout mu je.

Simon Rabinski žil tak, jako žili v ghettu jeho otec a děd. Protože byli velmi chudí, dlouho smlouvali o každou kopejku. Ale přes všechnu bídu své tragické existence zachovával si Rabinski i ostatní Židé v ghettu neměnný kodex cti. Nikdo nesměl poškodit, oklamat nebo okrást svého bližního.

Život obce se pohyboval kolem jakéhosi centra, představovaného božskými zákony, synagógou a rabínem.

Rabín byl učitelem, duchovním vůdcem, soudcem a přestaveným obce zároveň. Obvykle byli rabíni velmi učení. Jejich moudrost byla často hluboká a o jejich autoritě se pochybovalo jen zřídka, vlastně skoro nikdy.

Mnozí lidé tvrdili, že obuvník Simon Rabinski je hned po rabínovi nejmoudřejší člověk v ghettu. V židovské oblasti, kde skoro všichni byli chudí a trpěli nouzi, stala se učenost i měřítkem společenského postavení. Simon předříkával v synagóze modlitby a každý rok jej židovská obec zvolila do jedné nebo dvou důležitých funkcí. Jeho největším přáním bylo, aby jeho synové toužili po kráse, kterou dokáže lidský duch obsáhnout.

Židé říkali svému talmudu "moře" a tvrdili, že je nesmírný a že nikdo, ani kdyby jeho studiu zasvětil celý život, nemůže přeplavat na druhý břeh.

Jednou týdně, v pátek večer, se Simon Rabinski a všichni ostatní ubozí Židé z ghetta stávali králi. Když v tento večer zazněl zvuk rohu, Simon odložil nástroje a začal se připravovat na den zasvěcený Bohu. Jak miloval hlas rohu! Zněl stejně již čtyři tisíce let, kdykoli svolával jeho lid k modlitbě a boji. Pak odcházel Simon do rituální lázně a jeho dobrá žena zapálila svíčky a pomodlila se. Simon si oblékl sváteční oblek, dlouhý černý hedvábný kaftan a drahocenný klobouk, lemovaný kožešinou. Se svými syny Josim a Jákobem pak hrdě kráčel do synagógy.

Po návratu domů usedli u svátečně prostřeného stolu k páteční večeři, na niž podle staré tradice vždy pozvali nějakou rodinu, která byla ještě chudší než oni. Svíčky hořely, na stole ležel chléb a stála tu láhev s šábesovým vínem. Simon všem poželal a poděkoval Bohu.

Sobotu věnoval Simon Rabinski modlitbám a rozjímání. Hovořil se svými syny, vyptával se jich, čemu se naučili, a probíral s nimi náboženské a filozofické otázky.

Když sabat skončil, vrátil se Simon Rabinski do tvrdé skutečnosti svého života. Ve vlhkém sklepě, který sloužil rodině za dílnu i obydlí, seděl při světle svíček ohnutý nad knejpem a jeho vrásčité ruce zkušeně držely nůž, zařezávající se do tvrdé kůže.

Simon Rabinski byl pobožný muž. Ale dokonce ani člověk tak bohabojný nedokázal zavřít oči před bídou, která je obklopovala. "Jak dlouho ještě, ó Pane? Jak dlouho ještě budeme prodlévat v propasti tmy?" vzdychl si nejednou. Ale když opakoval své nejmilejší místo z pesachové modlitby: "Příští rok v Jeruzalémě!", tu pocíťoval nadšení a jeho srdce bylo lehké a plné radosti.

Příští rok v Jeruzalémě?

Jestlipak vůbec někdy nadejde ten budoucí rok? Přejde opravdu jednou Mesiáš a odvede je do vlasti?

III. Avšak nejen Židé trpěli nouzi. Hladová léta stále znovu doléhala na celé Rusko, hlavně na obyvatele venkova. Vládcové země setrvali ve feudalismu, zabraňovali industrializaci a vykořisťovali své poddané.

Lid reptal a v celé zemi to kvasilo. Všude vznikala reformistická hnutí a utvářely se skupiny, které si vytyčily za cíl změnit poměry a nastolit lepší životní podmínky. Teprve pak se car Alexandr II. odhodlal k dávno potřebným reformám. Zrušil nevolnictví a zmínil některé z nejprísnejších protižidovských

nařízení. Carovi rádcové, kteří chtěli odvést pozornost lidu od skutečných příčin zla, využívali antisemitismu jako politické zbraně. Mimo jiné šířili propagandu, v níž uváděli přehnaně vysoký počet židovských členů různých reformistických hnutí a tvrdili, že všechno je jen komplot židovských anarchistů, kteří chtějí pro vlastní zisk svrhnout carský režim.

Staletá protizidovská nenávisť, spočívající na náboženské nesnášenlivosti, pověře a neznalosti, znovu vzplála a byla tajně a plánovitě živena. Vypukly krvavé pogromy. Ruská vláda je mlčky trpěla, často dokonce schvalovala, ba rozpoutávala.

13. března 1881 na Židy těžce dolehl osud. Car Alexandr II. se stal obětí atentátu a mezi atentátníky byla i židovská dívka. Nastala léta hrůzy. Židé žijící v jižní části zóny zoufale hledali východisko. Vymysleli tisíce řešení, ale žádné z nich nebylo reálné. V mnoha ghettech se ozval nový, dosud neznámý hlas skupiny, která si říkala Chovevej Cijon - Přátelé Siónu.

A ve stejné době vyšel spis Lea Pinskera o příčinách a řešení židovské otázky. Zdálo se, že autor skutečně pronikl k jádru problému. Prohlašoval, že jedinou cestou z ruského ghetta je osvobození vlastními silami.

Koncem roku 1881 se z města Romny vydala na dlouhou cestu do Palestiny skupina židovských studentů. Jejich heslem bylo: Bet Jaakov lechu venelcha! - Dome Jákobův, vydej se na cestu! Ve skupinu bylo na čtyřicet odvážlivců, kteří prosluli široko daleko jako "Bilu", pod jménem odvozeným z počátečních písmen jejich hesla.

"Bilu" založili v Palestině malou selskou osadu. Nazvali ji Rišon le Cijon: První na Siónu. V roce 1884 bylo takových osad ve Svaté zemi už půl tuctu. Byly malé a slabé a potýkaly se s nejrůznějšími překážkami, ale byl to začátek.

V Žitomiru i v ostatních městech ruského pásma se večer co večer konaly tajné schůze. Mládež se zradikalizovala a začala hledat vlastní cestu.

Jákoba Rabinského, mladšího z obou bratrů, nové ideje doslova uchvátily. Nejednu noc probděl ve výklenku dílny, který sdílel se svým bratrem Josim, a zíral do tmy. Přemýšlel, jak by bylo skvělé bojovat, jak by to bylo úžasné, kdyby se skutečně mohl vydat na cestu a dostat se do Palestiny!

Jákobovy myšlenky se stále častěji vracely k slavné minulosti Hebrejců. Často si představoval, jak bojuje po boku "Kladiiva" Judy v době, kdy Makabejci vyháněli Řeky z Judey.

Když Přátelé Siónu přišli do Žitomiru, Jákob hned běžel na jejich schůze. Poselství o osvobození Židů vlastními silami mu znělo jako hudba. Přátelé Siónu zamýšleli pozvat i jeho bratra Josiho, protože byl tak velký a silný. Ten se však s radikálními idejemi seznamoval jen zdráhavě, protože ctil svého otce, jak mu přikazoval zákon. Ale jednou večer, když jeho bratr odešel ke svíčkaři Cohenovi, v jehož dílně měl promluvit opravdový "Bilu", který přišel na návštěvu z Palestiny, už neovládl svou zvědavost. Chtěl vědět všechno - jak "Bilu" vypadá, co říká, prostě vše.

"Myslím, Josi, že bys měl skutečně přijít," řekl mu Jákob.

Josi si povzdychl. Jestli půjde, bude to poprvé, co se otevřeně vzepře otcovu přání.

"Tak dobře," rozhodl se konečně, "přijdu."

Pak se celý den vroucně modlil; prosil, aby mu bylo odpuštěno, co učiní.

Bratři řekli otci, že se půjdou pomodlit kaddiš za přítele rodiny, který nedávno zemřel. Opustili dům a spěchali do dílny svíčkaře. Byla to malá sklepní místnost, velmi podobná dílně jejich otce. Voněl tu vosk a různé esence. Záclony na oknech byly stažené. Venku na ulici hlídaly stráže. Místnost se zaplnila a Josi byl překvapen spoustou známých tváří. Řečník, původem z Oděsy, se jmenoval Vladimír.

Vladimír byl docela jiný než žitomirští Židé. Lišil se od nich vzhledem i chováním. Neměl ani vousy ani pejzy. Nosil holínky a tmavou koženou vestu.

Jákoba jeho řeč okamžitě strhla, ale mezi posluchači byli mnozí, kteří ho přerušovali nedůvěřivými otázkami.

"Copak jsi Mesiáš, který přišel proto, aby nás odvedl do země otců?" ozval se někdo.

"Když ses při posledním pogromu schoval pod postel, našels tam Mesiáše?" odpověděl mu Vladimír.

"Jak mám vědět, jestli nejsi carův špión," pochyboval jiný.

"Jak můžeš vědět, nebudeš-li příští carova obětí!" odrazil ho Vladimír.

V místnosti zavládlo ticho a Vladimír začal tiše a důtklivě mluvit. Připomněl svým posluchačům, co museli Židé v Rusku a v Polsku vytrpět, zahrnul do svého přehledu vývoj v Německu a Rakousku, hovořil o vypuzení Židů z Anglie a Francie, o pogromech v Bray a Yorku, v Speyeru a Wormsu. Vrátil se k španělské inkvizici, k době hrůzy, kdy byly ve jménu církve páčány nevýslovné ukrutnosti. A nakonec řekl:

"Přátelé! Všechny národy této země nás ponižovaly a posmívaly se nám. Musíme se pozvednou a stát se znovu národem. To je naše jediná záchrana. Pinsker to poznal a Přátelé Siónu a Biluim to vědí a podle toho jednají. Musíme znovu vybudovat Dům Izraele."

Když odcházeli ze schůze, Jákobovi tlouklo srdce vzrušením.

"Vidíš, Josi, co jsem ti říkal? Dnes večer jsi to mohl vidět. I rabi Lipcin tam byl."

"Musím si to rozmyslet," odpověděl vyhybavě Josi.

Přitom mu stejně jako Jákobovi bylo jasné, že Vladimír má pravdu. Neviděl jinou záchranu.

Když se vrátili domů, Simon Rabinski stál v dlouhé noční košili u verpánku, na němž hořela svíčka. Ruce měl zkřížené za zády.

"Dobrý večer, otče," pozdravili hoši a chtěli si jít lehnout do výklenku.

"Josi! Jákobe!" zavolal na ně Simon.

Oba se pomalými kroky blížili k otci a zůstali před ním stát. Vtom matka otevřela dveře a mžourajíc nahlédla do dílny.

"Co je, Simone," zeptala se, "už se hoši vrátili domů?"

"Jsou tady."

"Řekni jim, aby nezůstávali tak dlouho večer na ulici."

"Ano, matko," odpověděl Simon, "jdi si zase lehnout. Pohovořím si s nimi."

Simonův pohled klouzal z Jáкова na Josiho a zase zpátky na Jáкова.

"Budu muset paní Horowitzové zítra říct, že její manžel může v klidu odpočívat, když se moji dva synové dnes večer za něj pomodlili kaddiš."

Josi to nevydržel. Nemohl svému otci lhát.

"Nemodlili jsme se za pana Horowitze, otče," řekl tiše a v rozpacích sklopil oči.

Simon Rabinski se zatvářil překvapeně a zvedl ruce do výše.

"Ale copak? Nu, mohl jsem si to myslet. Určitě jste byli za děvčaty. Právě dnes tu byl za mnou dohazovač Abraham. Řekl mi - Simone Rabinski, ten tvůj Josi je hezký hoch. Přinese ti pěkné věno z rodiny bohatého děvčete... Představ si, Josi, že ti chce hledat nevěstu."

"Nebyli jsme za děvčaty," řekl Josi a polkl.

"Že ne? Tak ani za děvčaty, ani kvůli kaddiš? Možná že jste ještě jednou zašli do synagógy?"

"Ne, otče," řekl Josi téměř neslyšně.

Jákob to už nemohl vydržet.

"Byli jsme na schůzi Přátel Siónu!" vykřikl.

Josi se rozpačitě podíval na otce, začervenal se a přikývl. Zato Jákob se zatvářil vzdorně. Konečně je to venku. Simon dlouze a pátravě hleděl na své syny.

"Mrzí mě to," řekl nakonec.

"Však právě proto jsem ti nic neřekli, otče," odpověděl Josi. "Nechtěli jsme tě zarmoutit."

"Nejde o to, že jste na tu schůzi šli. Mrzí mě jen, že synové Simona Rabinského se nechťejí svému otci svěřit."

Ted' se začal i Jákob kroutit rozpaky.

"Kdybychom ti to byli řekli," namítl, "tak bys nám možná zakázal tam jít."

"Řekni, Jákobe - jestlipak jsem vám už někdy zakázal, abyste něco poznali? Zakázal jsem vám někdy nějakou knihu? Ať mi Bůh odpustí, ale dokonce když jste si vzali do hlavy, že si přečtete Nový zákon - zakázal jsem vám to?"

"Ne, otče," odpověděl Jákob.

"Zdá se mi, že je skutečně načase, abychom si spolu promluvili," poznamenal Simon.

Josiho červené vlasy jen svítily ve světle svíčky. Byl o půl hlavy vyšší než otec. Mluvil pevným a jistým hlasem. Josi sice uvažoval pomalu, ale jakmile se jednou rozhodl, nic ho nezviklalo.

"Jákoab a já jsme ti to neřekli, protože známe tvůj názor na Přátele Siónu a na nové myšlenky a nechtěli jsme se tě dotknout. Ale jsem rád, že jsem tam dnes byl."

"Podle mě je také dobře, že tam byl," odpověděl Simon.

"Rabi Lipcin chce, abych vstoupil do skupiny na obranu ghetta," řekl Josi.

"Rabi Lipcin skoncoval s tolika tradicemi, že se pomalu ptám, jestli je vůbec ještě rabínem."

"Vždyť právě to je ono, otče," namítl Josi. "Ty máš strach z nových myšlenek." Bylo to poprvé, co Josi takto mluvil se svým otcem. Vzápětí se zastyděl.

Simon přitoupl blíž, položil svým synům ruce na ramena, zavedl je k výklenku a požádal je, aby se posadili na postel. Sám usedl naproti nim.

"Copak myslíte, že nevím, co vám straší v hlavě? Nové myšlenky, říkáte? Když jsem byl ve vašem věku, také jsme mluvili o emancipaci a obraně ghetta. Prostě proděláváte krizi, kterou musí překonat každý Žid, aby dospěl ke smíru se světem a aby věděl, kde je v něm jeho místo. Jako mladý muž jsem kdysi dokonce pomýšlel na to, že přijmu křesťanství. Myslíte, že nevím, co se děje ve vašem nitru?"

Josi byl ohromen. Jeho otec pomýšlel na to, že se dá pokřtít!

"A proč by nebylo správné se bránit?" zeptal se Jákoab. "Proč považují naši vlastní lidé za hřích, když chceme získat lepší životní podmínky?"

"Jsi Žid," odpověděl mu otec, "a to znamená určitý závazek."

"Závazek, abych se schoval pod postel, když mě chtějí zabít?" zeptal se Jákoab prudce.

"Nemluv tak s otcem," zasáhl Josi.

"Nikdo netvrdí, že je lehké být Židem. Nejsme tu proto, abychom žili z plodů této země. Byli jsme postaveni do světa, abychom bděli nad Božími zákony. To je naše poslání. To je náš úkol."

"A taková je naše mzda!" odsekl mu Jákoab.

"Mesiáš přijde a zavede nás do země našich otců, až Pán ve své dobrotě uzná, že nadešel čas," poznamenal Simon vyrovnaně. "A nemyslím, že Jákoabu Rabinskému přísluší, aby pochyboval o moudrosti Páně. Spíš si myslím, že by měl žít podle zákonů svatě Tóry."

Jákoabovy oči se zalily slzami vzteku.

"Nepochybuji o Božích zákonech," zvolal, "nýbrž o moudrosti některých mutů, kteří je vykládají."

Na chvíli nastalo ticho. Josi polkl. Ještě nikdy nikdo nemluvil takhle s jeho otcem. Přesto však tajně obdivoval odvahu svého bratra. Neboť Jákoab se odvážil položit otázku, kterou on sám neměl odvahu klást.

"Jestliže jsme stvořeni podle obrazu Božího," pokračoval Jákoab, "pak žije Mesiáš v každém z nás a Mesiáš, kterého nosím v hrudi, mi neustále říká, že se mám pozvednout a vrátit úder. Stále mi domlouvá, abych se s Přátem Siónu vydal na cestu do Zaslíbené země. Tohle, otče, mi říká Mesiáš."

Simon Rabinski byl neústupný.

"V našich dějinách nás stále navštěvovali mužové, kteří se vydávali za Mesiáše a klamali. Obávám se, že také nasloucháš nepravému Mesiáši."

"A podle čeho poznám pravého Mesiáše?" zeptal se vyzývavě Jákoab.

"Nejde o to, zda Jákoab Rabinski pozná Mesiáše, nýbrž o to, jestli Mesiáš pozná jeho. Opustí-li Jákoab Rabinski zákony Boží a propůjčí svůj sluch nepravým prorokům, pak Mesiáš bezesporu pozná, že přestal být Židem. Proto doporučuji Jákoabu Rabinskému, aby žil nadále jako Žid, tak jako to činil jeho otec a otcové jeho otce."

IV. "Zabte Židy!"

Oknem semináře proletěl kámen. Rabín vyvedl své žáky zadním vchodem spěšně do bezpečí sklepa. Ulicemi se hrnuli Židé, kteří se v divokém úprku chtěli ukrýt před rozeštvanou tisícihlavou smečkou gymnazistů a kozáků.

"Zabte Židy!" znělo ze všech stran. "Zabte Židy!"

A zas tu byl pogrom. Rozpoutal ho Andrejev, hrbatý ředitel městského gymnázia, známý jako největší židobijce v Žitomiru. Jeho žáci s povykem táhli ulicemi ghetta, rozbíjeli výkladní skříně, vláčeli ulicemi Židy, které dopadli, a nemilosrdně je tloukli.

"Zabte Židy! - Zabte je - zabte je!"

Jákob a Josi to ve sklepe semináře nemohli vydržet. Úzkými uličkami a vedlejšími cestami, které byly jako po vymření, spěchali domů, aby pomohli rodičům.

Když uslyšeli blížící se dusot kozáckých koní a krvelačný povyk hordy, snažili se jim vyhnout a ukrýt se. Konečně zahruli do ulice, kde byla otcova dílna. Tam narazili na tucet mládenců s pestrými čepicemi na hlavách. Andrejevovi žáci!

"Tady máme dva!"

Jákob a Josi se otočili a utíkali pryč, aby odvedli smečku pronásledovatelů od bytu rodičů.

Hulákající gymnazisté se hnali za nimi. Dlouho je honili křížem krážem ulicemi a uličkami, zadními dvory a přes zahradní ploty, až se jim ve slepé uličce podařilo bratry dostihnout. Josi a Jákob, zpocení a sotva popadající dech, stáli zády ke zdi. Útočníci kolem nich utvořili půlkruh a začali na ně dotírat. Jejich vůdce předstoupil, v očích se mu zajiskřilo a rozmáchl se železnou tyčí proti Josimu.

Josi se vyhnul úderu, popadl útočníka, zvedl ho do výšky a mrštil jím do půlkruhu smečky. Jákob vzal dva kameny, kterých měl vždycky plné kapsy, a strefil se do hlavy dvou gymnazistů, kteří se v bezvědomí skáceli k zemi. Ostatní se dali na útěk.

Bratři pádili domů a nedočkavě vtrhli do dílny.

"Mámo! Táto!"

Dílna byla rozbitá napadrt'.

Matku našli scholenou v koutě. Dívala se před sebe jako smyslů zbavená.

Josi jí prudce zatřásl.

"Kde je táta?"

"Tóra!" vykřikla matka. "Tóra!"

V té chvíli se o šest ulic dál Simon Rabinski potácel do hořící synagógy a stova dechu popadaje klestil si cestu na druhý konec místnosti, kde stála schránka s Tórou. Odtáhl oponu s deseti Božími příkázáními a uchopil Sefer Thora, svitky s Božími zákony.

Simon si přitiskl posvátný pergamen na hrud', aby ho uchránil před ohněm, a vrávoral zpět ke dveřím. Utrpěl těžké popáleniny a téměř se dusil. Vypotácel se dveřmi ven a padl na kolena.

Tady ho čekalo dvacet Andrejevových žáků.

"Zabte Žida!"

Simon se plazil ještě několik metrů po kolenou a pak se zhroutil. Leže na zemi chránil Sefer Thoru svým tělem. Na jeho hlavu dopadly pendreký a okované boty mu znetvořily tvář.

"Zabte Žida!"

V smrtelné trýzni Simon Rabinski hlasitě zvolal: "Slyš, ó Izraeli - Pán je náš Bůh!"

Když ho našli, byl znetvořen k nepoznání. Sefer Thoru, svitek s příkázáními, která Bůh zvěstoval Možíšovi, lůza starci vytrhla a spálila.

Pro Simona Rabinského truchlilo celé žitomirské ghetto. Když vlastním tělem chránil Tóru, podstoupil nejčestnější smrt, jaká může být Židu dopřána. Pochovali ho spolu s tuctem jiných, kteří byli při Andrejevově pohromu zavražděni.

Pro Ráchel Rabinskou byla manželova smrt jednou z mnoha tragédií života, v kterém jen zřídka poznala něco jiného než zármutek a strasti. Ale tohle už bylo nad její síly. Už ani synové jí nebyli útěchou. Odvezli ji k příbuzným v jiném městě.

Josi a Jákob chodili denně do synagógy, aby se pomodlili kaddiš za svého otce, a Josi se stále znovu vracel ke vzpomínce, jak pečlivě se jeho otec snažil žít životem Žida, aby ho Mesiáš poznal. Bdit nad Božími zákony - to byl jeho životní cíl. Možná že jeho otec měl pravdu - snad jim skutečně není dáno, aby žili z plodů této země, a měli by sloužit jako strážci Božích zákonů. Ve své bolesti se Josi pokoušel najít vysvětlení, proč jeho otec musel umřít tak strašlivou smrtí.

V Jákobově nitru to vypadalo úplně jinak. Jeho srdce bylo plné nenávisti a myšlenka na pomstu ho neopouštěla dokonce ani v synagóze, kam se chodil za otce modlit. Byl neklidný a plný hořkosti. Ve své zarputilosti si přísahal, že pomstí otcovu smrt.

Josi věděl, co se děje v Jákobově nitru, a nespouštěl bratra z očí. Pokoušel se ho uklidnit a utěšit, ale bratr byl nesmiřitelný.

Měsíc po smrti Simona Rabinského, když Josi spal, vykradl se Jákob v noci tajně z dílny. Za pasem měl dlouhý ostrý nůž, s nímž kdysi pracoval otec. Jákob tajně opustil ghetto a zamířil k bytu židobijce Andrejeva.

Za několik minut se Josi instinktivně probudil. Jakmile si uvědomil, že Jákob zmizel, spěšně se oblékl a běžel za ním. Měl tušení, kde bratra najde.

Mohly být asi čtyři hodiny ráno, když Jákob Rabinski zabušil měděným klepátkem na Andrejevovy dveře. Jakmile mu hrbatý ředitel otevřel, Jákob se na něj vrhl a vrazil mu nůž hluboko do srdce. Andrejev krátce vykřikl a klesl k zemi.

Zakrátko příběh Josi, ale už bylo pozdě. Jeho bratr jako hypnotizovaný zíral na mrtvolu muže, kterého zavraždil. Josi ho rychle odtáhl a oba uprchli.

Celý den i noc se skrývali ve sklepě rabína Lipcina. Zvěst o Andrejevově zavraždění se roznesla po Žitomiru rychlostí blesku. V ghettu se shromáždila rada starších, aby přijala rozhodnutí.

"Jsme téměř přesvědčeni, že vás poznali," řekl rabín Lipcin, když se vrátil ze schůze domů. "Někteří gymnazisté si všimli tvých červených vlasů, Josi."

Josi se kousl do rtů. Neprozradil, že se vlastně jen pokoušel činu zabránit. Ale Jákob ničeho nelitoval a naopak řekl prudce:

"Udělal bych to znova - a dokonce rád."

"I když naprosto chápeme, co vás k tomu vedlo," pokračoval rabín, "souhlasit s tím nemůžeme. Je také možné, že teď kvůli vám dojde k dalšímu pogromu. Ale jsme Židé a před ruským soudem pro nás neexistuje žádné právo. Dospěli jsme k rozhodnutí a vy se jím musíte řídit."

"Ano, rabi," řekl pokorně Josi.

"Musíte si ustříhnout pejzy a obléct se jako gojové. Dáme vám na týden potraviny a peníze. Musíte okamžitě opustit Žitomir a už nikdy se sem nesmíte vrátit."

Tak se stali čtrnáctiletý Jákob a šestnáctiletý Josi Rabinski v roce 1884 uprchlíky. Vydali se na východ. V noci pochodovali po silnicích a ve dne se skrývali. Dorazili do města Lubny, vzdáleného tři sta kilometrů od Žitomiru, vyhledali zdejší ghetto a odebrali se k rabínovi. Tam se dozvěděli, že sem již dorazila zvěst o jejich činu. Rabín svolal radu starších a ta jednomyslně rozhodla, aby bratři dostali potraviny a peníze na další týden.

Josi a Jákob se znovu vydali na cestu. Jejich nejbližším cílem byl Charkov, vzdálený asi dvě stě padesát kilometrů. Doufali, že tam po nich už nebudou tak horlivě pátrat. Charkovský rabín dostal zprávu, že bratři Rabinští jsou na cestě k němu.

Ted' však už o nich vědělo celé okolí široko daleko a bratři museli postupovat nesmírně opatrně. Cesta do Charkova jim trvala dvacet dní. Ve všech místech židovské zóny na ně čekal zatykač a pro Rusy se pátrání po nich stalo téměř svatou povinností.

Dva týdny se Josi s Jákobem skrývali ve vlhkém sklepě charkovské synagógy. Věděl o nich jen rabín a několik členů rady starších.

Jednoho dne k nim však přišel rabi Solomon a řekl:

"Dokonce ani tady nejste v bezpečí. Je jen otázka času, kdy vás objeví! Policie už teď všude čenichá a vyptává se lidí. Ted' ale, když máme zimu přede dveřmi, je téměř nemožné, abyste šli dál." Rabín si vzdychl a pokýval hlavou.

"Pokoušeli jsme se obstarat vám doklady, abyste mohli opustit židovskou zónu, ale obávám se, že je to nemožné. Policie vás příliš dobře zná." Rabín chvíli neklidně přecházel sem a tam.

"Dospěli jsme k názoru, že existuje jediná možnost. Ve zdejším okrsku je několik židovských rodin, které se daly pokřtít a žijí tu jako malí rolníci. Domníváme se, že pro vás bude nejbezpečnější, když se alespoň do jara ukryjete u jedné takové rodiny."

"Rabi Solomone," odpověděl Josi, "jsme vám nesmírně vděční za všechno, co jste pro nás udělali, ale bratr a já jsme se rozhodli jinak."

"A jakpak jste se rozhodli?"

"Chceme do Palestiny," odpověděl Jákob.

"Do Palestiny?" zeptal se rabín udiveně. "Ale jak?"

"Už jsme si vymysleli cestu. Bůh nám pomůže."

"Nepochybuji, že vám Bůh pomůže, ale nepřinutíte ho, aby udělal zázrak. Do přístavu v Oděse je dobrých šest set kilometrů. A dokonce, i kdyby se vám podařilo dojít do Oděsy, jak se chcete bez dokladů dostat na loď?"

"Naše cesta nevede před Oděsu."

"Neexistuje žádná jiná cesta!"

"Nebudeme se plavit přes Černé moře. Chceme se tam dostat pěšky."

Rabi Solomon údivem oněměl.

"Mojžíš putoval čtyřicet let," řekl Jákob. "Tak dlouho to ani nepotrvá."

"Mladíku, já moc dobře vím, že Mojžíš putoval čtyřicet let, ale ani tak mi nevysvětlíte, jak se chcete pěšky dostat do Palestiny."

"Já vám to vyložím," odpověděl Josi. "Vydáme se na jih. Tam nás ani policie nebude tolik hledat. Chceme opustit židovskou zónu a dostat se přes Kavkaz do Turecka."

"Ale to je přece nesmysl a šílenství! Vždyť je to nemožné! Chcete mi snad namluvit, že urazíte přes tři tisíce kilometrů pěšky v zimě, mrazu, v cizích zemích a ve vysokých horách? Nemáte doklady, neznáte zemi ani lidi, a ke všemu vás hledají zatykačem! Vždyť jste ještě napůl děti!"

Jákob pohlédl na rabína a v jeho očích plálo nadšení, když citoval:

"Neboj se, neboť jsem u Tebe. Shromáždím Tvé lidi z Východu i Západu, ze Severu i Jihu; přivedu své syny z dálky a dcery své ze všech koutů země."

A tak se stalo, že se bratři Rabinští, hledaní pro vraždu, vydali z Charkova na další cestu. V nemilosrdně kruté zimě přechali na jihovýchod. Za noci si razili cestu sněhem, který jim sahal po kolena, a přestože jim údy tuhly zimou, jejich mladá těla vši silou vzdorovala skučícímu větru. V žaludku jim kručelo hladu. Živili se tím, co ukradli v nížinách, a ve dne se skrývali v lesích.

V trýznivých nocích to byl Jákob, který i v Josim rozněcoval nadšení pro jejich posláním. A nejednu noc musel zas Josi nést osm hodin svého bratra na zádech, protože Jákobovy nohy byly plné ran a omrzlin.

Jejich cesta na jih vedla sněhem a ledem. Nohy si omotali hadry a postupovali dál, metr po metru, míli za míli, týden po týdnu. Na jaře došli do Rostova a tam se zhroutili.

Když dorazili do ghetta, dostali přístřeší a jídlo. Odhodili své hadry a oblékli si nové šaty. Museli si několik týdnů odpočinout, než načerpali dostatek sil, aby mohli pokračovat v cestě. Ale konce jara se úplně zotavili ze svého zimního putování a znovu se mohli vydat na cestu.

Ted' už sice nemuseli bojovat s nepřátelskými živly, ale museli se pohybovat ještě opatrněji, protože opustili židovskou zónu a už nemohli spoléhat na to, že jim židovské obce poskytnou ochranu, potravu a přístřeší. Z Rostova zamířili na jih, podél pobřeží Černého moře. Ted' už se živili jen tím, co ukradli na polích, a ve dne se nikdy neukazovali.

Když znovu nadešla zima, čekalo je těžké rozhodnutí. Mají se pokusit překonat Kavkaz v zimě, nebo se plavit na lodi přes Černé moře? Obě cesty byly nebezpečné. Pustit se v zimě na cestu do vysokých hor vypadalo sice jako hotové šílenství, ale jejich touha opustit Rusko byla tak palčivá, že se rozhodli.

Ve Stavropolu a okolí podnikli několik loupeží, aby si opatřili oděv a potraviny na cestu do hor. Pak ustoupili hlouběji do horských pásem Kavkazu, aby se dostali do Arménie, neboť je policie stále ještě pronásledovala.

A znovu začala pout' krutými mrazy. Avšak první rok putování je otužil a naučil různým fintám a jejich touha dostat se do Palestiny neustále rostla. Poslední úsek cesty šli napůl omámení, hnáni kupředu už jen instinktem.

A na jaře opět prožili zázrak znovuzrození. Jednoho dne se napřímili a poprvé vydechli jako svobodní lidé. Opustili "mátušku Rus" navždy. Když překročili turecké hranice, Jákob se ještě jednou ohlédl a plivl dozadu, tam, kde leželo Rusko.

Ted' už se mohli svobodně pohybovat i ve dne, avšak byli v cizí zemi a neznali zvyky jejích obyvatel. Celé východní Turecko bylo hornaté, takže mohli postupovat jen pomalu. Když si nemohli na

polích ukrást potravu, dali se najmout na práci. Dvakrát je chytli při krádeži a zavřeli na kratší dobu do vězení. Josi rozhodl, že budou muset s krádežemi přestat, protože kdyby je znovu přistihli, hrozilo jim nebezpečí, že je pošlou zpět do Ruska.

V létě minuli úpatí hory Ararat, místo, kde zakotvila archa Noemova. A cesta je vedla dál, na jih.

V každé vesnici se ptali:

"Žijí zde Židé?"

V některých vesnicích skutečně byli Židé a bratři od nich dostali potraviny, oblečení i přístřeší a hostitelé je vyprovázeli na cestu s přáním všeho nejlepšího. Byli to jiní Židé, než jaké dosud poznali, nevědomí a pověřiví sedláci, ale i oni znali Tóru, světili sobotu a slavili židovské svátky.

"Jsou tady na Východě Židé?"

"Jsme Židé!"

"Chtěli bychom mluvit s vaším rabínem."

"Kam chcete?"

"Jsme na cestě do Zaslíbené země."

Tato magická slova jim všude otvírala cestu.

"Žijí tu Židé?"

"V nejbližší vesnici je židovská rodina."

Všude je pohostinně přijímali.

Tak uplynuly dva roky. Bratři se tvrdošíjně drželi své cesty a zastavovali se jen tehdy, když byli příliš vyčerpaní, nebo když museli pracovat, aby se uživil.

"Jsou tady v místě Židé?"

"Ano, my jsme Židé."

Opustili turecké hranice a dostali se do další cizí země, do Sýrie.

V Aleppu je poprvé obklopil arabský svět. Procházeli bazary a ulicemi, pokrytými velbloudím trusem, a naslouchali zpěvu meuzzinů, rozléhajícímu se z minaretů.

A pak putovali dál, až náhle stanuli před modrozelenou šíří Středozemního moře. Místo bouří a mrazů minulých let sneslo se na ně žhavé vedro Středomoří. Zahaleni hadry, potáceli se podél pobřeží.

"Žijí tu Židé?"

Ano, byli tu Židé, ale ti byli zase úplně jiní! Vypadali a byli oblečení jako Arabové a mluvili arabsky. Ale uměli také hebrejsky a znali Tóru. Stejně jako Židé v jižním Rusku a v Turecku ujali se bratrů i tito Židé arabského vzhledu a dělili se s nimi o lože i o potravu. Žehnali jim, jako jim požehnali všude na cestě pro jejich posvátné poslání.

A cesta je vedla dál, do Libanonu, kolem Tripolisu a Bejrúru, a tak se stále víc blížili k Zaslíbené zemi.

"Žijí tu Židé?"

Tak nadešel rok 1888. Přes čtyřicet měsíců uplynulo od noci, kdy Jákob a Josi uprchli ze žitomirského ghetta. Z Josiho se stal hubený šlachovitý obr, vysoký metr osmaosmdesát, s tělem jako z ocele. Bylo mu dvacet let a měl ohnivě červené vousy.

Jákobovi bylo osmnáct. Víc než tři roky putování ho také otužily, ale byl i teď jen středně vysoký, měl tmavou pleť, tvář s citlivými rysy a byl stejně nezkrotný a prchlivý jako kdysi.

Teď stáli na vrcholu hory. Před nimi se rozprostíralo údolí a Jákob i Josi se upřeně dívali dolů, na vody Chulského jezera v severní Galileji. Josi Rabinski si sedl na balvan a plakal.

Jákob mu položil ruce na ramena a stále opakoval: "Jsme tady, Josi, jsme tady, došli jsme!"

V. Hleděli z výše pahorku na zemi. Na druhé straně údolí v Libanonu se zvedal zasněžený vrchol Hermonu. Pod nimi ležela hladina Chulského jezera a jeho močály. Po pravé straně se na svahu rozkládaly arabské vesnice.

Jak krásná byla odtud Zaslíbená země! Josi Rabinski cítil, že se ho zmocňuje nadšení, jaké nepocítil nikdy v životě. Tak jako mladí lidé v pohnutých okamžicích života také on si tajně přísahal, že se sem jednou vrátí. Pak z tohoto místa pohlédne na zemi, která bude jeho.

Zůstali nahoře celý den i noc a druhý den ráno začali sestupovat do arabské vesnice. Bílé domy,

tísňící se v kotlině, jasně zářily v ranním slunci. Mezi vesnicí a močály Chulského jezera se prostíraly pastviny a olivové háje. Na poli vlekl oslík dřevěný pluh. I hubenou úrodu sváželi na hřbetech osli. Ve vinicích pracovaly arabské ženy. Všechno vypadalo, jako by se tu život zastavil před tisíci lety.

Jakmile se přiblížili k vesnici, obraz ztratil svou krásu. Do nozder jim vznikl odporný zápach. Když kráčeli špinavou vesnickou ulicí, cítili, že se na ně upírají nedůvěřivé zraky lidí na polích i v domech. Na žhavém slunci se život vlekl pomalu a líně. Vesnickou ulici pokrýval velbloudí a oslí trus. Kolem bratrů se vznášela mračna obrovských much. V otevřené strouzel ležel bez hnutí pes a chladil se ve vodě. Ženy se zahalenými tvářemi se bojácně uchýlovaly do svých ubohých hlíněných chatrčí. Polovina domků byla v žalostném stavu a skoro na rozpadnutí. V každém bydlelo nejméně deset lidí a spolu s nimi i slepice, mezci a kozy.

Bratři Rabinští zůstali stát u vesnické studny. Vysoká urostlá děvčata kráčela s obrovskými nádobami na vodu; vyvažovaly je na hlavě nebo klečeli na zemi a usilovně drhly prádlo. Když se cizinci objevili, všechno umlklo.

"Mohli bychom dostat trochu vody?" zeptal se Josi.

Nikdo se neodvážil odpovědět. Sami si vytáhli vědro s vodou, umyli si obličej, naplnili si láhve a rychle se vzdálili.

Tak přišli k polorozpadlé chatrči - místní kavárně. Tady se líně povalovali a posedávali mužové, jejichž ženy obdělávaly pole. Vzduchem se šířila vůně silné kávy, která se mísila s aromatem dýmek a s nepříjemnými výpary vesnice.

"Chtěli bychom se zeptat na cestu," ozval se Josi.

Za chvíli se zvedl ze země Arab a vyzval je, aby ho následovali. Vesnicí je vedl k potoku; na druhém břehu byla malá mešita a minaret. Na břehu stál výstavný kamenný dům a hned vedle něho budova, kde byla radnice. Sem zavedl bratry a požádal je, aby vešli dovnitř a posadili se.

Místnost byla vysoká, měla silné zdi vybitené vápnem a okna vhodně rozmístěná. Podél zdi se kolem dokola táhla dlouhá lavice pokrytá pestrými polštáři. Na zdi visely různé meče, pestré cetky a obrazy s portréty Arabů a cizích hostů.

Konečně vešel do místnosti muž, kterému mohlo být snad pětadvacet let. Byl zahalený do pruhovaného přehození, který mu sahal až ke kotníkům. Na hlavě měl bílý šátek s černým páskem. Jeho zevnějšek prozrazoval, že je to zámožný člověk.

"Jmenuji se Kamál a jsem muchtarem v Abú Ješa," představil se.

Zatleskal. rukama, ozdobenými prsteny, a přikázal, aby cizincům přinesli ovoce a kávu. Zatímco jeho bratři beze slova odcházeli, aby splnili příkaz, vesničtí radní mlčky a vznešeně vešli a zaujali svá místa.

K velkému překvapení bratrů Rabinských uměl Kamál trochu hebrejsky.

"Na místě, kde stojí vesnice, je prý pochován Jozue," vysvětlil jim. "A Jozue není jen válečný hrdina Hebrejců, ale také muslimský prorok."

Pak se Kamál, věrný arabskému zvyku nikdy nepokládat přímou otázku, pokoušel oklikou vyzvědět, kdo cizinci jsou a co je sem přivádí. Nakonec zkusmo naznačil, že snad zabloudili. Dosud se ještě nikdy nestalo, že by se Židé odvážili vniknout do oblasti Chule.

Josi vysvětlil, že přišli do země ze severu a že hledají nejbližší židovskou usedlost. Po další půlhodině obezřetného vyptávání se Kamál uklidnil. Tihle dva Židé nejspíš nepřišli proto, aby zde získali půdu. Zřejmě nabyli více důvěry a bratři se dozvěděli, že není jen muchtarem v Abú Ješa, kterému zde patří všechna půda, nýbrž také duchovním vůdcem vesnice a jediným mužem, který umí číst a psát.

Josi si toho člověka oblíbil, ani nevěděl proč. Vyprávěl Kamálovi o jejich dlouhém putování, o svízelné cestě z Ruska a o jejich přání usadit se v Palestině a obdělávat zde kousek půdy. Když snědli ovoce, které jim nabídli, a Josi se loučil, Kamál řekl:

"Třicet kilometrů na jih naleznete Židy. Půjďte-li po silnici, můžete tam do večera dorazit. Místo se jmenuje Roš Pina."

Roš Pina - mezník! To jméno je vzrušilo. V žitomirském ghettu je přece tak často slyšeli.

"Roš Pina je asi na poloviční cestě mezi jezery Chulským a Genezaretským. Cesta vás povede kolem velkého kopce. Pod ním leží starý Chacor. Necht' vás Bůh ochraňuje na vaší cestě."

Silnice vedla za pole, patřící k Abú Ješa, a podél smrdutých chulských močálů. Josi se ohlédl zpátky. Stále ještě viděl místo, odkud se dnes vydali na cestu. Vráťím se sem, říkal si, vrátím se sem, to vím určitě.

Kolem poledne přišli k velkému kopci, vytvořenému lidskýma rukama, o němž jim vyprávěl Kamál. Když po něm soupali nahoru, uvědomovali si, že pod zemí, po které krácejí, je pohřbeno prastaré město Chacor.

Josi byl u vytržení.

"Jen si to představ," říkal Jákobovi, "možná že Jozue stál právě tady, kde stojíme teď, když dobyl město a porazil Kanaanské!"

Od okamžiku, kdy poprvé spatřil Zaslíbenou zemi, byl Josi plný radosti a vůbec si nevšiml, že jeho bratr se stále víc mračí. Jákob nechtěl Josimu zkazit náladu, a proto nic neříkal, ale byl čím dál skleslejší.

K večeru došli až k osadě Roš Pina; byla to nejsevernější židovská usedlost.

Jejich příchod vyvolal velké vzrušení. V malé budově, kde se obvykle konaly schůze, se na bratry sesypaly ze všech stran otázky. Avšak od jejich odchodu ze Žitomiru uplynulo čtyřicet měsíců, a tak mohli usedlíkům říct jen tolik, že pogromy, které začaly v roce 1881, jsou rok od roku horší.

Bratři sice nedali na sobě nic znát, avšak Roš Pina znamenala pro ně velké zklamání. Namísto kvetoucích selských usedlostí tu spatřili zchátralou zchudlou vesnici. Bylo tu jen několik desítek Židů, a ti nežili o mnoho lépe než Arabové v Abú Ješa.

"Někdy mě napadá, že jsme měli raději zůstat v Rusku," řekl jim jeden z Bilium. "V ghettu byl člověk alespoň mezi Židy. Mohli jsme číst knihy, poslouchat hudbu a byli tam lidé, s kterými si člověk mohl promluvit. A také tam byly ženy. Tady není nic."

"Ale co to všechno, o čem nám vyprávěli na schůzích Přátel Siónu..." namítl Josi.

"Ovšem, ano, když jsme sem přišli, měli jsme plno nadějí a plánů. Ale tady to člověka brzy přejde. Jen se na to podívejte! Všechno je zchátralé a nic se nedaří. To málo, co ještě máme, nám kradou beduíni, a co si nevezmou, seberou Turci. Být na vašem místě, šel bych dál do Jaffy a odjel bych první lodí do Ameriky."

"Co je tohle za nápad," pomyslel si Josi.

"Kdybychom nedostávali podporu od Rothschilda, barona Hirsche a Schumanna, už dávno bychom umřeli hladu."

Nazítří vyrazili bratři z Roš Pina a vydali se přes hory na cestu do Safedu. Safed bylo jedno ze čtyř židovských posvátných míst. Rozkládalo se na překrásném kuželovitém kopci na okraji chulské oblasti. Josi doufal, že tady ho zklamání přejde; vždyť tu žili Židé už druhé, třetí a čtvrté generace. Zabývali se studiem kabaly a žili podle učení středověké židovské mystiky.

Avšak šok, který zažili v Roš Pina, se v Safedu jen opakoval. Nalezli tu několik set starých Židů, kteří se zabývali studiem Písma a žili z milodarů svých souvěrců na celém světě. Vůbec neměli zájem o to, znovu vybudovat Dům Izraele. Nepřáli si nic jiného, než v klidu vysedávat nad svými knihami.

Bratři Rabinští opustili hned druhý den ráno Safed a vyšplhali se na blízkou horu Kanaan, aby se rozhlédli kolem a orientovali. Panorama, které se jim naskytlo, bylo překrásné. Když pohlédli dozadu, viděli na kuželovité hoře město Safed a za ním Genezaretské jezero. Na severu se rozprostíraly půvabné chulské kopce, odkud přišli. Znovu a znovu se Josi vracel očima k místu, kde se poprvé dotkl nohou této země. A znovu si slíbil, že mu ta půda jednou bude patřit.

Jákob už nedokázal skrýt své roztrpčení.

"Celý náš život - ve všech našich modlitbách..." ozval se. "A teď se na to podívej, Josi."

Josi položil bratrovi ruku na rameno.

"Jen se rozhlédni, jaký je odtud shora nádherný pohled. Víš, Jákobe, musíme se přičinit, aby ta země v údolí byla jednoho dne stejně krásná, jako vypadá odtud."

"Opravdu nevím, mám-li ještě vůbec věřit," řekl tiše Jákob. "Putovali jsme jen a putovali, den za dnem, v mrazu a ledu, zimu za zimou i v žáru slunce."

"Nebud' smutný," utěšoval ho Josi. "Zítra se vydáme na cestu do Jeruzaléma."

Jeruzalém! Když uslyšel to magické slovo, načerpal i Jákob novou odvahu.

Nazítří ráno sestoupili z hory Kanaan. Putovali podél jižního břehu Genezaretského jezera, podél Arbelu a bojiště, kde Saladdin kdysi uštědřil křižákům zdrcující porážku. Tak došli do údolí Ginosar.

Avšak čím dále se dostávali, tím skleslejší byl i Josi. Jejich Zaslíbená země nebyla ráj přetékající mlékem a strdím, ale země s hničícími močály, zvětralými kopci, kamenitými poli a neplodnou, neúrodnou půdou, protože se o ni ani Arabové ani Turci tisíc let nestarali.

Za nějaký čas došli k vrchu Tábor uprostřed Galileje. Vystoupili na tuto horu, která v dějinách jejich národa sehrála tak důležitou roli. Vždyť zde nahoře číhala Debora, Jeanne d'Arc Židů, a její generál Bárak se svými jednotkami, odtud vyrazili na vetřelce a nepřítel, aby ho zničili.

Z vrcholu hory Tábor byl rozhled na míle daleko do všech stran. Ale naskytl se jim neutěšený obraz neplodné, umírající země.

S těžkým srdcem pochodovali dál. Když se však blížili ke kopcům v Judeji, znovu se jich zmocnilo nadšení. Každý kámen na cestě vyprávěl o dějinách jejich národa. Stoupali do kopců výš a výš, až konečně stáli na hřebenu. A tady Josi spolu s Jákobem spatřili město Davidovo!

Jeruzalém! Sen našich snů! Všechna léta odříkání, roztrpčení a utrpení byla v tom okamžiku zapomenuta.

Do starého města, obklopeného hradbami, vstoupili Damašskou bránou, úzkými uličkami a bazary kráčeli k obrovské synagóze Hurva. Odtud je vedla cesta ke zdi starého chrámu, k té jediné, která přetrvala. Ta zeď byla nejposvátnějším místem v celém židovském světě.

Ale když si pak promluvili s jerozalémskými Židy a požádali je o přístřeší, ztratili všechny iluze. Tito Židé zde byli chasidové, přemrštěně ortodoxní fanatici, kteří vykládali ustanovení Zákona nesmírně přísně. Domnívali se, že je mohou zachovávat jen tehdy, když se úplně odoučí od civilizovaného světa. Tito Židé se ostatních stranili už v ruském ghettu.

Poprvé od doby, kdy opustili Žitomir, se stalo, že Josimu a Jákobovi bylo odepřeno pohostinství v židovském domě. Jeruzalémští Židé vůbec neunávali Bilium a Přátelé Siónu si vysloužili jejich klatbu, protože jejich představy prý odporují Božím zákonům.

A tak se bratři dožili, že s nimi v zemi jejich otců zacházeli jako s vetřelci. Zkourmouceně se vydali z Jeruzaléma na další cestu. Sestoupili po kopcích Judeje a zamířili do přístavního města Jaffy.

Toto prastaré město, které od dob Féniciánů zůstalo nepřetržitě přístavem, skýtalo stejný obraz jako Bejrút, Aleppo nebo Tripolis: úzké uličky, špína, zpustlost a rozhlad. Ale bylo tu nablízku několik židovských osad. Rišon le Cijon, Rechovot a Petach Tikva. V Jaffě samotné bylo několik židovských obchodů i úřad pro přistěhovalce. A tady dostali o všem přesné informace.

V celé Palestině, která byla provincií osmanské říše, žilo jen pět tisíc Židů. Většina z nich se obracela duchem do minulosti. Zabývali se studiem Spisů a modlitbami a soustřeďovali se na čtyřech posvátných místech - v Safedu, Jeruzalémě, Hebronu a Tiberiadě. Pak zde bylo deset nebo dvanáct zemědělských sídlišť vybudovaných židovskými přistěhovalci. Měly obrovské těžkosti a živořily. Byly udržovány vlastně jen z darů bohatých evropských Židů, baronů Hirsche a Rothschilda a švýcarského multimilionáře Schumanna. Idelaismus, který Bilium projevovali na začátku, z větší části už vprchal. Bylo něco docela jiného hovořit ve sklepě ruského ghetta o znovuzřízení Domu Izraele, a podívat se tvář v tvář drsné skutečnosti v Palestině. Bilium neměli ani ponětí o zemědělství. Jejich příznivci v Evropě jim poslali odborníky, aby jim poradili, ale v praxi se tu používaly levné arabské pracovní síly a vše bylo omezeno na dva tři zemědělské produkty po export - na olivy, víno a citrusové plody. Nikdo se nepokusil vzít práci do vlastních rukou, anebo se postarat o rentabilitu zemědělství. Židé se ve skutečnosti stali dozorcí.

Arabové i vládci země, Turci, okrádali Židy, jak jen mohli. Z výnosu museli platit nesmírně vysoké daně a všude naráželi na nějaká omezující ustanovení. Lupičské bandy beduinů pohlíželi na Židy jako na "děti smrti", protože se odmítali bánit.

Avšak v Jaffě a v okolí žilo několik set mladých Židů, kteří měli stejné úmysly jako bratři Rabinští, a ti udržovali myšlenku Bilium při životě. Večer co večer se scházeli v arabských kavárnách k diskusím. Pokus zúrodnit tuto zničenou zemi se zdál téměř nemožný; nebyl by však marný, jen kdyby bylo dost Židů ochotných dát se do práce, a bude-li to nutné, i bojovat.

Josimu bylo jasné, že dříve nebo později bude do Palestiny přicházet stále více Židů, protože

pogromy v Rusku byly čím dál horší a častější a neklid mezi všemi ruskými Židy vzrůstal. Všichni cítili, že někde něco musí být - něco, co nebylo ani v talmudu, ani v Tóře a ani v midraši. Většina mladých lidí uprchla z Ruska, aby unikli bídě a nouzi, aby nemuseli sloužit v ruské armádě, anebo protože měli dosud své ideály. Židé usedlí v Palestině je považovali za podivíny. A pak - neměli ani vlast, ani občanství.

Bratři poslali do Žitomiru dopis, a než došla od rabína Lipcina odpověď, uplynul rok. Napsal jim, že jejich matka žalem zemřela.

V nejbližších čtyřech až pěti letech se z Jákoba a Josiho muži. Pracovali každou chvíli jinde, v jaffském přístavu a na polích židovských sídlišť - někdy jako dělníci, jindy jako dozorci.

Probíjeli se, protože přijali každou práci, kterou jim nabídli. Stále více se oprostovali od hluboké nábožnosti, která ovládala jejich život v ghettu.

Do Jeruzaléma chodili jen o velkých svátcích. A pouze v Den smíření, o svátcích Jom kippur a Roš hašana, na Nový rok, se zastavili a zahlubali se do svého nitra. Z Jákoba a Josiho Rabinských se stali typičtí představitelé nové generace Židů. Byli mladí a silní. Byli to svobodní muži a cenili si svobody, kterou jim ghetto nikdy nemohlo dát. A přesto jim něco chybělo. Toužili po pevném cíli a po styku s evropskými Židy.

Tak nadešla a minula léta 1891, 1892 a 1893. Avšak zatímco Jákob a Josi žili zdánlivě bez cíle v Palestině, došlo na jiném konci světa k události, která navždy ovlivnila nejen jejich život, ale i osud každého Žida na věčné časy.

VI. Židé ve Francii - jako téměř všude v západní Evropě - měli lepší postavení než ve východních zemích. Francouzská revoluce přinesla obrat k lepšímu. Francie se stala první evropskou zemí, která přiznala Židům všechna občanská práva.

Avšak protižidovská nenávist je nevyhladitelný mor. Za určitých demokratických podmínek se původce nemoci tak hluboce neprojevuje. Někdy to dokonce vypadá, jako kdyby nadobro vymizel; ale ani za nejpriznivějších okolností nemůže úplně zaniknout.

Ve Francii žil mladý aktivní kapitán armády, který pocházel z dobré a zámožné rodiny. V roce 1894 byl postaven před válečný soud, protože prý prozradil Němcům vojenská tajemství. Proces, který byl proti němu veden, pohnul celým světem a hluboce otřásl prestiží francouzské justice. Kapitán byl uznán vinným a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Ďábelských ostrovech.

Jmenoval se Alfred Dreyfuss.

V třeskuté zimě roku 1894 stál Alfred Dreyfuss, muž, který upadl v nemilost, na dvoře, kde mu byly veřejně strženy epolety, byl udeřen do tváře a zlomili mu kord. Za tlumeného zvuku bubnů byl prohlášen za zrádce Francie. Když jej odváděli, hlasitě zvolal: "Jsem nevinný! Vive la France!"

Alfred Dreyfuss byl Žid. Plíživý mor antisemitismu vztyčil hlavu právě ve Francii. Ulicemi Paříže pobíhaly vzrušené davy a z jejich hrdel zněl staletý výkřik: "Smrt Židům!"

Mezi lidmi, kteří byli tenkrát v Paříži svědky Dreyfusovy veřejné pohany, stál muž, který nemohl zapomenout na výkřik: "Jsem nevinný!" A nezapomněl na něj ani tehdy, když byl Dreyfuss později rehabilitován. Tím méně však dokázal zapomenout, jak pařížská lůza křičela: "Smrt Židům!"

Tento muž se jmenoval Theodor Herzl. Herzl byl také Žid. Narodil se v Maďarsku, ale vyrostl ve Vídni. Nebyl to ortodoxní Žid a ve svatých knihách se příliš nevyznal. On i členové jeho rodiny byli přesvědčeni, že teorie asimilace, která byla tenkrát všeobecně rozšířena, je správná.

Herzl byl vynikající esejista, avšak jakýsi vnitřní neklid ho hnál z místa na místo. naštěstí byla rodina dobře situována a mohla mu jeho nestálý život financovat.

Tak se Herzl dostal i do Paříže a stal se pařížským dopisovatelem vlivného vídeňského listu Neue Freie Presse. Byl šťastný. V Paříži se žilo dobře. Práce ho těšila a atmosféra města příznivě ovlivňovala všechny formy duchovních kontaktů. Co to však bylo, co ho skutečně přimělo, aby jel do Paříže? Jaká neviditelná ruka ho tenkrát, v onen zimní den, přivedla na ten dvůr? Židovství nepatřilo mezi nejdůležitější věci v jeho životě, ani pokud šlo o formu, ani o smýšlení. Avšak když uslyše, jak lůza na ulicích řvala: "Smrt Židům!", tu se jeho život a život všech Židů navždy změnil.

Theodor Herzl začal uvažovat. Poznal, že antisemitismus je zlo, které nelze vymýtit. Dokud budou na světě Židé, budou existovat lidé, kteří je budou nenávidět. Herzl si kladl otázku, jak tento

problém vyřešit, a dospěl k odpovědi, ke které se už před ním dopracovaly ve stovce různých zemí milióny Židů, k řešení, o němž Leo Pinsker psal ve své práci o autoemancipaci. Herzl dospěl k přesvědčení, že jen tehdy, spojí-li se Židé znovu v národ, je reálná možnost, že jednoho dne budou moci žít jako svobodní lidé. Kniha, v níž zachytil své myšlenky, se jmenovala Židovský stát.

Herzl, který tím najednou našel poslání se dal horečně a bez ohledu na své zdraví do práce. Získával podporu pro svou myšlenku. Navštívil bohaté filantropy, kteří podporovali židovské kolonie v Palestině. Ti však považovali jeho myšlenku židovského státu za nesmysl. Pokud jde o dobročinnost - prosím. Jako Židé budou podporovat chudé Židy - ale mluvit o vzkříšení národa, to je fantasmagorie.

Avšak idea se rozrůstala a šířila po celém světě. Herzlova myšlenka nebyla ani nová ani jedinečná - jeho dynamická vůle si však vynucovala její uskutečnění.

V roce 1897 se v Basileji sešel kongres vedoucích židovských osobností z celého světa. Byl to vlastně jakýsi parlament světového židovstva, jedinečná událost od dob zrušení druhého chrámu.

Nové hnutí si dalo jméno sionismus a basilejský kongres židovských představitelů vydal prohlášení:

SIONISMUS USILUJE O VYTVOŘENÍ VEŘEJNĚ A PRÁVNĚ ZAJIŠTĚNÉ DOMOVINY PRO ŽIDOVSKÝ NÁROD V PALESTINĚ.

Do svého deníku si Theodor Herzl tenkrát napsal: "Založil jsem v Basileji židovský stát. Kdybych to dnes řekl nahlas, celý svět by se mi vysmál. Ale možná že za pět, určitě však za padesát let bude celému světu jasné, že jsem měl pravdu."

Herzl se vrhl do práce jako posedlý. Byl to pozoruhodný člověk, který svým nadšením strhával všechny lidi kolem sebe. Stvrzoval záruky pro věci, které již dosáhl, získával nové přívržence, zřizoval nadační fondy a vytvořil ze sionismu organizované hnutí. Přitom se především snažil o uzavření nějaké státní úmluvy nebo o jinou legální základnu, na níž by mohl sionismus vybudovat.

Avšak v židovstvu samém byl rozkol. Znovu a znovu narážel Herzl na odpor Židů, kteří odmítali sionismus pro jeho politický charakter. Mnozí ze starých Přátel Siónu se k němu nepřidali. V kruzích ortodoxních Židů byl Herzl s opovržením odsuzován jako falešný prorok, zatímco jiní ho oslavovali jako Mesiáše. Avšak hnutí, které vyvolal, se již nedalo zadržet. Mělo už statisíce nadšených přívrženců, kteří své hlasovací právo prokazovali "šekelem".

Herzl nešetřil silami. Utratil svůj soukromý majetek, zanedbával rodinu a neohlížel se ani na své zdraví. Ještě stále však neměl v ruce státní smlouvu. I tak už navštěvoval kabiny státních činitelů, aby s nimi jednal o své myšlence. Sultán hroutící se osmanské říše Abdulhamid II. poskytl Herzlovi audienci a zdálo se, že není proti tomu, aby byla sionistům za příslušný obnos poskytnuta státní smlouva pro Palestinu; starý despota totiž potřeboval peníze. Pak se mu však naskytla příležitost k ještě lepšímu obchodu a návrh sionistů odmítl. Pro Herzla to byla těžká rána.

Nakonec projevila Anglie ochotu vyjít vstříc jeho přání. Na sklonku století britské impérium rozšiřovalo sféru svého vlivu na Blízkém východě. Angličanům také velmi záleželo na tom, získat si přízeň židovstva, aby mohli uskutečnit své plány. Nabídli sionistům část Sinajského poloostrova jako místo, kde by se mohli usídlit židovští přistěhovalci. Přitom se víceméně mlčky vycházelo ze skutečnosti, že toto území leží takřka před branami Zaslíbené země, a že jakmile Angličané zemi ovládnou, tyto brány se otevrou. Celý plán byl však příliš neurčitý, a protože Herzl stále ještě doufal, že získá státní smlouvu přímo pro Palestinu, od projektu nakonec bylo upuštěno.

Po dalších nezdařených pokusech o získání smlouvy pro Palestinu přišli Britové s jiným návrhem. Nabídli Sionistům území afrického státu Ugandy.

Situace v Evropě se stále zhoršovala a Herzl dospěl k přesvědčení, že bude nutné získat alespoň nějaké prozatímní útočiště, a proto podpořil britský návrh a prohlásil, že je ochoten předložit ho nejbližšímu sionistickému kongresu.

Když však sjezdu plán předložil, narazil na silnou opozici, jejímž představiteli byli ruští Židé. Odmítli plán, protože v bibli nemohli najít žádnou zmínku o Ugandě.

Pětadvacet let neustálých pogromů v Rusku a Polsku mělo za následek, že z východní Evropy teď přechaly tisíce Židů. Na sklonku století si jich padesát tisíc našlo cestu do Palestiny.

Abdulhamid II., který tyto přistěhovalce považoval za pojence Britů, nařídil, aby do země nebyli vpušteni už žádní Židé z Ruska, Polska či Rakouska. V sultánově říši však bylo mnoho shnilého a úplatky sionistů otevíraly brány Palestiny každému, kdo po tom toužil.

Taková byla první vlna alije židovského exodu.

Zatímco se Židé začali ze svého vyhnanství vracet do Zaslíbené země, zrodil se v arabském světě nový fenomén. Po staletích potlačování se mezi Araby začal šířit neklid, dosud jenom doutnající, který ohlašoval éru arabského nacionalismu.

DVACÁTÉ STOLETÍ! CHAOS NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ! SIONISMUS! ARABSKÝ NACIONALISMUS! ZÁNÍK OSMANSKÉ ŘÍŠE A VZESTUP BRITSKÉ MOCI! To všechno vřelo v obrovském kotli a bylo jasné, že kotel musí brzy překypět.

Theodor Herzl skončil svou životní dráhu rychlostí komety. Ode dne, kdy uslyšel výkřik Alfreda Dreyfusse "Jsem nevinen!", po okamžik, kdy se čtyřiačtyřicetiletý skácel k zemi zasažen srdeční mrtvicí, neuplynulo více než deset let.

VII. V době, kdy se sionistické hnutí začalo vzmáhat, patřili bratři Rabinští v Palestině již ke staré gardě. Poznali každou píď země a sotva by se našlo povolání, ve kterém ještě nepracovali. Se svými iluzemi však téměř nadobro skoncovali.

Jákob byl nestálý a zatrpklý. Josi se pokoušel alespoň jakžtakž naplnit svůj život pocitem uspokojení. Uměl si cenit své relativní svobody. A pak ještě stále snil o zemi v Chulském údolí, prostírající se nad osadou Safed.

Jákob pohrdal Araby i Turky. Považoval je za nepřátele, stejně jako kozáky a gymnazisty v Rusku. Turci sice nepřipustili vraždění Židů, to byla pravda - ale jinak zřejmě souhlasili se všemi křivdami, které se jim děly. Nejednu večer a nejednu noc seděli Jákob s Josim vedle sebe a povídali si.

"Vždyť je to pravda," říkal Jákob. "Musíme se stát právoplatnými vlastníky půdy, a to tak, že ji koupíme. Ale odkud vezmeme lidi, aby ji obdělávali? A co máme udělat, aby nás beduíni a Turci nechali na pokoji?"

"Jakmile se zas rozšíří pogromy, bude dost lidí na obdělávání půdy," odpověděl Josi.

"Copak Turci, ti se dají koupit. Ale s Araby musíme žít v míru. A to se nám podaří jen tehdy, naučíme-li se jim rozumět."

Jákob pokrčil rameny.

"Jediná věc, které Arab porozumí, je tohleto." Pozvedl zaťatou pěst.

"Ty jednou ještě skončíš na šibenici," říkal mu Josi.

Názory bratrů se rozcházely čím dál víc. Josi trval na svém, že mírové dorozumění je tou nejsprávnější cestou, avšak Jákob pořád ještě hlásal, že nejlepší ochranou proti nespravedlnosti je přímý útok.

Hned na začátku nového století se Jákob přidal ke skupině patnácti mladých mužů, kteří se pustili do odvážného plánu. Jedna z nadací, podporovaná bohatými filantropy, získala vysoko nahoře v Jezreelském údolí, v oblasti, kam se už po celá staletí neodvážil vkročit žádný Žid, malý pozemek. Patnáct pionýrů tu založilo farmu, kde chtěli školit zemědělce a kde se měly zkoušet nové zemědělské metody. Novému sídlišti dali jméno Sde Tov - Dobré pole. Byli v mimořádně nebezpečné situaci, obklopeni arabskými osadami a vydáni na milost a nemilost beduínům, kteří se nezastavili ani před vraždou, pokud mohli něco ukořistit.

Koncem roku 1900 žilo v Palestině zhruba padesát tisíc Židů. Josi měl už tehdy trochu větší okruh známých. Lidé, kteří do Palestiny uprchli před pogromy, většinou nechtěli mít nic společného se zemědělskými osadami, které jen stěží živořily. Stačilo jim, když se mohli jako kupci nebo obchodníci usadit v Jaffě. Několik jich přišlo také do malého přístavního městečka Haify. Ale přistěhovačů bylo příliš mnoho a všichni nemohli žít z obchodování. Mnozí nevlastnili nic než to, co měli na sobě. Netrvalo dlouho a začali horlivě uvažovat, jak získat půdu.

První kancelář, zabývající se nákupem půdy, otevřeli sionisté v jednom z ošumělých, zchátralých jaffských hotelů. Nazvali ji Sionistická osídlovací společnost. Také nadace založené Rothschildem a Schumannem nakupovaly se zvýšeným úsilím půdu, aby mohly pro nově příchozí založit osady.

Asi uprostřed roku 1902 navázala Schumannova nadace spojení s Josim Rabinskim a nabídla mu místo nákupčího. Žádný Žid nemohl znát zemi lépe než on a bylo všeobecně známo, že už se odvážil daleko do arabských oblastí. Kromě toho byl také dost obratný v jednání s Turky; úředně bylo totiž Židům dovoleno kupovat jen velmi málo půdy, a kdo chtěl obchodovat s arabskými velkostatkáři, musel být chytrý a prohnáný.

O zakládání nových osad měl Josi jisté pochybnosti. Žít z milodarů a nechat za sebe pracovat felláhy - ne, nezdálo se mu, že by tohle byla správná cesta k znovuvybudování Zaslíbené země. Přesto ho však lákala možnost získávat pro Židy novou půdu, a tak nabízené místo přijal.

Josi měl pro své rozhodnutí ještě jeden důvod. Mohl teď častěji navštěvovat svého bratra Jákoba, a pak mohl poznat opravdu každý kout země. A lákala ho také možnost, že se znovu podívá do oblastí za kibucem Roš Pina, poslední židovskou osadou, a že znovu spatří Chulské údolí u Abú Ješa.

Když Josi jel na hřbetě svého bílého arabského hřebce, byl na něj skvostný pohled. Bylo mu právě třicet let, byl velký, hubený a svalnatý. Jeho rudé vousy se ostře odrážely od bílého pláště a arabské pokrývky hlavy, kterou teď nosil. Přes prsa měl pás s nábojnicemi a po boku mu visel dlouhý kožený bič na voly. V této výstroji se vydával na cestu přes kopce Samařska, Šaronskou rovinu hluboko do Galileje, kde hledal půdu.

V Palestině patřila skoro všechna půda malé skupině mocných rodin arabských velkostatkářů. Pronajímali ji felláhům za polovinu nebo dokonce za tři čtvrtiny celé úrody, ale nehnuli pro ty ubožáky ani prstem.

Josi a nákupční ostatních společností získávali půdu za neslýchaně vysoké ceny. Velkostatkáři prodávali Židům jen docela bezcenné pozemky a neplodné močály. Podle jejich názoru bylo vyloučeno, aby se na takové půdě vůbec někdy něco urodilo, ale "hebrejské zlato" jim přišlo vhod.

Josi se nejednou vydával na cestu vedoucí k poslední židovské osadě Roš Pina a často přitom navštívil Kamála, muchtara v Abú Ješa. Oba muži se spřátelili.

Kamál, který byl o několik let starší než Josi, byl mezi arabskými velkostatkáři vzácnou výjimkou. Effendiové většinou nežili na svých statcích, nýbrž ve městech, kde byli rozptýleni - v Bejrútu nebo v Káhiře. Avšak Kamál byl docela jiný. Všechna půda u Abú Ješa a v okolí patřila jemu a on zde vládl jako neomezený monarcha.

Došlo k tomu takto: Jako mladý muž se kdysi zamiloval do dcery chudého felláha. Dívka trpěla oční nemocí, ale Kamálův otec nedal na prosby svého syna, aby se jí postaral o lékařskou pomoc. Byl toho názoru, že jeho syn si může dovolit čtyři ženy a tolik konkubín, kolik jen bude chtít, a naprosto nechápal, že by se měl starat o nějakou ubožáčku. Děvče osleplo a zemřelo před svými osmnáctými narozeninami.

Tento zážitek způsobil, že Kamál měl k názorům, které hlásala jeho kasta, odpor. Smrt dívky se ho hluboce dotkla. Odjel do Káhiry, ale ne proto, aby se vrhl do nočního života velkoměsta, nýbrž aby poznal pokrokové metody v zemědělství i různé zdravotní a hygienické vymoženosti. Když otec zemřel, vrátil se do Abú Ješa pevně odhodlán, že bude žít mezi lidmi, za které byl zodpovědný, a že bude zlepšovat jejich nedůstojné životní podmínky.

Avšak Kamálův boj byl už předem ztracený. Turci nebyli ochotni postavit ve vsi školu, ani učinit cokoli pro zlepšení hygienických podmínek. Poměry ve vsi bylo skoro stejné jako před tisíci lety. Kamála obzvláště mrzelo, že obyvatelé vesnice nemohli těžit z jeho vědomostí. Byli tak naivní a zaostalí, že nic nechápali. Od té doby, co se stal muchtarem, byly poměry v Abú Ješa sice lepší než v kterékoli jiné vesnici v Galileji, ale přesto stále ještě hodně primitivní.

Kamálovi připadalo zvláštní, že teď najednou přijíždí do Palestiny tolik Židů, a protože chtěl vědět, co za tím vězí, zcela vědomě pěstoval s Josim Rabinskim přátelské styky.

Josi se pokusil přimět Kamála, aby mu prodal půdu, která ležela ladem. Chtěl u Abú Ješa založit židovskou osadu. Kamál měl však pochybnosti. Tihle Židé ho mátlí. Nevěděl, jestli jim může důvěřovat; vždyť bezesporu ne všichni byli takoví, jako Josi Rabinski. A pak, nechtěl být prvním effendim, který by v Chulském údolí prodával půdu.

Stejně jako se Kamál učil od Josiho, učil se Josi u Kamála. Přes všechno své zdědění byl Kamál skrznažkrz Arab. Měl tři ženy, o nichž nikdy nemluvil, protože pro Araba byla žena jen o málo víc než

otrokyně. Byl vždy pohostinný a zdvořilý, ale při vyjednávání dovedl být velmi tvrdý. Někdy se stávalo, že dokonce požádal Josiho o radu, když chtěl někoho napálit; avšak v Kamálových očích to bylo naprosto v pořádku.

Od Kamála se Josi dozvěděl mnoho o slavných a tragických dějinách arabského lidu. Naslouchal vyprávění o neuvěřitelném rozmachu islámu, o dobách, kdy Bagdád a Damašek byly stejnými kulturními centry jako kdysi Athény, o válkách mezi muslimy a křižáky a o mongolských vpádech.

Arabové vyčerpali své síly v nekonečných bojích, až nakonec lesk jejich slabných měst pohasl a jejich kvetoucí oázy vyprahly a zapadly pískem. V zatrpklých bratrovražedných bojích se stále více obraceli jeden proti druhému, až už nedokázali odvrátit poslední ničivý úder vlastních souvěrců. Mocní vládcové osmanské říše dobyli zemi Arabů a nastolili tu na pět století feudalismus a korupci. V neplodné poušti měla kapka vody cenu větší než zlato a všechny pochoutky světa. Život se proměnil v neustálý zatrpklý boj o holou existenci. Arabský svět, v němž chyběla voda, se rozpadal a utápěl ve špíně. Všude zuřily epidemie a v zemích vládla nevezdělanost a chudoba. V tomto světě byly podvod a klam, zrada, vražda a krevní msta na denním pořádku. Krutá skutečnost tu nutila lidi k způsobům, kterým ostatní nemohli rozumět.

Josiho Rabinského přímo fascinovala mnohostrannost arabského charakteru. Celé hodiny dokázal stát v jaffských krámcích a pozorovat Araby, kteří donekonečna smlouvali a hlasitě si přitom nadávali. Vnímál způsob jejich života, připomínal mu hru v šachy. Každý tah byl veden se zákeřnou vychytralostí a měl jen jeden smysl: přelstít partnera.

Na svých expedicích za půdou poznal Josi ty nejbezohlednější arabské metody. Avšak když navštívil domácnost nějakého Araba, vždy znovu na něj mocně zapůsobilo pohostinství, jemuž nikde ve světě nebylo rovno. Lakota a požívačnost, nenávisť a vychytralost, násilí a zákeřnost, laskavost a srdečnost - to všechno se stmelilo ve fantastickou směsici povahy, která zůstávala pro cizince nepochopitelnou záhadou.

Jákob nezůstal v Sde Tov dlouho. Pokusná farma ztroskotala. V jeho nitru to vypadalo stejně jako dřív a Jákob neklidně brázdil zemi, hledaje místo, kde by zakotvil.

V roce 1905 vypukla v Rusku revoluce, která už v zemi dlouho kvasila. Byla poražena. Avšak nezdařená revoluce se stala signálem pro nové pogromy, které byly tak strašlivé, že naplnily zděšením celý civilizovaný svět. Statisíce Židů opustily Rusko. Většinou se vystěhovali do Ameriky; někteří však přišli i do Palestiny.

Židé, kteří sem teď přijížděli, patřili už k nové generaci. Nebyli to uprchlíci jako bratři Rabinští, ani tu nechtěli obchodovat. Byli to mladí lidé, vyškolení v duchu sionismu, plní idealismu a pevně rozhodnutí vybudovat si zde novou vlast.

Rok 1905 připravil druhou vlnu alije exodu.

VIII. Idealismus, který v Palestině dosud chyběl, přinesla s sebou druhá vlna alije. Noví přistěhovalci nechtěli obchodovat v Jaffě, ani neměli v úmyslu žít z milodarů svých souvěrců. Byli naplněni posláním znovu získat zemi.

Ve skupinách se vydávali na pozemky, které jim effendiové prodali, a pokoušeli se vysušit močály. Byla to tvrdá práce. Mnozí ze staré gardy si ani nedokázali představit, že by Židé měli dřít na polích jako felláhové. V Palestině pracovali až dosud jako dozorcí a tam, odkud přišli, nikdy neobdělávali půdu. Druhá vlna alije znamenala mnoho. Nejcennějším přínosem však bylo odhodlání lidí chopit se práce vlastníma rukama a dobýt půdu vlastní prací. Jejich mluvčím byl A. D. Gordon, který vyhradil práci důstojné místo. Byl to starší muž a vědec; zřekl se však své vědy a vlastníma rukama obdělával půdu.

Jákob byl nadšený. Znovu se vydal na cestu. Chtěl poracovat na pokusné farmě v Galileji. Bylo to v Chedeře a usedlíci se nemohli dost vynadivit, když se mladí Židé z druhé vlny alije dali do práce.

Jednoho dne přijel Jákob za Josim do Jaffy. Překypoval novými nápady a mluvil o nich s vášnivým zaujetím, které mu bylo vlastní.

"Však víš," začal, "že beduíni vydírají naše osadníky, jen aby si je najali jako strážce - jako

ochranu proti nim samotným. O tohle se pokusili i v Chedeře. Vyhrožovali nám vším možným, jestli si je nenajmeme. Ale my jsme jim tu laskavost neudělali a dokázali jsme se velmi dobře ubránit sami. Někdy jsme prožívali dost kritickou situaci, ale pak jsme je vlákali do pastí, zabili jsme vůdce bandy a od té doby se u nás už neukázali.

Promluvili jsme si o tom," pokračoval Jákob, "a dospěli jsme k následujícímu názoru: Když jsem dokázal ubránit jednu osadu, můžeme je chránit všechny. Rozhodli jsme se, že ustavíme stráž, které budou pročesávat celé okolí, a chtěli bychom, aby ses ujal vedení skupiny."

Židovská stráž! Jaká obdivuhodná myšlenka!

Josiho to velmi vzrušilo, ale odpověděl svým zdrženlivým způsobem:

"Ještě si to musím rozmyslet."

"O čem tady chceš ještě přemýšlet?"

"Není to tak jednoduché! Za prvé se nevzdají tak snadno a bez boje svých velkých příjmů. A pak jsou tady ještě Turci. Sotva nám dovolí, abychom nosili zbraně."

"Budu mluvit zcela otevřeně," odpověděl Jákob. "Chtěli bychom, abys šel s námi, protože znáš zemi lépe než kdokoli jiný a protože nikdo nemá takové zkušenosti s Araby a Turky jako ty."

"Ale, podívejme se," přerušil ho posměšně Josi. "Najednou si můj bratříček uvědomuje, že jsem svými dlouholetými přátelskými styky s Araby neztrácel jen tak zbytečně čas."

"No tak už to pověz, Josi, co nám odpovíš?"

"Už jsem vám řekl, že si to musím rozmyslet. Asi budeme muset farmáře hodně přemlouvat, aby se svěřili do naší ochrany. Ale jedna věc se mi vůbec nelíbí: budeme-li mít nabitě zbraně, mohlo by se to vykládat tak, že se chceme bít."

Jákob vymrštil ruce nad hlavu.

"Tak tedy člověk, který chrání svou půdu, je rváč. Po dvaceti letech v Palestině mluvíš pořád ještě jako nějaký Žid z ghetta."

"Přišli jsme sem s mírovými úmysly," odpověděl Josi klidně a bez podráždění. "Půdu jsme pravoplatně získali. Postavili jsme si tu osady a nikomu jsme nepřekáželi. Začneme-li se teď ozbrojovat, rozcházíme se s mírovým charakterem sionismu. Prosím tě, nechtěj namluvit sobě ani mně, že v tom není riziko."

"Já se z tebe snad zblázním," vyhrkl Jákob. "Tak víš co, Josi, jen si jed' postaru dál. Budu zem a spoléhej na velkorysou ochranu beduínských hrdlořežů. Jak chceš. Naším lidem řeknu, že jsem svého bratra zastihl v hlubokých meditacích. Ale jedno ti povím: stráž postavíme, ať už s tebou nebo bez tebe. Skupina, které jsi měl velet, se příští týden vydá na naše stanoviště."

"A kde to je?"

"Na hoře Kanaan."

Josimu zabušilo srdce. Na hoře Kanaan! Rty se mu třásly, ale pokusil se skrýt své vzrušení.

"Rozmyslím si to," řekl ještě jednou.

Josi uvažoval. Práce nákupčího pro Schumanovu nadaci se mu zajídala. Na půdě, kterou získal, se budovaly jen další osady, které musely žít z almužny. Tucet horkokrevných Židů jako Jákob může způsobit spoustu starostí a těžkostí, budou-li mít v rukou zbraně. Ve chvíli, kdy je stráž ozbrojena, je rozvaha a zdrženlivost důležitější než cokoli jiného. Nu, a myšlenka, že by žil nedaleko hory Kanaan a mohl si občas zajet do Chulského údolí, byla příliš lákavá.

Josi se rozloučil se Schumanovou nadací a přidal se k nové skupině v okamžiku, když dorazila k hoře Kanaan. Říkali si Hašomer - Strážci.

Oblast, kterou měl Josi se svou skupinou chránit, tvořila kruhovitý oblouk směřující od hory Kanaan přes Roš Pina až po Safed a Meron. Josimu bylo jasné, že tu dříve či později musí dojít k nějaké mrzutosti. Až se beduíni dozvědí, že ztratili výnosný zdroj příjmů, určitě budou pomýšlet na posmtu.

Aby zabránil těžkostem, které se daly očekávat, vymyslel Josi plán. Vůdcem nejnebezpečnějšího beduínského kmene v oblasti byl starý renegát a pašerák Sulajmán, který obvykle tábořil v horách nad Abú Ješa. Jako odměnu za svou "ochranu" si vynucoval čtvrtinu úrody v osadě Roš Pina.

Den po svém příjezdu, ještě než se Arabové dozvěděli o strážcích, vydal se Josi sám a beze zbraně koňmo na cestu. Hledal Sulejmánův tábor.

Pozdě večer ho našel. Stál stranou Abú Ješa, nedaleko Tel Chaje a blízko libanonských hranic. Stany potažené kozí kůží byly nepravidelně roztroušeny na hnědé zvětralé zemině kopců. Věční nomádi sami sebe považovali za přední a nejsvobodnější Arabů vůbec a shlíželi na ubohé felláhy i na obyvatele měst s pohrdáním. Beduín měl tvrdý život - ale byl to svobodný muž. Jako bojovník byl nejdívočejším a jako kupec nejprohnanějším ze všech Arabů.

Jakmile se objevil cizí jezdec na koni, neznámý obr s rudými vousy, strhl se v táboře povyk. Když se Josi přiblížil, beduínské ženy v černých šatech a s řetězy mincí kolem tváří se co nejrychleji ukryly do bezpečí. Sotva Josi dorazil doprostřed tábora, přistoupil k němu Arab pocházející zřejmě ze Súdánu. Představil se jako Sulajmánův otrok a zavedl Josiho k největšímu stanu. Nedaleko tábora se páslo velké stádo koz.

Vzápětí vyšel ze stanu Sulajmán. Měl na sobě černý oděv a černý šátek. U pasu mu visely dvě bohatě zdobené stříbrné dýky. Na jedno oko byl slepý a jeho obličej byl poznamenán jizvami z četných bojů, rozdrásán nehty žen a noží mužů.

Sulajmán a Josi se rychle změřili pohledem a návštěvník byl uveden do stanu. Podlaha tu byla pokryta rohožemi a polštáři. Oba muži se posadili. Sulajmán přikázal svému otrokovi, aby hostu přinesl ovoce a kávu. Pak oba společně kouřili z dlouhé vodní dýmky a půl hodiny si říkali prázdné zdvořilosti. Otroka přinesl rýži se skopovým masem a nakonec se podávaly melouny. Konverzace se mezitím prodloužila o další hodinu. Sulajmánovi bylo jasné, že Josi není jen nějaký obyčejný Žid a že nepřišel s ledajakým posláním.

Konečně se Sulajmán zeptal na důvod Josiho návštěvy a ten mu oznámil, že stráž, kterou měl dosud na starosti Sulajmán, teď převezme Hašomer. Zároveň vyslovil svůj dík za dosavadní věrné služby. Sulajmán vzal novinu na vědomí, aniž hnul brvou. Josi ho požádal, aby své přátelství stvrdili podáním ruky. Sulajmán se usmál a podal mu ruku.

Pozdě večer přijel Josi do Roš Pina a svolal schůzi farmářů. Všichni byli zděšeni, když se dozvěděli o jeho záměru. Byli přesvědčeni, že je Sulajmán všechny povraždí, až se mu to donese. Když k nim však Josi Rabinski přijel a slíbil, že u nich zůstane, velmi je to uklidnilo.

Vzadu v sálu seděla asi dvacetiletá dívka, která z Josiho nespouštěla oči a pozorně naslouchala každému jeho slovu. Jmenovala se Sára a teprve nedávno přijela z polské části Horního Slezka do Palestiny. Byla právě tak malá a útlá, jako byl Josi velký a statný; na rozdíl od Josiho ohnivě rudých vlasů měla vlasy černé jak uhlí. Byla jím i zvukem jeho hlasu nadšena.

"Jste tady nová," oslovil ji, když schůze skončila.

"Ano."

"Já jsem Josi Rabinski."

"Tady vás každý zná."

Josi zůstal týden v Roš Pina. Nepochyboval o tom, že Sulajmán má něco za lubem. Bylo mu jasné, že ten beduín je nadmíru vychytralý a že jen čeká na vhodnou příležitost. Za ten týden an něho Sára udělala velký dojem. Od dob, co dospěl, neměl Josi téměř příležitost stýkat se s židovskými děvčaty a byl v její společnosti tichý a rozpačitý. Čím víc si ho Sára dobírala, tím hlouběji se stahoval do své ulity. V Roš Pina bylo každému kromě něho jasné, že se zamiloval.

Devátý den se uprostřed noci připlížilo do Roš Pina asi tucet Arabů a odnesli si několik desátek obilí. Josi byl na stráži. Dobře viděl, když přišli, a pozorovala každý jejich pohyb. Nebylo nic snadnějšího než přistihnout je při činu; jenže být přistižen při krádeži - to nebylo v očích beduínů nic ponižujícího. Josi si tedy vymyslel jinou strategii.

Ráno se vyšvihl na koně a zajel do Sulajmánova tábora podruhé. Tentokrát však měl u sebe svůj třímetrový bič na voly. Vjel do tábora plným tryskem, zastavil u Sulajmánova stanu a seskočil z koně. Byl přivítán Súdancem. Ten se na Josiho nasládle usmál a požádal ho, aby vstoupil dovnitř. Josi ho hřbetem ruky srazil k zemi, jako kdyby odháněl mouchu.

"Sulajmáne!" zvolal hlasitě, až se to rozléhalo po celém táboře. "Vylez ven!"

Starý lupič si dával na čas, ale konečně se objevil. Vystoupil ze stanu, založil ruce v bok a hrozivě se usmíval. Oba muži byli od sebe vzdáleni sotva tři metry.

"Kdo to tady mečí před mým stanem jako nemocná koze?" zeptal se Sulajmán. Mužové kmene

se prohýbali smíchy.

"To Josi Rabinski tady mečí jako nemocná koza," odpověděl Josi. "A říká, že Sulajmán je zloděj a lhář!"

Úsměv na Sulajmánově tváři se změnil v zlomyslnou grimasu. Beduíni napjatě čekali na znamení, aby se mohli na Žida vrhnout.

"Jen do toho!" křikl vyzývavě Josi. "Jen si svolej celý svůj rod. Tvá čest nemá větší cenu než čest prasete, a jak slyším, nemáš víc odvahy než ženská!"

Sulajmánovy uši ještě nikdy neslyšely horší urážku. To byla přímo osobní výzva. Zvedl zat'atou pěst.

"Tvoje matka je ta nejhorší kurva pod sluncem!"

"Jen dál, ty žvanle ubreptaný! Stejně se dovedeš jen vytahovat!" odpověděl Josi.

Ted' šlo Sulajmánovi o čest. Vytasil jeden ze svých stříbených mečů, vyrazil divoký výkřik a chtěl se vrhnout na rudovlasého obra.

V té chvíli Josiho bič zasvištěl vzduchem. Omotal se Arabovi kolem nohou, jediným trhnutím ho vymrštil do výše a strhl k zemi. Josi se skokem ocitl nad ním. Bič dopadl na Sulajmánova záda s takovou vervou, že hory odrážely ozvěnu jeho úderů.

"Jsme bratři! Jsme bratři!" řval Sulajmán, který po pátém úderu začal prosit o milost.

"Poslouchej, Sulajmáne," řekl mu Josi. "Dals mi své slovo, zpečetil jsi je podáním ruky a nedodrželš je. Jestli ještě jedinkrát vkročíš ty anebo tví lidé na naše pole, otluču ti bičem maso z kostí a předhodím je šakalům."

Josi vstal a pronikavě pohlédl na beduíny. Byli úplně ohromeni úžasem. Ještě nikdy neviděli tak silného, neohroženého a tak rozzuřeného muže.

Jejich zbraním nevěnoval Josi jediný pohled; otočil se, přistoupil ke koni, vyhoupl se do sedla a odjel.

Sulajmán a jeho beduíni se od té doby už nikdy nedotkli židovských polí.

Když Josi nazítří nasedlal na koně, aby se vrátil ke svým lidem na hoře Kanaan, Sára se ho zeptala, kdy se vrátí. Zamumal něco do vousů, že se prý přijde každý měsíc podívat do Roš Pina. Pak jí zamával na pozdrav a tryskem ujel. Sárův jejich rozloučení bolelo. Takový, jako Josi Rabinski, nebyl nikdo - žádný Žid, žádný Arab, žádný kozák, ba ani král! Dívala se za ním, jak odjíždí, a přísahala si, že ho bude milovat do konce života.

Celý rok velel Josi své stráži tak rozvážně, že v oblasti nebyly skoro žádné potíže. Nikdy nemuseli použít střelných zbraní. Když se vyskytly nějaké mrzutosti, zajel za Araby, přátelsky s nimi pohovořil a varoval je. A když to nepomohlo, vytáhl svůj bič. Ten se časem stal v severní Galileji stejně proslulým jako Josiho rudé vousy. Arabové mu říkali "blesk".

Pro Jáka tady byla příliš velká nuda. Toužil po větších činech. Šest měsíců zůstal u Hašomeru, potom však skoncoval i s tím a dal se do nového hledání. Doufal, že nalezne něco, co vyplní prázdnotu, kterou ve svém nitru stále cítil.

Josi jako strážce nebyl ani št'astný, ani nešťastný. Bavilo ho to víc, než nakupovat půdu. A pak, mohl tím dokázat, že Židé jsou odhodláni bránit se a že nechtějí být "děťmi smrti". Pokaždé, když ho cesta vedla na sever, měl radost. Mohl navštívit svého přítele Kamála, vyjet si na svou milovanou horu a oživovat svůj sen.

Potají se však nejvíc těšil na okamžik, až přijde do Roš Pina. Pokaždé se vztyčil v sedle, aby na bílém břebci působil ještě nápadněji. Když viděl, že je nablízku Sára, tmavooká dívka ze Slezka, začalo mu srdce prudčeji tlouct. Ale když měl otevřít ústa anebo jednat, všechna odvaha ho opustila.

Sára si nevěděla rady. Josi prostě nebyl schopen překonat svou plachost. V její staré vlasti by dohazovač navštívil jeho otce a všechno by se zařídilo. Ale tady nebyl žádný dohazovač, ba ani žádný rabín.

Tak uplynul celý rok. Jednoho dne přijel Josi neočekávaně do Roš Pina. Zmohl se alespoň na to, že se zeptal Sárý, nemá-li chuť zajet s ním nahoru do Chulského údolí, aby se podívala na oblast ležící na sever od osady.

Pro Sárů to byla velká událost. Nikdo kromě Josiho Rabinského si netroufal tak daleko! Minuli

Abú Ješa a pak se vydali nahoru. Zastavili se až na vrcholu jeho hory.

"Z tohoto místa jsem poprvé spatřil Palestinu," promluvil tiše Josi.

Hleděl dolů do Chulského údolí. Více slov nebylo třeba. Sára pochopila, jak horoucně Josi miluje tento kousek půdy. Stáli tam dlouho vedle sebe a mlčky hleděli do údolí. Sára sahala Josimu stova po prsa.

Tedy takhle, pomyslela si dojatě, jen takhle dovede vyjádřit nejtajnější přání svého srdce.

"Josi Rabinski," zašeptala, "prosím vás - prosím, nechtěl byste si mne vzít?"

Josi si odkašlal a zajíkaje se rozpaky odpověděl:

"Ano - totiž - je to divné, že o tom mluvíte. Zrovna jsme se vás chtěl na něco takového zeptat."

Ještě nikdy nezažila Palestina svatbu, jakou měli Josi se Sárrou. Trvala skoro týden a hosté přijeli z celé Galileje, a dokonce i z Jaffy, přestože cesta do Safedu trvala dva dny. Přišli mužové z Hašomeru, byl tam Jákob a osadníci z Roš Pina, přijeli turečtí hosté a dostavil se Kamál, a dokonce i Sulajmán.

Když odešli poslední hosté, odjel Josi se svou mladou ženou do Jaffy, kde na něj čekala spousta práce u Sionistické osídlovací společnosti. Měl teď takové jméno, že všichni považovali za nejvhodnější, aby se ujal nových přistěhovalců a pomáhal jim zdolávat nejrůznější těžkosti při osídlování. Podepsal smlouvu se Sionistickou osídlovací společností, v níž dostal vedoucí místo.

V roce 1909 požádali Josiho o radu ve velice důležité věci. Mnozí členové židovské obce v Jaffě, která se stále rozrůstala, toužili po lepších bytech a lepších hygienických a kulturních zařízeních, které jim staré arabské město nemohlo poskytnout. Josimu se podařilo získat na sever od Jaffy pruh země. Byla pokryta pískem a pomerančovými háji.

Na této půdě vybudovali poprvé po dvou tisíci letech první čistě židovské město. Nazvali je Tel Aviv - Pahorek jara.

IX. Zemědělské osady prožívaly těžké časy. Důvodů bylo několik. Usedlíci upadali do letargie, byli lhostejní a neměli už ani špetku optimismu. Stále se zaměřovali výlučně na exportní plodiny a nechali za sebe pracovat levnější arabské pracovní síly. Přestože teď do Palestiny přijíždělo mnoho Židů ochotných pracovat v zemědělství, bylo třeba vynaložit velké úsilí, aby se statkáři dali přemluvit a zaměstnali je.

Celkový obraz byl deprimující. Situace v Palestině nevypadala o mnoho lépe než před dvaceti lety, kdy sem přišli bratři Rabinští. Elán a idealismus, který si přinesli mladí lidé z druhé vlny alije, už dávno vyprchal. Stejně jako Jákob a Josi také noví přistěhovalci putovali z místa na místo, od jednoho zaměstnání k druhému, aniž se někde usadili nebo měli nějaký pevný cíl.

Čím více půdy získávala Sionistická osídlovací společnost, tím bylo zřejmější, že celý osídlovací problém se musí řešit úplně jinak. Josi a mnozí jeho přátelé už dávno dospěli k přesvědčení, že jednotlivec tu za žádných okolností nemůže obdělávat půdu sám. Hlavními překážkami byla nejistota, nezkušenost Židů v zemědělských otázkách a zcela zpustlá půda.

Josi měl představu, že by na nově získaných pozemcích měly vzniknout osady, jejichž obyvatelé by sami obdělávali půdu, zaváděli smíšené hospodářství, aby byli soběstační, a drželi pohromadě v případě, že by se museli bránit. Z toho důvodu musela všechna zakoupená půda oficiálně zůstat v rukou Sionistické osídlovací společnosti jako židovské pozemky patřící všem Židům. Osadníci měli tedy obdělávat půdu sami, bez námezdních pracovních sil, ať již židovských nebo arabských.

Ale pak došlo k dalšímu dramatickému rozhodnutí. Přistěhovalci z druhé vlny alije slíbili, že budou pracovat výhradně s cílem zúrodnit půdu a znovu osídlit zemi. Zavázali se, že si tu vytvoří domov a že se nebudou zajímat ani o soukromý zisk, ani o osobní výhody. Od tohoto závazku byl už jen malý krůček k pozdější myšlence zemědělských kolektivů. Družstevní způsob obdělávání půdy nevycházel ani tak ze sociálního či politického idealismu, nýbrž se stal nutností, která vyplynula z boje o existenci - prostě tu nebylo jiné řešení. Tak byly vytvořeny předpoklady pro dramatický experiment, který započal v roce 1909.

Sionistická osídlovací společnost získala na místě, kde Jordán ústí pod Tiberiádou do Genezaretského jezera, čtyři tisíce duamů půdy - většinou samé bahno a močály. Dvacet mladých mužů a žen dostalo na rok peníze a potraviny. Měli za úkol úrodnit zemi.

Když se vydali na cestu a na pokraji močálů postavili své stany, Josi je doprovázel. Své nové

sídlíště pojmenovali podle růží, které zde divoce rostly na březích jezera - říkali mu "Šošana". Z nehoblovaných desek postavili tři kůlny. V jedné byla jídelna a místnost pro společné schůze, v druhé zřídili stodolu a skladiště nářadí a třetí sloužila za obydlí pro šestnáct mužů a čtyři ženy.

Během první zimy strhly vítr a voda kůlny asi desetkrát. Silnice a cesty zaneslo bláto a osídlenci zůstali dlouho odříznuti od ostatního světa. Nakonec byli nuceni uchýlit se do blízké arabské vesnice a čekat tam na jaro.

Na jaře, když se lidé v Šošaně dali znovu s elánem do práce, vrátil se k nim Josi. Teď začali metru po metru odstraňovat bahno a vysušovat močály. Zasadili stovky australských eukalyptů, aby vysály vodu. Vykopali odvodňovací příkopy. Byla to pekelná práce, protože všechno dělali rukama. Skupina pracovala od rána do večera; hodně lidí tehdy dostalo malárii a třetina jich vždy ležela v horečkách. Jediný prostředek, který znali, byla arabská léčebná metoda: napíchnout ušní lalůčky a odčerpat krev. Léta pracovali v sálajícím vedru, kdy jim bahno sahalo až po pás.

Za rok se začaly projevovat první výsledky strašlivé dřiny: část země byla zúrodněná. Teď přišly na řadu oslí potahy; s jejich pomocí odstraňovali z polí kameny. A pak bylo třeba vyklesit a spálit hustý stromový podrost.

V Tel Avivu Josi bojoval o to, aby pro experiment získal další podporu. Zjistil totiž podivuhodnou věc: touha lidí vytvořit si vlast byla tak silná, že průkopníci rádi dělali tu nejtěžší práci, i když za ni vůbec nedostali zaplacení.

Útrapy a těžkosti v Šošaně byly na denním pořádku. Avšak po druhém roce vyčistili už tolik půdy, že mohli pomýšlet na setbu. To byl rozhodující okamžik. Většina skupiny neměla o zemědělství ani zdání, vždyť sotva znali rozdíl mezi slepicí a kohoutem. Pokoušeli se sázet nazdařbůh a většinou to skončilo nezdarem. Neměli ponětí, jak vyryt pluhem rovnou brázdu, jak se dojí krávy anebo sázejí stromy. Půda pro ně byla obrovskou záhadou.

A tak se zakousli do problému zemědělství stejně houževnatě jako do odstraňování močálů. Když půdu vysušili, museli ji uměle zavlažovat. Nejdříve vozili vodu z řeky v kanystrech za zádech oslíků. Pak začali experimentovat s arabským vodním kolem a pokusili se vykopat studnu. Nakonec se rozhodli pro zavodňovací příkopy a postavili hráze, aby v zimních srážkách zachytili vodu.

Země postupně odhalovala svá tajemství. Při svých návštěvách Šošany se Josimu často až tajil dech, když si uvědomil mimořádnou morálku osadníků. Vlastnili jen to, co měli na sobě, a dokonce i to patřilo kolektivu. Ve společné jídelně se scházeli k spartánsky prostřenému stolu. Měli společné umývárny a spali pod jednou střechou.

Arabové a beduíni s údivem pozorovali, jak osada pomalu, ale jistě vzkvétá a rozrůstá se. Když si beduíni uvědomili, že je tu několik set jiter zúrodněné půdy, rozhodli se, že Židy vypudí. Od té chvíle se dalo na poli pracovat jen pod ochranou ozbrojených stráží. Nebylo dost na tom, že je sužovala malárie a nadbytek práce; ke všemu tu byl ještě problém bezpečnosti. Po neuvěřitelně tvrdé práci na polích museli unavení osadníci navíc v noci hlídat. Avšak Šošany se nevzdali. Nic je neodradilo: ani to, že tu jsou izolováni a že nemají zkušenosti v zemědělství, ani hrozby beduínů či močály, ani vražedné vedro a malárie a ani desítky jiných těžkostí.

Jákob Rabinski přišel do Šošany, aby se tu pokusil o štěstí, stejně jako Josef Trumpeldor, který byl kdysi důstojníkem ruské armády a proslavil se svou odvahou v rusko-japonské válce, kde přišel o ruku. Výzva sionistického hnutí ho přivedla do Palestiny. Trumpeldor a Jákob se začali starat o bezpečnost a nájezdy beduínů brzy ustaly.

Život v kolektivu však přinášel další problémy týkající se společného života. Řešily se sice většinou naprosto demokraticky, avšak Židé měli odjakživa sklon k nezávislosti a jen zřídka se našly dva shodné názory. Budou tedy o spravování osady jen donekonečna mluvit, diskutovat a přít se?

Byly tu problémy, jak rozdělit práci, kdo je zodpovědný, když někdo onemocní, jak pečovat o lidi a jak je vychovávat. A co se mělo stát s těmi, kteří nebyli ochotni nebo schopni celý den pracovat? A s těmi, které neuspokojovala přidělená práce? Anebo s jinými, kterým nechutnalo jídlo ze společné kuchyně, či s takovými, kteří nechtěli žít v nouzových obydlích tak těsně pohromadě? A jak dát do pořádku osobní nesrovnalosti?

Zdálo se však, že existuje něco, co je silnější. V Šošaně nebylo člověka, který by vášnivě

neodmítal všechno, co z nich udělalo Židy ghettového typu. Byli pevně rozhodnutí, že se už nikdy do žádného ghetta nevrátí a že si zde prací svých rukou vybudují vlast.

Kolektiv Šošany měl svůj vlastní kodex cti i společenský řád. O uzavírání manželství i o rozvodu rozhodoval kolektiv. Osada vytvářela svůj způsob života bez ohledu na tradiční svazky. Všechna pouta minulosti zmizela. Odhodili je. Po staletích utlačování se Židé v Šošaně konečně dočkali splnění své touhy. Vzniklo tu nové společenství skutečně svobodných lidí. Poprvé po dlouhé době Židé, oblečení jako sedláci, tančili u táboráku horu. Obdělávat půdu a budovat vlast se stalo důstojným smyslem jejich života.

Časem zasedli trávník, vysázeli květinové záhony, keře i stromy a postavili nová úhledná stavení. Pro manželské dvojice vybudovali samostatné domky. Založili knihovnu a měli vlastního lékaře.

A pak přišlo povstání žen. Jedna ze čtyř, které byly v kolektivu od začátku, podsadité, nepříliš přitažlivé děvče jménem Rút, byla hnací silou rebelie. Na schůzích osídlovací společnosti vystupovala s názorem, že ženy z Ruska a Polska sem nepřišly proto, aby z nich v Šošaně byly služky. Žádaly stejná práva a stejnou odpovědnost. Zrušily všechna tabu minulosti. Spolu s muži vykonávaly také všechny práce, dokonce oraly půdu. Ujaly se drůbežárny a pěstování zeleniny a ukázalo se, že mají stejné schopnosti i vytrvalost jako muži. Naučily se zacházet se zbraněmi a v noci držely stráž.

Vedoucí ženské vzpoury Rút měla spadeno zejména na malé stádo pěti krav, které patřilo Šošaně. Jejím největším přáním bylo, aby se jich mohla ujmout. Její ctižádost však narážela na odpor mužů. Děvčata zacházela opravdu příliš daleko! Do boje proti Rút vyslali Jákoba, zástupce mužů, velmi obratného v diskusích. Měl přesvědčit Rút, že chov krav je pro ženy příliš nebezpečný. A navíc tvořilo těch pět krav nejceněnější a nejvíc opatrovaný poklad Šošany.

Když se Rút bez odporu podřídila, všichni se velmi divili. To se jí vůbec nepodobalo! Uplynul měsíc a ona se o věci ani nezmínila. Namísto toho se při každé příležitosti vykradla do blízké arabské vesnice, aby se tam naučila těžkému umění, jak podojit krávu. Ve volném čase studovala všechny možné brožury o mléčném hospodářství.

Jednoho rána vešel Jákob po noční stráži do stodoly a jeho první pohled padl na Rút, která právě dojila nejlepší krávu Jezabel. Nedodržela slovo! Svolali tedy zvláštní schůzi, aby pokárali Rút za neposlušnost. Ta jim však odpověděla fakty a ciframi, jimiž dokazovala, že při správném kmení a troše důmyslu několikanásobně zvýší doživost krav. Muže obvinila, že jsou ignoranti a netolerantní. Shromáždění dospělo k názoru, že svěří-li na přechodnou dobu stádo tvrdohlavé Rút, nutně přijde k rozumu. Nakonec jí však krávy zůstaly. Pod jejím vedením se stádo mnohonásobně rozrostlo a Rút se stala jednou z největších palestinských odbornic v živočišné výrobě.

Jákob a Rút se nakonec vzali a kolektiv s tím naprosto souhlasil. Došli k názoru, že Jákobova žena je jediný člověk na světě, který v diskusi s ním dokáže obhájit své stanovisko. Manželé se vroucně milovali a byli velice šťastní.

Když přišli v Šošaně na svět první děti, nastala obzvlášť kritická situace. Ženy si vybojovaly svou rovnoprávnost a zvítězily. V hospodářství celého kolektivu byly nepostradatelné. Mnohé z nich měly dokonce klíčové postavení. Situace se probírala a diskutovalo se - mají se snad ženy vzdát svého postavení a starst se jen o domácnost? Či existuje nějaká jiná možnost, jak upravit rodinný život? Osazenstvo Šošany dospělo k názoru, že i problém dětí se dá určitě vyřešit nějakou novou metodou. Vždyť celý způsob jejich života byl naprosto nový!

Tak vznikly dětské domovy. Vybraní členové kolektivu v nich přes den dohlíželi na děti a starali se o ně, takže matky mohly vykonávat svou práci. Večery trávily rodiny pohromadě. Mnozí, kteří neznali život v kolektivu, se domnívali, že je tím ohrožena rodinná soudržnost, která stmelovala Židy po dlouhá staletí pronásledování. Ale ať si kritikové říkali co chtěli, rodiny držely v Šošaně pohromadě stejně dobře jako jinde.

Jákob Rabinski konečně našel, co mu chybělo a co hledal. Šošana se dále rozrůstala, až bylo ve vesnici sto členů. Žurodili už přes tisíc dunamů půdy. Jákob neměl vlastní peníze, ba ani šaty; zato jeho žena měla nabroušený jazyk a patřila mezi nejlepší hospodáře v Galileji. Večer po celodenní práci se procházeli po trávníku nebo v květinových zahradách, nebo vystoupili na některý z malých pahorků a odtud obhlíželi zelená pole. Jákob byl spokojený, jeho život měl smysl.

Zdálo se, že Šošana, první kibuc v Palestině, vyřešila problém, s kterým si sionistické hnutí tak dlouho lámalo hlavu.

X. Jednou večer se Josi vrátil domů ze zvláštního zasedání Vaad halašonu - pracovního výboru pro otázky hebrejského jazyka. Soustředěně přemýšlel. Jelikož měl v obci významné postavení, obrátil se výbor se svou výzvou v první řadě na něho.

Kdykoliv přicházel domů ze schůzí - ať to bylo ve dne či v noci - Sára měla pro něj vždycky připravený čaj. Oba seděli na balkóně svého třípokojového bytu v ulici Hajarkon v Tel Avivu, odkud byl krásný výhled na široký oblouk pobřeží.

"Sáro," řekl Josi po delší odmlce, "dospěl jsem k rozhodnutí. Dnes večer jsem byl ve Vaad halašonu a tam mě požádali, abych přijal hebrejské jméno a mluvil už jen hebrejsky. Dnes řečnil Ben Jehuda. Co ten vykonal pro modernizaci hebrejského jazyka, je skutečně fantastické!"

"Co je to za nesmysl," ozvala se Sára. "Sám jsi mi přece říkal, že se ještě nikdy nepodařil oživit mrtvý jazyk."

"To je pravda, ale teď jsem si uvědomil, že se také ještě nikdy žádný lid nepokusil znovu vzkřísit - jako to teď děláme my. Když si uvědomím, co už dosáhli v Šošaně a v ostatních kibucech..."

"Že zrovna mluvíš o Šošaně - vždyť ty chceš hebrejské jméno jen proto, že ho už má tvůj bratr, který se dříve jmenoval Jákob Rabinski."

"Nesmysl."

"Jak si teď vlastně říká - tenhle bývalý Jákob Rabinski?"

"Jmenuje se Akiba. To je jméno muže, který ho fascinoval už jako chlapce."

"To snad ne - tak to by ses měl teď asi taky jmenovat po někom, pro koho jsi horoval v mládí - třeba po Ježíši Kristovi?"

"Ty jsi opravdu nemožná, Sáro!" vybuchl Josi. Vstal a odešel do pokoje.

"Kdybys náhodou ještě někdy zašel do synagógy," volala za ním Sára, která ho následovala, "věděl bys, že hebrejščina je řeč, kterou se mluví s Bohem."

"Sáro, někdy se opravdu ptám, proč ses sem štvála až ze Sleska. Máme-li myslet a jednat jako národ, musíme mít taky jazyk jako národ."

"To taky máme. Naším jazykem je jiddiš."

"Jiddiš je mluva vyhnanství, jazyk ghetta - ale hebrejščina je řeč všech Židů."

Sára pohrozila svému muži - obrovi - prstem.

"Pokud jde o mě, můžeš si svou sionistickou propagandu nechat. Pro mě jsi a zůstaneš do konce života Josi Rabinski."

"Už jsem se rozhodl, Sáro. Teď ti můžu už jen poradit, aby sis zopakovala své znalosti hebrejštiny - protože tímto jazykem budeme ode dneška mluvit."

"Ale vždyť takové rozhodnutí je naprostá pitomost!"

Josimu trvalo dost dlouho, než se připojil k Ben Jehudovi a k ostatním. Avšak měli pravdu - bylo skutečně třeba znovu oživit hebrejskou řeč. Je-li požadavek po jednotě národa dost silný, pak tu musí být možnost vdechnout mrtvému jazyku nový život.

Taky Sára měla svou hlavu. Mluvila jiddiš, protože tak mluvila i její matka. Ani ji nenapadlo, aby se ve svém věku znovu posadila do školní lavice.

Celý týden Sára za sebou zamykala dveře ložnice - ale Josi nepovolil. Tři týdny s ní mluvil jen hebrejsky a ona mu odpovídala jiddiš.

"Josi," volala na něj jednou večer, "prosím tě, pojď sem a pomoz mi."

"Pardón," odpověděl Josi. "Tady v domě se nikdo nejmenuje Josi. Kdybys měla na mysli mě," pokračoval, "pak se jmenuju Báarak - Báarak ben Kanaan. Ano, Báarak ben Kanaan!" opakoval.

"Dlouho jsem přemýšlel, než jsem našel správné jméno. Arabové nazývali můj býkovec bleskem - a blesk je hebrejsky báarak. Kromě toho se tak jmenoval Debořin generál. A jméno Kanaan jsem si dal proto, že miluju horu Kanaan."

Sára práskla dveřmi a otočila klíčem v zámku.

Josi volal za dveřmi:

"Tenkrát na hoře Kanaan jsem byl šťastný, protože jsem ještě neměl tvrdohlavou ženu! Zvykni si na to, Sáro ben Kanaan - jsi Sára Ben Kanaan!"

Josi - teď už Bárak - měl přístup do ložnice znovu zakázaný.

Měsíc po této hádce se Bárak večer vracel domů po velmi namáhavém třídenním zasedání v Jeruzalémě. Už byla noc, byl vyčerpaný a unavený. Chtěl za Sárou, aby si s ní o všem promluvil. Avšak dveře jejího pokoje byly zamčené.

Vzdychl si, zul si boty a lehl si na pohovku. Byl tak velký, že mu nohy visely přes opěradlo. Byl unavený a rád by se byl vyspal ve své posteli. Už mu bylo líto, že si s tím začal. Těsně předtím, než usnul, spatřil najednou paprsek světla, vycházející zpod dveří ložnice. Sára k němu tiše přistoupila, poklekla vedle něho a položila mu hlavu na prsa.

"Miluju tě, Báraku ben Kanaane," zašeptala bezvadnou hebrejštinou.

V městě Tel Aviv, lesknoucím se novotou, bylo pro Báraka ben Kanaana hodně práce. V Sionistické osídlovací společnosti měl velký vliv. Stále musel chodit na nějaká shromáždění a schůzky s Turky a Araby, se kterými se muselo jednat velmi citlivě. Koncipoval písemné elaboráty o důležitých politických otázkách a často jezdil se Sárou na mezinárodní sionistické sjezdy do ústřední kanceláře v Lodnyně nebo ve Švýcarsku.

Avšak štěstí, jaké našel jeho bratr Akiba v Šošaně, pro Báraka neexistovalo. Srdcem byl stále v obalsti, která se prostírala na sever od hory Kanaan, v Chulském údolí. Sára ho velmi milovala a chápala ho. Chtěla mít děti, aby alespoň zmírnila jeho touhu po kraji u hory Kanaan. Avšak její přání se nesplnilo - pětkrát potratila. Oba to bolelo, protože Bárakovi bylo teď už koem pětáctýřicet let.

V roce 1908 došlo k povstání Mladoturků, kteří sesadili starého zkorumpovaného tyrana a despota Abdulhamida II. Když se jeho nástupcem stal Mehmed V., osmanský sultán a duchovní vládce muslimského světa, byli sionisté plni naděje. Brzy se však ukázalo, že povstání nemělo příznivý vliv na uzavření státní smlouvy o Palestině. Mehmed V. byl dědicem zahnívající říše a nikdo mu neřikal jinak než "nemocný muž na Bosporu".

Britové projevovali sionistům ze začátku největší sympatie, a Bárak byl proto přesvědčen, že existuje možnost sladit židovské a britské zájmy, zatímco pro společný postup s Turky nebyly žádné předpoklady. Britové už nabídli Židům k osídlení Sinaj a Ugandu. Mnoho britských úředníků ve vysokém postavení se otevřeně vyslovalo pro podporu židovské domoviny. V Anglii měli sionisté svůj hlavní stan a tam žil také doktor Chaim Weizmann, Žid narozený v Rusku, který byl představitelem sionistického hnutí. Když začal vliv Britů na Blízkém východě stále více sílit a úpadek osmanské říše byl čím dál zřejmější, mohli se Bárak a Židé v Palestině společně se sionisty z celého světa hlásit k Británii i veřejně.

Mehmed V. prohrál na Balkáně řadu válek, které stály hodně peněz. Jeho postavení "božího stínu" i duchovního vůdce islámu se začalo hroutit. Osmanské nadvládě, která trvala pět století, hrozil konec, protože říše stála před hospodářským krachem.

Nadešel rok 1914. Vypukla první světová válka.

Mehmed V. nevyšel vstříc Rusům, kteří si již po staletí dělali laskominy na nezamrzající přístavy Středozemního moře, ale nevyhověl ani Britům a nezvdal se. Naopak, Turci bojovali tak odvážně a rozhodně, jak nikdo nepředpokádal. Zadrželi ruskou armádu, která chtěla proniknout přes Kavkaz. Na Blízkém východě podnikli výpad z Palestiny, vydali se napříč Sinajskou pouští a stanuli těsně u nejcitlivější tepny britského impéria, u Suezského kanálu. V této situaci začali Britové slibovat Arabům všechno možné, aby je pohnuli k povstání proti Turkům. Mezi jiným jim také slíbili, že jim jejich pomoc oplátí zárukou nezávislosti. Britští agenti se horečně namáhali zorganizovat arabské povstání. Obrátili se na nejvlivnějšího vládce, na Ibn Saúda; ten však byl rozhodnut vyčkat, až jak se situace vyvine.

Britové si uvědomili, že arabské spojení je třeba si koupit. Natáhli svá tykadla až ke guvernérovi Mekky, oficiálně "mistodržícímu Mekky a Medíny". Vládce Mekky byl uvnitř arabského světa sám o sobě bezvýznamným člověkem a kromě toho byl ibn Saúdovým úhlavním nepřítelem. Když se na něj Britové obrátili, viděl v tom šanci, jak ve svých rukou soustředit moc nad celým arabským světem v případě, že Mehmed V. a Turci prohrají. A tak se vládce Mekky za nějakých tři sta tisíc liber "probojoval" na stranu Britů. Měl syna, který se jmenoval Fajsal a který byl mezi arabskými vládci

vzácnou výjimkou, nechybělo mu totiž sociální citění. Fajsal prohlásil, že je ochoten pomoci svému otci a že postaví arabské kmeny proti Turkům.

Pokud jde o palestinské Židy - pro které se vžilo označení Jišuv - nebylo zapotřebí ani korupce, ani slibů. Stáli jako jeden celek po boku Britů. Byli tedy - jako přátelé všech nepřátel osmanské říše - při vypuknutí války ve velmi nebezpečné situaci. Kemal Paša, známý později jako Atatürk, se rychlým manévrem zničnil palestinské provincie a pro Židy, kteří tam žili, nastal čas hrůzovlády.

Bárakovi ben Kanaanovi zbývalo šest hodin k opuštění Palestiny. On i jeho bratr Akiba byli na černé listině turecké policie a měli být likvidováni. Sionistická osídlovací společnost musela uzavřít své úřadovny a všechna její oficiální činnost byla přerušena.

"Kdy se musíme vydat na cestu, drahý?" zeptala se Sára.

"Ještě před svítáním. Prosím připrav jen malé ruční zavazadlo. Všechno ostatní tu musíme nechat."

Sára se zapotácěla, opřela se o stěnu a ruka jí sklouzla po vzdouvajícím se břiše. Byla v šestém měsíci těhotenství.

"Nemůžu odejít," řekla. "Prostě nemůžu."

Bárak se otočil a pohlédl na ni.

"Měj rozum, Sáro," řekl. "Čas letí."

Přiběhla k němu a vrhla se mu do náruče.

"Báraku," řekla, "já - Báraku - ztratila bych i tohle dítě - to se nesmí stát - já nemůžu, opravdu nemůžu."

Bárak si hluboce vzdychl.

"Musíš jít se mnou. Kdoví, co by se stalo, kdybys padla Turkům do rukou."

"Nechci přijít o dítě."

Bárak pomalu složil věci a zavřel kufr.

"Odjedeš okamžitě do Šošany," rozhodl, "Rút se o tebe postará. Ale nechod' jí příliš blízko ke kravám." Láskyplně políbil Sáru na tvář a ona si stoupla na špičky a objala ho.

"Šalom, Sáro," řekl. "Miluju tě." Otočil se a rychle vyšel ven.

Sára se vydala na cestu. Na vozíku taženém osly vykonala cestu z Tel Avivu do Šošany a tam u Rúť očekávala narození svého dítěte.

Akiba a Bárak uprchli do Káhiry, kde se sešli se svým starým přítelem, jednorukým bojovníkem Josefem Trumpeldorem. Ten se usilovně snažil sestavit jednotku z palestinských Židů, kteří by bojovali jako příslušníci britské armády.

Bárak i Akiba na vlastní oči viděli, jak Britové přistáli v Gallipoli, i to, jak se marně pokoušeli vynutit si průchod Dardanelami, aby z jihu podnikli výpad proti Istanbulu. V bojích při ústupu byl Akiba raněn. Po nezdaru v Gallipoli byla jednotka, postavená Trumpeldorem, rozpuštěna.

Akiba a Bárak pak odjeli do Anglie, kde zanícený sionista Zeev Jabotinski právě s velkým úsilím dával dohromady větší židovskou armádní jednotku, 38., 39. a 40. pluk královských střelců, takzvanou židovskou brigádu.

Akiba, jehož zranění ještě nebylo úplně vyléčeno, byl poslán do Spojených států na přednáškové truné, které mělo napomoci jejich plánu na vytvoření židovské domoviny. Cestoval pod ochranou amerických sionistů a jejich vůdce, soudce Brandeise.

Když vyšlo najevo, že Bárak ben Kanaan bojuje jako prostý voják u královských střelců, ihned ho vyreklaovali. Mluvčí Světové sionistické organizace Chaim Weizmann byl toho názoru, že pro muže jako Bárak existuje důležitější práce, než nosit zbraň.

Právě v době, kdy se Bárak stal členem sionistického ústředního vedení, přišla zpráva o nových porážkách Britů na Blízkém východě. Generál Maude podnikl útok na východní oblast osmanské říše. Jako odrazového můstku použil Mezopotámie a chtěl se probíjet do Palestiny ze severu. Dokud bojoval proti arabským jednotkám, dostávaly se jeho oddíly velmi snadno kupředu. Ale pak Britové narazili u Kut al Imaru na tureckou divizi a jejich síly byly rozdrčeny. Teď byli doslova v úzkých. Turci stáli na okraji Suezu a němcí odrazili první ruskou vlnu. Britské pokusy o rozdmýchání arabského

povstání ztroskotaly. Weizmann a sionisté pochopili, že nadešel vhodný okamžik, kdy mohou dosáhnout něčeho pro svoji věc - pro židovskou domovinu.

V Německu i v Rakousku bojovali Židé za svou vlast. Aby si zajistili podporu Židů i v ostatních částech světa, zejména v Americe, potřebovali sionisté nějaký hmatatelný a účinný výsledek.

Po skonečném jednání mezi sionisty a Brity napsal lord Balfour, britský ministr zahraničí, lordu Rothschildovi dopis, v němž mimo jiné stálo:

Vláda Jeho Veličenstva pohlíží blahovolně na zřízení národní domoviny pro židovský lid v Palestině a vynasnaží se ze všech sil pomáhat při dosažení tohoto cíle.

Tak vznikla Balfourova deklarace, magna charta židovského lidu.

XI. Policie Kemala Paši vypátrala Sáru ben Kanaanovou dva týdny před porodem v kibucu Šošana. Do té doby se o ni Rút i ostatní členové kibucu pečlivě starali a udělali vše, aby měla klid a cítila se dobře - jen aby se dítěti nic nestalo.

Turecká policie už nebyla tak ohleduplná. Přišli si pro Sáru uprostřed noci a v uzavřeném policejním autě ji vezli po hrbolaté silnici, plné bahna, do černé žulové budovy policejní stanice v Tiberadě.

Výslech trval bez přestávky čtyřiašest hodin. Kde je váš muž? Jak uprchl? Jaké s ním máte spojení? Víme, že pašujete ze země zprávy. Děláte špionáž pro Brity, ani se nepokoušejte to tajit. Tady máme dokumenty, které psal váš muž; dokazují, že hájí zájmy Angličanů. Jmenovitě své britské spojky v Palestině.

Sára se nedala zastrašit a na všechny otázky odpovídala jasně a věcně. Přiznala, že Bárak uprchl, protože sympatizuje s Brity, což nebylo žádným tajemstvím. Stále však trvala na tom, že jediným důvodem, proč s ním nejela, je, že chtěla porodit v klidu své dítě. Ostatní obvinění odmítla. Po čtyřiašestihodinovém výslechu byla Sára neklidnější ze všech, kteří se v inspektorově kanceláři výslechu zúčastnili.

Pak následovaly hrozby, Sára však zůstala klidná a věcná. Nakonec ji odvedli do temné místnosti bez oken, s hrubými kamennými zdmi. Nad dřevěným stolem matně svítila žárovka. Položili ji na záda a pět policistů ji drželo. Zuli jí boty a silnými dŕtkami jí bičovali chodidla. Přitom jí opakovali všechny otázky. Odpovídala stejně.

Jste špiónka! Jak podáváte Báráku ben Kanaanovi zprávy? Tak už konečně mluvejte! Máte spojení s jinými britskými agenty? Kdo jsou vaši spojenci?

Bolesti byly téměř nesnesitelné. Sára už vůbec neodpovídala. Zatnula zuby. Z těla se jí lil pot. Čím byla pevnější, tím byli Turci vzteklejší. Pod ranami jí praskla kůže na chodidlech a vystříkla krev. "Židovko! Špiónko!" řvali její trýznitelé. "Promluv konečně! Přiznej se!"

Sára se třásla a kroutila bolestí. Pak omdlela.

Vchrstli jí do tváře kbelík studené vody.

A znovu ji bili, trápili otázkami. Omdlela podruhé a zase ji vzkřísili. Pak jí roztáhli paže a vložili jí do podpaží horké kameny.

Tři dny a tři noci trýznili Turci Sáru ben Kanaanovou. Pak ji propustili, z úcty před její odvahou. Ještě nikdy se jim nestalo, aby někdo snášel bolesti tak důstojně. Rút, která čekala v předsíni policejní stanice, odvezla Sáru do Šošany oslím potahem.

Když pocítila první porodní bolesti, Sára poprvé vykřikla. Teď dohonila svým křikem vše, čeho se Turci u ní nadočkali. Její rozbité tělo se otřásalo v prudkých křečích.

Pak výkřiky slábly a postupně utichaly. Nikdo nevěřil, že přežije porod. Ale Sára ben Kanaanová porodila syna a zůstala naživu.

Celé týdny se potácela mezi životem a smrtí. Rút a ostatní obyvatelé Šošany ji zahrnuli takovou péčí a láskou, jakou si jen lze představit.

Neobvyklá houževnatost, která dokázala udržet naživu malou tmavovlastou ženu z Horního Slezska, když ji mučili Turci a když rodila, ji neopustila ani teď. Její přání a vůle sejít se znovu s Bárákem byli silnější než smrt.

Přes rok trvalo, než se zotavila. Uzdravovala se pomalu a bolestně. Celé měsíce uplynuly, než se

dokázala postavit na své rozbité nohy. Silně kulhala.

Dítě bylo silné a zdravé. Každý říkal, že z maličkého bude druhý Bárak, protože už teď je velký a silný. Ale měl tmavé vlasy a snědou plet' své matky. Zdálo se, že to nejhorší je překonáno, a Sára a Rút čekaly, až se vrátí jejich mužové.

Na jaře roku 1917 zahnali Britové při útoku z Egypta Turky přes Sinajský poloostrov až na hranice Palestiny. Jejich útok byl zastaven až u Gazy. Teď se však vrchního velení ujal generál Allenby a pod jeho vedením podnikli Britové další útok. Do konce roku 1917 prorazili do Palestiny a dobyli Beer-ševu. Allenby využil vítězství a postupoval dál, proti historickému opevnění Gazy, kterou vzal také útokem. Britové pak táhli podél pobřeží a dobyli Jaffu.

Spolu s vítězným tažením Allenbyho se dalo do pohybu také arabské povstání, tak dlouho připravované, ohlašované, draze zaplacené a z hlediska svých výsledků nesmírně přeceňované.

Když byla porážka Turků ve skutečnosti rozhodnuta, přivedl Fajsal, syn vládce v Mekce, několik arabských kmenů z pouště. V okamžiku, kdy osmanská vláda končila, Arabové stáhli prapor neutrality, aby dostali svůj podíl z kořisti. Fajsalovi "povstalci" nadělali hodně hluku, ale nikdy nesvedli žádnou větší ani menší bitvu.

K velkému boji mezi jednotkami Allenbyho a Turky došlo u starověkého města Megidda. Již po pět tisíciletí tu nastupovali stovky dobyvatelů se svými armádami k rozhodujícím bojům. kdo měl v ruce Megiddo, ovládal průsmyk vedoucí přes pohoří, a tím i přirozený přechod na sever. Už od počátků dějin táhli dobyvatelé tímto průsmykem.

Megiddo padlo do rukou Britů. Kolem vánoc, sotva rok po tom, co Allenby převzal velení, vedl už své jednotky osvobozeným Jeruzalémem. Britové se probíjovali dál do Damašku a hnali Turky před sebou. Když padl Damašek, zazvonila osmanskému panství hrana.

Bárak ben Kanaan a jeho bratr Akiba se vrátili domů. Když se vraceli, kvetly už růže, země se zelenala a vody Jordánu proudily do Genezaretského jezera. Bárakovy rudé vousy prokvétaly bílými prameny a v Sáriných černých vlasech se leskly bílé nitky.

Stáli proti sobě ve dveřích vedoucích do domu. Vzal ji jemně za ruce a celá tíha posledních let jako by se rozplynula.

Pak vzala malá Sára za ruku svého obra. Když ho vedla dovnitř, trochu kulhala. V pokoji stál zdatný tříletý hoch, který k němu zvědavě vzhlédl světlýma očima. Bárak poklekl k chlapci a zvedl ho ve svých silných pažích.

"Můj syn," řekl tiše, "můj syn."

"Ano," přisvědčila Sára, "tvůj syn Ari."

XII. Balfourovu deklaraci ratifikovalo padesát států.

Počet židovského obyvatelstva Palestiny, Jišuvu, se během první světové války vlivem tureckého teroru velmi snížil. Válečné zmatky vyvolaly ve východní Evropě novou vlnu pogromů. Doba, která pak následovala, byla, byla pro Židy v Palestině plná změn a měla rozhodující význam pro další vývoj. Do země přijeli noví přistěhovalci, prchající před pronásledováním, a doplnili zdecimované řady Jišuvu.

To byla třetí vlna alije.

Sionistická osídlovací společnost se už před lety začala zajímat o území v Jezreelském údolí, zabírající vlastně celou jižní část Galileje. Půda tu byla skoro samý močál a v celé oblasti bylo jen několik ubohých arabských vesnic. Největší část půdy patřila jediné rodině, která žila v Bejrútu. Turci dříve nedovolovali Židům, aby v Jezreelském údolí získávali půdu, ale když teď do země přišli Britové, omezení nákupu půdy padlo. A tak se Bárak ben Kanaan vydal s dvěma nákupčími půdy do Bejrútu. Koupili celé území prostírající se od Haify až po Nazaret. Bylo to poprvé, co Židé získali v Palestině tolik půdy a zároveň to byl první případ, kdy se na její koupi podíleli Židé z celého světa. Vlastnit Jezreelské údolí - to znamenalo velké možnosti pro budování nových kibuců.

Pionýři ze staré gardy se nezištně rozloučili se svými osadami, aby pomohli při zakládání nových osad. Akiba a jeho žena Rút s dceou Šaron, která se jim nedávno narodila, opustili svou milovanou Šošanu a skrovné pohodlí, které jim skýtala, aby pomohli založit nový kibuc na sever od Roš Pina. Nová

osada dostala jméno Ejn Or - Zdroj světla.

Tak se konečně splnil Bárakův sen. Půda patřila Židům, i když on sám na ní nežil. Hluboko v Chulském údolí blízko syrských a libanonských hranic získali půdu ležící ladem a zúrodnili ji. Obdělali dokonce i půdu "jeho" hory a docela blízko založili kibuc Gilead. Bárkův starý přítel a kamarád Josef Trumpeldor se vydal do této nové venkovské osady a postaral se o nutná bezpečnostní opatření.

Tou měrou, jak se rozmáhala osídlovací činnost, rozrůstal se Tel Aviv i ostatní města. V Haifě začali Židé kupovat pozemky nad městem na kopci Karmel a stavěli si tam domy. V Jeruzalémě se stavělo mimo hradby starého města, protože rostoucí Jišuv už potřeboval větší ústřední správní aparát. Ortodoxní Židé se spojili se sionisty, aby společným úsilím vybudovali vlast pro všechny Židy.

Také britská správa se činila. Stavěly se silnice, zakládaly školy a nemocnice. Soudy normálně fungovaly. Do Jeruzaléma přijel sám Balfour a na hoře Skopus položil základní kámen Hebrejské univerzity.

Pro potřeby Jišuvu si Židé na základě zákonné úpravy zvolili vlastní zastupitelský orgán. Z tohoto ústředí později vznikla vláda komisařů, jejíž funkcí bylo zastupovat všechny Židy, jednat s Araby a s Brity a tvořit pojítko mezi Sionistickou osídlovací společností a sionisty z celého světa. Ústřední rada Jišuvu i Sionistická osídlovací společnost si v nově vybudovaném správním ústředí Jeruzaléma zřídily své ústřední kanceláře. Bárak ben Kanaan, vážený spoluobčan starší generace, byl zvolen do ústřední rady Jišuvu. Ujal se svého úřadu a zároveň pracoval dál pro sionistickou organizaci.

Avšak situace se začala nebezpečně vyhrcovat. Palestina se stále více stávala středem gigantické hry o moc.

Prvním dějstvím hry bylo zveřejnění tajné dohody, na níž se usnesli Francouzi s Brity a jejímž účelem bylo rozdělit Blízký východ mezi obě mocnosti. Dokument objevili ruští revolucionáři v carových tajných spisech a uveřejnili ho, aby způsobili Britům a Francouzům nepříjemnosti.

Usnesení tajné dohody byla v přímém protikladu k dřívějším slibům Britů, že zaručí Arabům nezávislost. Arabové cítili, že byli podvedeni. Britové se sice ze všech sil snažili, aby uklidnili obecné vzrušení, ale později se ukázalo, že obavy Arabů byly oprávněné. Došlo k tomu, že si Británie s Francií na konferenci v San Remu mezi sebou rozdělily kořist Blízkého východu, přičemž Británie požadovala lví podíl. Francii se podařilo získat syrskou provincii a jeden ropovod vedoucí z mosulských bohatých ropných polí.

Za osmanského panství patřily jak Palestina, tak Libanon k syrské provincii, a Francouzi tedy požadovali, aby jim byl přidělen také sever Palestiny. Avšak Britové zůstali neoblomní. I oni chtěli, aby konečnou stanicí jednoho z mosulských ropovodů byla Haifa, a proto zdůrazňovali, že na základě Balfurovy deklarace a zvláštní situace Palestiny jako domoviny vyhrazené Židům musí celá země zůstat pod britskou nadvládou. Francouzi si koupili několik kmenů syrských Arabů, jejichž úkolem bylo vyvolávat v Palestině nepokoje a přisvojit si co největší část severní Palestiny ještě před stanovením definitivních hranic. Osídlenci z Kfar Gileadi, Židé, kteří se odvážně vydali do chulské oblasti, byli v pasti. Arabové, podplacení Francouzi, zaútočili na Tel Chaj - na horu, přes níž se bratři Rabinští kdysi dostali do Palestiny - aby Francouzi měli argument pro své územní požadavky.

Legendární židovský válečník Josef Trumpeldor, který si svou slávu vysloužil v mnoha bitvách, bojoval u Tel Chaj jako hrdina. Padl, ale Tel Chaj se podařilo uhájít. Židé zůstali v Kfar Gileadi a Chulské údolí patřilo i nadále k britskému mandátu.

Pak začal Francouzům dělat těžkosti Fajsal, vůdce údajného arabského povstání z první světové války. Fajsal se přesunul do Damašku, kde obsadil trůn a prohlásil se za krále nového velkoarabského státu a za nového vůdce islámu. Když ho Francouzi vypudili ze Sýrie, uchýlil do Bagdádu, kde ho Angličané ujistili, že se mu u nich povede líp. Po zásluze odměnili věrného služebníka: z provincie Mezopotámie udělali nový stát, kterému dali jméno Irák, a Fajsala tam jmenovali králem.

Fajsal měl bratra Abdulláha - a také on musel dostat svou odměnu. Aniž by měli souhlas Společnosti národů, vytvořili Britové z části palestinského mandátního území další nový stát. Pojmenovali ho Zajordánsko a jako emíra tam dosadili Abdulláha. Fajsal i Abdulláh byli zapřísažnými nepřáteli Ibn Saúda, který za první světové války Britům odmítl pomoc.

Pro Brity všechno vycházelo na výbornou. V Iráku i v Zajordánsku seděly na trůně loutky, které

si sami dosadili. Britové ovládali Egypt, Suezský průplav, mosulská ropná pole a palestinské mandátní území. A pak ještě měli na různých místech Arabského poloostrova tucet "protektorátů".

Pokud jde o Palestinu, byla situace poněkud složitější. Tam se nedaly dosadit žádné britské loutky. Balfourovu deklaraci ratifikoval celý svět. Mandát také stanovil, že Britové jsou tu povinni vytvořit domovinu pro Židy. Kromě toho Židy reprezentovalo něco, co by se dalo nazvat demokraticky zvolenou vládou - ústřední rada Jišuvu - jediný demokratický sbor široko daleko na celém Blízkém východě.

Bárak ben Kanaan, Chaim Weizmann a řada dalších vedoucích osobností sionistického hnutí se sešla s Fajsalem, tehdejší hlavou arabského světa, k jednání přímo historického významu. Židé a Arabové uzavřeli vzájemnou smlouvu o přátelství, v níž se obě strany zavázaly, že budou respektovat zájmy druhého partnera. Arabové akceptovali návrat Židů a uznali jejich historická práva na Palestinu i jejich lidské právo na vlast. A pak také otevřeně prohlásili, že vítají zúrodnění půdy, prováděné Židy, i "hebrejské zlato", které přinášejí do země. Stejně jako v jiných částech arabského světa ani v Palestině neexistovala žádná reprezentativní arabská vláda. Když Britové vyzvali Araby, aby vytvořili reprezentativní sbor, začali se jako obvykle mezi sebou přit. Různé zájmové skupiny vlivných velkostatkářských rodin tu zastupovaly jen nepatrný zlomek arabského obyvatelstva.

Nejmocnější rodinou byl klan Husejní, který v okolí Jeruzaléma vlastnil obrovské pozemky. Hlavou klanu, z níž měli všichni ostatní arabští velkostatkáři panický strach, byl nejmazanější a nejzákeřnější pletichář této části světa, dostatečně proslulý svými mazanými a zákeřnými pleticháři. Jmenoval se Amín el Huejní. Amín, který původně bojoval po boku Turků, se po pádu osmanské říše domníval, že teď má šanci dostat se k moci. Stejnými myšlenkami se zabýval asi tucet dalších vůdců v různých částech arabského světa. Za Husejním však stála smečka d'áblů.

Prvním tahem na jeho šachovnici byl pokus dostat do rukou Palestinu. Nepochyboval o tom, že podaří-li se mu stát se jeruzalémským muftím, bude to správný začátek. Pokud jde o význam Jeruzaléma jako svatého místa islámu, byl na třetím místě, hned za Mekkou a Medínou. Po pádu osmanské říše získalo postavení jeruzalémského muftího, do té doby považované spíše za čestnou funkci, ve světě islámu velký význam. Muslimové na celém světě sem posílali obrovské částky peněz na udržování svatých míst. Těmito prostředky, které byly dříve spravovány z Istanbulu, měl teď disponovat jeruzalémský muftí. Kdyby se Amínovi Husejnímu podařilo zmocnit se tohoto postavení, mohl by peněz využívat pro své vlastní cíle. A pak měl ještě jeden důvod, pro které prahl po úřadě muftího. Felláhové v Palestině byli z devadesáti devíti procen negramotní. Jediným prostředkem k ovlivňování mas byl minaret. Felláhové měli sklon reagovat na sebenepatrnější výzvu hysterickým výbuchem a tato hysterická podrážděnost se za příslušných okolností mohla změnit v účinný politický nástroj.

Po smrti starého muftího bylo třeba zvolit nástupce. Effendiové, kteří znali Amínovy mocenské choutky, si dali dobrý pozor, aby mu nepropůjčili svůj hlas. Dostal se až na čtvrté místo. To ho však příliš nevzrušilo, věděl, že příslušníci jeho klanu už zahájili horečnou činnost. Na tři kandidáty, kteří dostali více hlasů, vykonávali silný nátlak a "přemlouvali" je, aby se úřadu zřekli. A tak se nakonec stal Amín Husejní - jako by tu nikdo lepší nebyl - jeruzalémským muftím.

Největší překážku k uskutečnění svých plánů spatřoval v návratu Židů do Palestiny a proti tomu také zaměřil své první akce. Při příležitosti církevního svátku, který muslimové slaví na památku Mojžišova narození, pošval Amín Husejní, teď již muftí, felláhy k nenávisným útokům proti Židům. Mnozí se dali strhnout k hysterii, po níž následoval pogrom. Nezašli ovšem tak daleko, aby vybijeli svůj vztek ve městech a kibucech, tedy tam, kde by se Židé mohli bránit. Namísto toho vraždili bezbranné ubožáky, pobožné staré Židy na svatých místech v Safedu, Tiberiadě, Hebronu a Jeruzalémě.

Rút, která navštívila Šošanu a vracela se do osady Ejn Or, byla právě v Tiberiadě, když povstání vypuklo. Cestovala se svou malou dcerkou Šaron. Obě byly zabity.

Mnoho měsíců uplynulo, než se Akibovi podařilo přemoci hlodavou bolest. To, co se stalo, zanechalo v něm hnisavou ránu, která se už nikdy úplně nezahojila.

Když se Britové ujali správy mandátního území, mnoho židovských osad jim odevzdalo své zbraně. Kdyby se bylo Arabům zamloulo tyto usedlosti napadnout, byli by povraždili bezbranné lidi.

Britové ručili za pořádek v zemi a palestínští Židé očekávali, že přivedou Araby k rozumu a zločince poženou k odpovědnosti.

Britové ustavili vyšetřovací komisi a Amín Husejní byl shledán vinným. Avšak odsouzen nebyl, trest mu byl prominut. Hned nato se britský Úřad pro záležitosti kolonií usnesl, že židovské přistěhovalectví d Palestiny omezi na "hospodářsky únosnou míru". Stalo se to ve stejnou dobu, kdy bylo vytvořeno Zajordánsko jako nový stát.

Tehdy si již Jišuv uvědomil, že historické údobí britské blahosklonnosti skončilo. Ústřední rada Jišuvu a Sionistická osídlovací společnost svolaly do Tel Avivu tajné zasedání, kterého se zúčastnilo padesát vedoucích činitelů Jišuvu.

Chaim Weizmann přiletěl z Londýna. Byl tuk Bárak a také Akiba, stále ještě zkroušený bolestí a smutkem. Mezi přítomnými byl také Jicchak ben Cvi.

Jeden z účastníků zasedání, zavalitý muž s huňatým obočím, měl mezi Židy druhé vlny alije vedoucí postavení. Jmenoval se David ben Gurion. Mnozí se domnívali, že tento zanícený mladý sionista, tak často citující z bible, je přímo předurčen k tomu, aby se stal vůdcem Jišuvu. Pak tady byl muž jménem Avidan, který přišel se čtvrtou vlnou alije. Byl silný jako medvěd a měl holou lebku. Avidan se ve válce vyznamenal jako ruský důstojník a přijel do Palestiny později. Jeho pověst slavného válečníka mu zajišťovala významné místo hned po padlém hrdinovi Trumpeldorovi; říkalo se, že žádný jiný nemá takové předpoklady, aby se stal velitelem židovských branných sil.

Bárak ben Kanaan požádal o klid a ujal se slova. Mužové shromáždění v sklepní místnosti naslouchali se zarputilou pozorností. Bárak jim připomněl řadu neštěstí, kterými prošel každý z nich jen proto, že se narodil jako Žid. A teď došlo k pogromu v zemi, kde doufali, že bude konec pronásledování.

Chaim Weizmann promluvil jménem skupiny, která zastávala názor, že svrchovanost Britů je mimo diskusi, a bude proto zapotřebí s nimi otevřeně a legálně jednat. Jsou zodpovědní i za obranu.

Jiná, výrazně pacifistická skupina se domnívala, že budou-li mít Židé zbraně, vzniknou s Araby ještě větší potíže.

Aktivisté, které zastupoval Akiba, tvořili extrémní opozici. Požadovali rychlou a nemilosrdnou odplatu. Byli přesvědčeni, že blahovůle a ochrana Britů jsou jen plané iluze.

Vzrušená debata trvala dlouho do noci, aniž skupina bojechtivých Židů nějak zvlášť ustoupila. Někteří Angličany proklínali, jiní je chválili. Pacifisté vyzývali k opatrnosti a aktivisté nazvali Palestinu "dvakrát zaslíbenou zemí": jedou Židům, podruhé Arabům. Ben Gurion, Ben Kanaan, Avidan a mnozí jiní nebyli pro žádnou z extrémních variant a přimlouvali se za realistickou střední cestu. Uznali sice, že se Židé musí ozbrojit, zároveň však chtěli za židovské zájmy bojovat legální cestou. Tato skupina, která nakonec dostala většinu hlasů, se v zastoupení Jišuvu usnesla, že se Židé tajně vyzbrojí a vytvoří milici, jejímž jediným cílem bude obrana. Na veřejnosti měly všechny oficiální instituce tvrdit, že o existenci židovských branných sil nevědí, tajně je však měly podporovat. Tajná skupina se měla stát věrnou družkou Židů, pomáhat jim udržet Araby na uzdě a nadále vyjednávat s Brity.

Po hlasování se Avidan stal vedoucím tajné organizace, která dostla jméno Hagana - sebeobrana.

XIII. Mužové a ženy třetí vlny alije se nastěhovali na nedávno získané území v jezreelské oblasti. Rozptýlili se do Šaronského údolí a Samařska, do Judských hor a do Galileje. Někteří se vydali dokonce až na jih do pouště. Po staletém ustrnutí probouzeli zemi k novému životu. Přivezli traktory a zlepšili využívání půdy střídavým osevem, umělými hnojivy a umělým zavlažováním. Kromě vína, oliv a citrusových plodů, určených převážně pro vývoz, zaseli obilí, zeleninu a len, vysadili ovocné stromy, postavili drůbežárny a stáje. Prováděli pokusy s pěstováním různých plodin a u těch, které již existovaly, zvyšovali výnosy. Pronikli až k Mrtvému moři. Vrhli se na alkalické půdy, na kterých nic nerostlo více než čtyřicet tisíc let, a zúrodnili i tuto zemi. Zakládali rybníky a zasadili milióny stromů, které měly za deset, dvacet nebo třicet let zabraňovat zvětrání půdy.

V polovině dvacátých let padesát tisíc Židů ve stovce osad obdělávalo víc než půl miliónu dunamů půdy, které vrátili život. Většina z nich chodila v modrých halenách - pracovním šatu kibuců.

Hnutí kibuců, dítě zrozené z nutnosti, se stalo řešením celého osídlovacího problému. A družstevní osady byly s to přijímat další přistěhovalce.

Ne každému však bylo dáno, aby si zvykl na život v kibucu. Mnoho žen nejprve bojovalo za samostatnost a rovnoprávnost - jakmile toho však dosáhly, přestaly se jim tyto vymoženosti líbit. Někteří kritizovali nedostatek soukromého života a jiní zase nesouhlasili s dětskými domovy. Všichni Židé v Palestině byli sice zajedno v tom, že půda je národním majetkem a že se musí obdělávat vlastníma rukama, ale mnozí osídlenci odmítali žít v kibucu, protože jednotlivec tu neměl ani kousíček vlastní půdy. Proto se od hnutí oddělila malá skupina, která si říkala hnutí mošavů.

V mošavu měl každý vlastní kousek půdy a svůj dům. Všechny záležitosti týkající se celku se tady spravovaly společně, také traktory, mlátičky a jiné stroje patřily mošavu. I některé polní plodiny, nezbytné k živobytí, pěstovali všichni členové mošavu společně. O nákup a prodej se starala ústřední agentura.

Podstatný rozdíl mezi mošavem a kibucem spočíval v míře individuální svobody a v tom, že rodina žila ve vlastním domě a hospodařila na své půdě tak, jak uznala za vhodné. Mošavy však měly určitý nedostatek: nemohly pojmout tolik nových přistěhovalců jako kibucy.

Jak se Jišuv rozrůstal, dostavily se větší potíže s komunální správou. Bárak ben Kanaan, kterého neustále někdo žádal o radu, nebyl s prací nikdy u konce.

K dalším ozbrojeným zákrokům proti Židům sice už nedošlo, ale v zemi se rozmáhal tajný neklid. Každý den docházely zprávy o nových krádežích, přepadeních nebo zákeřném střelení. Amín Husejní, zlověstný muftí, nepřestával řečnit ze svého minbaru, takže ovzduší bylo prosyceno stálým napětím.

Jednoho dne v roce 1924 se Bárak vracel po obzvlášť namáhavém týdnu v ústřední radě Jišuvu z Jeruzaléma do Tel Avivu. Pokaždé, když přijížděl domů do třípokojového bytu na třídě Hajarkon, odkud se otevíral pohled na Středozemní moře, byl šťastný. Tentokrát ho překvapilo a potěšilo, že na něj v bytě čekal jeho starý přítel Kamál, muchtar ve vesnici Abú Ješa.

"Celá léta jsem si lámal hlavu, jak vyřešit spleť úkol - pomoci vlastním lidem. Nerad to říkám, ale nejhoršími vykořisťovateli jsou arabští velkostatkáři. Především oni nechťejí, aby se felláhům dařilo lépe. Jako by to mohlo ohrozit jejich blahobyť," stěžoval si Kamál.

Bárak napjatě poslouchal. Taková slova z úst Araba byla překvapivým doznáním.

"Viděl jsem a zažil jsem," pokračoval Kamál, "jak Židé, kteří se sem vrátili, vykonali v zemi pravý zázrak. Nemáme nic společného, ani náboženství, ani jazyk nebo vzhled - a já si dokonce nejsem jist, jestli nám nakonec nevezmou celou zemi - a přesto jsou Židé jedinou záchranou arabského lidu. Po tisíci letech jsou jediní, kteří d tohoto temného kouta přinesli paprsek světla."

"Vím, Kamále, že se vám to neříká lehko..."

"Prosím vás, nechte mne domluvit. Jestli existuje možnost, abychom navzdory velkým rozdílům, které mezi námi existují, žili vedle sebe v míru, pak se to, čeho jste dosáhli, musí koneckonců obrátit i v náš prospěch. Nevím, Báraku, ale nevidím jinou cestu pro arabský lid."

"Nikdy jsme neudělali nic takového, abyste museli pochybovat o tom, že si upřímně přejeme zachovat mír..."

"To je pravda - ale existují mocnější síly než by a já. A ty by mohly mezi námi proti naší vůli rozpoutat konflikt."

Je to pravda, pomyslel si Bárak, až přespříliš pravda.

"Poslyšte, Báraku - rozhodl jsem se, že půdu u Chulského jezera, kterou jste tolik chtěl, prodám Sionistické osídlovací společnosti."

Bárakovi začalo srdce prudčeji tlouct.

"Nedělám to jen z dobré vůle. Mám několik podmínek. Musíte umožnit Arabům v Abú Ješa, aby se naučili, jak obdělávat půdu a jak postupovat ve zdravotnictví. Půjde to jen pomalu a vyžádá si to delší čas. A chtěl bych, aby někteří bystří hoši z mé vesnice chodili do vaší školy a naučili se číst a psát."

"To můžeme zařídit," odpověděl Bárak.

"Ale já mám ještě jednu podmínku."

"Jakou?"

"V té partě, co půjde k jezeru, musíte být i vy."

Bárak vstal a prohrábl si vousy.

"Já? Proč já?"

"Když tam budete vy, mohu se spolehnout, že mé podmínky budou splněny a že budeme spolu žít v míru. Měl jsem k vám důvěru od prvního dne, už když jste jako mladík před více než třiceti lety přišel do Abú Ješa."

"Rozmyslím si to," odpověděl Bárak.

"A co chceš říct Kamálovi?" ptala se doma Sára.

Bárak pokrčil rameny.

"Co bych mu říkal? Samozřejmě že tam nemůžeme. Je to věčná škoda. Celá léta jsem se pokoušel ho přimět, aby tu půdu prodal. Když teď řeknu ne, už nikdy ji nedostaneme."

"Je to opravdu škoda," řekla Sára a nalila čaj.

Bárak přecházel neklidně po pokoji.

"Musíme být realisté, Sáro," bručel. "Potřebuji mě jak v Jišuvu, tak v Osídlovací společnosti. Bohužel nepatím k těm, kteří mají na třídě Allenbyho krám s bonbóny."

"Samozřejmě že ne," odpověděla Sára plná účasti. "Tvoje práce je důležitá a pro celek jsi nepostradatelný."

"Ano," řekl a zase začal přecházet po pokoji. "A taky už nejsem nejmladší. Je mi padesát pryč a zúrodnit tu půdu tam bude velmi tvrdá práce."

"Máš pravdu, Báraku. Jsme příliš staří, abychom jako pionýři odjeli do nějaké divočiny. Ty jsi pro výstavbu země udělal už dost."

"Správně! Odřeknu Kamálovi."

Zabořil se do křesla a hluboce si vzdychl. Nepodařilo se mu přesvědčit sama sebe. Sára stála před ním a hleděla na něho s úsměvem.

"Vysmíváš se mi," řekl mírně, "proč?"

Posadila se mu na klín. Láskyplně jí pohladil vlasy.

"Právě jsem myslela na tebe a na Ariho. Bude to těžká, příliš těžká a namáhavá práce."

"Mlč, ženo, a vypij si čaj."

Bárak dal Sionistické osídlovací společnosti výpověď, prodal svůj byt v Tel Avivu a přestěhoval se spolu s pětadvaceti rodinami k chulským bažinám, aby tam založili mošav. Dali mu jméno Jad El, Ruka Boží.

Své stany rozbili nedaleko polí Abú Ješa a vypracovali přesný plán práce. Ještě nikdy neměli noví osídlenci tak těžký úkol. Chulské bažiny - to byl nevyzpytatelný močál s temným houštím dřevnatého porostu, propleteného stvoly papyrusu, který se vypínal do výše devíti metrů. V bahnité půdě žili jedovatí hadi, štíři, krysy a na sta druhů různé havěti. Všechno všecičko, dokonce i pitnou vodu a vodu na mytí, museli dopravovat na hřbetech mezků.

Sára si vzala na starost vedení nemocničního stanu a kuchyně. Bárak vedl pracovní čety, které denně odcházely s lopatami a motykami do močálů. První léto pracovali den co den, týden co týden, měsíc po měsíci na žhavém slunci, v letních vedrech. Voda, v níž stáli, jim sahala po kyčle, někdy i po krk. Vysekávali mačetami rozbujelý porost tak dlouho, až mohli sotva zvednout ruku. Na území, které vyklestili, začali kopat odvodňovací kanály. Ženy pracovaly po boku mužů a spolu s nimi stály v bahně. Desetiletý Ari ben Kanaan, jedno ze tří dětí osady, odnášel odpad a přinášel dělníkům pitnou vodu a jídlo.

Každý týden měl sedm pracovních dnů a pracovní doba začínala s východem slunce a končila, když zapadlo. A přece v sobě našli každý večer ještě tolik síly, aby si zazpívali několik písní a zatančili horu, než ulehli k šesti nebo sedmihodinovému spánku.

Pokud měla být stavba odvodňovacích kanálů hotová před zimními dešti, museli si pospíšet. Nezachytí-li dešťovou vodu, bude celá letní práce marná. Zasadili stovky australských eukalyptů, aby vysály z bažin vodu. Všechna sídliště v okolí jim poslala na pomoc tolik pracovních sil, kolik sami mohli postrádat.

Sára a Bárak učili večer při světle svíček Ariho a ostatní děti. Nastaly zimní deště, které téměř odplavily tábor. Po každém lijáku spěchali všichni k odvodňovacím kanálům a čistili je, aby je nezaneslo

bahno, které by bránilo odtoku vody.

Dokonce i muž tak silný a energický jako Bárak ben Kanaan si začal klást otázku, zda se nezakousli do příliš velkého sousta. Pokaždé, když se podíval na Ariho a Sáru, sevřelo se mu srdce. Byli poštipáni od hmyzu, trpěli úplavicí a navíc i hladem a žizní.

Nejhorší ze všeho byla malárie. První léto a zimu měla Sára pět a Ari čtyři záchvaty. Zimnice a horečka ohrožovaly jejich životy.

Pro mnohé rodiny byl boj s močálem příliš těžký. Z původní skupiny se polovina raději vrátila do města k lehčí práci. Netrvalo dlouho a v Jad El byly vykopány první hroby. Dva osídlence skosila malárie.

Jad El - Ruka Boží. Snad je sem skutečně zavedla Boží ruka; ale zcela určitě to byly lidské ruce, které musely vysušit močál. Tři roky tu bojovali bez ustání a stále dál zatlačovali bažiny. Až konečně - konečně získali tolik půdy, aby založili pětadvacet hospodářství po dvou stech dunamech. Neměli čas těšit se z úspěchů: museli sít a stavět domy.

Ari ben Kanaan překonal následky malárie i jiných nemocí a teď už z něho byl vytáhlý chlapec. Bylo mu teprve čtrnáct let, ale dokázal pracovat jako dospělý muž. Když zorali pole a nastěhovali se do svého domečku, řekla Sára Bárakovi, že čeká dítě. A koncem čtvrtého roku se staly dvě důležité věci: Sára dala Bárakovi dceru, jejíž vlasy planuly stejně rudě jako jeho vlastní. Druhou důležitou událostí byla první úroda v Jad El.

Konečně se utýraní osadníci na chvíli zastavili a dopřáli si čas k oslavě. Byl to velký svátek! Přišli osadníci z kibuců i mošavů z celého okolí, byli tu Arabové z Abú Ješa a po celý týden se den co den oslavovalo až do rána. Všichni se přišli podívat na Bárakovu a Sárinu dceru. Říkali jí Jordana, podle řeky, která teče na okraji Jad El.

Založení osady Jad El nesmírně zapůsobilo na Araby v Abú Ješa. Bárak splnil vše, co Kamálovi slíbil. Otevřel pro Araby kursy, v nichž se učili základům zdravotní hygieny, zacházet se zemědělskými stroji a novým metodám obdělávání půdy. Každý arabský hoch z Abú Ješa, který měl chuť, mohl chodit do školy v Jad El. Lékař i ošetřovatelka osady přicházeli za Araby, kdykoliv si je zavolali.

Kamáluv nejmilejší syn Táhá byl o několik let mladší než Ari. Muchtar začal na svého syna velmi brzy přenášet svou vlastní touhu - zlepšit životní podmínky felláhů. Táhá, budoucí muchtar Abú Ješa, trávil v Jad El více času než ve své vlastní vesnici. Ben Kanaanova rodina měla nad ním osobní patonát a Táhá a Ari se spřátelili.

Zatímco obyvatelé v Jad El a v Abú Ješa žili spolu v míru, čímž dokazovali že Arabové a Židé mohou, přes všechny rozdíly v oblasti kultury, klidně existovat vedle sebe, začal se jinde šířit strach, když viděli, s jakým elánem se Židé z třetí vlny alije dali do práce a co dokázali. Báli se, že jejich příklad zlobně zapůsobí na Araby. Jen aby felláhové nezačali najednou taky žádat školy, a navíc hygienická a lékařská zařízení!

A co kdyby felláhy, nedej Bůh, napadlo, že by mohli své společenské záležitosti řešit jako Židé demokratickým hlasováním, kde měli hlasovací právo nejen všichni muži, nýbrž i ženy! To by mohlo zasadit skvěle fungujícímu feudálnímu systému effendiů smrtelnou ránu!

Aby zadrželi tento nebezpečný vývoj, využili effendiové nevědomosti, nedůvěry, strachu a náboženského fanatismu felláhů. Znovu a znovu zdůrazňovali, že Židé jsou vetřelci, kterým jde jen o to, aby ukradli felláhům půdu. Ve skutečnosti jim ji prodali sami, aby získali hebrejské zlato.

Když už několik let nedošlo k žádnému většímu incidentu, dal se Amín Husejní znovu do práce. To už se psal rok 1929. Tentokrát chladnokrevně zosnoval akci, kterou chtěl Araby znovu popudit.

Místo, kde v Jeruzalémě stál Skalní dóm, Omarova mešita, bylo muslimy uctíváno jako svaté. Věřili, že jejich prorok Mohamed odtamtud vzlétl k nebi. Avšak na tomto místě stála také zachovalá zeď židovského chrámu, který Římané v roce 70 před Kristem podruhé zbořili. Tato chrámová zeď byla pro Židy nejposvátnějším místem na světě. Sjížděli se tu pobožní Židé, aby se pomodlili a oplakávali dávnou slávu Izraele. Židovské slzy daly tomuto zbytku chrámu jméno "Zeď nářků".

Muftí dal rozšířit falšované fotografie, na kterých byly zachyceni Židé stojící u Zdi nářků a chystající se "znesvětit" svaté místo islámu, Skalní dóm. Ve svém muslimském fanatismu se felláhové, tentokrát s pomocí klanu Husejní a jiných effendiů, vrhli na Židy. I teď si vylévali svůj vztek na

bezbranných starých Židech, kteří žili na svatých místech. Masakr dosáhl ještě větších rozměrů než za pogromu, který muftí vyvolal před deseti lety. Zemí se začal šířit neklid. Ulice přestaly být bezpečné a počet mrtvých šel na obou stranách do tisíců. Britové ani tentokrát nebyli schopni zarazit vraždění.

Byla sestavena vyšetřovací komise, která zjistila, že vinu mají jednoznačně Arabové. Pak došlo k paradoxu: Britové, aby "uchlácholili" Araby, zcela proti smyslu Balfourovy deklarace podali návrh na omezení nákupu půdy pro Židy a na omezení židovského přistěhovalectví.

XIV. V roce 1929, kdy se doutnající nepokoje už začínaly rozhořivat v plamen, uzavřeli osadníci v Jad El dohodu s mlynářem arabské vesnice Ata, vzdálené asi deset kilometrů.

Bárak uložil Arimu, aby zrní z Jad El odvezl semlít do Aty. Sára byla proti tomu, aby se čtrnáctiletý chlapec vydal sám na cestu, ještě k tomu v době, kdy všude vládlo napětí a neklid. Ale Bárak zůstal neoblomný. "Ani Ari ani Jordana nebudou žít ve strachu jako nějací Židé z ghetta," říkal.

Ari byl hrdý, že k němu má otec takovou důvěru, a s chutí nasedl na vozík tažený oslem. Bylo na něm asi deset pytlů se zrním a Ari se s nákladem vydal po silnici vedoucí do Aty.

Když vjížděl do vesnice, objevila ho tlupa arabských kluků potulujících se kolem kavárny. Počkali, až zahrnul za roh, a pak se za ním plížili k mlýnu.

Ari, který si připadal hrozně důležitý, myslel jen na svůj úkol. Svou žádost přednesl mlynáři v bezvadné arabštině, které se naučil od svého přítele Táhy.

Zrní mu semleli na mouku. Ari dával pozor, aby se do pytlů dostala jen mouka ze zrní, které přivezl, a ne snad nějaká cizí, z méněcenné arabské pšenice. Mlynář, který doufal, že mu aspoň pytel mouky zůstane za nehty, byl nemálo udivený, jak bedlivě dává kluk pozor.

Ari naložil pytle a vydal se na zpáteční cestu. Arabští kluci, kteří číhali v úkrytu, se mezitím s mlynářem v rychlosti dohodli, že mouku ukradnou a prodají mu ji. Předběhli zkratkou Ariho, postavili mu do cesty překážku a schovali se.

Brzy nato Ari, blížící se k nim po silnici, vjel rovnou do pasti. Kluci vyskočili z úkrytu a začali po něm házet kameny. Ari popohnal osla bičem, ale po několika metrech dojel k překážce a nemohl dál.

Do tváře mu vletěl kámen. Spadl z vozu a zůstal v bezvědomí ležet na silnici. Čtyři útočníci se na něj vrhli a drželi ho, zatímco ostatní skládali z vozíku pytle a odnášeli je pryč.

Ari se vrátil do Jad El až pozdě večer. Když mu Sára otevřela dveře a viděla jeho zakrvácenou tvář a potrhané šaty, hlasitě vykřikla. Ari se na ní chvíli beze slova díval, pak se zaťatými zuby přešel kolem matky, vběhl do svého pokoje a zamkl se. I když ho matka úpěnlivě prosila, aby jí otevřel, ukázal se teprve, když se Bárak vrátil domů z jakési schůze.

Stál před otcem s oteklými a rozpraskanými rty.

"Selhal jsem, tati. Nepřivezl jsem mouku."

"Ne, synku," řekl Bárak, "to já jsem selhal."

Sára se vrhla k Arimu a objala ho.

"Už nikdy neposílej chlapce samotného, slyšíš nikdy!" Odvedla syna, aby mu smyla z tváře krev. Bárak však neříkal nic.

Nazítří ráno vzal Bárak po snídani Ariho za ruku, a než se vydal na pole, zavedl ho do stodoly.

"Na jednu věc jsem při tvé výchově zapomněl," řekl a sundal z háku svůj starý býkovec.

Pak udělal ze slámy panáka a upevnil ho na stěnu stodoly. Ukázal Arimu, jak si má odhadnout vzdálenost, jak zamířit, seknout a jak sviští kůže vzduchem. Když zazněl zvuk prvního úderu, přiběhla polekaná Sára s Jordanou v náručí.

"Ty ses zbláznil, že učíš chlapce zacházet s tím bičem."

"Mlč!" zařval Bárak hlasem, jaký u něj za víc než dvacet let manželství dosud neslyšela. "Syn Báraka ben Kanaana je svobodný muž! Nikdy nebude jako Žid z ghetta. A teď zmiz - máme tu co dělat."

Ari se od rána do večera učil ovládat býkovec. Panáka ze slámy roztřískal napadrt. Bral si na mušku kameny, plechovky a prázdné láhve, až je dokázal rychlým pohybem v zápěstí trefit. Cvičil tak dlouho, až sotva zvedal paži.

Za dva týdny naložil Bárak znovu na vozík deset pytlů. Položil synovi paži na ramena, odvedl ho

k vozu a podal mu býkovec.

"Zajed' se zrním do Aty a dej ho semlít."

"Ano, otče," řekl Ari klidně.

"A nezapomeň, synku: držíš v ruce zbraň za spravedlivou věc. Nepoužij ji nikdy v hněvu anebo z pomsty. Jen když se budeš bránit."

Ari vyskočil na vozík a vyjel z brány. Sára odešla do ložnice a dívala se z okna za synem. Když viděla, jak jede po silnici a jak ho ztrácí z očí, tiše plakala. Bárak udělal něco, k čemu se nedostal už mnoho, mnoho let: sedl si do kouta a četl si v bibli.

Také tentokrát vylezli Arabové z úkrytu, když Ari na zpáteční cestě opustil Atu. Ale Ari měl oči otevřené a dával si pozor. Myslel na otcova slova a byl úplně klidný. Když přiletěly první kameny, seskočil z vozu a vzal si na mušku vůdce tlupy. Obrovský bič zasvištěl vzduchem, jeho konec se omotal kolem Arabova krku a strhnul ho k zemi. Pak začaly kožené řemeny dopadat na protivníka takovou silou, že se mu zařezávaly hluboko do masa. To vše se událo nesmírně rychle.

Když slunce zapadlo a Ari se stále ještě nevracel, začaly Báraku ben Kanaanovi blednout tváře. Stál u brány Jad El, čekal a celý se třásl. Konečně spatřil vozík s oslem, jak přijíždí po silnici, a jeho tvář zazářila. Ari zastavil u otce.

"Tak co, Ari, jakou jsi měl cestu?"

"Výbornou!"

"Složím pytle sám. Ty se běž raději podívat za matkou. Vypadá to, že si o tebe dělala starosti."

Ari ben Kanaan nezdědil jen otcovu postavu, i povahově se mu velmi podobal. Byl stejně rozvážný a odhodlaný a sdílel s otcem přesvědčení, že je třeba lépe poznat arabského souseda. Táhá byl jedním z jeho nejlepších přátel a také pro ostatní Araby měl Ari pochopení.

Ari se zamiloval do dívky, jejíž rodina žila na nedalekém hospodářství. Jmenovala se Dafna. Nikdo nevěděl, kdy a jak se to vlastně stalo, ale rozumělo se samo sebou, že se Ari a Dafna jednou vezmou. Jako kdyby měli oči jen jeden pro druhého.

Malá rusovlasá Jordana byla neposedné, divoké a svěhlavé děvče. V mnohém byla typickým dítětem nových osadníků, narozeným v Palestině. Rodiče těchto dětí většinou sami vyrostli v ghettu a nikdy nezapomněli, jak často jim bylo zle a jak byli ponižováni, protože jsou Židé, a byli proto pevně rozhodnutí ušetřit novou generaci tohoto pocitu. Ve snaze vychovat ze svých dětí svobodné a neohrožené lidi to někdy až přeháněli.

V patnácti letech se Ari stal členem Hagany, tajné židovské armády. Dafna uměla zacházet s pultuctem zbraní, už když jí bylo třináct. Tato generace, představující nový typ Židů, byla zároveň pokolením vyrůstajícím s vědomím historického úkolu, který byl ještě důležitější a těžší než úkol druhé a třetí vlny alije.

Hagana mezitím zesílila a byla schopna překazit všechny manévry muftího. Nemohla však vymýtit kořeny zla. Snad by to byli dokázali Britové. Ti však nepřetávali sestavovat vyšetřovací výbory a Arabové vždycky znovu vyvázli.

Úzkostlivý postoj Britů dodal muftímu novou odvahu.

Krátce po odeznění nepokojů svolal Amín Husejní do Jeruzaléma kongres vedoucích muslimských osobností z celého světa. Založil Panarabskou federaci, postavil se do jejího čela a vyhlásil boj na obranu islámu proti Britům a Židům. Prohlásil, že zničení židovské domoviny je "posvátným posláním" všech Arabů. A zatímco arabští demagogové vykřikovali své paličské projevy a brojili tu proti Britům, tu proti Židům, Britové ke všemu mlčeli.

V roce 1933, když v Německu převzal moc Adolf Hitler a nacisté, dopadl na Židy další těžký úder. Znovu se potvrdilo, že Židé musí mít svou vlast a že sionistická myšlenka je správná. Ukázalo se, že protizidovská nenávist může vzplanout kdekoliv na světě.

Němečtí Židé, kteří prchali před Hitlerem, byli jiní než Židé z ghett a z východní Evropy. Nebyli přesvědčenými přívrženci sionismu a velmi snadno se asimilovali. Tito přistěhovalci se nestali ani osadníky ani kupci. Byli to lékaři, právníci, vědci a umělci.

Arabští vůdcové teď vyzvali všechny Araby, aby zahájili generální stávkou a protestovali tím proti novému židovskému přistěhovalectví. Také se pokoušeli inscenovat nové nepokoje, ale tyto akce nebyly

úspěšné. Většina Arabů, kteří obchodovali se Židy, pokračovala ve své činnosti, protože oba partneři byli na sebe odkázáni. Arabské a židovské obce žily často i jinde ve stejně svorném přátelství jako Jad El a Abú Ješa. A pak tu byla Hagana, připravená zakročit, aby zabránila opakování událostí z roku 1929.

Na generální stávku odpověděli Britové pouze delším povídáním a novými vyšetřovacími výbory. Bylo jasné, že chtějí uchláchnit vzrušené Araby. Ještě více omezili možnosti získat půdu a přistěhovaleckou kvótu snížili Židům na minimum. Tedy právě v okamžiku, kdy neomezené přistěhovalectví bylo pro Židy přímo životní nutností, přestali Britové dodržovat své sliby.

Ústřední rada Jišuvu s pomocí Hagany proti tomu bojovala jediným možným způsobem - ilegálním přistěhovalectvím, tak zvaným alijs bet.

Muftí tak dlouho naléhal na Angličany, až dali britskému královskému loďstvu příkaz zahájit blokádu, která měla na březích Palestiny zadržovat lodí s přistěhovanci. Postavení jeruzalémského muftího sílilo každým dnem. Měl totiž mocného spojence - Adolfa Hitlera.

Pro Němce, kteří měli na Blízkém východě své záměry, to byla přímo ideální situace. Německá propagační mašinerie nemohla mít lepší sousto než téma, že Židé kradou v Palestině Arabům půdu a že se tam pokoušejí roztahovat stejně jako dříve v Německu. Protižidovská nenávist a britský imperialismus zněly muftímu v uších jako nejkrásnější hudba. Hvězda nacistů stále soupala. Konečně našel Amín Husejní prostředky i cestu, které mu měly umožnit, aby uchvátil moc nad arabským světem. V Káhiře i v Damašku se začaly kutálet německé peníze. "Němci jsou vaši přátelé! Vyžene Brity a Židy! Arabská půda patří Arabům!" V Káhiře, Bagdádu i Sýrii se Arabové objímali s nacisty a vzájemně se ujišťovali o svém přátelství.

Židé měli v rukou stále ještě trumf, kterým mohli čelit blížící se bouři. Byla to Hagana. Ústřední rada Jišuvu se sice oficiálně distancovala od této tajné armády, avšak její existence a síla byly veřejným tajemstvím. Britové věděli, že tyto branné síly existují - a co bylo důležitější, věděl to i muftí.

Hagana vznikla takřka z ničeho a teď to byla armáda s více než pětadvaceti tisíci muži a ženami. Byla to typická občanská obrana a jen několik málo jejích velitelů bylo "placenými" vojáky z povolání. Měla početně malou, zato však velmi zdatnou tajnou službu, která mohla spoléhat nejen na otevřenou spolupráci řady britských důstojníků, ale snadno si kupovala i arabské špehy. V každém městě, vesnici, kibucu a mošavu byla vlastní jednotka Hagany. Stačilo jediné heslo - a za několik minut mohlo být tisíce mužů a žen ozbrojeno a připraveno k boji.

Bývalý důstojník, holohlavý hranatý Avidan, který stál v čele Hagany, pečlivě vybudoval za půldruhého desetiletí celou organizaci takřak před očima Britů. Hagana dokázala fantastické věci. Měla tajnou vysílačku, organizovala ilegální přistěhovalectví a po celém světě pracovali agenti, kteří pro ni kupovali zbraně a pašovali je do Palestiny.

Při pašování zbraní se používalo na sta různých metod a možností. Obzvlášť oblíbený úkryt skýtaly stroje používané při výstavbě a při hloubení. Skoro do každého válce, se vešlo sto pušek. Každá bedna, každý stroj, ba dokonce i konzervy, které se posílaly do Palestiny, byly schránkami pro munici. Kdyby Britové měli v úmyslu zabránit pašeráctví, museli by kontrolovat všechno přepravované zboží - a byli i takoví, kteří propouštěli zbraně v přístavech schválně.

Přestože všichni Židé v Palestině svorně pomáhali při pašování zbraní, nebylo možné dostat do země těžké braně, ba ani ne dost prvotřídních lehkých zbraní. Většinou získali jen staromódní pušky a pistole, v jiných zemích už dávno vyřazené. Nikdy na světě by se nenašel takový konglomerát různých zbraní jako v arzenálu Hagany. Byly tam dokonce i vycházkové hole, z nichž se dalo vystřelit jen jednou.

Když už byly zbraně v zemi, posloužil každý stůl, každá židle, chladnička, psací stůl, postel nebo pohovka za úkryt. V každém židovském bytě byla přinejmenším zásuvka s dvojitým dnem, maskovaná skřín ve zdi anebo tajné padací dveře. Zbraně se dopravovaly v rezervních pláštích autobusových kol, v nákupních kabelách a pod vozíky taženými osly. Hagana spoléhala na anglickou dobrou výchovu a používala k pašování zbraní dokonce i děti a jako nejjistější ze všech úkrytů - ženské sukně.

Při budování Hagany se ukázalo, že kibuc je díky svému kolektivnímu charakteru nejlepším výcvikovým střediskem pro mladé vojáky: v sídlišti, kde žilo tři sta až čtyři sta lidí, se lehce ztratil jeden i dva tucty mužů. Nejlepší dorost Hagany přicházel tedy z kibuců. Zároveň byl každý kibuc výtečným

úkrytem pro zbraně a dala se tam bezpečně vyrábět munice. Stejně tak se kibucy osvědčily při umisťování ilegálních přistěhovalců.

Síla Hagany spočívala v tom, že všichni příslušníci Jišuvu bez námitek respektovali její autoritu. Nařízení Hagany bylo rozkazem, o němž se nediskutovalo. Avidan a ostatní velitelé Hagany kladli velký důraz na to, že jejich branné síly smějí být použity jen k sebeobraně. Hagana byla armádou, která se snažila o co nejmenší agresivitu. Mnozí příslušníci Hagany se však domnívali, že té zdrženlivosti je už příliš, a požadovali rychlá odvetná opatření.

Akiba patřil k aktivistům. Navenek byl vedoucím zemědělského statku v kibucu Ejn Or, ve skutečnosti však měl v Haganě vysokou hodnost a byl zodpovědný za celou obranu Galileje. Léta ho poznamenala mnohem víc než jeho bratra Báraka. Jeho tvář měla unavený výraz a vousy měl téměř šedé. Se smrtí Rút a Šošany se nikdy nevyrovnal. Navždy v něm zůstal osten hořkosti.

V Haganě byl mluvčím extremistické skupiny, která požadovala průraznější akce. A čím byla situace těžší, tím se stávala Akibova skupina účinnější. Když Britové zahájili na pobřeží Palestiny blokádu, byla Akibova trpělivost u konce. Svolal frakci svých stoupenců v Haganě. Byli to stejně podráždění a zatrpklí muži jako on, kteří brzy dospěli k rozhodnutí, které otřásl základy Jišuvu.

Na jaře roku 1934 obdržel Bárak od Avidana naléhavou výzvu, aby přijel do Jeruzaléma.

"Stalo se něco strašného, Báraku," přivítal ho Avidan, "Váš bratr Akiba se rozešel s Haganou a vzal s sebou desítky našich nejlepších důstojníků. I z mužstva k němu přecházejí stovky lidí."

Když se Bárak zotavil z prvního leknutí, řekl se smutným povzdechem:

"Už léta tím vyhrožoval. Divím se, že se vůbec tak dlouho ovládal. Hlodá to v něm celá desetiletí, ode dne, kdy byl zavražděn náš otec. A se smrtí své ženy se také nikdy nesmířil."

"Určitě dobře víte," pokračoval Avidan, "že polovinu své práce u Hagany vyplývám na to, abych držel naše chlapce na uzdě. Kdybychom jim dali volnou ruku, zahájili by zítra proti Britům válku. My oba cítíme v podstatě jako Akiba, ale to, co si umíní teď, by nás všechny mohlo strhnout do záhuby. V Palestině jsme dosáhli hodně - ale jen díky tomu, že jsme navzdory rozdílným názorům navenek vždycky vystupovali jednotně. Když s námi jednali Britové a Arabové, vyjednávali jakoby s jediným člověkem. Ale teď Akiba soustředil kolem sebe smečku horkokrevných aktivistů. Když začnou používat teroristické metody, bude tím trpět celek."

Bárak odjel do kibucu Ejn Or, který nebyl daleko od Jad El. Tak jako většina starších kibuců změnil se i Ejn Or v kvetoucí zahradu. Akiba, který patřil mezi starší členy kibucu a jeho spoluzakladatele, měl pro sebe domek, jehož dva pokoje byly plné knih. Měl dokonce vlastní rádio a záchod, což bylo v kibucu vzácnou výjimkou.

Bárak mluvil se svým bratrem mírně. Nic z toho, co říkal, nebylo pro Akibu novinkou. Pociťoval jen neklid z hrozící hádky s bratrem.

"Tak tedy se podívejme - pánové z ústřední rady Jišuvu tě poslali jako předvoj, abys mi tu naříkal. Zřejmě se z nich stávají na slovo vzatí odborníci na uklidňování myslí."

"Byl bych tě navštívil i bez té výzvy," odpověděl Bárak, "když jsem se dozvěděl, jakou šílenost máš v úmyslu."

Akiba chodil neklidně sem a tam. Bárak ho sledoval očima. Ještě stále se tak snadno dostane do ráže, jako když byl kluk, napadlo ho.

"Nechci dělat nic jiného než to, na co si ústřední rada netroufá, přestože musí vidět, že to bez toho nejde. Ale pánové z ústřední rady se budou muset dřív nebo později vypořádat se skutečností, že Britové jsou naši nepřátelé!"

"Máme na to jiný názor, Akibo. Vcelku nám to s Brity dosud šlo dost dobře."

"Jestli si to opravdu myslíš, pak jsi blázen."

"Jen jsem se špatně vyjádřil. V Palestině mají Britové pravoplatně svrchovanost."

"A s klidem přihlížejí, jak nám Arabové podřezávají krk," namítl ironicky Akiba. "Pánové z ústřední rady Jišuvu si jezdí s aktovkami na konference, skromně předkládají své noty a slušně se uklánějí, zatímco muftího a jeho hrdlořezů se chytá amok. Už jsi někdy viděl Araby vyjednávat?"

"Chceme dosáhnout cíle legální cestou."

"Můžeme ho dosáhnout jedině tehdy, budeme-li ochotni za něj bojovat!"

"Budeme-li skutečně muset bojovat, měli bychom být ve svém boji jednotní. Když zorganizuješ skupinu lidí, kteří budou stát mimo zákon, postavíš se na stejnou úroveň jako muftí. Pomyslels už někdy na to, jaké by to mohlo mít následky, kdyby Britové opustili Palestinu? Tady nerozhoduje, co cítíš ty nebo já. Chceme-li dosáhnout toho, aby z nás byl národní stát, pak jsou Britové pro nás stále ještě důležití."

Akiba odmítavě mávnul rukou.

"Dosáhneme vytvoření národního státu tak, jako jsme probudili tuto zemi - potem a krví. Ale já odmítám sedět a čekat, až nám Britové něco darují!"

"Naposledy, Akibo - nech toho. Nedělej to, co máš v úmyslu. Umožníš našim nepřítelům, aby si na nás ukazovali prstem a ještě zesílili svou lživou propagandu. Nic jiného nedocílíš."

"Tedy takhle!" zvolal Akiba. "Teď jsme u jádra problému. Pro Židy platí pravidla hry! Židé nesmějí udělat nic nesprávného! Donekonečna mají prosit a apelovat! Když je někdo udeří do tváře, mají mu nastavit ještě i druhou!"

"Přestaň s tím!" napomenul ho Bárak.

"Proboha, jen to ne!" zvolal Akiba. "Dělejte si co chcete, jen proboha nebojujte! Nemůžeme přece chtít, aby si Němci, Arabové a Angličani nakonec pomysleli, že nejste hodní hoši."

"Říkal jsem ti, abys přestal."

"Víš, co jsi, Báraku? Jsi Žid z ghetta. To jsi, ano, a taky všichni ostatní z ústřední rady. Ale já ti něco povím, milý bratře. Teď tady mluvíš se Židem, který možná nemá pravdu, ale je odhodlaný ubránit svou kůži. Ať si tedy celý ten prokletý svět myslí, že nemáme pravdu!"

Bárak se třásl vzteky. Seděl tu bez hnutí a pokoušel se skrýt své vzrušení. Akiba mluvil dál a dával průchod všemu, co se nashromáždilo v jeho zatrpklém srdci. Byl Akiba skutečně v nepravu? Kolik hoře a ponižování, kolik bolesti a zrady musí na člověka dopadnout, než vrátí úder?

Bárak vstal a šel ke dveřím.

"Řekni Avidanovi a pánům z ústřední rady Jišuvu a vůbec všem ostatním slabochům, kteří chtějí pořádek jen vyjednávat, že Akiba a Makabejci mají pro Brity a Araby nové poselství: Oko az oko, zub za zub!"

"Ode dneška nepřekročíš práh mého domu," řekl pevně Bárak. Bratři se na sebe dlouho mlčky dívali. V Akibových očích se objevily slzy.

"Už nikdy nemám přijít do tvého domu?" zeptal se.

Bárak neodpověděl a ani se nepohnul.

"Jsme bratři, Báraku. Přinesl jsi mě na zádech do Palestiny."

"Ano - a dnes toho lituji."

"Miluju Palestinu stejně jako ty," řekl Akiba a rty se mu třáslly. "Odsuzuješ mě, protože jedním podle příkazu svého svědomí."

Bárak, který stál u dveří, se o krok vrátil.

"To ty, Akibo, ty a tví Makabejci jste udělali z bratrů nepřátele. Od našeho dětství jsem vždycky poslouchal, jak při každé příležitosti cituješ příslušné místo z bible. Nu, snad by sis měl přečíst, co se píše o zélótech, kteří švali bratra proti bratru, vnesli mezi Židy nesvár a zavinili, že Římané rozbořili Jeruzalém. Říkáte si Makabejci - já vás nazývám zélóty."

Bárak se znovu chystal odejít.

"Nezapomeň na jednu věc, Báraku ben Kanaane," odpověděl mu Akiba. "Cokoliv bychom udělali, ať už je to správné či ne, se nedá ani přirovnat k tomu, co udělali židovskému lidu. Vzpomeneme-li na vraždění, které trvalo dvě tisíciletí, pak nemohou Makabejci udělat vůbec nic, co by se dalo i jen na okamžik považovat za bezprávi."

XV. Osada Jad El rozkvetla v pravý Eden. Močály ustupovaly stále víc, až bylo dost úrodné půdy pro dalších sto rodin. Ústředí mošavu mělo kolem pětadvaceti těžkých zemědělských strojů a pokusnou stanici. O pěstování ryb v nově založených rybnících se starali všichni příslušníci osady společně.

Cesty v sídlišti bylo po celý rok zelené a na jaře a na podzim rozkvetly a svítily v nesčetných barvách. V Jad El byla základní i střední škola, velké obecní středisko s koupalištěm, knihovna, divadlo a

malá nemocnice, v níž pracovali dva lékaři.

Dokončení elektrického vedení se stalo velkou událostí, kterou oslavily všechny osady v údolí. Byla to větší slavnost než veškeré dosavadní; v osadách Ejn Or, Kfar Gileadi, Ajelet Hašachar i Jad El se ve stejném okamžiku rozsvítila světla.

Byl to rok, kdy Židé z Jad El pomohli svým arabským sousedům postavit vodovod do Abú Ješa. To bylo něco, co dosud neměla žádná arabská vesnice v Palestině. Kromě toho rozšířili část elektrického zavlažovacího zařízení až k polím v Abú Ješa, aby ukázali Arabům, že umělé zavlažování zvýší výnos půdy.

Když se pak Kamál dozvěděl, že Židé hledají v chulské oblasti půdu, na níž by mohli založit vesnici pro mládež, daroval Sionistické osídlovací společnosti z vděčnosti několik dunamů vysočiny protínající se nad Abú Ješa.

Bárak byl velmi hrdý na svého syna. V sedmnácti letech měřil Ari metr osmdesát a měl sílu jako lev. Kromě hebrejštiny a angličtiny ovládal arabštinu, němčinu, francouzštinu a jiddiš. K tomuto jazyku se vracela jeho matka pokaždé, když se rozčílila, rozzlobila, anebo když si chtěla ulevit.

Ari byl zanícený zemědělec. Tak jako většina mladých lidí v mošavu i Ari a Dafna byli členy mládežnické skupiny. Probrázdili křížem krážem celou Palestinu, aby poznali místa, kde se kdysi odehrály slavné bitvy minulosti. Vystoupili na horu, kde Hebrejci přes tři roky odolávali náporu Římanů, a putovali pouštní cestou, kudy Mojžíš vedl svých dvanáct kmenů. Chodili v tradičních modrých halenách a krátkých kalhotách a zpívali písně o velikém cíli získat si znovu vlast.

Dafna vyrostla ve svěží, zdravé děvče. Byla velmi přitažlivá a z celého srdce milovala syna Báraka ben Kanaana. Chtěli se brzy vzít a buď založit v Jad El další sídliště, anebo vybudovat s nějakou skupinou mladých novou osadu. Mladí lidé, kteří dokončili školu, to dělali dost často. Když však vypukly v Palestině nepokoje, měli Ari a Dafna stále méně času pro sebe.

Ari už v Haganě dokázal, co umí, a přestože byl velmi mladý, považoval ho Avidan za jednoho z nejslibnějších vojáků v celé Palestině. Nejlepším vojákům Hagany skutečně nebylo ještě ani dvacet let. Když začal boj s Brity o přistěhovalectví, byl Ari Haganou obvykle odvelen tam, kde se očekávaly lodi Alija bet. Měl za úkol ukrýt ilegální přistěhovalce v kibucech a vybírat cestovní pasy od "turistů", kteří přijeli do země legálně.

Když měl někdy výjimečně den nebo dokonce dva dny volno, zavolal obvykle do jad El a požádal Dafnu, aby přijela stopem do Tel Avivu. Tam mohli jít na koncert nově vytvořené filharmonie, složené převážně z německých Židů. Dirigentem prvního koncertu, který uspořádala, byl Toscanini. Anebo se mohli podívat na výstavy výtvarného umění, vyslechnout si přednášku v středisku mládeže či se vykoupat na některé z málo zalidněných pláží, ležících na sever od Tel Avivu. Velmi se milovali a loučení bylo pro ně čím dál těžší.

Ari se chtěl oženit, až bude mít kus půdy, aby si na něm mohl postavit dům. Ale když se situace přiostrhovala a práce pro Haganu bylo stále víc, vypadalo to, že ke svatbě nikdy nedojde.

Napětí, které se v roce 1933 rozšířilo s vlnou alije německých Židů, vyvrcholilo v roce 1935. V tomto roce se Židům podařilo dostat do země více přistěhovalců než kdykoli předtím. Někteří přišli legálně, jiní ilegálně. Jestliže druhá vlna alije přinesla do země politické deje a vedoucí osobnosti a třetí zas pionýry a osadníky, pak přistěhovalectví německých Židů znamenalo kulturní a vědecký rozmach Jišuvu.

Effendiové, kterým nezbyvalo než přihlížet, jakých úspěchů dosahují Židé, doslova zuřili. Jejich rozhořčení dosáhlo takového stupně, že se poprvé vzdali svých vnitřních svárů a obránili se na Brity s jednotnou a ultimativní výzvou, aby zastavili židovské přistěhovalectví a znemožnili Židům získávat půdu.

Začátkem roku 1936 požádala ústřední rada Jišuvu Brity o několik tisíc víz, aby zmírnila neustále se zhoršující situaci německých Židů. Britové však podlehl obrovskému tlaku Arabů a nepovolili ani tisíc přistěhovalců.

Ve stejné době učinil muftí pokus uchopit moc v Palestině do vlastních rukou. Na jaře roku 1936 inscenoval řadu nových nepokojů a výpadů. I tentokrát padli za obět většinou staří, bezbranní ortodoxní Židé na posvátných místech. Hned po vypuknutí nepokojů vyhlásil Amín Husejní vytvoření Nejvyššího arabského výboru, jehož cílem byla nová generální stávka na protest proti "prožidovské" politice Britů.

Tentokrát připravil muftí svůj manévř velmi pečlivě. Veřejnost se sotva stačila dozvědět o vytvoření Nejvyššího arabského výboru a už se jeho lidé z klanu Husejní s pomocí placených rváčů dali do práce. Rozešli se po celé zemi, aby si vynutili generální stávkou, a postarali se, aby nařízený bojkot byl přesně dodržen. Zahájili divoké vraždění. Systematicky odstraňovali všechny Arabů, kteří byli známi jako protivníci muftího. Navenek postupovali tak, jako by šlo o akci proti Židům a Britům, ale jejich vlastním cílem byla likvidace všech politických odpůrců muftího.

Také Kamál, dlouholetý přítel Báraka ben Kanaana a muchtar v Abú Ješa, musel pykat za své přátelství s Židy. Husejního lidé přistihli letitého muchtara, jak se vkleče modlí v malé mešitě své vesnice, a podřizli mu krk. Jeho syna Táhu Židé rychle odvezli do Jad El, kde byl v bezpečí. Zůstal u Ben Kanaanovy rodiny.

Muftí a jeho lidé si krvavým násilím vynutili generální stávkou a bojkot Židů. Arabové teď nemohli prodat své výrobky a úroda jim hnula na polích. V přístavu a v okolí Jaffy se obchod téměř zastavil. Stávka měla pro arabské obyvatelstvo katastrofální následky, avšak proti muftímu se nedalo nic dělat.

Amín Husejní vystoupil znovu na minbar, stolec Prorokův, a obvinil odtamtud ze všeho zla Židy. Roztrpčení a zlost mezi Arabů vzrůstaly stejnou měrou, jak se zhoršovala jejich situace.

Netrvalo dlouho a Arabové začali přepadávat židovské osady, zapalovat úrodu na polích a krást ji. Kdykoli se jim dostal do rukou neozbrojený Žid, zabili ho a strašlivě znetvořili jeho mrtvolu.

Když hrůza narůstala, vydal Avidan naléhavou výzvu k židovskému obyvatelstvu, aby se zdrželi násilí. Arabové jsou jen obětí štvavé propagandy, a kdyby se na zlo odpovídalo zlem, nic by se nezlepšilo.

Avšak Akiba a jeho Makabejci měli jiný názor. Brzy po rozchodu s Haganou jim Britové jejich organizaci zakázali. Byli tedy nuceni přejít do ilegality a skrývat se.

Makabejci se pokoušeli oplácet teror terorem. Jejich organizace však nebyla ještě natolik mohutná a silná, aby se dokázala vyrovnat se záškodníkům muftího. I když se ústřední rada Jišuvu od nich distancovala, bylo nemálo Židů, kteří schvalovali, že Makabejci oplácejí násilí násilím.

Muftí se chystal uchvátit celou Palestinu a teď přistoupil k další fázi svého plánu. Vydal výzvu s fanatickým textem, v níž se obracel na Arabů všech zemí, aby se spojili v boji a zachránili Palestinu z drápů britského imperialismu a sionismu. Jeho gangsteři se rozptýlili po všech arabských vesnicích a vyzývali muže k boji proti židovským osadám. Felláhové většinou neměli ani trochu chuti bojovat, ale netroufli si couvnout, protože se báli muftího.

Jedna odpověď na výzvu muftího přišla až z Iráku. V irácké armádě sloužil důstojník jménem Kávudží, a ten spatřoval v palestinském "povstání" možnost, po níž dávno prahnul. Stane se ozbrojeným spojencem muftího a tím snadno získá moc i bohatství. Dal si ušít celou kolekci parádních uniforem s různými řády podle vlastní fantazie a prohlásil se generalissimem osvobozené armády.

Za peníze, které muftí vyžádával z palestinských Arabů, zahájil Kávudží akci. Zorganizoval za hranicemi země armádu a postavil na nohy smečku raubířů a banditů, pašeráků omamných jedů, obchodníků s děvčaty a podobných živlů. Nalákal je na to, že budou moci znásilnit spousty Židovek a že ji jako válečná kořist spadne do klína hromada "hebrejského zlata".

Kávudží zvolil velmi prostou, ale zákeřnou taktiku. Když se přesvědčil, že jeho jednotky mají možnost ústupu, připravil na vhodném místě na silnici past a číhal, až se přiblíží nějaký autobus nebo jiné neozbrojené vozidlo, případně skupina chodců. Když se Arabové ujistili, že nedorazí k odporu, vyskočili z úkrytu, zaútočili, vyplnili, co se dalo, a uprchli.

Brzy byla celá země vydána napospas teroru Kávudžího "osvobozené armády" a muftího smeček. Arabské obyvatelstvo bylo bezbranné. Britové nesli jeho řádění nelibě, ale do boje s ním se jim nechtělo a Židé byli odhodláni chopit se zbraně jen v sebeobraně.

Britové arabské útoky nepotlačili, omezili se jen na několik málo přímo směšných opatření. Udělali pár razií a tam, kde tušili úkryt banditů, uložili obcím peněžitou pokutu. Jednou nebo dvakrát zničili několik vesnic. Jinak se však stáhli do své ulity. Vybudovali přes padesát obrovských betonových bunkrů, rozmístěných po celé Palestině, z nichž chtěli kontrolovat okolí. V každé pevnosti bylo místo pro několik set nebo i tisíc vojáků. Pevnosti navrhl muž jménem Teggart a postavili je Židé.

Teggartovy pevnosti byly založeny na systému, který byl starý jako země sama. Už ve starověku

používali Židé k těmto účelům dvanácti hor. Oheň na vrcholu hory spatřili lidé na sousedním vrchu a odtud podali hlášení dál. Také křižáci zachovali tento způsob obrany a své hrady stavěli vždy tak, aby z nich bylo vidět na hrad v sousedství nebo v nejbližším opevněném místě. A teď i Židé zakládali své zemědělské osady tak, aby na ně bylo vidět ze sousední vesnice.

Britové se každý večer stáhli do Teggartových pevností a do rána z nich nevytáhli paty. Výpady, které podnikali ve dne, neměly žádný účinek. Sotva se z některé pevnosti pohnula kolona aut, zvěst o tom se rozšířila rychlostí blesku. A když pak britští vojáci konečně dozrazili na místo, po nepříteli už nebylo ani památky.

Ale dokonce i za této nepředstavitelné situace Židé nepřestávali pašovat do země ilegální přistěhovalce a budovat po ně nová sídliště. Tam, kde měla být postavena nová osada, sešlo se v první den vždy několik set zemědělců a stavebních řemeslníků ze všech okolních vesnic. Za východu slunce se dali do práce a do večera postavili v rychlosti věž, vybavenou generátorem a reflektorem a obklopenou malou palisádou. Když věž a palisáda stály, vrátili se pomocníci na noc do své vesnice a noví osadníci zůstali pod ochranou malé skupiny Hagany v palisádě sami. Z Ariho ben Kanaana, kterému bylo nedávno dvacet let, se stal odborník na tyto branné osady. Obvykle velel skupině Hagany, která zůstala na místě, aby naučila nové osadníky, jak se vypořádat s arabskými špehy a útočníky, anebo je učil zacházet se zbraněmi, které měli k dispozici. Arabové zaútočili skoro na každou novou osadu. Avšak způsob, jakým lidé z Hagany dovedli zahnat útočníky, zapůsobil na nové osídlence. Získali klid a odvahu. Ari zůstal vždy několik týdnů na místě a pak odjel se svými lidmi tam, kde bylo třeba založit další obrannou osadu.

Arabové si počínali čím dál troufaleji, takže Britové nemohli jen nečinně přihlížet. Muftí a jeho generalissimus Kávudži je dokonale zesměšnili, a proto se konečně rozhodli něco podniknout. Rozpustili Nejvyšší arabský výbor a vydali na muftího zatykač. Ten se před britskou policií uchýlil pod ochranu Skalního domu - Omarovy mešity, nejposvátnějšího místa muslimů v celé Palestině.

Britové se do mešity neodvážili vstoupit, obávali se, že by tím vyprovokovali "svaté" povstání v celém muslimském světě. Po týdnu stráveném v mešitě uprchl Amín Husejní v ženských šatech do Jaffy a odtud lodí do Libanonu.

Když jeruzalémský muftí opustil Palestinu, oddechlo si hlavně arabské obyvatelstvo. Útoky přestaly, nepokoje dozněly a Britové začali sestavovat nové vyšetřovací výbory.

Po dalším přezkoumání situace zahájili Britové nový kurs a předložili návrh na rozdělení Palestiny na dva oddělené státy. Lví podíl měli dostat Arabové a Židům měl připadnout úzký pruh země od Tel Avivu po Haifu a ty části Galileje, které zúrodnili.

Jišuv, sionisté na celém světě i Židé v Palestině byli stálým krveproléváním unaveni. Už mělo po krk narůstajícího fanatismu Arabů i stále zřejmější britské verolomnosti. Mandát původně předpokládal, že se židovská domovina bude rozkládat na území obou břehů Jordánu - teď jim však Britové nabízeli jen malý kousek země. Přesto se rozhodli, že návrh přijmou.

Britové se pokoušeli vysvětlit Arabům, že by bylo rozumné návrh akceptovat, protože území určené Židům už stejně nebude moci přijmout příliš mnoho přistěhovalců. Avšak Arabové chtěli jedno: zahnat všechny Židy do moře. A tak Hádž Amin el Husejní začal z Bejrútu znovu organizovat arabské povstání proti Židům.

Stavatel britských pevností Teggart postavil podél libanonských hranic plot z ostnatého drátu nabitý elektřinou, aby zákeřným bandám a pašerákům zbraní jeruzalémského muftího zatarasil cestu. Aby tato překážka byla ještě účinnější, postavil Teggart podél ní v nepříteli velkých vzdálenostech řadu betonových bunkrů.

Jedna z pevností Teggartovy linie stála nedaleko osad Abú Ješa a Jad El, přibližně v místech, kde by podle ústního podání měl ležet hrob královny Ester. Dostala proto jméno "Fort Ester". Teggartova linie sice zbrzdila arabskou infiltraci, ale úplně zabránit jí nedokázala.

V Haganě, která se tak dlouho držela stranou, se začal rozmáhat neklid a palestínští Židé si stále důrazněji kladli otázku, kdy jim ústřední rada Hagany konečně dovolí bojovat. Protože tlak neustále rostl, schválil Ben Gurion nakonec Avidanův návrh. Návrh vycházel ze skutečnosti, že Sionistická

osídlovací společnost získala kus půdy v nejsevernějším cípu Galileje, hned u libanonských hranic, kde podle názoru tajné služby Hagany bylo těžiště arabské infiltrace.

Brzy po koupi pozemku obdržel Ari ben Kanaan a ještě dva mladí lidé, kteří patřili k nejschopnějším v Haganě, výzvu, aby přijeli do Tel Avivu a přihlásili se v tajném hlavním stanu Hagany u Avidana.

Holohlavý vůdce židovské obrany rozložil mapu a prst položil na místo, kde ležela nově zakoupená parcela. Její význam byl pro další vývoj arabské revolty naprosto zřejmý.

"Chtěl bych, abyste se vy tři ujali velení jednotky, která tam půjde a postaví kibuc. Pečlivě vybereme osmdesát našich nejlepších mužů a dvacet žen, kteří pojedou s vámi. Nemusím vám říkat, do čeho jdete."

Všichni tři mlčky přikýkli.

"Je naprosto jasné, že muftí udělá vše, aby vás odtud vyhnal. A my jsme ještě nikdy nevybírali místo pro kibuc ze strategického hlediska."

Když se Sára ben Kanaanová dozvěděla o novém úkolu, kterým pověřili jejího syna, sevřelo se jí srdce. Už celá léta vídala Ariho jen s býkovcem anebo se zbraní v ruce. Ale teď dostala strach jako ještě nikdy. Teď ho tedy posílají s nejlepšími lidmi celého Jišuvu do sebevražedné akce.

Ari políbil matku, jemně jí setřel z tváře slzy a řekl, že všechno bude dobré, aby si nedělala starostí. Otcí jen potřásl rukou. Nemusel nic říkat, rozuměli si beze slov. I Dafna přišla, aby se rozloučila s Ariho rodiči.

Jad El opouštěli spolu. Jen na chvíli se krátce ohlédl, aby se pohledem rozloučili s poli a přáteli, kteří je přišli vyprovodit. Když se začali ztrácet v dáli, Bárak vzdychl a položil Sáře ruku kolem ramen.

"Mají tak málo ze života," řekla Sára. "Kolikrát se jich ještě budeme muset vzdávat?"

Bárak se ještě naposled pokusil zachytit pohledem syna a Dafnu. Potřásl hlavou.

"Bůh žádal Abrahama, aby mu obětoval syna. V tomto stínu žijeme. Budeme se muset Ariho vzdávat pokaždé, když to Bůh bude chtít."

Sto nejlepších mladých mužů a žen Jišuvu se vydalo k libanonským hranicím, aby zlodějům a vrahům uzavřeli cestu. Zástupcem velitele jednotky byl dvaadvacetiletý Ari ben Kanaan.

Kibuc, který měli postavit, dostal jméno Hamišmar - Stráž.

XVI. Deset nákladních aut, které vezly stovku mladých mužů a žen z Hagany a jejich výzbroj, projelo posledním židovským sídlištěm Naharia v Galileji a rychle ujíždělo po pobřežní silnici do týla území, kam si Židé ještě nikdy netroufli. Tisíc arabských očí napjatě hledělo za nákladními vozy, směřujícími do podhorské oblasti pod Teggartovou linií a pak nahoru k vrchům u libanonských hranic.

Auta zastavila, lidé postavili stráž a rychle vyložili náklad, aby se auta mohla co nejrychleji vrátit do Naharie a do opevněného sídliště, dříve než nastane tma. Stovka malých lidí osaměla. Hory i údolí, které je obklopovaly, se hemžily bandity. Za zády měli asi dvanáct nepřátelských arabských obcí.

Postavili malou palisádu, zakopali se a čekali na východ slunce.

Do rána se od Hebronu po Bejrút roznesla zpráva, že se Židé vydali do hor. Muftí v Bejrútu zuřil. Tohle byla otevřená výzva. Přisahal při vousech Prorokových, že tyhle Židy zažene do moře.

Stovky mužů a žen z Hagany se daly do horečnaté práce. Museli co nejdříve upevnit své pozice v tboře na úpatí hory a připravit se na útok. Věděli, že není vyhnutí.

Každou noc, když neměli stráž, padli si Ari a Dafna do náruče a vyčerpání námahou usnuli.

Útok se dostavil čtvrtou noc a s takovou silou, jakou Židé ještě nikdy nezažili. Tisíc arabských střelců a několik kulometů ostřelovalo z vrcholu hory po pět hodin pozice Židů. Poprvé použili Arabové i granátomety.

Ari a jeho lidé se přikrčili ve svých zákopech a čekali, až se Arabové pokusí dobýt místo útokem a s nožem mezi zuby se připlíží blíž. Vtom se za palisádou náhle rozsvítilo šest reflektorů a kužely jejich světél ozářily terén. Židé zahájili palbu na nepřítele, který se mezitím přiblížil, a v prvním náporu zabili šedesát Arabů.

Útočníky ochromil strach. Ari přešel s polovinou svých lidí do protiútoků a brzy bylo bojiště poseto mrtvými a raněnými Araby. Ostatní s křikem uprchli.

Týden se Arabové nepokusili o žádnou novou akci. Muftí i Kávudží byli bezmocní. Nepomohly tresty ani sliby. Arabové se neodvážili znovu zaútočit.

Při prvním útoku ztratila Hagana tři chlapce a jednu dívku. Mezi padlými byl i velitel skupiny. Velení se ujal Ari.

Každý den postoupili bojovníci Hagany o několik metrů nahoru po stráni, zakopali se a čekali, až skončí noc. Arabové je pozorovali ze svých pozic na vrcholu hory, ale za světla se nikdy nepokusili o útok.

Za týden mohl Ari zrušit první tábor na úpatí hory, protože teď stál uprostřed stráně už nový tábor. Arabové ještě nezapomněli na lekci z prvního útoku. Už se nepokoušeli zaútočit na tábor přímo, jen ho ostřelovali z dálky.

Jakmile Ari zjistil, že Arabové váhají, pokusil se o ofenzívu. Udeřil koncem druhého týdne, krátce před rozedněním. Arabové stříleli celou noc. Ari počkal, až se unaví a jejich pozornost ochabne. Za svítání zaútočil s pětadvaceti nejlepšími muži a s deseti ženami a zahnal ospalé Araby z vrcholu hory. Zatímco se Arabové zotavovali z šoku a sbírali síly k protiútoku, Židé se v rychlosti zakopali. Ari ztratil pět vojáků, ale postavení udržel. Rychle postavil na vrcholu hory opevněnou pozorovatelnu, odkud měl přehled přes celé území. Když se rozednilo, dali se rychle do práce, aby dobře opevnili pozici, kterou právě získali.

Muftí šílel vzteky. Vyměnil vůdce svých band a sestavil novou jednotku o tisíce mužích. Arabové znovu a znovu útočili, ale jakmile se přiblížili k Ariho pozicím, všeho nechali a uprchli. Židé měli poprvé v rukou výhodné postavení a byli rozhodnutí se ho nevzdat.

I když se Arabové vyhýbali přímému střetnutí, udělali všechno, co bylo v jejich moci, aby Židům ztrpčili život. Ari a jeho lidé byli neustále ostřelováni. Nejbližší židovská osada byla až v Naharii. Všechny zásoby včetně vody musela přivážet auta jedoucí nepřátelským územím. Když se podařilo náklad dovézt, museli Ariho lidé vláčet všechno nahoru. Ale Hamašmar se přes všechny těžkosti a vzdor velkému vypětí udržel. Pod ochranou palisády postavili několik nouzových chat a začali stavět silnici k úpatí hory. V noci obcházel Ari a jeho lidé Teggartovu linii, aby zadrželi lidi, kteří ilegálně přecházeli hranice a pašovali zbraně. Tajný přístup do Palestiny, jehož dosud užívali muftího rebelové, se uzavřel.

Devadesát procent lidí z Ariho skupiny pocházelo z nějakého kibucu nebo mošavu. Zúrodnování nebo obdělávání půdy měli přímo v krvi. Nikde nedokázali žít delší dobu, aniž by se pokusili něco vypěstovat. A tak začali obdělávat i půdu v Hamašmaru. Přišli pod záminkou, že tady postaví kibuc, a teď ho tu chtěli opravdu mít, děj se co děj. Ještě nikdy nepracovali na svahu a práce byla o to obtížnější, že kromě řídkých srážek tu nebylo žádné přirozené zavlažování. Avšak do tohoto úkolu se pustili se stejným nadšením jako kdysi do vysoušení močálů v Jezreelském údolí a do zúrodnování vyprahlé a zvětralé Šaronské nížiny.

Na svazích vybudovali terasy a požádali Sionistickou osídlovací společnost o peníze, aby mohli zakoupit zemědělské nářadí.

Ústřední rada Jišuvu a vůdce Hagany byli nadšeni úspěchy odhodlaných mladých lidí z Hamašmaru. Rozhodli se zakládat i další osady se strategickým významem, které by mařily cíle arabských útočníků.

Jednou v noci, když Ari ležel ve stanu a tvrdě spal, někdo ho nešetně probudil.

"Pojď, Ari, rychle!"

Shodil pokrývku, vzal si zbraň a běžel za ostatními k jižním polím, nad nimiž právě zakládali terasy na pěstování vína. Tam spatřili skupinu rozčilených lidí. Když uviděli Ariho, všichni zmlkli. Kolem se povalovaly cáry modré košile. Krvavá stopa vedla do hor. Ari se podíval na kolemstojící. Žádný nepromluvil.

"Dafna," hlesl Ari bezbarvým hlasem.

Za dva dny našli mrtvolu. Dívce usekli ruce, uřízli nos a vypíchali oči.

Nikdo nespátřil v Ariho očích ani slzu. Někdy, čas od času, na několik hodin zmizel, a když se vrátil, byl nápadně bílý. Nedal však najevo ani smutek, ani nenávist, ba ani vztek. Už nikdy nevyslovil Dafnino jméno.

Půltuctu arabských obcí nedaleko Hamišmaru čekalo se strachem na odvetný útok. Ten se však nikdy nedostavil.

Židé v Hamišmaru i v jiných sídlištích, založených také na strategicky důležitých místech, se drželi. Nová taktika sice omezila muftího akce, nedokázala je však zmařit. Do tohoto zmatku přijel do Jeruzaléma britský major. P. P. Malcolm.

Když propukla muftího revolta, byl major P. P. Malcolm přeložen k Intelligence Service v Jeruzalémě. Major byl samotář, téměř nedbal na svůj zevnějšek a pohrdal vojenskou tradicí. Jakákoliv formálnost mu připadala směšná. Někdy vyjadřoval své názory nepokrytě, a bylo-li třeba, i velmi ostře. Jindy chodil celé dny mlčky v hlubokém zamyšlení. V takových obdobích se obvykle ani neholil ani nečesal. Měl velmi ostrý jazyk, a kdykoli měl příležitost nějak šokovat své okolí, udělal to. Byl prostě excentrik a ostatní důstojníci ho považovali za prapodivnou figuru. Majr byl velký a hubený, měl kostnatý obličej a trochu kulhal. Ve všem byl pravým opakem prototypu britského důstojníka.

Když major Malcolm přijel do Palestiny, sympatizoval s Araby, protože to u britského důstojníka patřilo k dobrému tónu. Tato náklonnost však neměla dlouhého trvání. Zakrátko se z P. P. Malcolma stal zanícený sionista.

Tak jako většina křesťanů, z nichž se stanou sionisté, byl i P. P. Malcolm mnohem rozhodnějším a fanatičtějším stoupencem této myšlenky než kterýmkoliv z Židů. Nějaký rabín ho naučil hebrejštině, a jak měl chvíli volno, četl si v bibli. Byl přesvědčen, že Bůh si přeje, aby se Židé znovu stali národem. Důkladně si prostudoval válečná tažení, o nichž se píše v bibli, a seznamoval se s taktikou Jozuy, Davida a hlavně Gedeona, pro kterého přímo horoval. Nakonec došel k přesvědčení, že jeho přeložení do Palestiny musela být vůle Boží. Bůh si vyhlédl jeho, P. P. Malcolma, aby vedl dítku izraelská k jejich velikému cíli.

Ve staré rachotině, kterou si levně koupil u obchodníka se šrotem, projel Malcolm Palestinu křížem krážem. Kde nebyly cesty, belhal se vzdor své špatné protéze pěšky. Navštívil každé bojiště z biblických dob, aby si na místě zrekonstruoval taktiku bitev a postup událostí.

Lidé se často divili, že britské vrchní velení trpí na takovém místě člověka Malcolmova typu. Ale generálu Charlesovi, veliteli vojenských sil v Palestině, bylo jasné, že Malcolm je génius, jeden z mála rebelů, kteří mají svůj svérázný názor, že je to prostě tvor, jaký se mezi vojáky vyskytne jednou za mnoho let. Malcolm byl přesvědčený, že britské vojenské příručky jsou k smíchu, jejich strategickými návody pohrdal a o celé britské armádě soudil, že je dobrá leda na zbytečné vyhazování peněz.

Jednou večer, když mu při jízdě autem unikl vzduch hned ze dvou pneumatik najednou, nechal P. P. Malcolm vůz na místě a pěšky kráčet po silnici do Jad El. Jakmile překročil vnější obrannou linii, obklopilo ho z čista jasna asi šest strážných. Usmál se, zamával jim a zavolal:

"To jste udělali šikovně, hoši, ale teď mě zaveďte k Báraku ben Kanaanovi."

V Bárakově obývacím pokoji Malcolm přecházel rozčileně sem a tam. Vypadal ještě zanedbaněji než obvykle. Už celou hodinu přednášel Bárakovi o velikosti sionismu a o historickém poslání hebrejského národa. Nakonec řekl:

"A teď poslechněte, Ben Kanaane, proč jsem za vámi přišel. Převezmu Haganu a udělám z ní prvotřídní jednotku. Máte ten nejlepší lidský materiál, jaký jsem kdy viděl."

Bárak na něj zíral s otevřenými ústy.

Malcolm vyhlédl oknem. Viděl postřikovače, které se točily na polích, za nimi v dálce se rýsovalo Abú Ješa, ležící na stráni pod pevností Fort Ester.

"Podívejte se tam na tu pevnost nahoře - říkáte jí Fort Ester - já jí říkám Fort blbosti. Stačí, když se jí Arabové obloukem vyhnou. Tomuhle se Britové nikdy nenaučí."

"Majore Malcolme," ozval se Bárak, "mohl byste mi prozradit, proč jste mě poctil svou návštěvou?"

"Je všeobecně známo, že Bárak ben Kanaan je spravedlivý a nestranný člověk," odpověděl Malcolm. "Upřímně řečeno, většina Židů příliš moc mluví. V mé židovské armádě na ně nepřípadně ani deset slov. Povídání si obstarám sám."

"O tom jste mě dokonale přesvědčil," poznamenal Bárak.

"Hm," zabručel Malcolm a koukal dál z okna. Pak se prudce otočil a v očích mu plála stejná

houževnatost, jakou Bárak tak často vídal u svého bratra Akiby.

"Bojovat!" zvolal Malcolm. "Musíme bojovat! Tady jde o židovský národ, Ben Kanaane, a my musíme poslechnout Prozřetelnost!"

"Naprosto s vámi souhlasím. Na to jste mě ani nemusel upozorňovat."

"Ale ano, je třeba vás na to upozorňovat, všechny, kolik vás tu je, a to tak dlouho, dokud se budete zahrabávat ve svých osadách. Musíme se vydat na cestu a potrestat nevěřící. Když nějaký Arab vyjde z kavárny a ze vzdálenosti tisíc mil naslepo střílí směrem, kde leží židovská osada, namlouvá si, že je odvážný muž. Je načase sáhnout těm zatemněným pohanům na zoubek. Potřebuju Hebrejce, hebrejské vojáky! Zaříd'te okamžitě, abych si mohl promluvit s Avidanem. Britové jsou příliš pitomí, aby dokázali pochopit mé metody."

Svérázný major zmizel stejně rychle, jako se v Jad El objevil. Za hlasitého prozpěvování žalmů vykulhal z brány. Bárak ben Kanaan se za ním díval a kroutil hlavou.

Trochu později zavolal Avidana. Pro případ, že by vedení snad bylo odposloucháváno, mluvili spolu jiddiš.

"Co je to za člověka?" zeptal se Bárak. "Objevil se mi tady jako Mesiáš a začal řečnit o sionismu."

"Máme tu o něm zprávy," odpověděl Avidan, "ale musím se vám přiznat, že ten chlap je tak divný, že sami nevíme, co si o něm máme myslet."

"Můžeme mu věřit?"

"Nevíme."

Major P. P. Malcolm trávil teď všechn svůj čas se Židy. Bez okolků prohlašoval, že britští důstojníci jsou hloupí a nudní. Za pár měsíců ho znali všichni příslušníci Jišuvu. Ačkoliv se pohyboval v nejvyšších kruzích, jednali s ním vedoucí činitelé většinou jako s nevinným excentrikem. Považovali ho za šarantního člověka a říkali mu "náš bláznivý Angličan".

Ale brzy se ukázalo, že P. P. Malcolm zdaleka není blázen. Na diskusích v menších kroužcích prokázal úžasnou schopnost přemlouvat lidi. Členové ústřední rady, kteří ho navštívili, odcházeli domů s dojmem, že jim Malcolm učaroval.

Šest měsíců ho odbývali různými vytáčkami, až se jednoho dne bez ohlášení objevil v Ben Gurionově kanceláři v budově ústřední rady Jišuvu.

"Poslyšte, Ben Gurione," řekl kousavě, "jste zatracený blázen. Marníte svůj čas mluvením se svými nepřáteli a pro přátele si neuděláte pět minut času."

A otočil se na podpadku a zmizel.

Pak se dal Malcolm ohlásit u velitele britských ozbrojených sil v Palestině generála Charlese. Vyložil mu své názory a pokoušel se získat ho. Chtěl vyzkoušet své teorie v boji proti Arabům s pomocí židovských jednotek. Tak jako většina důstojníků ve štábu byl generál Charles na straně Arabů, ale uvědomoval si, že díky muftího rebelii začíná pozvolna hrát směšnou roli. Britové si postupně vytvořili vlastní židovskou policii a tvářili se, že nevidí, co podniká Hagana. Tváří v tvář všem těmto zmatkům se generál rozhodl dát Malcolmovi volnou ruku.

Malcolm si se svou rachotinou zajel do Hamišmaru. Byl přivítán strážemi, které ho uvedly nahoru k Arimu. Statný velitel Hagany si udiveně prohlížel vyzáblého Angličana, který se tam tak z ničeho nic objevil.

Malcolm mu poklepal na rameno.

"Zdá se, že jste šikovný mládenec," řekl. "Když si vyslechnete, co vám řeknu, uposlechnete mé rozkazy a osvojíte si moje metody, udělám z vás prvotřídního vojáka. Tak, a teď mi ukažte tábor a svá postavení."

Ariho jeho jednání poněkud zmátlo. Britové se v Hamišmaru ještě neukázali a nikdy nebrali Ariho hlídky na vědomí. O tom existovala nepsaná vzájemná dohoda. Samozřejmě však měli plné právo kdykoliv si Hamišmar prohlédnout. Ari nedůvěřoval Malcolmovi a chtěl mu ukázat jen část postavení - ale major jeho pokus ignoroval.

"Kde máte svůj stan, chlapče?" zeptal se konečně. Když tam došli, Malcolm se natáhl na Ariho polní lůžko a chvíli přemýšlel.

"Co tady vlastně chcete?" zeptal se Ari.

"Podejte mi mapu, synu," řekl Malcolm, který vůbec nevzal na vědomí, že se ho Ari na něco ptá. Ari mu podal mapu, Malcolm se posadil na okraj lehátka, rozvinul listy a prohrábl si strniště vousů.

"Kde mají Arabové hlavní základnu?"

Ari ukázal prstem na malou obec, vzdálenou asi patnáct kilometrů od hranic na libanonském území.

"Dneska v noci ji rozbijeme," oznámil mu Malcolm kategoricky.

V noci se pod Malcolmovým vedením vydala na cestu skupina osmi mužů a dvou žen. Přešli libanonské hranice. Židé byli nemálo udiveni, jak rychle a vytrvale je drobný Angličan vedl přes strmé srázy a sepentiny hor. Ani jednou se nezastavil, aby si odpočinul anebo aby se orientoval.

Než se vydali na cestu, uslyšel major Malcolm, jak jeden z vybraných mužů kýchl. Musel zůstat doma. Malcolm prohlásil, že každého, kdo nezvládne tempo, pořádně zmlátí.

Když se přiblížili k cíli, šel Malcolm sám napřed, aby se přesvědčil, jak to v obci vypadá. Asi za půl hodiny se vrátil.

"Je to tak, jak jsem myslel. Nerozestavili žádné stráže. Provedeme to tedy takhle."

Několika rychlými čarami narýsoval situační plán a zakreslil do něho tři nebo čtyři chalupy, o nichž byl přesvědčen, že slouží jako ubytovny pro pašeráky zbraní.

"Půjdu s třemi chlapci do vesnice, zahájíme odtud palbu na krátkou vzdálenost a hodíme jim do boudy pár ručních granátů, aby se banda dala trochu do pohybu. Uvidíte, že se ve zmatku dají na útěk. Naše skupina je zažene sem, na okraj vesnice, kde na ně bude číhat Ben Kanaan se zbytkem svých lidí. Koukejte si pořídit pár zajatců. Všude kolem musí být spousta tajných skladů zbraní."

"To je nesmyslný plán," řekl Ari. "Nemůže vyjít."

"Pak vám tedy navrhuju, abyste se vrátil do Palestiny," odsekl mu Malcolm.

To bylo poprvé a naposled, co Ari zapochyboval o nějakém Malcolmově opatření.

Začali Malcolmův plán uskutečňovat. Se skupinou čtyř mužů se major přiblížil těsně k stavením, o nichž byl přesvědčen, že tam má nepřítel svůj hlavní stan. Do jejich vchodu hodili čtyři ruční granáty a okamžitě zahájili palbu z pušek. Vznikla panika, jak ji Malcolm předvídal. Chladnokrevně hnal bandity přímo do rukou Ben Kanaanovi. Za deset minut bylo po všem.

Ariho skupina chytla dva zajatce a předvedla je majorovi.

"Kde jsou ukryty zbraně?" zeptal se prvního arabsky.

Arab pokrčil rameny.

Malcolm ho udeřil do tváře a opakoval otázku. Tentokrát se Arab při Alláhovi dušoval, že nic neví. Malcolm s naprostým klidem vytáhl z pouzdra pistoli a střelil Araba do hlavy. Pak se obrátil na druhého zajatce.

"Kde máte ukryty zbraně?" opakoval otázku.

Druhý Arab si pospíšil s odpovědí a velmi přesně udal polohu skladiště.

"Synové a dcery Judeje," prohlásil Malcolm, "dnes v noci jste se naučili hromadu důležitých věcí. Zítřka vám to ještě podrobně vysvětlím. Zatím jen tolik: nikdy nepoužívejte brutálních prostředků, abyste se něco dozvěděli. Volte vždy nejratší cestu."

Zpráva o Malcolmově úspěšné akci zapůsobila na všechny lidi v Palestině. Samozřejmě na každého jinak. Pro Židy to byla událost historického významu. Poprvé opustili své osady a podnikli výpad. Mnozí si mysleli, že se to mělo stát už dávno.

Mezi Brity vyvolala zpráva skutečné pobouření. Většina jich zastávala názor, že by Malcolm měl být okamžitě odvelen. Generál Charles si tím nebyl tak docela jist. Britské bojové metody proti Arabům víceméně selhaly a generál měl dojem, že Malcolmova metoda mnohem snadněji rozřeší těžký problém.

Pro žoldnéře muftího a pro muslimské fanatiky to byl den trpkého vystřízlivění. Teď už nemohli táhnout zemí a zaútočit, kdykoliv a kdekoliv se jim zachtělo. Museli počítat s odvetou.

Ari a Malcolm podnikli přes deset dalších výpadů daleko za libanonské hranice a měli čím dál větší úspěch. Loupežné bandy, zákešní střelci, pašeráci zbraní a žoldnéři generalissima Kávudžího ztratili svůj bohorovný klid. Údery Hagany byly rychlé a nemilosrdné. Protivníci si už nebyli jisti a jejich činnost

jim nic nevynášela. Muftí vypsal na Malcolmovu hlavu odměnu tisíc anglických liber.

Když se Malcolmovi a jeho mladým vojákům z Hagany podařilo u Teggartovy linie poblíž Hamišmaru obnovit pořádek, přeložil Malcolm svůj hlavní stan do kibucu Ejn Or. Vyžádal si od Hagany sto padesát nejlepších lidí; hlavně zdůraznil, aby mezi nimi byl Ari ben Kanaan, kterého považoval za skvělého vojáka. V Ejn Or pak Malcolm sestavil své komando. Když už měl pohromadě svých sto padesát vojáků, vybraných ze všech židovských sídlišť v Palestině, vydal se s nimi na dlouhý pochod k hoře Gilboa, historickému místu, kde byl pohřben velký hebrejský soudce a válečník Gedeon. Toho si Malcolm obzvlášť vážil. U Gedeonova hrobu předstoupil před své mužstvo, otevřel bibli a začal hebrejsky číst:

Gedeon se sto muži, kteří byli s ním přišli na okraj tábora na počátku prostřední noční hlídky, právě když střídali stráž. Zatroubili na polnice a rozbili džbány, které měli v rukou. Tři oddíly najednou zatroubily na polnice a rozbily džbány; do levé ruky uchopili pochodně, do pravé polnice, aby troubily a zvolali:

"Meč za Hospodina a za Gedeona!" Zůstali stát kolem tábora, každý na svém místě.

Malcolm zavřel bibli. Pak s rukama složenými za zády a se zrakem jakoby upřeným do dále kráčet před svým šikem sem a tam. Nakonec prohlásil:

"Gedeon byl moudrý muž. Bylo mu známo, že Midjánští jsou nevědomí, pověřiví lidé. Byl si vědom toho, že může využít jejich strachu, prýstícího z primitivismu; že se bojí temnot nocí a že se lekají hluku. Gedeon to věděl. A my to víme také."

Arabové nikdy netušili, kdy a kde Malcolm a jeho lidé udeří. V boji s touto novou jednotkou jejich stará osvědčená špionáž naprosto selhala. Někdy vyslal Malcolm tři skupiny třemi různými směry, aby zmátl nepřítele. Jindy pochodoval v čele svých mužů podél arabské vesnice, pak se oklikou poklusem vrátil a udeřil. Někdy zas jela kolona nákladních aut po silnici a mužové po jednom skákali z vozů. Ve dne zůstali ukryti v příkopu na okraji silnice a shromáždili se až po setmění. Pokaždé zaútočili s takovým křikem, že nepřítel byl přesvědčený, že jich je nejméně tisíc. Malcolmovi se tak vždycky podařilo vyvolat v nepřátelských řadách paniku.

Stejně jako všichni ostatní v Malcolmově skupině i Ari ben Kanaan se stal nadšeným žákem excentrického Angličana. Nejméně stokrát s ním byl na nočních akcích proti nepříteli a Malcolm se ani jednou nespletl. Jako odměnu za to, že své lidi vedl od vítězství k vítězství, vyžadoval železnou disciplínu, slepou poslušnost a fanatickou oddanost.

Arabové měli z Malcolmovy jednotky dokonce ještě větší strach než z klanu Amína el Husejního. Vždyť se sto padesáti muži dokázal zdolat arabskou rebelii. Záškodníci začali prchat a Kávudžího velkolepá osvobozenecká armáda se co nejrychleji stáhla do Libanonu. Roztrpčený muftí se zaměřil na ropovod vedoucí z mosulských ropných polí do Haify.

"Ani dvacet tisíc zbedněných Britů nedokáže zajistit ropovod," prohlásil Malcolm. "Ale našich sto padesát lidí to zvládne. Naše metoda je prostá. Když bude vedení někde porušeno, zaútočíme na arabskou vesnici, která leží nejbliž porušenému místu, a srovnáme ji se zemí. Arabské obce budou tak muset ve svém vlastním zájmu chránit vedení proti sabotérům. A taky si uvědomí, že nemají zákeřníkům poskytovat přístřeší. Pamatujte si, že vám pomůže jedině odvěta, protože Židů je mnohem méně. Musíme se držet principu odvěty."

Pokaždé, když Arabové něco podnikli, hned za to sklídl odplatu. Odvěta se stala heslem židovské obrany.

Arabská revolta ještě chvíli skomírala a pak uhasla docela. Arabové promarnili značný majetek a obětovali své nejlepší muže. Tři roky nepokojů a krveprolévání je přivedly téměř na pokraj zhroutění. za celý čas nevyhnali Židy ani z jedné osady, a dokonce se jim ani nepodařilo zabránit tomu, aby bylo založeno asi padesát nových sídlišť.

Těsně před zhroutěním arabského povstání zavedl Whitehall u britské správy mandátního území pořádek podle vlastních představ. Major Malcolm byl odvelen a musel opustit Palestinu. Kdyby nadále táhl za jeden provaz se Židy, mohli z toho mít Britové jen nepříjemnosti.

Když se Malcolm loučil se svou židovskou skupinou, bylo mu těžko u srdce. Ale lidé, které

vycvičil, se stali jádrem budoucí židovské armády a jeho výtečná taktika se stala jejich vojenskou biblí.

Po rozpuštění jednotky se Ari ben Kanaan vrátil do Jad El. Jeho srdce však zůstalo u osamělé hory na libanonských hranicích, kde byla pochována Dafna spolu s dvaceti muži a ženami, kteří u Hamišmaru položili své životy.

Když se situace uklidnila, vrátil se Táhá, který celou tu dobu prožil u Ben Kanaanových v Jad El, do Abú Ješa, aby se ujal úřadu muchtara. Bárak i Sára si dobře všimli, že se za těch osmnáct měsíců, které u nich strávil, zamiloval do třináctileté Jordany. Láska k dívce tohoto věku byla u Arabů zcela běžná. Bárak ani Sára o tom nikdy nemluvili a jen doufali, že se chlapec z toho dostane, aniž by příliš trpěl.

Do Palestiny přijeli členové britské správy, které vedl generál Haven-Hurst. Brzy nato svolali příslušníky Malcolmova rozpuštěného komanda, postavili je před soud a odsoudili je za ilegální používání zbraní k trestu vězení od šesti měsíců do pěti let.

Ari a stovky jiných příslušníků Hagany se dostali do skutečně temného žaláře, do pevnosti Akko. Byla to ponurá stará budova s tlustými zdmi, vlhká, plná štěnic a krys. Většina vězňů rozsudek přijala s velkým smyslem pro humor. Britské strážce si zoufaly. Uvěznění příslušníci Hagany od rána do večera zpívali různé pochody a písně o osídlování půdy.

Ari byl propuštěn na jaře roku 1939. Do Jad El se vrátil hubený a bledý. Když se s ním Sára takto shledala, šla se vyplakat do své komůrky, aby ji nikdo neviděl. Co měl její syn ze života od svého mládí? Nic, jen býkovec, pušku a drásavou bolest. Dafna byla mrtvá a tolik jeho druhů padlo. Jak dlouho ještě tohle všechno potrvá?

Britové zase jednou sestavili vyšetřovací komisi, která konstatovala, že za dlouholeté krveprolévání, jehož hnací silou byl muftí, jsou zodpovědní židovští přistěhovalci.

XVII. Whitehall, Chatham House a britský ministerský předseda Neville Chamberlain, známý pokrytec, ohromili svět svým prohlášením. V předvečer druhé světové války vydala britská vláda usnesení, kterým uzavírala zoufalým Židům v Německu cestu do Palestiny a Židům v Palestině zakázala kupovat půdu. Mnichovští zrádci, kteří zaprodali Španěly i Čechy, se stejně zachovali i k palestinským Židům.

Makabejci, kteří dosud zůstávali víceméně v pasivitě, najednou dávali o sobě vědět. Britské usnesení přivedlo do jejich řad stovky nových členů. Úder oplatili řadou přepadení, vyhodili do povětří britské důstojnické kasino v Jeruzalémě a mezi Araby šířili strach a hrůzu. Vzali útokem britskou zbrojnicí a přepadli několik kolon vozidel.

Generál Haven-Hurst zcela zlikvidoval dostavadní politiku částečné spolupráce se Židy. Židovská policie, sestavená Brity, byla rozpuštěna. Hagana se musela uchýlit do ilegality. Vedoucí činitelé ústřední rady Jišuvu a další příslušníci rozpuštěného komanda byli postaveni před soud a uvězněni. Ben Gurion i tentokrát apeloval na Jišuv, aby palestinští Židé zůstali rozvášní a zdrženliví jako dosud. Od teroristických metod se veřejně distancoval. Báraka ben Kanaana poslali do Londýna, aby se spolu s Chaimem Weizmannem a jinými sionistickými mluvčími pokusil přimět Brity ke změně postoje, avšak vedoucí mužové Whitehallu byli rozhodnuti setrvat u nového směru, aby nedráždili Araby.

V Palestině se Husejního klan dal znovu horlivě do práce. Amín byl isce ještě stále ve vyhnanství, ale ostatní členové klanu dokázali zákeřnými vraždami držet opozici i nadále v šachu. Muftího synovec Džamál Husejní znovu vzkřísil Nejvyšší arabský výbor.

Situace německých Židů byla zoufalá. Světová sionistická organizace stála před úkolem, který se ani nedal zvládnout; v panickém strachu se teď pokoušeli opustit Německo i ti Židé, kteří si až dosud zachovávali naději, že se poměry uklidní.

Členům Jišuvu, známým svou činností v Haganě a napomáháním při ilegálním přistěhovalectví, Angličané ztěžovali odjezd z Palestiny téměř stejně, jako na druhé straně znemožňovali imigraci německým Židům. Když Avidan přikázal Arimu, aby odjel do Berlína, musel u Hamišmaru načerno přejít libanonské hranice a vydat se pěšky až do Bejrútu. Měl pas člověka, který nedávno přijel do Palestiny jako "turista". Z Bejrútu pak odplul odí do Marseille a za týden už byl v berlínském hlavním stanu sionistické společnosti na Meineckestrasse 10. Měl za úkol odvézt z Německa co možná nejvíce Židů.

Nacisté vytěžili z obchodu s výjezdními povoleními, co se dalo. Čím byli Židé zoufalejší, tím vyšší cenu museli zaplatit za svou svobodu. Mnoho rodin obětovalo celý svůj majetek, aby směli uprchnout z Německa. Víza se falšovala a kradla. Mít vízum znamenalo život. Bylo nesmírně trpké, že na světě se našlo jen málo zemí ochotných přijmout německé Židy. Většina států před nimi uzavřela své hranice. A pokud byly ochotny vadat jim vízum, pak jen pod nevyčerpanou podmínkou, že tam ve skutečnosti nepojedou.

Ari měl za úkol rozhodnout, kdo dostane vízum a kdo ne. Denně k němu přicházeli lidé, kteří mu vyhrožovali, pokoušeli se ho podplatit, anebo zoufale žadonili, aby jim pomohl. Pět let sionisté vyzývali německé Židy, aby opustili Německo. Teď se postavili na stanovisko, že je třeba zachránit především děti a pak důležité odborníky, vědecké kapacity a významné umělce - tedy elitu. Arimu a Aliji bet se podařilo dostat ze země stovky lidí; tisíce však zůstaly v pasti.

V létě 1939, v ovzduší plném strachu, pracoval Ari ve dne v noci. V polovině srpna mu Alija bet poslala z Francie naléhavou výzvu, aby okamžitě opustil Německo. Nevzal to na vědomí a pokračoval ve své práci. Každý den závodil se smrtí.

Pak dostal druhou výzvu. Tentokrát přišla z Hagany, která mu přikazovala, aby se ihned vrátil. Ari zůstal na vlastní odpovědnost ještě sedmdesát dvě hodiny, protože právě obstarával výjezdní povolení pro několik set dětí, které měly zvláštním vlakem odjet do Dánska.

Pak přišel třetí a čtvrtý telegram. Jakmile vlak s dětmi přejel dánské hranice, Ari se okamžitě vydal na cestu. Opustil Německo osmačtyřicet hodin před hitlerovským vpádem do Polska a před vypuknutím druhé světové války.

Když vypukla válka, Ben Gurion vyzval palestinské Židy, aby vstoupili do britské armády a bojovali proti společnému nepříteli. Výzva měla plnou podporu Hagany, která v tom spatřovala možnost legálního výcviku židovských vojáků.

Generál Havern-Hurst, velitel britských branných sil v Palestině, seznámil britské ministerstvo války se svými pochybnostmi stran přijímání palestinských Židů do britské armády. "Jestliže teď vycvičíme Židy a dáme jim možnost získat na frontě zkušenosti, jen si nasadíme vši do kožichu. Jednoho dne budeme proti nim určitě bojovat."

Týden po vypuknutí války se ústřední radě Jišuvu přihlásilo sto třicet tisíc mužů a žen - každý čtvrtý Žid v Palestině - ochotných dobrovolně vstoupit do britské armády.

Arabové naproti tomu čekali, že Němci přijdou i do Palestiny jako jejich "osvoboditelé".

Britové nemohli jen tak ignorovat nabídku židovského obyvatelstva v Palestině. Nemohli však opomenout ani Haven-Hurstovo varování. A tak britské ministerstvo války dospělo ke kompromisu. Přijme Židy do britské armády, ale nepošle je na frontu, nýbrž použije jich jako dopravních kolon, ženijních praporů a technických pomocných jednotek. Ústřední rada Jišuvu se prudce ohradila proti této diskriminaci a žádala, aby Židé měli právo bojovat se zbraní v ruce proti Němcům.

S výjimkou Makabejců, kteří šli vlastní cestou, byl postoj palestinského obyvatelstva jednotný. Avidan se rozhodl, že neprojeví žádnou nemístnou hrdost a prostřednictvím několika tajných zprostředkovatelů požádal Akibu o rozhovor.

Sešli se ve sklepní místnosti Frankelovy restaurace na třídě Krále Jiřího v Jeruzalémě. Sklep byl plný beden s konzervami navršenými na sebe polél zdi.

Když Akiba v doprovodu dvou Makabejců vešel, Avidan mu ani nepodal ruku. Od té doby, co se naposled viděli, uplynulo pět dlouhých let. Na Akibovi už bylo vidět, že má přes šest křížků na hrbetě. Obrovská námaha při zakládání dvou kibuců a léta ilegality z něho udělaly starého muže.

Stráže Makabejců i Hagany se vzdálily. Muži osaměli. Dlouho na sebe mlčky hleděli. Nakonec Avidan řekl.

"Přišel jsem, abych tě požádal o příměří s Brity, dokud neskončí válka."

Akiba zlostně zabručel. Ostrými slovy vyjádřil své opovržení vůči Britům a jejich palestinské politice i svou zlost na ústřední radu a na Haganu.

"Prosím tě, Akibo," mínil ho Avidan, který se jen s námahou ovládal, "já tě naprosto chápu. Je mi také jasné, v čem se naše názory rozcházejí, ale ať se na to díváme jak chceme, Němci ohrožují naši existenci mnohem víc než Britové."

Akiba se obrátil k Avidanovi zády. Stál v temné místnosti a přemýšlel. Pak se najednou otočil a v jeho očích to zaplálo jako kdysi.

"Ted' nadešel okamžik," vykřikl, "abychom přinutili Brity k revizi palestinské politiky! Ted' - a právě ted' - bychom na nich měli žádat, aby uznali židovský stát na obou březích Jordánu! Ted'! Na tyhle zpropadené Angličany se musí jít, dokud jim teče do bot!"

"Copak je tak důležité mít svůj stát - za tu cenu, že tím přispějeme k vítězství Němců?"

"Snad si nenamlouváš, že by Britové i jen na okamžik zaváhali, kdyby nás měli podruhé zradit a zaprodat?"

"Myslím, že nám zbývá jen jedno: boj proti Hitlerovi."

Akiba chodil po cementové podlaze jako hladové zvíře. V jeho očích se objevily slzy vzteku. Nakonec řekl tiše třesoucím se hlasem:

"Britové uzavírají naše pobřeží a zahánějí od něho zoufalé lidi. Naši hoši tvoří v jejich armádě ghetto. Svými posledními usneseními nás zradily, aby si získali Araby. Palestínští Židé nasazují v této válce své nejlepší síly po boku Angličanů, zatímco Arabové se založenýma rukama čekají, až klesnou, aby se na ně mohli vrhnout jako supi - a přes to všechno prý nejsou Britové našimi nejhoršími nepřáteli a musíme bojovat na jejich straně. Tak tedy dobře, Avidane - Makabejci uzavrou příměří."

Když si oba muži konečně podali ruce, bylo Akibovo nepřátelství téměř hmatatelné. Odkáslal si a zeptal se:

"Jak se má můj bratr?"

"Bárák se právě vrátil z jednání v Londýně."

"Ano, jednání - to je mu podobné! A co dělá Sára a děti?"

"Všichni jsou v pořádku," odpověděl Avidan. "Na Ariho můžeš být hrdý!"

"Ano, Ari je výborný kluk. A - jak to vypadá v Ejn Or?"

Avidan sklopil zrak.

"Ejn Or i Šošana jsou svědky lásky a potu lidí, kteří je vytvořili." Otočil se a kráčel k žebříku vedoucímu k padacím dveřím.

"Ještě přijde den, kdy zúčtujeme s Brity!" volal za ním Akiba z temnoty sklepa.

Ari se změnil. Byl zatrpklý a zamračený. Nedalo se však dost dobře určit, co ho tak změnilo. Byl velmi mladý, když začal nosit zbraň. Pak přišla doba branných osad - Hamišmar - Malcolmovo komando - měsíce v britském žaláři. Vysilující práce pro Alija bet v Berlíně. A Dafnina smrt.

Ari žil v Jad El, pracoval jako zemědělec a nechtěl nic, jen aby ho nechali na pokoji. Nepromluvil téměř slova.

Zůstal v Jad El i po vypuknutí války. Volný čas trávil většinou v Abú Ješa u Táhy, svého přítele z mládí, který se nedávno stal muchtarem vesnice.

Několik měsíců po vypuknutí války, když se jednou Ari vrátil z pole, našel doma Avidana, který si s ním přišel promluvit. Po večeri se Ari, Avidan a Bárák odebrali do obývacího pokoje.

"Myslím, že víš, proč jsem přišel," ozval se Avidan.

"Dovedu si to představit."

"Nebudu vás zdržovat dlouhým úvodem. Chtěli bychom, aby několik desítek našich chlapců vstoupilo do britské armády. Britové se už několikrát s námi spojili a ptali se, nechceš-li k nim. Jsou ochotni jmenovat tě důstojníkem."

"Nemám zájem."

"Ale Britové si na tobě hodně zakládají, Ari. Jsem přesvědčený, že bychom tě mohli dosadit na důležité místo - například v obranném oddělení pro arabské oblasti - a tam bys měl i pro Haganu velkou cenu."

"Jsou nesmírně laskaví. Už jsem si myslel, že mi dají s ostatními jednotkami Jišuvu odvážet smetí. Opravdu báječné vědomí, že patřím k těm lepším Židům!"

"Prosím nenut' mě, abych ti to rozkázal!"

"Kdybys to udělal, mohl by ses dožít překvapení!"

Avidana, přívržence železné disciplíny, to zaskočilo. Ari ben Kanaan patřil přece k

nejspolehlivějším a nejochotnějším vojákům Hagany.

"Jsem rád, že o tom konečně mluvíme," ozval se Bárak. "Co se ten kluk vrátil z Berlína, zahrabává svůj zármutek pořád hlouběji do sebe."

"Poslechni, Ari," řekl Avidan důrazně, "obávám se, že budeme muset trvat na tom, aby ses přihlásil."

"Proč bych si měl obléct britskou uniformu? Aby mě podruhé zavřeli do vězení? Jako poděkování za to, že jsem za ně bojoval?" namítl Ari prudce.

Bárak zvedl ruce, jako by ho chtěl zapřísahat.

"Tak tedy dobře, otče - chceš-li, promluvíme si o tom otevřeně. Před pěti lety měl strýček Akiba odvalu a řekl ti, kdo je náš nepřítel."

"V tomto domě nevyslovuj jeho jméno!" opáčil Bárak zlostně.

"Ale už je načase, aby se o něm mluvilo. Já jsem se teď nedal k Makabejcům jen proto, že jsem tě nechtěl zarmoutit."

"Ale Ari," zasáhl Avidan, "dokonce i Akiba a Makabejci teď uzavřeli s Brity příměří."

"Jdu k Táhovi. Až tu budou Němci, tak mě zavolejte."

I když Jišuv se vši energií podporoval britské válečné úsilí, stále ještě musel snášet od Britů ústrky a příkoří. Řada tragických incidentů zvykla i takové Židy, kteří stále ještě věřili v příslovečnou britskou čestnost.

U Istanbulu se objevila malinká, sotva patnáct metrů dlouhá dunajská loď Sturma. Vezla osm set Židů, kteří se pokoušeli uniknout z Evropy. Parník nebyl schopen plout po moři a lidé na palubě byli v největší tísní.

Skoro na kolenou prosila ústřední rada Jišuvu Brity o povolení k vjezdu, ale ti odmítli. Jakoby na tom nebylo dost, začali ještě s nemalým diplomatickým úsilím naléhat na tureckou vládu, aby přiměla Strumu opustit istanbulské odvy. Turecká policie vystoupila na palubu a nechala odvléct lehkou říční loď přes Bospor do Černého moře, kde ji bez potravy, vody a paliva ponechala svému osudu. Struma ztroskotala a 799 lidí zahynulo. Jeden jediný člověk se zachránil.

Dva jiné parníky, silně zdecimované plavbou po moři, dopluly konečně s dvěma tisíci uprchlíky na palubě do palestinských vod, ale Britové jim nedovolili přistát. Namísto toho nalodili uprchlíky na jinou loď, Patrii, která je měla dopravit na ostrov Mauritius východně od Afriky. Nedaleko Haify, ještě v dohledu palestinského pobřeží, Patria ztroskotala a sto uprchlíků přišlo o život.

A tak to šlo dál. Britové se drželi své Bílé knihy; nechtěli si rozhněvat Araby.

Pro Brity se válka vyvíjela nepříznivě. A tak ke konci roku 1941 stáli palestinští Židé i přes varovná slova generála Haven-Hursta v řadách bojujících jednotek. To proto, že Britové byli v zoufalé situaci a od Arabů nedostali jediného muže. A tak zatímco Arabové zůstávali nečinní, padesát tisíc Židů z elity Jišuvu nosilo britskou uniformu.

Když se v západní Evropě zhroutila obrana, stáli Němci u kanálu La Manche a čekali jen na rozkaz k invazi. Anglie se ocitla v těžkém postavení.

Tak jako kdysi Britové podkopali osmanskou říši, chtěli teď Němci učinit totéž s britským impériem. Velká Rommelova africká armáda podnikla řadu výpadů, jejichž účelem bylo zahnat Brity z Blízkého východu a otevřít cestu na Východ a do Indie.

Amín el Husejní se vydal hledat šťastnější pastviny a opustil Libanon. Zakotvil v Bagdádu, ve státě Irák, který byl formálně - ale opravdu jen formálně - spojencem Britů. V Bagdádu ho uvítali jako mučedníka islámu. Spolčil se s řadou iráckých důstojníků, s nimiž inscenoval povstání, jímž chtěl zemi přihrát Němcům. Britům se jen v poslední minutě a s nasazením všech sil podařilo zmařit jeho plán.

Amín Husejní byl znovu na útěku. Tentokrát jel rovnou do Německa, kde ho Adolf Hitler osobně přivítal jako bratra a přítele. Oba šílenci se spojili k společnému cíli. Muftí spatřoval ve vojenských plánech Němců novou šanci, jak získat moc nad celým arabským světem. Hitler zas potřeboval muftiho, aby demonstrativně ukázal, že mezi Arabem a Němcem může existovat vřelá a srdečná přátelství. Jako propagandista Němců měl Amín Husejní v Berlíně jeden projev za druhým, byly určené všem Arabům. Zdálo se, že Arabové pozorně naslouchají jeho slovům.

Sýrie a Libanon byli v rukou vichystické vlády a z Německa přicházelo v dostatečném množství všechno, co bylo třeba k případné invazi do Palestiny a Egypta. Egyptský generální štáb prodával Němcům válečná tajemství. Egyptský král Farúk se zdráhal dát Britům i jen jediného muže, který by bránil Egypt proti Rommelovi. V Iráku se osnovaly další komploty.

Jediným věrným přítelem spojenců byl starý despota Ibn Saúd, koupený za americké dolary. Avšak Osmá britská armáda, bojující o život, nedostala od něho jediného velblouda.

Rommel, opojen vítězstvím v Libyi, nastoupil k průlomu do Alexandrie, jejíž obyvatelé už šli německé prapory k důstojnému uvítání "osvoboditelů".

V Rusku stál německý wehrmacht před branami Stalingradu. Byla to nejtemnější hodina spojenců.

Němci měli spadeno v první řadě na Suezský průplav, na Egypt a Palestinu - na tepnu britského impéria. Kdyby prorazili u Stalingradu, mohli vytvořit kleště, jimiž by zasáhli Kavkaz a otevřeli si bránu do Indie a na Východ.

Teprve teď se Britové obrátili na ústřední radu Jižuvu a požádali Židy, aby vytvořili guerilly, které by kryly ústup Britů a dělaly německé okupační moci těžkosti. Jednotky guerill dostaly jméno Palmach. Později se z nich staly aktivní síly Hagany.

Jednou večer, když se rodina sešla k večeři, Ari ben Kanaan jakoby mimochodem řekl:
"Dnes jsem vstoupil do britské armády."

Druhý den se přihlásil k nábup služby v kibucu Bet Alonim, kde se shromáždili mladí muži a ženy z celé Palestiny, aby vytvořili skupiny Palmachu.

XVIII. Bet Alonim ležel uprostřed Jezreelského údolí, na úpatí hory Tábor. Britové jmenovali Ariho důstojníkem britské armády a svěřili mu velení nad operacemi guerillových jednotek. Byli tam většinou mladí hoši a děvčata, všichni přibližně dvacetiletí. Důstojníci byli vesměs "stará garda" a nebylo jim, stejně jako Arimu, víc než dvacet pět let.

Do Palmachu vstoupilo mnoho bývalých příslušníků proslulého Malcolmova komanda, aby vycvičili mladé lidi ve válečném umění tak, jak se to sami naučili od svého majora. Palmach neměl žádné uniformy a mužstvo nebylo rozděleno podle distinkcí. S děvčaty se jednalo stejně jako s mladými muži.

Dva vojáci projevili tak vynikající schopnosti, že je Ari jmenoval veliteli jednotek a svými bezprostředními zástupci. Jeden z nich byl hranatý osídlenec z Galileje - jmenoval se Zeev Gilboa. Měl obrovské černé voudy, jimiž se později vyznačovali mužští příslušníci Palmachu. Druhý byl nervní útlý student z Jeruzaléma, David ben Ami. Ani jednomu z nich nebylo ještě dvacet.

Jednoho dne přišel k jednotce na návštěvu štíhlý plavovlasý padesátník - generál Haven-Hurst. Během inspekce v táboře cítil chlad a odmítání, s nímž členové Palmachu brali na vědomí jeho přítomnost. Haven-Hurst požádal Ariho, aby se po inspekci u něho přihlásil ve služební místnosti.

Když Ari vstoupil, pozdravili se oba muži strohým pokývnutím. Ani jeden z nich se netajil tím, že nepocítí uje vůči druhému žádné sympatie.

"Posaďte se, poručíku Ben Kanaane," ozval se Haven-Hurst. "Musím vám blahopřát k vaší práci se skupinou Palmachu."

"Děkuji, pane."

"Přišel jsem vlastně proto, abych se vás zeptal, jste-li ochoten ujmout se zvláštního úkolu. Je mi známo, že jste vstoupil do britské armády s podmínkou, že vám svěří výcvik Palmachu; domnívám se však, že záležitost, o níž jde, je tak naléhavá, že byste měl projevít ochotu vzdát se této podmínky."

"Jsem voják britské armády, pane. Přijmu každý úkol, který mi bude uložen."

"Tak tedy dobře. Věc je taková: Němci soustředili v Sýrii mnoho sil. Považujeme za možné, že se toto jaro pokusí o invazi do Palestiny."

Ari přikývl.

"S vichystickou Francií nejsme ve válečném stavu, a nemůžeme tudíž podniknout do Sýrie invazi. Máme však na Blízkém východě dostatek ozbrojených sil jednotek Svobodné Francie, které by to mohly učinit, kdybychom byli s to zorganizovat tajnou službu, která by dokonale odhalila pozice

nepřítele. Zvolil jsme pro tento úkol vás, protože od dob Hamišmaru znáte Sýrii i Libanon a navíc mluvíte dobře arabsky. Chtěli bychom, abyste dal dohromady lidi, s nimiž jste byl tenkrát v Hamišmaru, a znovu se tam s nimi vypravil a z této pozice sledoval nepřítele. Až začne invaze, budete jmenován kapitánem."

"Je tady jeden háček, pane."

"Jaký?"

"Velká část mých přátel z Hamišmaru je v britských vězeních."

Generálovu tvář zalil temný ruměnec.

"Zařídím, aby byli propuštěni."

"Ano, pane. A ještě něco. Mám tady dva muže, neobyčejně zdatné vojáky. Rád bych je vzal s sebou do Hamišmaru, a proto prosím, aby byli přijati do britské armády."

"Prosím," pravil Haven-Hurst. "Vezměte je s sebou."

Ari vstal a zamířil ke dveřím.

"V tuto dobu je invaze do Sýrie vynikajícím krokem, pane. Britská Osmá armáda tak získá dost prostoru, aby pronikla do Indie."

Haven-Hurst hleděl na Ariho s neskryvaným nepřátelstvím.

"Podle mého, Ben Kanaane, vám asi nemusím říkat, že jednoho dne budeme stát proti sobě každý na jiné straně fronty."

"To se děje už teď, pane."

Ari opustil Bet Alonim se Zeevem Gilboou a Davidem ben Amim jako svými seržanty. Jel znovu do Hamišmaru, na horu, s níž byl svázán tak trpkými vzpomínkami. Z opěrného bodu a hlavního stanu Hamišmaru pronikly Ariho rozvědky až do Damašku. Museli postupovat nesmírně opatrně, protože invaze měla být dokonale utajena.

Ari používal velmi prostou metodu. Většina jeho lidí mluvila plynne arabsky a velmi podrobně znala oblast. Vysílal je do terénu ve dne, oblečené jako Araby, a jejich úkolem bylo mít oči a uši otevřené. I když se mu tak dostal do rukou materiál, který byl prokazatelně dokonalý a úplný, Ari chtěl, aby všechno bylo ještě prověřeno, a to někým, kdo by se odvážil až do vnitřního města v Damašku a v Bejrútu. Byl to nesmírně riskantní úkol a vyžadoval člověka se zvláštními předpoklady. Musel to být muž, který by se mohl pohybovat úplně volně, ale přitom by nevzbudil podezření. Ari se spojil s Haganou a ta mu poslala sedmnáctiletého mladíka Joaba Jarkoniho.

Jarkoni byl marocký Žid. Narodil se a vyrostl v Casablance a mohl se všude klidně vydávat za Araba. Byl malý a štíhlý, měl velké černé lesklé oči a přímo provokativní humor. On i jeho rodina žili v Casablance v melláhu, což je jakýsi druh afrického ghetta. Orientální a afričtí Židé mělo jen málo společného se svými souvěrci z Ruska nebo Německa. Většinou byli potomky španělských Židů, kteří uprchli před inkvizicí.

Mnozí si stále ještě zachovávali původní španělská jména. Ve většině arabských zemí se s Židy zacházelo lidsky, považovali je téměř za rovnocenné. Mnozí byli dvorními lékaři, filozofy a umělci a patřili k elitě společnosti. Se zánikem arabské slávy ztratili svůj význam i Židé v arabských zemích.

V Bagdádu i v Káhiře, v Damašku i Fezu, v Kurdistanu i v Casablance, na celém africkém pobřeží i hluboko ve vnitrozemí států na Blízkém východě žili Židé. Jistě se tu vyskytlo i nepřátelství. Avšak muslimové nikdy nevyvraždili tolik Židů jako křesťané. Arabské pogromy nikdy nepřekročily jisté hranice; pokaždé padlo za oběť jen několik desítek Židů.

Joab Jarkoni uprchl z melláhu v Casablance se svými rodiči, když byl ještě malý chlapec. Rodina se usadila v jednom kibucu na pobřeží blízko Caesareje. Kibuc byl původně rybářskou osadou a jmenoval se Sdot Jam. U Caesareje přistávalo mnoho lodí s ilegálními přistěhovalci a Joab začal pašovat pro Alija bet zbraně, když mu ještě nebylo ani dvanáct.

V patnácti letech se mu povedl husarský kousek, který proslavil jeho jméno mezi všemi Židy v Palestině. Vydal se ze Sdot Jam se svým oslem na cestu do Bagdádu, tam ukradl několik mladých výhonků datlovníků, které byly v Iráku žárlivě střeženy, a propašoval je do Palestiny. Výhonky odvezli do kibucu Šošana, kde se staly základem nového exportního odvětví.

Sedmnáctiletý Joab považoval úkol, který mu dal Ari, za úplnou maličkost. Odjel do Damašku,

do Bejrútu a do Týru a za tři týdny se vrátil do Hamišmaru. Co zjistil, potvrdilo do všech detailů údaje, které už znali, a navíc jim Joab podal úplné informace o rozmístění a posčecní síle vichystických jednotek.

Branné síly Svobodné Francie se ve vši tichosti přesunuly do Palestiny, kde se shromáždily v Galileji, aby podnikly plánovanou invazi. Ari a jeho padesát lidí brzy obdrželi posilu: čtyřicet vybraných Australanů, odborníků v zacházení s minami, automatickými zbraněmi a výbušninami. Všech devadesát mužů rozdělili do tří skupin po třiceti. Každá skupina měla zvláštní úkol - proniknout jako předvoj invaze přes hranice do Sýrie a Libanonu a udržet strategicky důležité silnice a mosty proti případnému protiútoky tak dlouho, než dorazí invazní armáda.

Nejnebezpečnější část úkolu připadla Ariho skupině. Měli se přiblížit po libanonském pobřeží k jedné z posádek vichystické armády a zabránit jí, aby neobsadila nebo nevyhodila do povětří půltuctu důležitých mostů v horách, čímž by mohla zadržet postup invazní armády.

Ari se vydal na cestu s Joabem, Zeevem a Davidem, se šestnácti dalšími Židy a s deseti Australany. Čtyřadvacet hodin před začátkem invaze vyrazili a postupovali bez jakýchkoliv potíží po pobřeží, kde znali každý metr terénu. Překročili šest nejdůležitějších mostů, aniž byli přepadeni, a zastavili se tři míle od Fort Henriedu, kde vichystická posádka hlídala přechod přes pohoří. Zaminovali silnice, postavili děla a čekali na příchod invazní armády.

Když se plánuje velkorysý válečný manévr, často dojde k nějakému nedopatření. Tak se stalo i tentokrát. Východní klín invazní armády se vydal dvanáct hodin před plánovanou hodinou do Sýrie, pochodoval na Damašek a prozradil tím celou operaci.

Pro Ariho to znamenalo, že musí průsmyk přes pohoří udržet po dobu dvanácti hodin a pak ještě další tři až čtyři hodiny, než se k němu dostane hlavní voj. Když se všechno prozradilo, postavili vichysté ve Fort Henriedu za pár hodin dva prapory s tanky a dělostřelectvem a vydali se na pochod po pobřežní silnici, aby zničili mosty v horách. Jakile je Ari spatřil, okamžitě věděl, že něco neklape, a poslal do Palestiny Davida se Zeevem, aby přivedli posilu.

Vichystické skupiny pochodovaly k průsmyku, aniž něco tušily. Tam je přivítaly miny a zprava i zleva palba dělostřelectva, která je zahнала na útek. Zformovaly se však znovu a tentokrát jejich dělostřelectvo zahájilo palbu na průsmyk. Uplynulo šest pekelných hodin, než se David a Zeev vrátili s praporem branných sil Svobodné Francie.

Všechny mosty zůstaly neporušené a vichystickým skupinám se nepodařilo proniknout. Průsmyk byl pokrytý mrtvolami čtyř set vichystických vojáků, kteří se pokusili vzít Ariho pozice útokem. Když dorazila pomoc, žilo z Ariho lidí sotva pět. Ari se potácel mezi životem a smrtí. V zádech měl plno úlomků šrapnelů, v těle dvě střely, měl zlomenou nohu a nos.

Branné síly Svobodné Francie překročily průsmyk a dokončily invazi v Sýrii.

Pro Ariho ben Kanaana válka skončila. Odvezli ho do Palestiny, kde si dlouho poležel ve vojenské nemocnici. Zotavoval se jen pomalu. Britové ho jmenovali majorem a za hrdinskou obranu průsmyku mu udělili řád.

Nejenom Ari bojoval za vítězství spojenců. V jednotkách v předních liniích u Tobruku a Bardie byli i členové Jišuvu. Později se hrdinské obrany Tobruku zúčastnil i prapor palestinských Židů.

Židé bojovali v Itálii, v Řecku, na Krétě a v Nizozemí. Tisíce Židů se staly příslušníky britského válečného letectva. Arabové v Palestině zatím držela v šachu Hagana. Židé bojovali na poušti a byli u toho, když padlo Sídí Barrani, Sollúm a pevnost Capuzzo.

V bojích v Eritreji a v Etiopii byly nasazovány židovské sebevražedné jednotky, známé svou odvahou. V československém, holandském, francouzském, ba dokonce i v polském odboji bojovaly tři tisíce palestinských Židů. Sebevražedné komando, sestavené výhradně z Židů, se vydalo na cestu, aby zničilo rafinérii nafty v Tripolisu. Jeho členové všichni do jednoho padli.

Britové používali Židy i pro zvláštní špiónážní úkoly. Německé Židy oblékli do německých uniforem a ti pak pracovali přímo v Rommelově hlavním stanu. Židé chránili mosulská ropná pole před neustálými pokusy Arabů narušit výrobu.

Když Britové potřebovali na Balkáně špióny, obrátili se na palestinské Židy a vycvičili si z nich parašutisty. Vycházeli ze zkušenosti, že židovský agent, když seskočí někde padákem, bude mít vždycky

v té které zemi podporu všech Židů. Mnoho agentů seskočilo a jen málo se jich vrátilo. Hanna Senešová, dívka z Joabova kibucu, byla nad Maďarskem shozena padákem a chycena. Stala se mučednicí. Ať jí nacisté sebekrutěji trýznili, až do smrti setrvala v odhodlání nic neprozradit.

Židovské obyvatelstvo Palestiny se statečně bilo a zasloužilo si svou slávu. Avšak zatímco Britové v první světové válce vychvalovali arabskou revoltu do nebe, teď se pokoušeli zbagatelizovat, co vykonal Jišuv za druhé světové války. Málokterá země přispěla - měreno počtem obyvatel - ve válce takovým podílem jako palestínští Židé. Britská vláda to však nechtěla přiznat, aby toho Židé později nevyužili; Whitehall i Chatham House proto střežili údaje o válečné účasti palestinských Židů jako jedno z největších vojenských tajemství.

Když se válečné štěstí obrátilo ve prospěch Britů, Arabové už nečekali na Němce, kteří je měli osvobodit. Raději si pospíšili a vyhlásili Německu válku. Především tím sledovali jeden cíl: získat zastoupení při nadcházejících mírových jednáních a mít možnost pracovat proti sionistům, kteří neměli žádný hlas.

Ani vojenská účast Židů, ani zrada Arabů, kteří ani prstem nehnuli, aby dopomohli spojencům k vítězství, nedokázali přimět Brity k revizi palestinské politiky. Ba ani strašlivé zprávy o zavraždění šesti miliónů Židů jimi neotřáslly natolik, aby pustili do Palestiny nepatrnou menšinu, která přežila.

Hagana zneklidněla. Mezi jejími příslušníky byli teď převážně vojáci se zkušenostmi z fronty. Nebyla to však Hagana, nýbrž Makabejci, kteří rázem ukončili smír uzavřený ve válce s Brity. Pumové atentáty teroristů, které následovaly jeden za druhým, otřásaly celou Palestinou a Britové se znovu uchýlili do bezpečí svých Teggartových pevností. Makabejci, kteří teď měli tisíce bojovníků, vyhazovali do povětří jednu britskou základnu po druhé.

Generál Haven-Hurst se vrhl na Makabejce. S překvapivou rychlostí se mu podařilo zatknout několik stovek vůdců a deportovat je do Súdánu. Avšak Akiba a jeho lidé se nedali zastrašit. Haven-Hurst rozkázal, aby všichni Makabejci, které chytanou, byli zmrskáni. Makabejci oplatili úder tím, že chytali britské vojáky a veřejně je mrskali.

Britové začali pochytné Makabejce věšet. Na oplátku věšeli Makabejci britské vojáky. Tucet britských důstojníků, kteří projevovali Židům otevřené nepřátelství, se stalo obětí makabejských střel a ručních granátů. Arabové odpovídali na akce Makabejců divokým vražděním. Svatá země se otřásala.

Jugoslávská vláda uvedla jméno Amína el Husejního na listině válečných zločinců. Prohlásil se totiž za hlavu jugoslávských muslimů, kteří bojovali po boku Němců. Amín Husejní byl zatčen ve Francii. Avšak Britové, kteří měli zájem na to, aby muftí zůstal naživu, kdyby bylo třeba v Palestině vyvolat nové nepokoje, mu dopomohli k útěku do Egypta, kde ho uvítali jako hrdinného bojovníka za věc islámu. V Palestině mezitím strhl na sebe moc nad tamějšími Araby jeho synovec Džamál.

V nové fázi dějin se do spleti zájmů na Blízkém východě dostaly Spojené státy jako nová velmoc. A protože evropští Židé byli z velké části stejně mrtví, stali se američtí Židé na základě principu přirozeného výběru vedoucími představiteli Světové sionistické organizace. Britové nakonec přišli s návrhem ustavit v Palestině anglo-americkou vyšetřovací komisi. Tento výbor, skládající se z Britů a Američanů, zahájil znovu rozsáhlé šetření o arabsko-židovské otázce v Palestině. Jeho členové navštívili také uprchlické tábory v Evropě a dospěli k závěru, který jediný byl možný a lidský - že je třeba okamžitě povolit statisícům Židů vstup do Palestiny.

Britové to ovšem považovali za neslýchaný požadavek. Takový krok přicházel pro ně v úvahu jen tehdy, budou-li Hagana a Palmach okamžitě rozpuštěny. Poukázali na celou řadu dalších důvodů, proč nechtějí přistoupit na doporučení komise.

Avšak ústřední radě Jišuvu teď už došla trpělivost. Zaktivizovala členy Palmachu a Hagany a ti s úspěchem podnikli řadu dalších akcí. Britové pak dopravili do Palestiny desetitisíce jednotek a zemi proměnili v policejní stát. Uspořádali obrovskou razii, v níž zatkli několik stovek prominentních vůdců a uvrhli je do žaláře Latrun.

V dobře vedeném protiúderu vyhodila Hagana do povětří všechny mosty na palestinských hranicích. Mossad alija bet bojoval proti britské blokádě se stále rostoucí energií. Nakonec britský ministr zahraničí pronesl antisemitistický projev a zakázal další přistěhovalectví.

Odpověď přišla vzápětí od Makabejců, a to přímo britskému hlavnímu stanu, který sídlil v

Jeruzalémě, v pravém křídle hotelu Krále Davida. Hotel stál v nové části Jeruzaléma a jeho zadní trakt a zahrada byly obráceny k starým městským hradbám. Asi dvanáct Makabejců přestrojených za Araby přineslo do sklepa hotelu několik desítek velkých konví na mléko. Byly plné dynamitu. Umístili je pod pravým křídlem hotelu, v němž byl britský hlavní stan, nastavili časovanou rozbušku a rychle zmizeli.

Pak zatelefonovali Britům, že by udělali dobře, kdyby opustili budovu. Ti se však jejich výhrůžkám jen smáli. Byli přesvědčeni, že si z nich tentokrát Makabejci dělají legraci. Podniknout něco proti britskému hlavnímu stanu se přece určitě neodváží!

Za pár minut došlo k výbuchu, který bylo slyšet po celé Palestině. Pravé křídlo hotelu vyletělo do vzduchu.

XIX. Exodus byl připraven k vyplutí. Jako datum odjezdu určil Ari ráno po oslavě svátku chanuka, kterou ředitelství uspořádalo na terase hotelu Dome.

Byla tu slavnostně prostřená tabule pro tři sta osob. Malá židovská obec na Kypru a posádka Exodu zaujaly místo u dlouhého stolu v čele. Děti, které přiběhly na terasu v nových šatech, zahrnuli místní Řekové i vojáci britské posádky dárky. Zavládla všeobecná radost. Každé dítě si ponechalo jen jeden dárek, ostatní poslaly obyvatelům tábora u Caraolu. Stoly se prohýbaly pod různými lahůdkami. Strašlivá doba hladové stávky skončila. Děti v těžké zkoušce obstály, jako by to byli dospělí, a teď se mohly bez zábran vrátit zas do stavu dětství. Terasa byla obklopena desítkami zvědavých Řeků a britských vojáků, kteří se zájmem přihlíželi.

Karen se ze všech sil snažila nalézt Kitty, a když ji spatřila, jak stojí s Markem Parkerem u zábradlí terasy, zazářila.

"Pojd' sem, Kitty," volala, "mám tady pro tebe místo."

"Ne," řekla Kitty, "tohle je vaše slavnost. Dnes jsem tu jen jako divák."

Když všechny děti otevřely své balíčky, zvedl se v čele stolu David ben Ami. Jakmile začal mluvit, všichni na terase ztichli. Bylo slyšet jen rovnoměrný hukot příboje.

"Dnes večer slavíme první den svátku chanuka," hovořil David. "Světíme tento svátek na památku Judy Makabejského a jeho statečných bratrů a spolubojovníků, kteří sestoupili z hor Judeje, aby bojovali proti Řekům, když potlačovali lid naší země."

Několik dětí zatleskalo.

"Juda Makabejský měl jen malou hrstku bojovníků. Pustit se do boje proti nepříteli tak mocnému, jako byli Řekové, kteří ovládali celý tehdejší svět, bylo vlastně šílenstvím. Ale Juda byl naplněn důvěrou, protože jeho věc byla spravedlivá. Věřil, že mu jediný pravý Bůh ukáže cestu. Juda byl výtečný válečník. Znovu a znovu dokázal přelstít Řeky. I jeho mužové byli skvělí bojovníci, protože ve svém srdci měli víru v Boha.

Makabejci se vydali na Jeruzalém, vzali ho útokem a vypudili Řeky z Malé Asie."

Bouřlivý potlesk.

"Juda se odebral se svými bojovníky do chrámu, dal vyhodit Diovu sochu a znovu zasvětil chrám jedinému a pravému Bohu, který nám všem pomohl v našem boji proti Britům."

David mluvil dál. Hovořil o znovuzrození židovského národa a Kitty Fremontová mu naslouchala. Pohlédla na Karen a Dova Landaua, pak na Marka a sklopila zrak. Pak si všimla, že vedle ní někdo stojí. Byl to brigádní generál Bruce Sutherland.

"Dnes večer zapalujeme první svíci ve svícnu menorá. Každý večer zapálíme další, až jich bude osm. Chanuka je svátkem světél."

David ben Ami zapálil první svíčku a děti si zhluboka povzdechly.

"Zítřka večer zapálíme druhou svíci na širém moři - a tu třetí pozítří v Erec Jisrael."

David si nasadil čepici a otevřel bibli.

"On, který bdí nad Izraelem, nespí a nedřímá."

Exodus vycouval do středu kyrenejského přístavu, otočil se a namířil si to na širé moře; plul směrem, kde leží Palestina.

Ráno druhého dne se objevila země.

"Palestina!"

"Erec Jisrael!"

Děti vzrušeně volaly, jásaly, smály se a zpívaly.

Ted' spatřili Exodus i lidé na pevnině a zpráva se rychlostí blesku rozšířila mezi palestinskými Židy. To přijížděly děti, které přinutily mocné britské impérium, aby ustoupilo.

Exodus vplul za mnohohlasého výskání a pískání do přístavu v Haifě. Pozdrav se nesl dál, přes obce, kibucy a mošavy až k budově ústřední rady Jišuvu v Jeruzalémě.

Do přístavu proudili lidé. Pětadvacet tisíc Židů přišlo, aby uvítalo malé, vetché plavidlo. Židovská filharmonie zahrála národní hymnu Hatikvu - Naději.

Karen Hansen-Clementová hleděla na Kitty a po tvářích jí stékaly slzy.

EXODUS DOSPĚL DOMŮ!

LEON URIS

EXODUS (KNIHA I - II)

Z anglického originálu Exodus

vydaného nakladatelstvím Doubleday

v New Yorku roku 1989

přeložily Štefania Lorándová a Hana Žantovská.

Obálku navrhl a graficky upravil Jan Solpera.

Vydala Panorama, nakladatelství a vydavatelství,

v Praze v roce 1991 jako svou 4971. publikaci.

Mimo řady.

Odpovědná redaktorka dr. Anna Staňková.

Výtvarná redaktorka Věra Běťáková.

Technická redaktorka Alena Suchánková.

304 stran textu.

AA 17,46 VA 18,02 605-22-826

Ze sazby Times vytiskla Severografia, závod Most.

První vydání.

11-065-91

"Zamýšlím se nad tím, proč měl můj román ve světě takový úspěch. Je to vyprávění o jednom z největších zázraků moderní doby, o události, která nemá v dějinách lidstva obdoby - o znovuzrození národa, rozmetaného před dvěma tisíciletími do všech koutů světa, který se po staletí ponižování a ústrků vrací do své vlasti, aby tu z krve nasáklého písku vytvořil kvetoucí zahradu. Exodus je příběh židovského národa, bojujícího o své právo na důstojnou existenci. Tato historie byla pro mě objevem a stejným zjevením je, myslím, i pro čtenáře..."

Leon Uris - charismatický vyprávěč a zároveň zkušený sběratel faktů, autor mnoha románů, které ho proslavily po celém světě - napsal vsutku pozoruhodné dílo. Jeho román - svědectví o exodu Židů v devatenáctém a dvacátém století má silný dramatický akcent a je o to napínavější, že líčí skutečné události - ať jde o exkurs do počátků sionistického hnutí, autentické výpovědi z osvobozených koncentračních táborů či obraz Palestiny po roce 1945, kulminující v dramatickém útěku Židů přes celou Evropu a pak na přeplněných lodích přes Středozemní moře. Autor navštívil bezpočet zemí, vypovídal

tisíce pamětníků, křížem krážem procestoval Palestinu i okolní státy a stal se dokonce válečným zpravodajem v izraelsko-arabských válkách, aby pravdivě zobrazil osud národa, tisíciletí pronásledovaného, který v Izraeli našel svobodu a nový domov. Hluboce lidský příběh americké ošetřovatelky Kitty Fremontové a mladého sionisty Ariho ben Kanaana je leitmotivem knihy; kolem něho se soustřeďují a od něho se odvíjejí osudy dalších lidí, přímo nebo nepřímo účastných tohoto dramatu.

11-065-91

LEON URIS

Exodus

KNIHA I.-II.

PANORAMA

9

196

195

300